

Begroting 2021 (PS 76/20)

Inhoudsopgave

Leeswijzer	2
Samen, Slim en Slagvaardig inspelen op de toekomst	3
Programmabegroting	
Programma 1 Bestuur en veiligheid	9
Programma 2 Ruimte en wonen	12
Programma 3 Water en bodem	18
Programma 4 Natuur en milieu	27
Programma 5 Economie, Kennis en Talentontwikkeling	36
Programma 6 Energie	45
Programma 7 Landbouw en voedsel	50
Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit	54
Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling	59
Programma 10 Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed	64
Algemeen financieel beleid	69
Paragrafen	
Bedrijfsvoering	73
Provinciale heffingen	76
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	84
Onderhoud kapitaalgoederen	88
Financiering, treasury	92
Verbonden partijen	98
Ontwikkelbedrijf en grondbeleid	111
Investeringsagenda	116
Europese programma's	122
Financiële begroting	125

[Bijlagenbundel begroting 2021 \(LINK\)](#)

Navigeren door de Begroting:

Door in deze inhoudsopgave op het betreffende onderdeel te klikken.

Terug naar de inhoudsopgave door onderaan de pagina op het paginanummer te klikken.

Leeswijzer

In de programma's zijn de doelen, prestaties en middelen van de provincie opgenomen:

- Wat willen we bereiken? Dit zijn de doelstellingen die de provincie wil bereiken. Deze doelstellingen worden uitgedrukt in outcome indicatoren
- Wat gaan we daarvoor doen? Dit zijn prestaties en concrete acties die de provincie op korte termijn onderneemt om onze doelstellingen te realiseren. Prestaties zijn uitgedrukt in output indicatoren
- Wat mag dit kosten? Dit is de weergave van middelen die met de realisatie van onze doelstellingen en prestaties zijn gemoeid.

In de paragrafen wordt het beleid op een aantal specifieke onderdelen uiteengezet. De paragrafen geven daarmee een dwarsdoorsnede van de programma's op deze onderdelen.

Op grond van het BBV zijn zeven paragrafen voorgeschreven. Naast de verplichte paragrafen zijn ook de paragrafen "Investeringsagenda" en "Europese programma's" opgenomen.

Samen, Slim en Slagvaardig inspelen op de toekomst

Inleiding

Het jaar 2020 was nog net geen twee maanden oud toen de 1e Corona-besmetting in Brabant en Nederland werd vastgesteld. De hevige Corona-uitbraak die daarop volgde, heeft ons leven ingrijpend veranderd op een manier die niemand op dat moment kon bevroeden. De sociaal-maatschappelijke, economische en financiële realiteit is in een paar maanden tijd volledig omgeslagen. Maar zoals we Brabant kennen, hebben we ook in deze tijden laten zien dat we sterk, innovatief en creatief zijn. Met aanpassingsvermogen, met steunpakketten- en maatregelen, maar bovenal met mooie hartverwarmende initiatieven uit de samenleving zelf.

Onze toekomst gaat gepaard met onzekerheid. Vandaag is het stikstof en Corona. Morgen staat er ons ongetwijfeld een nieuwe verrassing te wachten. En dan hebben we nog de meer sluimerende ontwikkelingen zoals de verdroging die op termijn eveneens een forse (ontwrichtende) impact kan hebben op onze samenleving, natuur, de ruimtelijke inrichting en onze economie. In deze onzekere en onvoorspelbare tijden blijven onze maatschappelijke opgaven, zoals opgenomen in de Brabantse Omgevingsvisie 'De kwaliteit van Brabant', onverminderd groot.

Met de Omgevingsvisie als inhoudelijke kompas zetten we ons in voor een Brabant waar het fijn, veilig en gezond leven is, een Brabant dat concurrerend en ondernemend is en een levendig Brabant. Kortom, een gelukkig Brabant. Daarbij hebben we steeds oog voor de snel veranderende wereld om ons heen. Zoals de maatschappelijke dynamiek die de Coronacrisis op dit moment met zich meebrengt en de betekenis ervan voor de Brabantse samenleving. Of de mogelijke lange termijn effecten van de huidige crisis. Wat wordt de precieze impact op het openbaar vervoer? Of denk aan het thuiswerken. Daarbij is de grote vraag of dat structureel anders blijft. Wat gebeurt er dan met alle lege kantoorgebouwen? Financieel is Corona een klap voor iedereen: burgers, bedrijven en andere organisaties. We zien de financiële positie van gemeenten verslechteren als gevolg van extra uitgaven en taken door de Coronacrisis. Met de 'investeringsbenadering Corona herstelaanpak' als onderdeel van de brede herstelaanpak Corona beogen wij het urgente negatieve effect te minimaliseren. Tegelijkertijd willen wij een positief effect realiseren door kansen te verzilveren en – in het licht van onze ambities – (middel)lange termijn veranderingen teweeg te brengen. We willen hiermee Brabanders en de Brabantse economie concurrerder, weerbaarder en inclusiever de coronacrisis uit te laten komen. Een krachtige regionale samenwerking kan hierbij versterkend werken.

Maar niet alleen Corona doet zich voelen. Al voor die uitbraak was duidelijk dat de financiële realiteit anders wordt. Dat heeft onder andere te maken met de lage rentetarieven. Kort samengevat komt het erop neer dat er de komende jaren minder geld beschikbaar is. Dit in combinatie met de grote opgaven maakt dat meer dan ooit keuzes gemaakt moeten worden. Zo hebben we in onze provincie een enorme woningbouwopgave waardoor we in de komende jaren flink naar behoefte zullen moeten bouwen. Naast de woningbouw en leegstand zijn ook de aanpak van de verdroging, het herstel van de biodiversiteit, de energietransitie, de verduurzaming van de landbouw, het terugdringen van de stikstofdepositie, het verbeteren van onze veiligheid door een weerbare overheid en samenleving die tegendruk kunnen bieden aan ondermijnende criminaliteit, een concurrerende en innovatieve economie en nieuwe vormen van mobiliteit stuk voor stuk opgaven van formaat. We moeten nu al richtingen inslaan om deze opgaven meerjarig te kunnen oppakken en ervoor te zorgen dat ook toekomstige provinciebesturen nog iets te kiezen hebben. We maken daarom inhoudelijke keuzes, we zijn scherp op onze rol in de opgaven waarvoor we staan. En we maken keuzes om de provinciale organisatie toekomstbestendig door te ontwikkelen. Deze begroting is een eerste aanzet in het inslaan van richtingen op weg naar 2030. We

maken keuzes en zetten in op een combinatie van zowel besparen als verdienen. Samen, slim en slagvaardig.

Samen, Slim en Slagvaardig

De Omgevingswet treedt in 2022 in werking. In de geest van deze Omgevingswet willen wij onze publieke en private partners, alsook onze inwoners in beweging zetten om samen onze ambities te realiseren. We willen de kracht van de regio versterken door gericht de gezamenlijke prioriteiten van regio's en provincie te agenderen en te vertalen naar concrete acties en projecten.

Dat vraagt van ons dat we bij elke opgave scherp zijn op onze rol: geven we richting, stimuleren we beweging of maken we mogelijk? We zien kansen in de doorontwikkeling van de gebiedsgerichte aanpak. In gebieden zoals het Van Gogh Nationaal Park of het Ulvenhoutse bos komen meerdere opgaven samen. Via deze gebiedsgerichte aanpakken leggen we meer dan voorheen slimme verbindingen tussen de verschillende opgaven in het gebied en werken we samen met onze partners hieraan. Ieder vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheid. Samen, slim en slagvaardig.

Samenbindende thema's

Dwars door al onze opgaven lopen gezonde leefomgeving, brede welvaart en digitalisering als samenbindende thema's. We hebben een verantwoordelijkheid om vanuit de volle breedte van ons beleid en uitvoering bij te dragen aan een brede welvaart en gezonde leefomgeving voor alle Brabanders. Eerdere ervaringen die wij in het inmiddels afgeronde programma Sociale Veerkracht opgedaan hebben rondom onder meer sociale innovatie, inclusieve maatregelen en participatie passen wij hierbij toe. We bezien daarbij hoe het Brabants Outcome Fonds 2 daarvoor een schragend instrument kan zijn. De alsmaar verdergaande digitalisering en dataficering kan ons voorts ondersteunen ons beleid effectiever en efficiënter te laten zijn. Naast kansen op nieuwe beleidsopties (innoveren) stelt het gebruik van data ons ook in staat om bestaande taken tegen minder kosten of met minder capaciteit uit te voeren. Dit draagt direct bij aan onze noodzakelijke wendbaarheid. Voor de begroting betekent dat u in de afzonderlijke begrotingsprogramma's is opgenomen hoe het desbetreffende beleid bijdraagt aan deze samenbindende thema's. Overkoepelende activiteiten zijn opgenomen in het begrotingsprogramma bestuur.

Brede welvaart

We ambiëren een hoge kwaliteit van leven voor de Brabanders, nu en in de toekomst. Een groen en natuurrijk Brabant waar het goed toeven is, een Brabant waar men gelukkig en gezond is en waar meer Brabanders delen in welzijn en welvaart. Ofwel, we willen een Brabant met een goede balans tussen de economische, ecologische en sociale kwaliteit. En daarin staat de Brabander centraal. Dit noemen, zoals gedefinieerd door het CBS, 'brede welvaart'. Jaarlijks monitort het CBS ook hoe de brede welvaart zich in Nederland ontwikkelt.

De afgelopen decennia hebben we gezien waar Brabant en de Brabanders toe in staat zijn. Onze samenwerkings- en samenlevingskracht maakt ons veerkrachtig. Het is die veerkracht die ons steeds in staat stelt om creatief te zijn en de opgaven waarvoor we staan vooral als kansen te zien en voortvarend op te pakken. Het is diezelfde veerkrachtige en vitale samenleving, met zijn kwaliteiten en competenties, met zijn creatievelingen en trotse familiebedrijven die de voedingsbodem vormen onder onze concurrerende, duurzame en innovatieve economie. En vice versa draagt onze economie bij aan de brede welvaart van onze Brabanders. Om onze economie toekomstbestendig te maken, willen we in 2021 voortvarend aan de slag gaan met de uitvoering van het beleidskader 'Naar een toekomstbehendige economie voor Brabant'.

Cultuur, sport en recreatie zijn andere aspecten die een belangrijke bijdrage leveren aan de brede welvaart in Brabant. Het inspireert ons, maakt ons creatief en heeft een positieve invloed op ons welzijn en onze gezondheid. We ontwikkelen daarom een uitdagend en nieuw kader waarin cultuur, sport, recreatie en toerisme op een vernieuwende en integrale wijze worden gepositioneerd. Dit nieuwe kader vormt een belangrijke pijler voor het verbeteren van de Brabantse leefbaarheid. We versterken de brede welvaart in Brabant verder door onder meer het stimuleren van een evenwichtige arbeidsmarkt, met kwalitatief goed onderwijs, met voor iedereen toegankelijk openbaar vervoer, met kwalitatief goede woonomgevingen die inspelen op de bevolkingsprognoses en met oog voor nieuwe woonvormen, schoon en voldoende water en het haalbaar en betaalbaar maken van duurzame energie voor iedereen. Kortom, brede welvaart is een integraal onderdeel van al ons beleid.

Gezonde leefomgeving

Hoe innovatief en veerkrachtig we als Brabant ook zijn, we hebben ook mogen ervaren hoe kwetsbaar onze samenleving en economie is als onze gezondheid in gevaar is. Vanuit onze verantwoordelijkheid voor een gezonde leefomgeving, blijven we daarom inzetten op de voortdurende verbetering van de Brabantse luchtkwaliteit. We implementeren als provincie de ambities en afspraken uit het Schone Lucht Akkoord. Middels het stimuleren van energiebesparing en hernieuwbare energieproductie leveren we een bijdrage aan het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen. Hiermee verbeteren we tevens de luchtkwaliteit voor onze inwoners. Met onze aanpak 'Naar een klimaatproof Brabant' spelen we in op de gevolgen van de klimaatverandering en willen we onder meer hittestress tegengaan. Ook werken we voortdurend aan het op orde houden van onze waterkwaliteit. Schoon en voldoende grond- en oppervlaktewater draagt direct bij aan de gezondheid van de mens en het milieu. In dit licht ontwikkelen we de komende periode een beleidskader gezondheid waarin wij expliciet aangeven welke rol en verantwoordelijkheden wij vanuit onze kerntaken zien op het gebied van gezondheid.

De huidige tijd leert hoe belangrijk het groen inrichten van de directe leefomgeving is. Onze leefwereld is de afgelopen maanden immers aanzienlijk verkleind. We wonen, werken en recreëren al even in en om het huis. De waardering voor de natuur om ons heen neemt daarmee toe en wordt intensief gebruikt om te sporten en te genieten. In 2021 gaan we verder met het herstel van de biodiversiteit en het behoud en de ontwikkeling van onze mooie landschappen. Daarbij zetten we nadrukkelijk in op de kansrijke wisselwerking tussen landbouw en natuur.

Digitalisering en dataficering

De digitalisering en dataficering neemt een vlucht. De beschikbaarheid van goede data maakt het mogelijk om over een langere periode te monitoren hoe Brabant en de afzonderlijke regio's ervoor staan. Bovendien zijn goede data steeds cruciaal voor analyses, beleidsinterventies en investeringsbeslissingen. Zo delen we elke bestuursperiode kennis en zicht via de bevolkings- en woningbehoefteprognose met onder meer gemeenten voor een actuele basis om visie en beleid op te ontwikkelen. En dat is nodig om slagvaardig en wendbaar te zijn. We willen een ondernemende en slagvaardige provincie zijn die kansen verzilvert als deze zich voordoen.

De onlangs door uw Staten vastgestelde datavisie werken we de komende periode middels een uitvoeringsagenda nader uit. Dit doen we in verschillende beleidsvelden. Zo is op het gebied van de realisatie van een robuust natuurnetwerk de nodige stuurinformatie beschikbaar. In het project 'Verbetering stuurinformatie NatuurNetwerk Brabant' wordt al deze stuurinformatie samengebracht. Ook bij mobiliteit speelt het een grote rol. In het programma SmartwayZ.NL zijn daar goede ervaringen mee opgedaan en dat wordt nu verankerd in het beleidskader 'Koers Mobiliteit 2030'. En binnen het beleidsveld Economie wordt gewerkt aan het vormgeven van de Data Economie van de toekomst. En natuurlijk zijn we volop

bezig met de voorbereiding van het digitaal stelsel omgevingswet (DSO). Digitalisering is daarnaast cruciaal voor innovaties. Denk daarbij aan de ontwikkelingen binnen Smart Mobility of de innovaties in de landbouw die verduurzaming van deze sector bevorderen. Of Smart Energy dat het mogelijk maakt om vraag en aanbod volledig automatisch te koppelen en zorgt daarmee voor een effectief en efficiënt energiesysteem. De komende jaren gaan we, op basis van de uitgangspunten zoals vastgelegd in de datavisie, de inzet van data in de verschillende beleidsdomeinen uitbreiden. Daarbij kijken we kritisch wat wel en niet werkt. Altijd staat voorop dat de inzet van data moet bijdragen aan de oplossing van maatschappelijke vraagstukken. En eveneens conform de datavisie, hebben we hierbij veel oog voor de ethische vraagstukken die hier ook mee samenhangen. De menselijke maat blijft altijd voorop staan.

In positie voor 2030

Het moge duidelijk zijn. Richting 2030 staan we voor grote opgaven. Deze opgaven en bijbehorende ambities staan gedefinieerd in de Brabantse Omgevingsvisie. In mindere mate hebben we onszelf afgevraagd of we voldoende geëquipeerd zijn om onze opgaven adequaat te kunnen realiseren. Gelet op onze ambitieuze opgaven, de mogelijke uitdagingen die nog op ons pad gaan komen en de schaarser wordende middelen (in financiën, arbeidskrachten, ruimte, grondstoffen) hebben we onder de noemer 'Koers 2030' een brede aanpak ontwikkeld waarmee we onszelf en toekomstige besturen in positie brengen om onze ambities richting 2030 te kunnen realiseren.

Middels de opdracht 'Koers 2030' werken we toe naar een meer uniforme en herkenbare beleidssturing om zo de inhoudelijke sturing op onze opgaven te verstevigen en de kaderstellende en controlerende rol van uw Staten verder te optimaliseren. Tevens werken we aan een aantal "profielversterkende maatregelen" om als provincie richting de toekomst een structureel begrotingsevenwicht te behouden en daarmee de ruimte te behouden om in Brabant te investeren waar nodig en wenselijk. Om dit te bewerkstelligen, moeten tijdig scherpe keuzes gemaakt worden. In ons bestuursakkoord "Samen, Slagvaardig en Slim: Ons Brabant" worden meerdere opdrachten genoemd die invulling geven aan of raakvlak hebben met bovengenoemde verantwoordelijkheid. Denk hierbij aan uniformiteit in kaderstelling, inhoudelijke beleidskaders voor onder meer Mobiliteit, Natuur, Landbouw en Voedsel, Vrije Tijd en Economie, het terugdringen van onze structurele lasten met minimaal € 30 miljoen vanaf 2025, het verhogen van ons rendement op vermogen en de doorontwikkeling van de provinciale organisatie.

Deze opdrachten tezamen vormen de overkoepelende opdracht 'Koers 2030' dat bestaat uit de volgende ingrediënten:

- Uniformiteit in beleidssturing (kaderstelling) in lijn met de Omgevingsvisie
- Duurzame begroting: besparen en verdienen
- Toekomstbestendige organisatie

De komende periode willen wij deze opdracht samen met uw Staten nader uitwerken. Hiermee acteren wij op tijd om naar de toekomst een structureel begrotingsevenwicht te behouden.

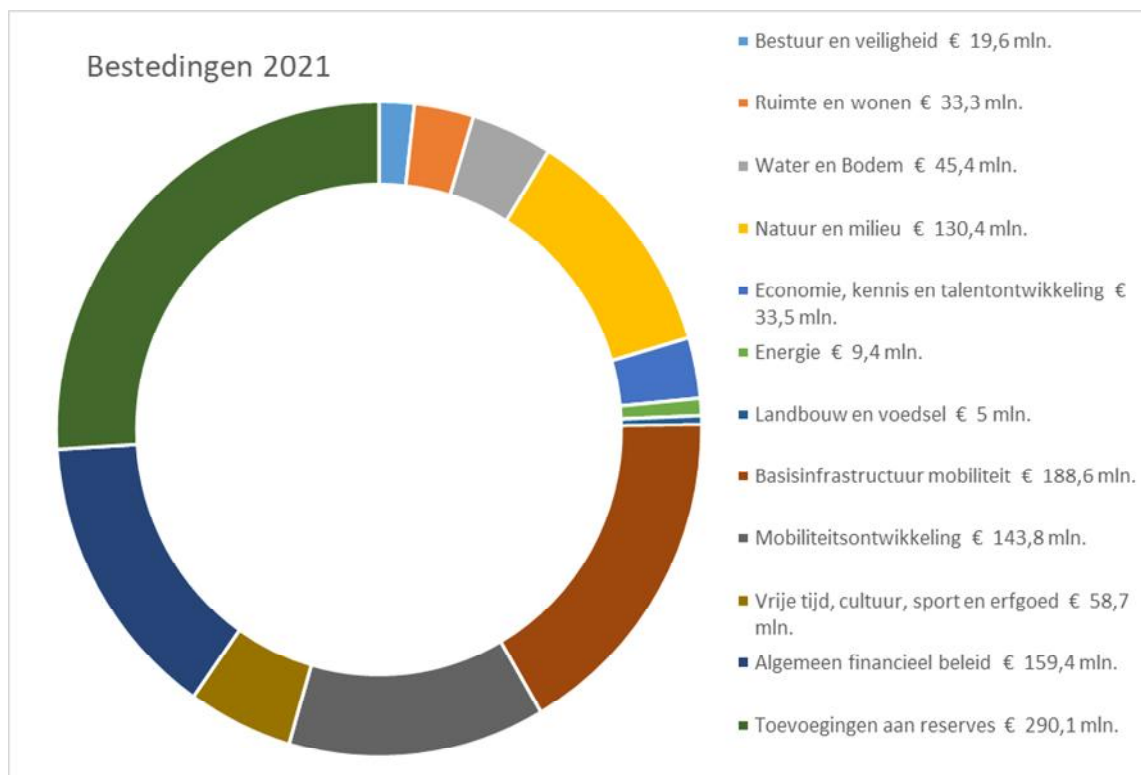
Conform een van de opdrachten uit de perspectiefnota 2021 en bevestiging daarvan in het Bestuursakkoord nemen we onze rol en performance onder de loep. We vragen een commissie om te reflecteren op de prestaties van de provincie en in het verlengde daarvan - indachtig de opgaven die de komende tien jaar voor ons liggen - te adviseren over wat we beter kunnen en moeten doen. In het kader van de overdracht aan en ter input voor een nieuw bestuur vragen we de commissie een kritische blik op ons handelen te werpen (reputatie onderzoek). De concrete opdracht laten we graag tot stand komen in overleg met uw Staten, waarna uw Staten ook een rol kunnen vervullen bij de begeleiding van het onderzoek. Met de perspectiefnota 2022 (april/mei 2021) leggen we uw Staten een voorstel voor om een onderzoek uit te laten voeren naar onze rol en performance.

Financieel totaalbeeld

De begroting is meerjarig in evenwicht. Per begrotingsjaar is het totaal van de lasten + de stortingen in de reserves gelijk aan het totaal van de baten + de onttrekkingen aan de reserves.

De financiële omvang van de begroting van Provincie Noord-Brabant bedraagt in 2021 €1.117,2 miljoen. Dit bedrag wordt als volgt aan de beleidsdoelstellingen binnen de diverse begrotingsprogramma's besteed:

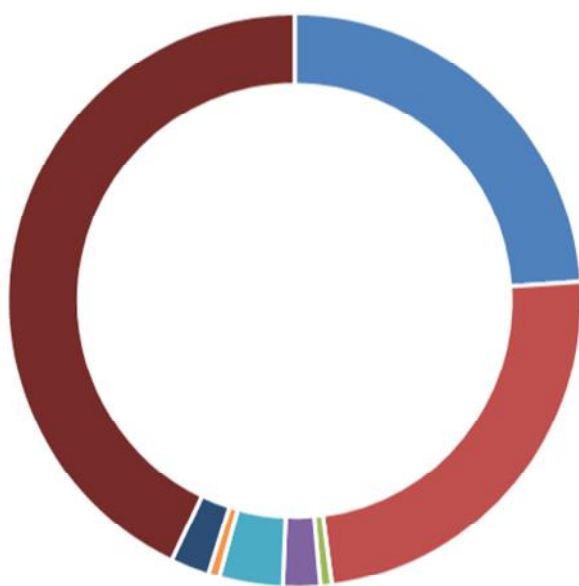
Provincie Noord-Brabant Bestedingen 2021	bedragen x € 1.000
Bestuur en veiligheid € 19,6 mln.	19.629
Ruimte en wonen € 33,3 mln.	33.293
Water en Bodem € 45,4 mln.	45.427
Natuur en milieu € 130,4 mln.	130.388
Economie, kennis en talentontwikkeling € 33,5 mln.	33.450
Energie € 9,4 mln.	9.378
Landbouw en voedsel € 5 mln.	5.005
Basisinfrastructuur mobiliteit € 188,6 mln.	188.590
Mobiliteitsontwikkeling € 143,8 mln.	143.761
Vrije tijd, cultuur, sport en erfgoed € 58,7 mln.	58.726
Algemeen financieel beleid € 159,4 mln.	159.395
Toevoegingen aan reserves € 290,1 mln.	290.124
	1.117.165

Om deze bestedingen te kunnen doen, beschikt de provincie over diverse inkomstenbronnen. De herkomst van de beschikbare middelen is in 2021 als volgt verdeeld:

Provincie Noord-Brabant	bedragen
Herkomst van middelen 2021	x € 1.000
Opbrengst opcenten motorrijtuigen- belasting	267.411
Algemene Uitkering uit het provinciefonds	268.033
Decentralisatieuitkeringen via het provinciefonds	7.245
Dividend en winstuitkeringen	23.331
Opbrengsten financieringsfunctie	40.065
Leges en heffingen	7.018
Overige baten	24.335
Onttrekkingen aan reserves	479.728
	1.117.165

Herkomst van middelen 2021

- Opbrengst opcenten motorrijtuigen- belasting € 267,4 mln.
- Algemene Uitkering uit het provinciefonds € 268 mln.
- Decentralisatieuitkeringen via het provinciefonds € 7,2 mln.
- Dividend en winstuitkeringen € 23,3 mln.
- Opbrengsten financieringsfunctie € 40,1 mln.
- Leges en heffingen € 7 mln.
- Overige baten € 24,3 mln.
- Onttrekkingen aan reserves € 479,7 mln.

Programma 1 Bestuur en veiligheid

Inleiding

We werken aan goed en integer openbaar bestuur, omdat dit noodzakelijk is voor het functioneren van onze democratische rechtsstaat.

Opgaven worden steeds complexer, en dat vraagt om een sterk bestuur dat in staat is om problemen op te lossen. Er komen grote veranderingen op de samenleving af op het gebied van onder meer digitalisering, klimaat, energie, economie en arbeidsmarkt.

Daarom is een aanpak nodig die aansluit bij de eisen van deze tijd: betrokken, betrouwbaar, effectief, integer en waar nodig opererend als één overheid.

Zelfs in een welvarend land als Nederland staan de betrouwbaarheid en de legitimiteit van de overheid onder druk, mede door de alsmat toenemende criminaliteit en de vermenging van de onder- en bovenwereld.

We hebben daarom een kwalitatief goed bestuurlijk netwerk nodig, dat goed samenwerkt met burgers en triple-helix partners. Hoe en hoeveel we als overheden samenwerken, bepaalt voor een belangrijk deel hoe inwoners de doelmatigheid en de kwaliteit van het overheidsbeleid ervaren. Het is daarbij belangrijk om inwoners te betrekken bij besluitvorming.

Als provinciale organisatie bieden we ook adequate ondersteuning aan de eigen bestuursorganen.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid en integriteit

Steeds vaker zorgt de georganiseerde misdaad voor ondermijning van het gezag van de overheid en onze samenleving. Een succesvolle aanpak van deze ontwikkeling vraagt om een weerbare en integere overheid, maar ook om een weerbare samenleving. Een openbaar bestuur dat niet doeltreffend op kan treden tegen georganiseerde criminaliteit en ondermijning, verliest uiteindelijk het vertrouwen van de inwoners. Een integere en weerbare overheid die actief samen optrekt met inwoners, bedrijven en instellingen, is daarom een belangrijke kernkwaliteit van het openbaar bestuur.

Indicator:

- **Bevorderen van bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid en integriteit**

Wat gaan we daarvoor doen?

Aantal provinciale collega's dat de cursus 'Vergroting weerbaarheid' gevolgd heeft

Indicator	2020	2021	2022
Aantal provinciale collega's dat de cursus 'Vergroting weerbaarheid' heeft gevolgd	100	100	100

Gemeenten waarmee gesprekken zijn gevoerd om fitheid tegen ondermijning te stimuleren

Indicator	2020	2021	2022	2023
Gemeenten waarmee gesprekken zijn gevoerd om fitheid tegen ondermijning te stimuleren	15	15	15	15

Wat willen we bereiken?

Een toekomstbestendig openbaar bestuur

Onze ambitie is om de kwaliteit van het openbaar bestuur en de bestuurlijke samenwerking te blijven verbeteren, zowel binnen Brabant met (maatschappelijke) partners, als met de andere provincies (Interprovinciaal Overleg) en het Rijk. Dit willen we doen met de Brabanders, om de maatschappelijke opgaven in Brabant zo goed mogelijk te realiseren. De klimaatopgave, energietransitie, het verstedelijkingsvraagstuk, de toenemende ongelijkheid in de samenleving en het omgaan met de gevolgen van de vergrijzing zijn grote maatschappelijke opgaven. Ze spelen lokaal, regionaal en wereldwijd en stellen meer dan ooit hoge eisen aan de samenwerking van bestuurlijke organisaties. Het vraagt om een bestuur dat functioneert als één overheid door overheidslagen, schaalniveaus en maatschappelijke opgaven heen. Hiervoor zijn slagkracht en schakelkracht essentieel. Daarom investeren wij in de bestuurlijke samenwerking, op regionaal en interregionaalniveau. Dat doen we onder meer via de regionale ontwikkeldagen, BrabantStad en Brabant Ontmoet.

Indicatoren:

- **Inwoners zijn meer betrokken bij beleidsontwikkeling en –uitvoering**
- **De kwaliteit van het openbaar bestuur bevorderen we via bestuurlijke samenwerking in Brabant**

Wat gaan we daarvoor doen?

Organiseren bestuurlijke samenwerking

In 2021 organiseren we tenminste acht ontwikkeldagen samen met de regio

Opkomst verkiezingen in Noord-Brabant

Verplichte indicator: De opkomstcijfers in Noord-Brabant van verkiezingen voor de Tweede Kamer, Provinciale Staten en gemeenteraden, weergegeven in % kiezers/stemgerechtigden
Afspraak is geen percentage op te nemen, maar achteraf te rapporteren over de opkomst.

Burgers zijn meer betrokken bij beleidsontwikkeling en -uitvoering

Indicator: In 2021 voeren we bij geplande beleidsvormingsprocessen tenminste drie experimenten uit met verschillende vormen van participatie.

Wat willen we bereiken?

Gemeenten, waterschappen en Gemeenschappelijke Regelingen voeren hun wettelijke taken conform de wet uit

Met Interbestuurlijk Toezicht bevorderen wij dat gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen hun wettelijke taken uitvoeren. Het is onze ambitie dat het toezicht hen ondersteunt bij het voortdurend verbeteren van hun taakuitvoering. Zo dragen we bij aan het goed functioneren van het openbaar bestuur en het vertrouwen van burger in de overheid. Daarnaast willen wij de komende jaren de impact van ons toezicht vergroten door nog méér in gesprek te gaan met de toezichtontvangers. Daarmee willen er een sterker lerend effect realiseren.

Indicator:

- **Ons toezicht draagt bij aan de kwaliteitsverbetering van het openbaar bestuur**

Wat gaan we daarvoor doen?

Gemeenten, waterschappen, GR-en voeren hun wettelijke taken conform de wet uit

Indicatoren:

- Aantal toezichtontvangers dat door ons op een of meer toezichtgebieden wordt beoordeeld (104)
- Aantal toezichtontvangers waarmee minstens één voortgangsgesprek gevoerd is (65)
- Aantal georganiseerde regiobijeenkomsten (4)
- Aantal uitgevoerde thema-onderzoeken (2)

Verplichte indicator: Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht (0)

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

Beleidskaders

- Beleidskader Interbestuurlijk Toezicht 2020-2023
- (Rijks) Beleidskader gemeentelijk herindeling 2018
- Beleidsregel Wet Bibob Noord-Brabant 2018 (Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur)
- Statenvoorstel Kennis & Onderzoek: Nota onderzoeksbeleid
- Bestuursopdracht 'Veilig en weerbaar Brabant'

Verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Interprovinciaal Overleg (IPO)
- INPA Huis van de Nederlandse Provincies
- Zuidelijke Rekenkamer

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Wat mag het kosten?

01 Bestuur en veiligheid						
Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
<u>Lasten</u>						
Programmalasten	14.783	15.015	13.740	13.866	13.635	9.762
Toerekening organisatiekosten	7.804	6.539	5.888			
totaal lasten	22.587	21.554	19.629	13.866	13.635	9.762
<u>Baten</u>						
Programmabaten	249	127	2	2	2	2
Baten toerekening organisatiekosten	251	0	0	0	0	0
totaal baten	500	127	2	2	2	2
Saldo baten en lasten	-22.086	-21.426	-19.626	-13.864	-13.633	-9.760

Financiële toelichting op de verschillen tussen de ramingen 2021 en 2020

De raming van de programmalasten neemt met bijna € 1,3 mln af ten opzichte van 2020. Dit hangt met name samen met de bijdrage aan Zeeland van ruim € 1,4 mln die in de raming 2021 niet is opgenomen.

Programma 2 Ruimte en wonen

Inleiding

Wij werken continu aan de kwaliteit van de Brabantse leefomgeving via een zorgvuldige belangenafweging en een ontwerpende aanpak in een boeiend samenspel met de belanghebbenden. Om de kwaliteit van Brabant door te geven aan volgende generaties, moeten we permanent zorgdragen en keuzes maken voor ons mooie en krachtige Brabant. We wonen, werken en recreëren er immers als het ware op een postzegel. Dat kan alleen als we met elkaar zorgen voor een gezonde, veilige en mooie leefomgeving. We doen dit in een complexe samenleving, die hecht aan ruimte voor eigen initiatief, maar die ook veel wetten en regels kent om belangen te beschermen.

De Omgevingswet beoogt een meer bestuurlijke afwegingsruimte en een meer samenhangende benadering van de fysieke leefomgeving in beleid, besluitvorming en regelgeving. Dit doen we door maatwerk te leveren. Met als doel om de kwaliteit van de leefomgeving voor alle Brabanders te verbeteren. Binnen de provincie heeft een aantal grote transitie, zoals beschreven in de Brabantse Omgevingsvisie, impact op de omgeving. Bij deze transitie is draagvlak bij alle betrokkenen en draagkracht bij de uitvoerende partners onmisbaar. Door in te zetten op sociale innovatie en te streven naar inclusieve maatregelen werken wij aan het versterken van zowel draagvlak als draagkracht.

De grote opgaven binnen dit programma zijn de forse woningbouwopgave, het zorgen voor vitale en toekomstbestendige werklocaties, en het tegen gaan van leegstand. Uiteraard bij de realisatie op locatie of in gebieden hebben we altijd oog voor een goede omgevingskwaliteit.

Wat willen we bereiken?

Verbeteren van omgevingskwaliteit en realiseren van gebiedstransformaties

Om omgevingskwaliteit te bereiken is het goed en zorgvuldig uitvoeren van de huidige Wet Ruimtelijke Ontwikkeling (WRO) de basis. De komende bestuursperiode staat ook in het teken van de implementatie van de Omgevingswet die in 2022 in werking zal treden. De transitie van 'Ruimte' naar 'Omgeving', is een subtiel maar wezenlijk verschil. De Omgevingswet bundelt verschillende wetten in één wet, waaronder de WRO. Naast een technische exercitie is het nadrukkelijk ook een verandering in de manier van werken. Binnen deze deelopgave beoordelen we plannen van gemeenten, werken we aan omgevingskwaliteit, implementeren we de Omgevingswet en maken we integrale belangenafwegingen en geven richting en stimuleren we beweging om gebiedsontwikkelingen op gang te brengen. We willen omgevingskwaliteit versterken via de aanpak leegstand & transformaties in zowel het stedelijke als het buitengebied. In voorgaande jaren hebben wij de Brabantse Aanpak Leegstand ontwikkeld. Die ervaringen gebruiken we om in de komende periode de integrale en gebiedsgerichte aanpak vanuit de diverse opgaven (leegstand, woningbouw, werklocaties, energie, klimaat, mobiliteit etc) in te zetten voor het versterken van de omgevingskwaliteit. We werken aan transitie van gebieden zowel binnenstedelijk als in het landelijkgebied of als de situatie er om vraag in een combinatie van beide.

Indicatoren:

- **Begeleiden van ruimtelijke ontwikkelingen en participeren in ruimtelijke (gebieds)ontwikkelingen.**

Vanuit een integrale, gebiedsgerichte benadering – 'diep, breed en rond' – participeren we in wisselende rollen ('richting geven', 'beweging stimuleren', 'mogelijk maken') in ruimtelijke ontwikkelingen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Aanpak leegstand en transformatie

In 2021 bouwen we voort op de adequate ontwikkelde aanpak van leegstand en herbestemming. De uitgangspunten blijven: de eigenaar is verantwoordelijk, gemeenten zijn de eerste overheid, niet alles is oplosbaar of herbestembaar. We verzilveren kansen door combinaties te maken met andere opgaven. We continueren de jaarlijkse monitor 'stand van leeg', doen aan actieve kennisverspreiding. We stimuleren visieontwikkeling, aanpassing werkwijze en samenwerking als randvoorwaarde voor transformaties die de omgevingskwaliteit versterken.

We werken met gemeenten en andere partners aan concrete programma's,

- die inzicht en overzicht geven in de (integrale) transformatiepotenties en -opgaven van Brabant voor de komende 20 tot 30 jaar en
- die basis bieden voor de ontwikkeling van samenhangende actieprogramma's op subregionale schaal, de hieruit voorkomende concrete binnenstedelijke gebiedstransformaties en de concrete aanpak van leegstand in het buitengebied.
- Die resulteren aan het eind van deze bestuursperiode in actieve participatie in 10-12 stedelijke gebiedstransformaties in Brabant en in maximaal 3 coalities m.b.t. de aanpak van leegstand in het buitengebied.

Begeleiden en beoordelen van initiatieven met ruimtelijke impact

Ruimte voor maatwerk en vernieuwing. 'Diep-Rond-Breed' kijken is het vertrekpunt van onze werkwijze. Met 'Diep kijken' kijken we niet alleen naar effecten op de bovenste laag in het hier en nu, maar besteden wij ook aandacht aan de dynamiek en randvoorwaarden die de onderste lagen meegeven. We betrekken het verleden, de geschiedenis van de lagen op een plek, maar wij kijken ook naar de betekenis van de locatie voor de toekomst. 'Rond kijken' betekent dat we de balans bewaken in de economische, ecologische en sociale aspecten rondom een ontwikkeling. 'Breed kijken' betekent dat we betrokkenheid, participatie van mensen en organisaties vooropstellen, zodat alle belangen in een maatschappelijke opgaven worden betrokken. Om zo samen omgevingskwaliteit te realiseren en waarde aan Brabant toe te voegen, zonder de waarden die we willen beschermen te schaden. Vanuit dit vertrekpunt hebben we reguliere ruimtelijke overleggen met gemeenten over ca 2500 plannen, de gemeentelijke Omgevingsvisies en initiatieven. Bij voorkeur vinden deze overleggen in een vroegtijdig stadium van de ideevorming plaats.

Implementeren van de Omgevingswet

Vanuit onze rol als middenbestuur hebben we het vermogen om overzicht te creëren bij (nieuwe) ontwikkelingen, verbindingen te leggen, onderzoek te entameren en data te vergaren, signalen te bundelen en daarmee schaal te maken en kennis en best practices bij elkaar te brengen en te verspreiden. We sluiten aan bij bestaande netwerken en configureren zo nodig nieuwe platforms voor een effectieve aanpak. We koppelen onze abstracte visievorming iedere keer aan concrete voorbeelden: de praktijk van alledag in de Brabantse leefomgeving. We verbinden ons aan tal van projecten en proeftuinen waarbij het werken in de geest van de Omgevingswet het gezamenlijke uitgangspunt is én de sleutel tot een oplossing kan zijn. Met de Omgevingsvisie stimuleren wij bovengemeentelijke afstemming en voeren wij regie op ontwikkelingen die het lokale niveau overstijgen. Niet vanuit een horizontale sturing maar vanuit een gemeenschappelijk belang. Dit doen we in samenwerking met gemeenten en waterschappen. Daarnaast stellen we via een participatief traject de Brabantse Omgevingsverordening op.

Wat willen we bereiken?

Realiseren van de woningbouwopgave, vraaggericht en met oog voor zorgvuldig ruimtegebruik.

Brabant heeft een flinke bouwopgave. Onze meest recente bevolkings- en woningbehoefteprognose laat zien, dat er tot 2050 nog zo'n 220 duizend woningen aan de voorraad moeten worden toegevoegd, waarvan ca. 120 tot 160 duizend woningen de komende 10 tot 15 jaar. Dit betekent een groei van 10 tot 12 duizend woningen per jaar op de korte termijn. Het is van belang het woningbouwprogramma optimaal in te zetten voor versterking van de omgevingskwaliteit in onze steden en dorpen en het herbestemmen van leegstaand vastgoed. Maar óók om de bestaande woningvoorraad te verrijken met (nieuwe) woonvormen. Om ertoe bij te dragen dat deze woonvormen een plek krijgen, meer 'in het hart van de woon-opgaven' is het 'Actieprogramma Nieuwe Woonvormen en Zelfbouw' vastgesteld (maart 2020). Onze inzet richt zich op een vraaggericht, flexibel planaanbod, met aandacht voor de betaalbaarheid, een gezonde mix van huur en koop, in verschillende prijssegmenten en met volop ruimte voor nieuwe, soms ook tijdelijke woonvormen. De provincie heeft hierbij – m.n. op (sub)regionale schaal – een regisserende, agenderende en stimulerende rol. 'Kennis en onderzoek', monitoring en prognoses staan hierbij centraal, evenals het maken van (sub)regionale afspraken over de woningbouw.

Indicatoren:

- **Groei van woningvoorraad.**

Om in de behoefte aan nieuwe woonruimte te voorzien worden de eerstkomende vijf jaar (2020 t/m 2025) 60 duizend woningen aan de voorraad toegevoegd.

- **Zorgvuldige inpassing van nieuwe woonruimte.**

Toevoegen van nieuwe woonruimte vindt zo veel mogelijk plaats op binnenstedelijke (transformatie)locaties of in leegstaand vastgoed. We bestendigen de lijn van de afgelopen jaren, waarin steeds zo'n 70% van de woningbouw in Brabant op binnenstedelijke locaties en in leegstaand kantoor-, winkel en ander vastgoed is gerealiseerd.

Wat gaan we daarvoor doen?

Actualiseren informatie over de 'Stand van Wonen'

De 'Monitor Bevolking en Wonen' en het 'Kwartaalbeeld Woningmarkt Noord-Brabant' zijn (4x per jaar) geactualiseerd en de omvang en samenstelling van het planaanbod voor woningbouw is geüpdatet. Vanuit een steeds actueel beeld van 'feiten, plannen en prognoses' speelt de provincie een actieve rol op het vlak van 'kennis en onderzoek' en 'reflectie en agendering' met betrekking tot tal van onderwerpen rond 'bevolking, bouwen en wonen'.

Regionale afspraken over planning en realisatie

Per woningmarktgebied zijn de kwantitatieve, kwalitatieve én ruimtelijke afspraken over de (sub)regionale woningbouwplanning en -programmering herijkt en (zo nodig) geactualiseerd en is een regio-specifieke, uitvoeringsgerichte 'woon-agenda' opgesteld. Afspraken en agenda zijn gericht op een realistisch, vraaggericht en flexibel planaanbod voor woningbouw, met ruimte voor nieuwe woonvormen en op een optimale inzet van het woningbouwprogramma op binnenstedelijke (transformatie)locaties en het herbestemmen van leegstaand vastgoed.

Stimuleren van de ontwikkeling van nieuwe woonvormen

Hierbij gaat het vooral om het stimuleren van planontwikkelingen voor nieuwe woonvormen, de beschikbaarheid van locaties, het (mede)financieren van initiatieven, aanpassen van regelgeving en het

bevorderen van nieuwe woonvormen en zelfbouw als volwaardige bouwstroom in de (sub)regionale en gemeentelijke woningbouwplanning en -programmering.

Actualiseren Brabantse Agenda Wonen

De Brabantse Agenda Wonen (sept. 2017) is - op onderdelen - geactualiseerd en in lijn gebracht met ons bestuursakkoord en onze jongste bevolkings- en woningbehoefteprognose. Actuele thema's vanuit ons Actieprogramma 'Nieuwe Woonvormen en Zelfbouw' en de bestuursopdracht 'Terugdringen woningtekort en leegstand en participeren in transformaties' krijgen meer accent.

Wat willen we bereiken?

Realiseren van vitale en toekomstbestendige werklocaties

Hoogwaardige en toekomstbestendige werklocaties dragen bij aan de verdere economische ontwikkeling van Brabant. Zij bevorderen innovatie door ruimte te geven aan bestaande (en toekomstige) ketens van samenwerkende bedrijven. Daarbij zijn campussen van belang, maar ook de "traditionele" bedrijventerreinen of de binnenstad, ieder met eigen kwaliteiten. Hoogwaardige en toekomstbestendige werklocaties dragen bij aan het realiseren van de doelen voor 2030 uit het klimaatakkoord. De Brabantse economie (met zijn focus op o.a. logistiek, chemie, agrofood en maakindustrie) is een materiaal- en energie-intensieve economie. Juist daar liggen grote kansen (grote oogst) om onze duurzaamheidsdoelstellingen te halen, maar ook om de economie toekomstbestendig te maken. Wij staan hierbij een gebiedsgerichte en integrale aanpak voor. Daarbij wordt ingezet om gelijktijdig doelen voor energiebesparing, duurzame opwekking, klimaatadaptatie, circulaire economie, gezondheid en biodiversiteit/natuur te behalen. Bijzonder aandachtspunt vormt de ontwikkeling van de detailhandel, waarbij - versterkt door Corona - de leegstand in de (stads)centra volgens verwachting zal toenemen. Dit krijgt aandacht in de transformatieopgaven.

Indicatoren:

- **Ontwikkeling van werklocaties**

Vraaggerichte ontwikkeling van hoogwaardige en toekomstbestendige werklocaties vanuit de regionale afspraken en samenwerking. Hiertoe maken wij met de vier regio's plannings- en programmeringsafspraken.

- **Verduurzamen van werklocaties**

10 bedrijventerreinen, waar maatregelen zijn genomen betreffende de energietransitie en klimaatadaptatie (grote "oogst").

Wat gaan we daarvoor doen?

Verduurzamen van werklocaties en campusontwikkelingen

We zetten in op de verdere ontwikkeling van campussen en werken aan de vergroening en verduurzaming van werklocaties via 10 grote oogst-terreinen. Daarnaast begeleiden we naar behoefte bedrijven met complexe huisvestingsvraagstukken.

Kennisontwikkeling en informatievoorziening

We bieden inzicht in de actuele situatie op Brabantse werklocaties en met prognoses en geven een doorkijk naar de toekomstige vraagontwikkeling. Ook voor de detailhandel wordt inzicht verkregen via de koopstromenonderzoeken.

Regionale afstemming en programmering

We maken regionale afspraken over de planning en programmering van werklocaties in de Regionaal Ruimtelijke Overleggen (RRO's). Hiermee beogen we een kwalitatieve match tussen vraag en aanbod op werklocaties te realiseren en overaanbod van werklocaties te reduceren. We continueren de Retailadviescommissie voor de advisering over detailhandelsontwikkelingen. We geven ondersteuning bij detailhandels- en centrumontwikkelingen en het opstellen van centrumvisies en we maken regionale afspraken. Inzet is de kwalitatieve vraag van werklocaties in centrumgebieden te verbeteren.

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

Beleidskaders

- Verordening Ruimte
- Brabantse Omgevingsvisie (overkoepelend beleidskader)
- Interim Omgevingsverordening (regels)
- Brabantse Agenda Wonen

Uitvoeringsagenda's

- Bestuursopdracht Terugdringen woningtekort en leegstand en participeren in transformaties
- Actieprogramma Nieuwe Woonvormen en Zelfbouw
- Uitvoeringsprogramma Werklocaties
- Brabantse Aanpak Leegstand

Verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte
- Stichting Brainport Smart Districts

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Veel prestaties worden geleverd in samenwerking met externe partners. Ook wordt steeds meer 'van buiten naar binnen' gewerkt: het initiatief van externe partners wordt gekoppeld aan de maatschappelijk opgaven van de Provincie. Dit biedt kansen, maar creëert in sommige gevallen ook afhankelijkheid als het gaat om het daadwerkelijk realiseren van prestaties. Door de Corona-crisis en de Stikstof-crisis worden de beoogde prestaties en de uitvoering van geplande werkzaamheden op gewijzigde manieren opgepakt. Bijvoorbeeld meer digitale participatieprocessen. Dit vergt flexibiliteit in nieuwe manieren van werken en het ontwikkelen van nieuwe samenwerkingspatronen.

Wat mag het kosten?

02 Ruimte en wonen						
Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Lasten						
Programmalasten	3.756	16.053	27.362	11.131	5.115	3.647
Toerekening organisatiekosten	7.120	7.641	5.931			
totaal lasten	10.876	23.694	33.293	11.131	5.115	3.647
Baten						
Programmabaten	1.674	0	520	0	0	0
Baten toerekening organisatiekosten	0	0	0	0	0	0
totaal baten	1.674	0	520	0	0	0

02 Ruimte en wonen						
Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Saldo baten en lasten	-9.202	-23.694	-32.773	-11.131	-5.115	-3.647

Financiële toelichting op de verschillen tussen de ramingen 2021 en 2020.

De hogere programmatische lasten in 2021 betreffen voornamelijk de uitgaven ten aanzien van project Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (€ 20,6 mln in 2021 t.o.v. € 8,5 mln in 2020).

Programma 3 Water en bodem

Inleiding

Water raakt de kern van ons bestaan. Denk aan economie, gezondheid, identiteit, beleving en natuur. We werken daarom aan schoon, voldoende en veilig water en aan een schone en vitale bodem. Met deze bouwstenen zorgen we voor een duurzame leefomgeving voor mens én natuur.

Als provincie hebben we verantwoordelijkheid voor de beschikbaarheid en de kwaliteit van water. De kwaliteit van het water voldoet nergens helemaal aan de afspraken die daarover zijn gemaakt. Veel natuurgebieden in Brabant zijn structureel verdroogd en kampen met een ernstig watertekort. Er zijn vergaande maatregelen nodig om de waterhuishouding weer op orde te krijgen. Heftige buien met wateroverlast tot gevolg, en perioden van droogte, veroorzaken steeds vaker en meer schade aan natuur en landbouw. Ook in steden en dorpen staat regelmatig water op straat en in kelders. Dit zijn geen incidenten maar het gevolg van structurele problemen. Voldoende (niet te veel, niet te weinig) water is geen vanzelfsprekendheid meer.

Om Brabant weerbaarder te maken voor klimaatverandering werken we samen met vele partners, zoals waterschappen, gemeenten, natuurbeheerders en boeren. Maatregelen kosten veel tijd en geld. We plannen over een lange tijd zodat we in 2050 heel Brabant waterrobuust en klimaatbestendig hebben ingericht. In 2020 hebben we de problematiek verwoord in Statenvoorstel 31/20 Visie klimaatadaptatie inclusief uitwerking bestuursopdracht 'Stoppen van de verdroging met een waterrobuuste inrichting van Brabant'. Eind 2021 stellen Provinciale Staten het Regionaal Water en Bodem Programma 2022-2027 vast met de aanpak (waaronder de gebiedsgerichte aanpak) voor deze planperiode.

In 2023 hebben we maatregelen genomen in de gebieden waar de urgentie het grootst is. En hebben we een onomkeerbaar proces van verbetering in gang gezet. In 2027 is het grond- en oppervlaktewater van goede kwaliteit in grote delen van Brabant geborgd. In 2030 hebben we de verdroging van de belangrijkste natuurgebieden en nabijgelegen landbouwbodems gekeerd. Deze ambities kunnen we alleen waarmaken als we maatregelen combineren. Zo laten we bodemverbetering en aanpassingen aan extreem weer zo veel mogelijk overlappen met de aanpak van verdroogde natuur en schadegevoelige landbouwgronden.

Bodemverontreinigingen (spoedlocaties) uit het verleden worden gesaneerd of beheerd. De natuurlijke waarde van de diepe ondergrond wordt beschermd en tegelijkertijd onderzoeken wij de benuttingsmogelijkheden voor maatschappelijke opgaven als de energietransitie.

Wat willen we bereiken?

Klimaatproof Brabant. Realiseren van een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting en bijbehorend gebruik

Door klimaatverandering krijgen we te maken met langdurige perioden van droogte, heviger regenbuien met kans op wateroverlast en extreme hitte.

Als provincie hebben we ons gecommitteerd aan de landelijk gemaakte afspraak dat Nederland in 2050 waterrobuust en klimaatbestendig is ingericht. We willen voorkomen dat veranderende weersextremen ontwrichtend zijn voor de samenleving, maar ook kansen benutten. In de Omgevingsvisie hebben we de ambitie neergelegd om in 2030 de eerste grote gebiedsopgaven hiervoor gerealiseerd te hebben. Op een zodanige schaalgrootte dat sprake is van een klimaatbestendig en waterrobuust systeem. Dat stelt eisen aan de ruimtelijke inrichting en het grondgebruik. Daarom is een gebiedsgerichte aanpak nodig. We combineren dit met de transitie naar een duurzame landbouw, CO₂ vastlegging (als onderdeel van een vitale bodem), natuur, wonen, werken en hernieuwbare energie.

Indicator:

- **Mate waarin gebieden klimaatbestendig en waterrobuust zijn ingericht (100% in 2050).**

Wat gaan we daarvoor doen?**Bewustwording, samenwerking en verankering 'klimaatbestendig handelen'**

We borgen klimaatadaptatie in al onze provinciale opgaven en brengen daarvoor kwetsbaarheden in beeld. In 2020 is een provinciale klimaatstresstest uitgevoerd die de komende jaren verder zal worden aangescherpt en verdiept. We werken samen met onze partners, waaronder gemeenten en waterschappen, aan een uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie Zuid-Nederland, ontwikkelen en delen kennis ondermeer via ons klimaatportaal (www.klimaatadaptatiebrabant.nl) en stimuleren het uitvoeren van klimaatadaptatiedialogen door gemeenten.

Indicator	2021	2022	2023	2024
<i>Voortgang beleidsmatige implementatie</i>				
Definitief uitvoeringsprogramma (2022-2027)	1		1 (actualisatie)	
Stresstest provincie				
Dialogen gemeente	62			

Concrete aanpak in projecten en gebieden

We dragen (financieel) bij aan projecten uit het Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie Zuid-Nederland. In enkele gebieden (klimaatrobuuste beeklandschappen) gaan we grootschalig aan de slag met waterschappen, gemeenten, grondeigenaren en (drinkwater)bedrijven. Door gebiedsgericht te werken laten we maatregelen gericht op klimaatadaptatie samenvallen met de ontwikkelingsaanpak stikstof, de aanpak van watertekorten (anti-verdrogings- en bodemherstelmaatregelen buiten de natte natuurparels, maar ook Deltaplan Hoge Zandgronden) en het stimuleren van de kringlooplandbouw (zie programma Landbouw en Voedsel).

Indicator	2021	2022	2023	2024
<i>Voortgang uitvoering</i>				
Aantal provinciaal gefinancierde projecten	30	40	50	*
Aantal grote gebiedsopgaven dat is gestart (cumulatief)*	3	4	5	*

* In overleg met onze samenwerkingspartners gaan we de ambitie concretiseren; denk aan een formulering als 'in 2023 is 10.000 ha waterrobuust ingericht'. De formulering en daarbij passende methodiek is nog niet voorhanden en zal in gezamenlijkheid met o.a. de waterschappen en belanghebbenden tot stand moeten komen.

Wat willen we bereiken?**Veilig Water. Blijven zorgen voor veiligheid door de bescherming tegen hoogwater**

Bescherming tegen hoogwater is essentieel om Brabant leefbaar te houden en ruimte te hebben om te kunnen wonen en werken. Hoogwaterveiligheid gaat over de grote rivieren Maas en Merwede en over het regionale watersysteem.

Dijken en andere primaire waterkeringen langs de grote rivieren moeten uiterlijk in 2050 aan de wettelijke waterveiligheidsnormen voldoen. Voor de keringen langs de Maas en Merwede is dat een taak van waterschappen en Rijkswaterstaat, waarbij het college van GS bevoegd is de dijkverbeterplannen goed te

keuren. Bij de waterveiligheidsstrategie van de grote rivieren zet de provincie in op een combinatie van versterking van de dijken en maatregelen om de rivier ruimte te geven; als provincie nemen we actief deel aan rivierverruimingsprojecten en voeren we (mede) de regie op de regionale strategie op niveaus van riviertakken (zoals de Bedijkte Maas) en de Maas en de Rijn. In integrale projecten combineren we de waterveiligheidsopgave met andere regionale en rijksopgaven, zoals natuur, economie, omgevingskwaliteit en identiteit (o.a. Zuiderwaterlinie). De provincie neemt actief deel in het nationale Deltaprogramma en de ontwikkeling van het programma Integraal Riviermanagement.

Regionale keringen langs de regionale rivieren, beken/kreken moeten voldoen aan de provinciale beschermingsnormen. De waterschappen staan aan de lat om dat te realiseren, waarbij zij met de provincie afspraken maken over de termijnen.

Indicatoren:

- **Het percentage rivierenlandschap waar sprake is van sterke dijken in combinatie met een uitbreiding van de afvoercapaciteit.**

100% van de primaire keringen voldoet aan de veiligheidsnorm in 2050 in combinatie met gerealiseerde waterstandsaling door rivierverruimende maatregelen.

- **De regionale keringen zijn veilig (100% voldoet aan de norm).**

De wettelijke verantwoordelijkheid van de provincie ligt bij de normering voor de 280 km regionale keringen en het toezicht op de herstelmaatregelen door de uitvoerende waterschappen. De regionale keringen in waterschap Aa en Maas, waterschap Rivierenland en waterschap De Dommel voldoen aan de veiligheidsnorm. Waterschap Brabantse Delta heeft een herstelopgave van 21,4 km afgesproken is dat deze in 2023 gereed is.

Wat gaan we daarvoor doen?

Toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen

Indicator	2021	2022	2023	2024
Km te herstellen regionale keringen waterschap Brabantse Delta (cumulatief)	10,6	15,9	21,4	

Uitvoeren Deltaprogramma Maas

Indicator	2021	2022	2023	2024
<i>Voortgang rivierverruimingsprojecten (MIRT fase)</i>				
* Lob van Gennep	Verkenning	Planstudie	Planstudie	Uitvoering tot 2026
* Meanderende Maas	Planstudie	Uitvoering	Uitvoering	Uitvoering tot 2028
* Oeffelt	Planstudie	Planstudie	Planstudie/ Uitvoering	Uitvoering tot 2027
* Verlengen brug Veerweg Alphen	Uitvoering			

Wat willen we bereiken?

Voldoende Water. Zorgen voor voldoende grond- en oppervlaktewater (voorkomen van overlast en tekorten)

De provincie is verantwoordelijk voor de regie rond (grond)watervraagstukken in Brabant, zodat er voldoende zoetwater beschikbaar is voor economische, ecologische en humane functies. De provincie is daarmee een belangrijke partij in het vinden van de balans tussen beschermen en benutten. Veel partijen zijn nodig voor het realiseren van de doelen rond het (grond)waterbeheer in Brabant. De provincie kan dit niet alleen.

De provincie is bevoegd gezag ten aanzien van het diepe grondwater (voor drinkwater en grote industriële onttrekkingen). In strijd met de Kaderrichtlijn Water wordt er momenteel meer grondwater onttrokken dan aangevuld: in de Centrale Slenk is sprake van onbalans, niet alleen in Brabant maar ook in Limburg, Noordrijn-Westfalen en Vlaanderen. Aanpak van de onbalans kan alleen internationaal, hierover vindt overleg plaats. Provincie en waterschappen zijn samen verantwoordelijk voor het ondiepe grondwater ten behoeve van natuur en landbouw. Structurele ontwatering en afwatering en verslechterde bodemkwaliteit leiden ertoe dat er te weinig water beschikbaar is. Extremen in het weer (met name hitte en droogte) zetten hier extra druk op. Voor de verdeling van zoet water worden, waar nodig, nieuwe gebiedsafspraken gemaakt. Bij droogte gelden regels voor beregening en worden prioriteiten in de watertoevoer vastgelegd (regionale verdringingsreeksen). Door snelle afvoer van water via beken en sloten (ontwatering), diepe onttrekkingen en beregening maar ook door verstedelijking, heeft het merendeel van de natuurgebieden in Brabant last van structurele verdroging. Hierdoor worden tevens de doelstellingen voor biodiversiteit niet gerealiseerd. Beleidsmatig is de verdrogingsaanpak vertaald naar 36.000 ha verdroogde natte natuurparels (NNP), in tranches wordt sinds medio jaren 90 gewerkt aan het herstel hiervan. We constateren dat forsere maatregelen worden gevraagd, juist ook buiten de natuurgebieden. Voldoende grondwater bereiken we door de grondwateraanvulling te verbeteren en door acties gericht op grootverbruikers en op verminderen drinkwatervraag bij consumenten. Om te voldoen aan de normen voor regionale wateroverlast en de afspraken over waterbeschikbaarheid te kunnen nakomen, maken we met onze partners (met name waterschappen en grondgebruikers) afspraken.

Indicatoren:

- **Diep grondwater: Grondwaterstand en stijghoogte in de grondwaterlichamen voldoet aan de norm (uiterlijk 2027 moeten beide grondwaterlichamen voldoen, 1 voldoet momenteel niet).**
- **Ondiep grondwater: Areaal natte natuurparels dat niet langer verdroogd is (uiterlijk 2027 is 36.000 ha NNP niet langer verdroogd).**
- **Het Brabants grondgebied voldoet aan de norm voor regionale wateroverlast (elke 6 jaar worden de inspanningen gekwantificeerd).**

Wat gaan we daarvoor doen?

Verdrogingsaanpak natte natuurparels

Maatregelen om de waterhuishouding in verdroogde natte natuurparels op orde te krijgen. Voor 2020-2021 gelden bestaande afspraken, voor 2022-2027 worden nieuwe afspraken met de waterschappen gemaakt. We gaan daarin uit van de nieuwe integrale gebiedsaanpak, met maatregelen binnen en buiten de natte natuurparels, zoals omschreven in de Visie Klimaatadaptatie en de uitwerking van de bestuursopdracht 'Stoppen van de verdroging met een waterrobuuste inrichting van Brabant'.

Indicator	2021	2022	2023	2024
Hectares binnen natte natuurparel waarin maatregelen zijn getroffen (cumulatief)	374 (*)	(**)	(**)	(**)
Hectares buiten natte natuurparel waar maatregelen zijn getroffen, inclusief bodemverbeteringsmaatregelen (cumulatief)	2.000	5.000	10.000	(**)

(*) Naast de genoemde prestaties in de tabel zijn er nog ca 3.946 ha in voorbereiding/uitvoering. Deze zijn gereed na 2021.

(**) Voor de periode 2022-2027 worden in de eerste helft van 2021 nog concrete uitvoeringsafspraken gemaakt met de waterschappen.

Watersysteem voldoet aan normen voor regionale wateroverlast

De realisatie van gebieden voor waterberging waardoor overlast elders kan worden voorkomen.

Indicator	2021	2022	2023	2024
Hectares gerealiseerde waterberging (cumulatief)	412 (*)	(**)	(**)	(**)

(*) Naast de genoemde prestaties in de tabel zijn er nog ca 173 ha in voorbereiding/uitvoering. Deze zijn gereed na 2021.

(**) Voor de periode 2022-2027 worden in de eerste helft van 2021 nog concrete uitvoeringsafspraken gemaakt met de waterschappen.

Wat willen we bereiken?

Schoon Water. Herstellen van de kwaliteit van oppervlakte- en grondwater tot tenminste het basisniveau

Schoon water is cruciaal met het oog op de leefbaarheid en gebruiksmogelijkheden van het water voor plant, dier, mens en economie. Bovendien moeten we op tijd voldoen aan de eisen van de Kaderrichtlijn Water.

Geen van de oppervlaktewateren in Brabant voldoet aan alle waterkwaliteitsdoelstellingen. De bemesting door de landbouw is in Brabant verantwoordelijk voor het grootste aandeel fosfaat en nitraat in het water. Sinds 2009 wordt tranchegewijs gewerkt aan de herstelmaatregelen; de laatste 6-jaarlijkse planperiode staat voor de deur (2022-2027). De maatregelen die de waterschappen treffen (natuurvriendelijke oevers, beek- en kreekherstel) hebben een positief effect op de aanwezigheid van waterplanten, vissen en op de helderheid van het water. De effecten van maatregelen die met name agrarische ondernemers treffen om uitspoeling van mest en andere verontreinigingen naar het water te voorkomen, zijn tot nog toe minder zichtbaar in meetresultaten.

Ook in het ondiepe grondwater zitten te veel meststoffen. Daarmee wordt niet voldaan aan de Nitraatrichtlijn en dreigt in toenemende mate verontreiniging van het diepe grondwater. Ook door medicijnresten en hormonen.

Indicatoren:

- **Alle oppervlaktewaterlichamen in Brabant voldoen aan alle waterkwaliteitseisen conform de Kaderrichtlijn Water in 2027.**
- **Het grondwater in de drinkwaterbronnen in Brabant blijft van goede kwaliteit.**

Wat gaan we daarvoor doen?

Schoon grondwater

Voor de bescherming van de kwaliteit van het grondwater doen we onder andere het volgende:

- Eisen stellen (en handhaven) op grond van de provinciale milieuverordening (in alle 38 grondwaterbeschermingsgebieden en daarbuiten).
- Signaleren of er geen achteruitgang in de grondwaterkwaliteit optreedt middels metingen.
- Uitvoeren van afspraken in het kader van het 6e Nitraatactieprogramma, waarbij in de 8 meest kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden maatregelen getroffen worden om emissies te beperken en de bodem te verbeteren (project BodemUP).

De provincie maakt, samen met o.a. Zuidelijke Land en TuinbouwOrganisatie en Brabant Water, de uitvoering en monitoring hiervan mogelijk. Op basis van de uitkomsten wordt in 2021 bepaald hoe dit verder kan worden opgeschaald, ook buiten grondwaterbeschermingsgebieden. In de aanpak is er synergie met de doelstelling Vitale Bodem en kringlooplandbouw (programma Landbouw en Voedsel).

Prestaties/maatregelen	Indicator	2021	2022	2023	2024
Uitvoeren maatregelen ihkv de Nitraatactie-programma (minder emissies en beter bodembeheer)	% landbouwgrond in 8 grondwaterbeschermingsgebieden dat deelneemt	80%	(*)	(*)	(*)
	aantal grondwaterbeschermingsgebieden waar aan norm wordt voldaan	8			

(*) Voor de periode 2022-2027 moeten deze nog worden vastgelegd.

Schoon oppervlaktewater

Met het oog op schoon water ondernemen we samen met onze partners een reeks aan activiteiten, waaronder:

- Prestatieafspraken met de waterschappen over inrichtingsmaatregelen in het watersysteem zoals beek- en kreekherstel en vispassages die bijdragen aan de biologische en fysische aspecten van waterkwaliteit. Voor de periode 2016-2021 zijn deze vastgelegd in STUW. In 2021 worden de nieuwe prestatieafspraken 2022-2027 definitief (STUW: Samenwerkingsovereenkomst Tot Uitvoering Waterdoelen) (*).
- Maatregelen door grondgebruikers gericht op verminderde uit- en afspoeling van meststoffen naar bodem en water (BodemUp). Denk daarnaast aan extra zuivering op rioolwaterzuiveringsinstallaties, overstorten, en bijvoorbeeld in ziekenhuizen. Handhaving van het oude en "nieuw op te stellen" meststoffenbesluit. Daarnaast is het wenselijk om een onderzoek te doen naar achtergrondwaarden en historische belasting van het bodem- en watersysteem, om zo regionale achtergrondwaarden te kunnen bepalen.

Prestaties/maatregelen	Indicator	2021	2022	2023	2024
Inrichtingsmaatregelen	Beek- en kreekherstel	114 km (*)	(**)	(**)	(**)
Kaderrichtlijn water door waterschappen	Vispassages	102 stuks (*)	(**)	(**)	(**)

(*) Naast de genoemde prestaties in de tabel zijn er nog 110 km beek- en kreekherstel en 39 vispassages in voorbereiding/uitvoering. Deze zijn gereed na 2021.

(**) Voor de periode 2022-2027 worden in de eerste helft van 2021 nog concrete uitvoeringsafspraken gemaakt met de waterschappen.

Wat willen we bereiken?

Vitale Bodem. Herstellen van de vitaliteit van de bodem

Bodemvitaliteit gaat over een goede bodemstructuur en voldoende organische stof in wisselwerking met een gezond en veelzijdig bodemleven. In een vitale bodem worden water en meststoffen beter vastgehouden en kan regenwater infiltreren naar het grondwater. De Brabantse bodem van landbouw- en natuurgebieden is op dit moment allerminst vitaal. De basisvoorwaarden voor duurzame voedselproductie, een goede waterhuishouding (hoeveelheid en kwaliteit), en biodiversiteit zijn daarmee niet op orde. Doel is dan ook dat de Brabantse landbouwbodem door agrariërs duurzaam wordt beheerd en gebruikt, zodat

meststoffen optimaal worden benut, het gebruik van chemische hulpstoffen kan worden beperkt en het watersysteem beter functioneert. Een vitale bodem is essentieel voor (de transitie naar) kringlooplandbouw en natuurinclusieve landbouw, een gezond watersysteem, biodiversiteit en het vermogen om CO₂ in de bovengrond op te slaan. De bodem is integraal onderdeel van de opgave voor klimaat en de verdrogingsaanpak.

De vitaliteit van de natuurbodem wordt via de aanpak van stikstof en verdroging gestimuleerd.

Indicator:

- **De mate waarin de Brabantse landbouwbodem vitaal is.**

- Er is geen sprake meer van verdichting (meer voeding van het grondwater)
- Het gehalte aan organische stof is op voldoende niveau (betere binding meststoffen en water)
- Bodemleven is gevarieerd (betere ziektevering en bodemstructuur) .

Streven: 100% van de landbouwbodems in 2050 vitaal, gekoppeld aan klimaatadaptieve inrichting en gebruik.

Wat gaan we daarvoor doen?

Met agrarische ondernemers bodemverbeteringsmaatregelen doorvoeren in landbouwgebieden

Gebiedsgerichte investeringen in bodemverbetering op landbouwgrond (27.000 ha in 2027); voornamelijk te realiseren in de landbouwgebieden in de omgeving van verdroogde Natura 2000 gebieden en natte natuurparels om zo de kwaliteit van het water te verbeteren, de hoeveelheid grondwater te vergroten en de natuurgebieden van voldoende en kwalitatief goed water te kunnen voorzien. Verder stimuleren we duurzaam bodembeheer binnen de grondwaterbeschermingsgebieden (voor drinkwaterwinning) om de belasting van meststoffen en bestrijdingsmiddelen in het grondwater te voorkomen. Door het betrekken van het agrarisch onderwijs en stimuleren van agrariërs werken we continue aan het bevorderen van draagvlak en bewustwording van het belang van een vitale bodem voor landbouw (minder opbrengstrisico's vanwege klimaatverandering) en natuur.

Zie de indicator bij verdrogingsaanpak Natte Natuurparels.

Organiseren bodemnetwerk Brabant

Herstel van de bodem is onderdeel van de transitie naar kringlooplandbouw, gericht op onder andere het vergroten en uitwisselen van kennis en het inzetten van datamanagement via het bodemnetwerk Brabant. Als er de komende jaren steeds 100 actieve deelnemers (agrariërs) aan het netwerk kunnen worden toegevoegd, ontstaat er een goede basis voor blijvende bodeminvesteringen op het agrarische bedrijf.

Indicator	2021	2022	2023	2024
Aantal deelnemers aan bijeenkomsten kennisoverdracht	100	100	100	100

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

- [Provinciaal Milieu- en Water Plan 2016-2021 \(besluit 78/15\)](#).
- [Visie klimaatadaptatie inclusief uitwerking bestuursopdracht 'Stoppen van de verdroging met een waterrobuuste inrichting van Brabant' \(besluit 31/20\)](#)

Verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- [GOB BV](#)

- Brabant Water
- Nederlandse Waterschapsbank NV

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Om verdroogde natuur te herstellen zijn grootschaliger maatregelen nodig, juist ook buiten de natuurgebieden. Dit wordt op basis van de Visie klimaatadaptatie incl. de uitwerking van de bestuursopdracht 'Stoppen van de verdroging met een waterrobuuste inrichting van Brabant' opgepakt. In deze visie zijn de volgende risico's benoemd: achterblijvende cofinanciering door derden, onderschatting in de werkhypothesen van de kosten van de maatregelen buiten de natte natuurparels en onvoldoende grootschalige inzet op de gebiedsgerichte aanpak.
- Gezien het feit dat het rijk vooralsnog geen middelen heeft gereserveerd voor aanpak van het Volkerak-Zoommeer, is er geen draagvlak bij regionale partijen om op korte termijn te investeren in een robuuste zoetwatervoorziening voor het omliggend gebied die onafhankelijk is van het Volkerak-Zoommeer.
- In het kader van de omvangrijke verdrogingsopgave onderzoeken we de mogelijkheden voor het verhogen of vergroten van het toepassingsbereik van de grondwaterheffing.

Wat mag het kosten?

03 Water en Bodem						
Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Lasten						
Programmalasten	44.221	48.576	41.280	16.143	17.189	35.162
Toerekening organisatiekosten	3.816	4.709	4.147			
totaal lasten	48.037	53.284	45.427	16.143	17.189	35.162
Baten						
Programmabaten	8.200	7.362	4.922	5.922	5.325	5.235
Baten toerekening organisatiekosten	0	0	0	0	0	0
totaal baten	8.200	7.362	4.922	5.922	5.325	5.235
Saldo baten en lasten	-39.836	-45.922	-40.505	-10.221	-11.864	-29.927

Financiële toelichting op de verschillen tussen de ramingen 2021 en 2020

Lasten

Vanuit het Deltaprogramma waren in 2020 projectuitgaven voor de Zuidwestelijke Delta en voor de Hoge Zandgronden geraamd. Deze activiteiten waren in 2020 afgerond en leidt tot € 12,6 mln minder geplande uitgaven in 2021. Daar staat tegenover dat er voor de geplande activiteiten voor rivierverruiming, voor Samenwerkingsovereenkomst ter uitvoering waterdoelen (STUW) en voor klimaatadaptatie meer geplande uitgaven zijn geraamd dan in 2020, tezamen € 11,3 mln. (saldo: -€ 1,3 mln).

Voor het onderdeel Bodem is de hoogte van de uitgaven voor 2021 nog onzeker en daarom nog niet geraamd. In de begroting 2020 was hiervoor een bedrag ad € 6 mln. opgenomen. Bij burap 2021 hebben we meer inzicht in de ramingscijfers en deze zullen dan in de begroting worden opgenomen, dekking vindt plaats vanuit reserve Bodem en Rijksontvangsten.

Baten

In 2020 zijn € 0,8 mln meer inkomsten geraamd op het waterdossier vanwege incidentele inkomsten die zich in 2020 hebben voorgedaan. Op het bodemdossier zijn de inkomsten op het onderdeel 'Interim

bedrijvenregeling' nog onzeker. (zie ook toelichting lasten; Rijksontvangsten.) Vanwege deze onzekerheid zijn deze middelen nog niet geraamd. In 2020 bedroegen de geraamde inkomsten voor 'Interim bedrijvenregeling' € 1,5 mln.

Programma 4 Natuur en milieu

Inleiding

We werken aan een natuur-, landschaps- en milieubeleid dat bijdraagt aan een veilige en gezonde leefomgeving, aan herstel van de biodiversiteit en aan prachtige Brabantse natuurgebieden en landschappen voor mens, plant en dier.

Natuur en landschap

Een vitale natuur en waardevolle landschappen zijn onmisbare bouwstenen voor het welzijn van mensen en voor de ontwikkeling van Brabant als belangrijke kennis- en innovatieregio. In een aantrekkelijke groene provincie is het immers beter wonen, werken en leven.

We zorgen voor een goede uitvoering van nationale en internationale afspraken die zijn gemaakt over biodiversiteit. Hiermee moeten alle bedreigde planten en dieren in Brabant weer een geschikte leefomgeving krijgen. Hiervoor investeren we in een robuust en samenhangend natuurnetwerk. Ook nemen we maatregelen om de externe druk op de natuur te verminderen. Zo verminderen we de uitstoot van ammoniak rondom natuurgebieden. Daarnaast versterken we de kwaliteit van het Brabantse landschap en verankeren we de natuur en het landschap in de samenleving.

Het herstel van de biodiversiteit is in belangrijke mate afhankelijk van het doelbereik van de water-, en bodem- en stikstofopgave en de transitie van de landbouw. Tegelijkertijd biedt de natuuropgave ook kansen voor (agrarische) ondernemers. De natuur-, water-, stikstof- en landbouwopgaven worden daarom zoveel mogelijk in samenhang en gebiedsgericht aangepakt.

Milieu

Schone lucht en geen hinder van geluid en geur horen, naast schoon water en een schone bodem, tot de basis van een gezonde leefomgeving. Een ongezond buitenmilieu veroorzaakt 3,5% van alle ziektelast. Vervuiling van de lucht levert hier de grootste bijdrage aan. Daarom is het belangrijk om de basiskwaliteit op orde te hebben en om actief te werken aan het verminderen van ervaren overlast.

We zorgen er ook voor dat hergebruik van voormalige en/of gesloten stortplaatsen geen nadelige gevolgen heeft voor de leefomgeving. En wij voeren de nazorg uit voor de gesloten stortplaatsen.

Gezondheid

In het najaar van 2020 wordt de rolname van de provincie met betrekking tot het horizontale thema gezondheid uitgewerkt. In 2021 wordt deze rolname uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving

Het instrument vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) zetten we in voor een gezonde en veilige fysieke leefomgeving en daarmee aan een goed werk- en woonklimaat. We werken hierbij rechtmatig en volgens de afgesproken kwaliteitsnormen. We werken aan een goed vestigingsklimaat voor ondernemers, waarbij ze de ruimte krijgen om te innoveren, waarbij de bureaucratie hen niet in de weg staat.

Wat willen we bereiken?

Realisatie van een robuust en samenhangend natuurnetwerk

Een robuust en samenhangend natuurnetwerk is nodig om de achteruitgang van het areaal aan natuur en biodiversiteit te stoppen. Daarom vergroten we natuurgebieden en verbinden we natuurgebieden met elkaar tot het Natuurnetwerk Brabant (NNB).

Uitbreiding met nieuwe natuur vindt plaats door (landbouw)gronden te verwerven of functie ervan te wijzigen (grond met particulier beheer). Vaak moeten deze gronden ook worden ingericht zodat de nieuwe natuur zich in de gewenste richting kan ontwikkelen. Daarnaast leggen we ecologische verbindingzones (EVZ's) aan om natuurgebieden met elkaar te verbinden.

Voor het realiseren van het NNB en de EVZ is het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) ingesteld. Het GOB financiert initiatiefnemers die het NNB en de EVZ aanleggen. Daarnaast stimuleert het GOB nieuwe initiatieven om tot natuurontwikkeling te komen. Bij het realiseren van het NNB en de EVZ's wordt zoveel mogelijk gewerkt aan het gelijktijdig realiseren van onze water- landbouw-, en energiedoelen.

Noord-Brabant is de provincie waarin in de afgelopen jaren vrijwel de meeste nieuwe natuur is gerealiseerd. Alleen in Drenthe is meer natuur ingericht. Tegelijkertijd heeft Noord-Brabant nog de grootste restantopgave. Dit is zowel procentueel gezien als in absolute zin en komt vooral doordat Noord-Brabant veruit de grootste totaalopgave heeft. Onze ambitie is om het NNB in 2027 gereed te hebben. Met het huidige realisatietempo gaat dit echter niet lukken. Daarom zetten we in op een versnelling van de realisatie. In de komende jaren moeten blijken of de versnellingsacties het gewenste effect hebben. Er is een reële kans dat we in het nieuwe Beleidskader Natuur (2022) moeten voorstellen om de planning aan te passen. In de jaarlijkse statenmededeling over de Voortgangsrapportage Natuur informeren we Provinciale Staten uitgebreider over de uitvoering van het NNB.

Indicator:

- **In 2027 is het robuuste en samenhangende natuurnetwerk gerealiseerd.**

Wat gaan we daarvoor doen?

Realisatie Natuurnetwerk Brabant: grondverwerving / functieverandering

Om het hele Natuurnetwerk Brabant (NNB) in 2027 te realiseren, is tijdige beschikbaarheid van gronden cruciaal. Conform het bestuursakkoord zetten we in op een versnelling van de grondverwerving. Het doel is om in 2025 alle benodigde gronden beschikbaar te hebben. Daarmee resteert nog twee jaar om de gronden ook in te richten.

Indicator	Opgave 2012 t/m 2027	2020	2021	2022	2023	2024	2025 t/m 2027
Gerealiseerde ha (cumulatief)	9.600	4.450	5.000	6.000	7.000	8.200	9.600

Realisatie Natuurnetwerk Brabant: inrichting

Nadat de benodigde gronden zijn verworven of van functie zijn veranderd, moeten de gronden veelal nog worden ingericht. In het Bestuursakkoord is opgenomen om in deze bestuursperiode 4.500 ha nieuwe natuur te realiseren.

Indicator	Opgave 2012 t/m 2027	2020	2021	2022	2023	2024	2025 t/m 2027
Gerealiseerde ha (cumulatief)	15.200	6.000	7.000	8.500	10.000	11.500	15.200

Realisatie ecologische verbindingzones

Een essentieel onderdeel van een robuust en samenhangend natuurnetwerk zijn de ecologische verbindingzones (EVZ). Deze groene verbindingen tussen natuurgebieden zorgen ervoor dat dieren en planten niet geïsoleerd raken en er een aaneengesloten natuurgebied ontstaat. Vooralsnog blijft de realisatie van de EVZ achter. Daarom hebben we verschillende versnellingsacties ingezet. We werken momenteel aan een actualisatie van de EVZ-opgave. Deze actualisatie wordt in het najaar van 2020 aan de Staten voorgelegd en zal naar verwachting leiden tot een verlaging van onderstaande opgave.

Indicator	Opgave 2012 t/m 2027	2020	2021	2022	2023	2024	2025 t/m 2027
Gerealiseerde ha (cumulatief)	1.775	170	200	300	500	800	1.775

Beheer van het Natuurnetwerk Brabant

De grondeigenaren zijn verantwoordelijk voor het beheer van het NNB. Dit zijn met name Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Brabants Landschap, gemeenten en landgoedeigenaren. Ook komen er steeds meer particulieren die natuur gaan beheren. De provincie subsidieert het natuur- en landschapsbeheer van het NNB op basis van het Subsidiestelsel Natuur en Landschap.

Indicator	2021	2022	2023	2024
Beheerde ha via de Subsidiestelsel Natuur en Landschap - onderdeel natuurbeheer (cumulatief)	83.000	84.200	85.400	86.600

Wat willen we bereiken?

Herstel van de biodiversiteit

Het gaat nog steeds niet goed met de Brabantse natuur. De biodiversiteit in de natuurgebieden is de afgelopen decennia afgenomen en blijft hangen op een te laag niveau. In het agrarisch gebied neemt de biodiversiteit nog steeds verder af. Dit komt doordat onze natuur te lijden heeft onder verdroging, vermessing, verzuring en versnippering. Het is hard nodig om maatregelen te nemen die zorgen voor behoud en herstel van de biodiversiteit.

Daarom voeren we herstelmaatregelen uit in Natura2000-gebieden en treffen inrichtingsmaatregelen in leefgebieden, leggen we faunapassages aan, investeren we in agrarisch natuur- en landschapsbeheer, stimuleren we boeren om in hun bedrijfsvoering meer rekening te houden met natuur, leggen we nieuwe bossen aan en worden bestaande bossen omgevormd. Daarnaast zetten we in op soorten- en gebiedsbescherming op basis van de Wet natuurbescherming, faunabeheer en het bestrijden van invasieve exoten. Ook werken we in 2021 verder aan de aanpak van stikstof waarbij drie doelen hand in hand gaan: natuurherstel en -versterking, ruimte voor economische en maatschappelijke ontwikkelingen en terugdringen van de stikstofdepositie.

Samen met de andere provincies zijn we in gesprek met het Rijk over een Landelijk Programma Natuur. In de komende 10 jaar is landelijk ca. € 3 miljard beschikbaar voor natuurherstel en natuurontwikkeling, vooral in stikstofgevoelige natuur. In het najaar van 2020 wordt duidelijk welke (extra) investeringen we in Brabant gaan doen. In de jaarlijkse statenmededeling over de Voortgangrapportage Natuur informeren we Provinciale Staten uitgebreid over het herstel van de biodiversiteit.

Indicatoren:

- In 2030 is de afname van de biodiversiteit naar een positieve trend omgebogen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer

Per 1 januari 2016 is het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) ingevoerd. De kern hiervan is een leefgebiedenbenadering voor (dier)soorten van internationaal belang op basis van een collectieve, gebiedsgerichte aanpak. De beheeractiviteiten worden uitgevoerd in een agrarisch leefgebied. In Noord-Brabant voeren 4 agrarische collectieven het ANLb uit.

Indicator	2021	2022	2023	2024
Beheerde ha via de Subsidiestelsel Natuur en Landschap - onderdeel agrarisch natuurbeheer (cumulatief)	3.674	3.674	3.082	3.082

Bosuitbreiding en bosvorming

In de Brabantse Bossenstrategie staat dat we bijdragen aan de klimaatopgave door meer bossen aan te leggen en de bestaande bossen op de droge zandgronden om te vormen naar meer gevarieerde bossen. Met een grotere oppervlakte bos en meer gevarieerdere bossen zorgen we voor meer binding van CO₂, versterken we de bosbiodiversiteit, gaan we verdroging tegen en ontstaan meer mogelijkheden voor houtproductie.

Bovendien zijn gevarieerde bossen veel beter opgewassen tegen de klimaatverandering met minder risico op grootschalige sterfte door plaaginsecten en uitslaande bosbranden.

De ambitie is om tot 2030 het bosgebied in Brabant te laten groeien met ca. 13.000 ha. In het Bestuursakkoord is opgenomen om in deze bestuursperiode een begin te maken met de aanplant van 2.500 ha bos, waarbij de voorkeur ligt op percelen binnen het NNB. Daarnaast is de ambitie om in 2050 een groot deel van de Brabantse bossen te hebben omgevormd.

Indicator	2021	2022	2023	2024
In uitvoering genomen ha bosuitbreiding (cumulatief)	500	1.500	2.500	3.500

Uitvoeren herstelmaatregelen in N2000-gebieden

Natura 2000 is het Europese netwerk van beschermde natuurgebieden. Van de 21 Brabantse N2000-gebieden zijn er 14 gevoelig voor stikstof. In vooral deze stikstofgevoelige N2000-gebieden worden herstelmaatregelen uitgevoerd. Deze herstelmaatregelen zijn erop gericht om de natuur bestendiger te maken tegen een overbelasting van stikstof.

Indicator	2021	2022	2023	2024
Aantal uitgevoerde maatregelen (cumulatief)	400	pm*	pm*	pm*

pm*: afhankelijk van de invulling van de 2e fase N2000-herstelmaatregelen

Uitvoeren inrichtingsmaatregelen in leefgebieden

Meer dan 1000 planten en dieren in Brabant zijn bedreigd in hun voortbestaan omdat hun leefgebied in kwaliteit en omvang achteruit is gegaan. Daarom neemt de provincie voor het behoud en herstel van de biodiversiteit maatregelen in de leefgebieden van deze bedreigde soorten.

Indicator	2021	2022	2023	2024
Gerealiseerde ha (cumulatief)	2.000	3.000	4.000	pm*

pm*: afhankelijk van de invulling van het leefgebiedenbeleid in het nieuwe beleidskader Natuur

Wat willen we bereiken?

Versterking van de kwaliteit van het Brabantse landschap

Het Brabantse landschap is aantrekkelijk om te wonen, te werken en te recreëren en biedt ruimte voor verscheidenheid aan planten en diersoorten. De identiteit en verscheidenheid van het Brabantse landschap wordt gewaardeerd door de Brabanders en bezoekers aan onze provincie. Ze zijn een belangrijk factor om in Brabant te komen wonen en om als bedrijf zich in Brabant te vestigen.

De provincie investeert in het landschap om de karakteristieke Brabantse landschappen te behouden en te versterken.

Indicatoren:

- **In 2030 zijn de waardevolle cultuurhistorische landschappen in Brabant behouden en waar mogelijk versterkt.**

Wat gaan we daarvoor doen?

Maatregelen die de karakteristieke Brabantse landschappen versterken

Om de karakteristieke Brabantse landschappen te behouden en te versterken, stimuleren we Brabantse organisaties, ondernemers en particulieren om concrete maatregelen te nemen. Dit doen we vooral met de Stimuleringsregeling Landschap en de Subsidieregeling voor de aanleg van landschapselementen en het herstel van cultuurhistorische landschapselementen.

Indicator	2021	2022	2023	2024
Gerealiseerde ha via de stimuleringsregeling Landschap en de subsidieregeling voor de aanleg van landschapselementen en het herstel van cultuurhistorische landschapselementen	15 ha	15 ha	15 ha	15 ha
Beheerde ha via de stimuleringsregeling Landschap	450 ha	450 ha	450 ha	450 ha

Wat willen we bereiken?

Verankering van de natuur in de samenleving

We werken aan slimme verbindingen van natuur en landschap met de Brabantse samenleving en economie. Daarbij zetten we erop in dat burgers bewust zijn van het belang van natuur en landschap en daar zelf aan bijdragen. En dat (agrarische) ondernemers hun economische activiteiten laten plaatsvinden binnen de randvoorwaarden van natuur.

Indicator:

- **In 2022 investeren meer Brabantse burgers en ondernemers in hun groene leefomgeving.**

Wat gaan we daarvoor doen?

Maatregelen die de verankering van de natuur in de samenleving versterken

We verbinden de natuur en het landschap met de Brabantse samenleving en economie door in te spelen op initiatieven uit te samenleving. Zo investeren we in de kracht van de groene vrijwilligers, in het verbeteren van de toegankelijkheid van natuurgebieden voor mindervaliden, in groene, klimaatbestendige schoolpleinen en in ondernemers die "ondernemen met natuur". En versterken we de kansrijke wisselwerking tussen landbouw en natuur.

Prestaties/maatregelen	Indicator	2021	2022	2023	2024
Ondernemers en burgers die investeren in hun groene leefomgeving	Aantal uitgevoerde maatregelen/initiatieven	70	70	pm*	pm*

pm*: afhankelijk van de invulling van het natuur- en landschapsbeleid in het nieuwe beleidskader Natuur

Wat willen we bereiken?

Milieu. Continue verbetering van de luchtkwaliteit en vermindering van de geluid-, geur- en lichthinder

We werken eraan dat luchtkwaliteit, geluid-, en geur- en lichthinder geen overlast veroorzaken bij mens en dier. De wettelijke milieunormen zorgen voor een bepaalde basiskwaliteit. We voldoen hier minimaal aan. Daarnaast is onze ambitie om de ernst en cumulatie van milieubelasting terug te dringen.

Indicator:

- In 2030 is de luchtkwaliteit verbeterd en de geluidsoverlast verminderd.

Wat gaan we daarvoor doen?

Beperken van geluidsoverlast voor Brabanders

Geluidshinder heeft een sterke invloed op de gezondheidsbeleving van Brabanders. Daarom voeren we de komende jaren een provinciale subsidieregeling uit om bewoners langs provinciale wegen in staat te stellen hun woningen te voorzien van geluidwerende maatregelen, als zij veel geluid ontvangen vanwege deze wegen. Deze provinciale regeling uit het actieplan geluid 2018-2023 is aanvullend op de wettelijke bepalingen.

Indicator	2021	2022	2023	2024
Aantal resterende woningen met een geluidsbelasting > 60 dB met een onbekend binnenniveau of een binnenniveau > 36 dB)	5.000	4.600	4.200	3.800

Kiezen voor schone lucht in provinciale projecten

De provincie participeert in uiteenlopende projecten met effect op de buitenlucht. Ambitie is om te zorgen dat projecten waar wij als provincie in participeren tenminste gelijkblijvende en bij voorkeur positieve effecten hebben op de luchtkwaliteit. Daarom hebben we in 2020 het Schone Lucht Akkoord ondertekend. In 2021 zullen we stappen zetten om de ambities en afspraken uit het Schone Lucht Akkoord verder te implementeren.

39% gezondheidswinst luchtkwaliteit in Brabant in 2030 t.o.v. 2016

Stevige monitoring kwaliteit van de leefomgeving

Binnen de huidige beleidstaken heeft de provincie opdracht gegeven voor een aantal extra eigen meetstations nabij de industrieterreinen Moerdijk en Antwerpen, en aanvullende ammoniakmeetpunten vanuit het MAN. Daarnaast wordt in de periode 2020-2024 in samenwerking met de brede regio rondom Eindhoven gewerkt aan een innovatief regionaal netwerk met sensormetingen in Zuid-Oost-Brabant. Daarnaast zullen we in 2021 onderzoeken we of extra meetpunten – bijvoorbeeld in het kader van het Schone Lucht Akkoord – een toevoeging kunnen zijn om kennisvragen en witte vlekken in te vullen of als ondersteuning van burgerparticipatie en het gesprek over de omgevingsbelasting van agrarische bedrijven.

Terugdringen ernst en cumulatie van milieubelasting

In 2021 verkennen we verder op welke 'hotspots' veel klachten voorkomen en waar een stapeling van verschillende belastingen (o.m. geluid, stof, geurhinder) kan leiden tot een lagere leefomgevingskwaliteit. Bedoeling is dat verkenning aansluit bij de informatiebehoefte die leeft rondom invoering van de omgevingswet en de gebiedsgerichte aanpak die we als Brabant voorstaan.

Indicator	2021	2022	2023	2024
Rapport verkenning hotspots Brabant	1			
Plan van aanpak hotspots		1		

Wat willen we bereiken?

Gezondheid

In het najaar van 2020 wordt de rolname van de provincie ten opzichte van het thema gezondheid uitgewerkt

Wat gaan we daarvoor doen?

Opstellen van uitvoeringsagenda, die invulling geeft aan rolname van provincie.

In het voorjaar van 2021 wordt een uitvoeringsagenda opgesteld die invulling geeft aan de rolname van de provincie op het gebied van gezondheid. Met de acties uit deze uitvoeringsagenda wil de provincie de gezondheid van de Brabanders bevorderen.

Wat willen we bereiken?

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) leveren een bijdrage aan een gezonde fysieke leefomgeving en daarmee een bijdrage aan een goed werk- en leefklimaat.

Indicator:

- De uitvoering VTH voldoet aan de beleidskaders uit de opgaven Natuur, Water en Milieu.

Wat gaan we daarvoor doen?

De vergunningverlening, toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit

Prestaties/maatregelen	Indicator	2020	2021	2022	2023
De vergunningverlening voldoet aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit	Aantal vergunningverleningsprocedures waarin gebruik wordt gemaakt van de Wet dwangsom	<1%	<1%	<1%	<1%
	Aantal van rechtswege verleende vergunningen a.g.v. late of geen reactie bestuursorgaan (lex silencio positivo)	0	0	0	0
	Beschikkingen zijn binnen de wettelijke termijn afgehandeld – norm 90%	90%	90%	90%	90%
Toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitseisen	Handhavingsbeschikkingen blijven in stand na gerechtelijke toetsing	90%	90%	90%	90%
	Mate van spontane naleving (na eerste controles)	60%	60%	60%	60%

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

- Brabant Uitnodigend Groen (BrUG) (Besluit: PS 50/12; Afweegmoment: 2022)
- Beleidsactualisatie BrUG (Besluit: PS 77/17)

- Groen Ontwikkelfonds Brabant BV (Besluit: PS 42/13; Afweegmoment: 2027)
- Provinciaal Milieu- en Water Plan 2016-2021 (Besluit: 78/15; Afweegmoment: 2021)
- Beleidsvisie op het benutten van de potenties in de ondergrond (Besluit: 49/13)
- Instrumenteel kader VTH 2018
- Beleidsnota luchtvaart Noord-Brabant
- Interim omgevingsverordening Noord-Brabant
- Beleidsnota hergebruik stortplaatsen

Verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen
- Groen Ontwikkelfonds Brabant BV
- Omgevingsdienst Brabant Noord
- Omgevingsdienst Midden-en West-Brabant
- Omgevingsdienst Zuidoost Brabant

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Vooraf de volgende ontwikkelingen zijn van invloed op het bereiken van de doelstellingen:

- De Raad van State heeft op 29 mei 2019 uitspraak gedaan over het Programma Aanpak Stikstof (PAS): het PAS mag niet als basis voor toestemming (vergunningen) voor activiteiten worden gebruikt. Het PAS is onvoldoende onderbouwd om vergunningen voor nieuwe activiteiten met stikstofeffecten op N2000-gebieden te verstrekken. Deze uitspraak heeft grote invloed op de vergunningverlening.
- De stikstofproblematiek houdt Nederland al sinds mei 2019 in de greep. Duidelijk is dat er -om de natuur te laten herstellen én de economie niet stil te laten vallen - ingrijpende maatregelen nodig zijn. De vele uiteenlopende belangen maken het lastig draagvlak voor maatregelen te verwerven. Eind 2020 zal het College PS informeren over de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof.
- De (fysieke) basis van de bodem, het water en de lucht zijn (nog) niet op orde, de belasting van de natuur door stikstof, fosfaat en bestrijdingsmiddelen zijn (nog) te hoog en de verbetering van de waterkwaliteit- en kwantiteit blijf (vooralsnog) achter op de planning. Hierdoor staat het bereiken van de biodiversiteitsdoelen sterk onder druk.
- Er zijn nu nog onvoldoende partijen die initiatief en verantwoordelijkheid nemen voor de realisatie van het Natuurnetwerk Brabant en de ecologische verbindingzones.
- De financiering van de bosambities zijn afhankelijk van nog onbekende subsidiekaders bij het Rijk en de EU en de mogelijkheden om nieuwe woonlocaties te verbinden met nieuwe bossen.
- De arbeidsmarkt is erg krap. Hierdoor komen de omgevingsdiensten aan onvoldoende geschikt personeel.

Wat mag het kosten?

04 Natuur en milieu						
Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
<u>Lasten</u>						
Programmalasten	112.725	144.107	122.095	111.699	85.283	82.798
Toerekening organisatiekosten	9.829	9.400	8.673			
totaal lasten	122.554	153.507	130.768	111.699	85.283	82.798
<u>Baten</u>						

04 Natuur en milieu

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Programmabaten	16.077	13.912	4.816	4.616	4.491	4.106
Baten toerekening organisatiekosten	0	0	0	0	0	0
totaal baten	16.077	13.912	4.816	4.616	4.491	4.106
Saldo baten en lasten	-106.477	-139.595	-125.952	-107.083	-80.792	-78.692

Financiële toelichting op de verschillen tussen de ramingen 2021 en 2020

Lasten

- Voor de uitvoering van de aanpak stikstof zijn nog geen middelen geraamd in 2021. Hiervoor volgt eind 2020 een beroep op de knelpuntenbuffer. In 2020 was € 1,9 mln voor de aanpak stikstof geraamd.
- Voor de uitvoering van het Natuurnetwerk Brabant is in 2021 € 16,7 mln minder geraamd, omdat de grondposities (aankoop, verkoop en doorlevering) zich moeilijk laten ramen. Bij de jaarrekening 2020 worden begrotingswijzigingen voorgesteld op basis van de meest recente grondmutaties.
- Voor de afgeronde uitvoering van transitie Dienst Landelijk Gebieds-projecten zijn in 2021 geen middelen opgenomen. In 2020 was hier € 3,5 mln voor opgenomen.
- Voor biodiversiteit zijn in 2021 € 1,0 mln minder uitgaven gepland. In 2020 zijn middelen uit 2021 naar voren gehaald om 2 projecten te co-financieren.
- Voor de uitvoering van het robuust natuurnetwerk zijn in 2021 € 2,8 mln meer uitgaven gepland. Voornamelijk als gevolg van meer geraamde uitgaven voor Natura 2000 projecten.
- De herplanning van de intensivering toezicht en handhaving landbouw over de periode 2020 tot en met 2023 leidt tot € 1,3 mln minder geplande uitgaven in 2021.
- Voor de impuls omgevingsveiligheid zijn geen uitgaven geraamd in 2021. De rijksbijdrage hiervoor is in 2020 beëindigd (0,6 mln).

Baten

- Voor de uitvoering van transitie DLG-projecten zijn in 2021 € 2,1 mln minder baten geraamd dan in 2020. In 2020 zijn volgens de huidige ramingen de transitie DLG-projecten financieel helemaal afgerond.
- In 2020 zijn nog geen grondverkopen met betrekking tot het Natuurnetwerk Brabant geraamd, omdat de grondposities (aankoop, verkoop en doorlevering) zich moeilijk laten ramen per jaarschijf. Daarom is hiervoor in de begroting geen raming opgenomen. Dit leidt tot een € 6,0 mln lagere raming in 2020. Bij de jaarrekening 2020 worden begrotingswijzigingen voorgesteld op basis van de meest recente grondmutaties.

Programma 5 Economie, Kennis en Talentontwikkeling

Inleiding

Een goed draaiende innovatieve economie is een belangrijke voorwaarde om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van leven, die we in Brabant nu kennen, ook voor de toekomst geborgd is. Het bedrijfsleven creëert een groot deel van de banen in Brabant en levert producten en diensten die het leven prettiger en makkelijker maken. In het Bestuursakkoord 2020-2023 zet het provinciebestuur met die reden in op het verder versterken van de economie van Brabant.

In najaar 2020 heeft GS het beleidskader Economie 2030 gepresenteerd waarin de provincie koers zet richting 2030. Met dit kader hebben we de ambitie om onze internationaal concurrerende, duurzame en innovatieve economie verder te versterken. Hiermee ontwikkelen we een economie die ook op lange termijn brede welvaart voor alle Brabanders garandeert. De economie van morgen moet zorgen voor meer productiviteit, maar moet ook bijdragen aan de maatschappelijke opgaven waarvoor we gesteld staan, zoals klimaatverandering, gezonde leefomgeving, voedselveiligheid en inclusiviteit. Dat noemen we een toekomstbehendig Brabant.

Een toekomstbehendige economie is wendbaar en veerkrachtig. Om dat te bereiken volgen we een aantal ontwikkelsporen. Deze ontwikkelsporen richten zich op het stuwende gedeelte van de Brabantse economie, als groeimotor voor de gehele economie. Deze stuwende bedrijfsactiviteiten halen inkomsten naar Brabant door export van producten en diensten. Zij zijn de groeimotor voor andere bedrijven in de omgeving, maar hebben ook te maken met hevige internationale concurrentie. Het vraagt dus inzet en alertheid om deze activiteiten in Brabant te behouden en versterken. Daarnaast is het nodig om tempo te maken met het digitaliseren en verduurzamen van alle onderdelen van de Brabantse economie.

Met het Actieplan Arbeidsmarkt: Talent voor de Kenniseconomie van Morgen zetten we stevig in op talentontwikkeling in de volle breedte van de economie. We willen internationaal toptalent aantrekken, maar ook vakmanschap in de breedte stimuleren. We versterken de kennisbasis van Brabant en borgen dat deze kennis ook voor Brabant gaat werken. Ons MKB moet aan de slag kunnen gaan met de kennis die aanwezig is bij onze kennisinstellingen en vice versa. We hebben in Brabant diverse ecosystemen waarin regionale netwerken van bedrijven, kennis en overheid samen werken aan kennis en innovatie. Deze ecosystemen moeten de kans krijgen zich door te ontwikkelen en nog beter met elkaar te verbinden. Hiertoe stimuleren we een ruimtelijke economische structuur, met kwalitatief sterke campussen en bedrijventerreinen, goede verbindingen en een fijne leefomgeving.

Tot slot versterken we bij het uitwerken van deze opgaven, de samenwerking met het Rijk, de EU en vergelijkbare ecosystemen in het buitenland.

In 2021 zullen we de uitvoering van het beleidskader Economie 2030 met kracht ter hand nemen en de ontwikkelsporen uitwerken met onze partners. We richten het vizier op de middellange en lange termijn, maar spelen uiteraard ook in op de actualiteit van de economie van vandaag: het opvangen van de gevolgen van de COVID-19 maatregelen op de economie. Met onze partners werken we aan een investeringsbenadering waarmee we op korte termijn investierend de crisis willen uitkomen.

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van missie-gedreven innovatie door sterke ecosystemen en clusters van bedrijven.

Belangrijke schakel in sterke kennis- en innovatiesystemen is de beschikbaarheid van sleuteltechnologieën en de toepassing daarvan in concrete producten en diensten. We zijn hier als Noord-Brabant sterk in, maar

stellen ook vast dat er nog leemtes zijn. Ecosystemen zijn nog niet overal compleet, ook moet de samenhang en samenwerking tussen de verschillende clusters Brabantbreed sterker worden. We gaan met het bedrijfsleven, overheden en onze samenwerkingspartners in gesprek om deze leemtes op te vullen en crossovers aan te gaan. Dit doen we zowel binnen systemen (bijvoorbeeld Hightech Systemen & Materialen (HTSM), Life sciences, Maintenance) als tussen systemen (bijvoorbeeld tussen HTSM en Agrofood). Op deze manier borgen we dat het verdienvermogen van morgen steviger bediend wordt, en het stuwende deel van de economie maximaal ondersteund wordt.

(Outcome/output) **Indicatoren:**

- **Handhaving van Brabantse positie op de (RIS) en (RCI)ranglijsten**
 - RIS is de Regional Innovation Scoreboard van Europese Commissie, wat een gerenommeerde lijst is van de meest innovatieve regio's in Europa (250 regio's in totaal). De huidige innovatiepositie (plek 24 in 2019) hebben we vooral te danken aan het aantal patenten en publiek-private co-publicaties
 - RCI is de Regional Competitiveness Index, eveneens van de Europese Commissie, wat het concurrentievermogen van alle Europese regio's meet, bijvoorbeeld op gebied van infrastructuur en opleidingen. Wij scoren hoog in Brabant op opleidingsniveau en technologisch niveau. Huidige positie: 20 (2019)
- **% toename van het bruto regionaal product (BRP) ten opzichte van het voorgaande jaar .**
 - Het BRP groeit in 2021 (t.o.v. 2020).

Wat gaan we daarvoor doen?

Een impuls in digitalisering

Dataficering is een mondiale trend die gaat over het verkrijgen van digitale data en het vertalen van deze data in informatie en daarmee het bieden van toegevoegde waarde. We streven ernaar als regio de economische kansen van digitalisering optimaal en op een verantwoorde manier te benutten. Het gaat dan om meer data-verbondenheid, nieuwe bedrijvigheid en de ontwikkeling van digitale vaardigheden voor het MKB. Met dit doel en om te borgen dat we Brabant goed aansluiten op een nationale AI-coalitie richten we een Brabantbrede dataraad in en stellen we een Actieplan Dataeconomie 2021-2023 op.

Indicator: Datamaturiteit van MKB in Brabantse topsectoren (gemiddeld 2,5 in 2018 op schaal van 1 tot 5)

Een impuls aan de circulaire economie/samenleving

Wij werken aan een circulaire economie/samenleving door duurzamer om te gaan met de beschikbare grondstoffen en natuurlijke hulpbronnen, waardoor schade aan leefomgeving wordt voorkomen en zo gezonder leven mogelijk maakt. We verminderen samen met maatschappelijke partners het gebruik van niet hernieuwbare grondstoffen volgens de landelijke afspraken met 50 procent in 2030. Om dit doel te bereiken stellen we een Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie op.

Indicator: Versnellen circulair grondstoffengebruik in de Brabantse samenleving (invulling indicator in uitvoeringsprogramma Circulaire Economie)

We zorgen voor een organisatorisch sluitende keten voor de ondersteuning van innovatieve starters, groeiers en scale-ups.

We geven daarbij o.a. opdracht aan de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij (BOM) om samen met de regionale ontwikkelmaatschappijen een Pledge Fund te ontwikkelen.

De coronacrisis vergroot het belang om de kredietverlening in de markt voor het innovatieve MKB op gang te houden. We verkennen met onze partners hoe we daar de samenwerking kunnen versterken. Dit geldt

voor zowel de inzetbaarheid van publiek als privaat kapitaal voor nieuwe innovatieve ideeën en business cases.

Indicator:

- **% inzet vanuit middelen uit fondsen startup, BOM/ Brabant Startup Fonds (BSF) en scale-up fondsen.** Dit percentage zal (mede) bepaald worden o.b.v. Meerjarenplan BOM.

We versterken het organiserend vermogen in triple helix samenwerkingen op verschillende niveaus: in steden en op regionaal niveau

Per innovatiethema moet duidelijk zijn waar het ecosysteem staat. Waar liggen de sterktes die doorontwikkeld moeten worden? Waar zitten zwakke schakels? We benutten de ervaringen die we de afgelopen 4 jaar al hebben opgedaan met de verschillende clusterprogramma's. Op basis van de uitkomsten dagen we onze partners uit nieuwe Actie-agenda's Toekomstbestendige Clusters te maken. Dit doen we voor de clusters: HTSM, Maintenance, Slimme en groene mobiliteit, Life sciences and Health, Logistiek/distributie, Agrofood en de proces- en chemische industrie rondom de haven Moerdijk.

Per agenda bespreken we waar en hoe we de cross-overs kunnen versterken, en hoe daarbij ook regionale en lokale inbedding gestalte krijgt. De actie-agenda's bundelen verschillende activiteiten per cluster en maken duidelijk op welke manier we de doorontwikkeling willen stimuleren. Dat kan met een 'in kind' bijdrage of met financiële middelen, uit provinciale, regionale, nationale of Europese fondsen.

Indicator:

- **We maken 7 Actie-agenda's Toekomstbestendige Clusters**

We zorgen dat rondom sleuteltechnologieën zogenaamde innovatie-coalities tot stand komen

Om innovatie in de breedte te versterken zorgen we als provincie dat we de komende jaren Brabantse innovatie-coalities ontwikkelen. In deze coalities optimaliseren we de inzet van instrumenten en zorgen we dat nationale (Groeibrief) en regionale groei-initiatieven (regiodeals) hun doorvertaling krijgen. De volgende 5 innovatie-coalities pakken we als eerste op: Groene chemie en materialen, Slimme en groene mobiliteit, Life sciences / health, Agrifood / voedselketen en Digitalisering en AI.

Indicator:

- **We bereiden de totstandkoming van 5 innovatie-coalities voor.**

Wat willen we bereiken?

Inzetten op talentontwikkeling voor de kenniseconomie van morgen

We ondersteunen partners in het aantrekken en behouden van voldoende talent voor de innovatie-opgaven van de toekomst, zoals vastgelegd in het Actieplan Arbeidsmarkt: Talent voor de Kenniseconomie van Morgen. We brengen arbeidsmarktregio's in positie om de weerbaarheid van werknemers te vergroten, vooral nu de coronacrisis onze economie hard raakt. We geven een extra impuls aan de aansluiting van onderwijs op onze prioritaire ecosystemen. We willen kennis voor Brabant laten werken. Daartoe richten we een Brabant Pact 2.0 in en gaan werken met de benadering van het Leven Lang Ontwikkelen. We werken daarbij samen met alle aanbieders van opleidingen in Brabant om de huidige infrastructuur meer robuust te maken. We overleggen met het Rijk om de bestaande scholingsfondsen - die nu gekoppeld zijn aan de verschillende sectoren - beter en slimmer te benutten, ook tussen sectoren. We maken ruimte voor nieuwe initiatieven zoals het hybride docentschap en de ontwikkelingen bij vak- en techniekroutes.

Indicatoren:

• **Spanningsindicator Brabantse arbeidsmarkt**

De spanningsindicator Brabantse arbeidsmarkt geeft de verhouding aan tussen het aantal vacatures en het aantal kortdurend werklozen. De indicator vergelijkt dus de actuele vraag naar personeel ten opzichte van het actueel beschikbaar aanbod.

In het 1e kwartaal (Q1) 2020 was de gemiddelde spanningsindicator onder de vijf Brabantse arbeidsmarktregio's 1,51 ([zie https://www.arbeidsmarkt cijfers.nl/Report/2](https://www.arbeidsmarkt cijfers.nl/Report/2)). Om tot een evenwichtige arbeidsmarkt te komen zou de spanningsindicator voor alle sectoren tenminste lager moeten worden dan deze in Q1 2020 was met als optimale eindwaarde 1,0.

• **% bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid)**

De bruto arbeidsparticipatie wordt gemeten ten opzichte van de totale beroepsbevolking in de leeftijd van 15-75 jaar. In Q1 van 2020 was er een bruto arbeidsparticipatie van 71,3%. ([zie https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/82309NED/table?ts=1594368184860](https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/82309NED/table?ts=1594368184860).) Omdat de coronacrisis een hevig negatief effect heeft gehad op de bruto arbeidsparticipatie is het streven om deze op het niveau van Q1 2020 te krijgen.

• **Scholingsindicator**

We ontwikkelen een scholingsdashboard waar de cijfers van mbo, HBO en WO specifiek per sector worden gemonitord. Met het scholingsdashboard maken we het aantal studenten per onderniveau per sector inzichtelijk. Het dashboard zal in de loop van Q1 2021 worden geïmplementeerd.

Wat gaan we daarvoor doen?

Aantrekken van nationaal en internationaal talent

Met de inzet op:

- Het voorkomen van Braindrain door Brabant te 'branden' als '*place to be*' om te werken, wonen en leven:
- Het beter zichtbaar maken van het MKB voor hoger opgeleid (internationaal) talent:
- Het versterken van de connecties tussen talent, werkveld en onderwijsinstellingen in campussen.

Behouden van het aanwezige talent

Met de inzet op:

- Het vergroten van de bekendheid en zichtbaarheid van het mkb voor talent en vice versa:
- 'Branding' van Brabant als '*place to be*'.

Goed benutten van het Brabantse arbeidspotentieel

Met de inzet op:

- Het vergroten van de participatie en productiviteit en daarmee de concurrentiekracht te versterken.

Ontwikkelen talent

Er voor zorgen dat elk talent, Brabantse studenten en werknemers, zich op elk moment in hun werkende leven verder ontwikkelen.

Met de inzet op:

- Toekomstgericht en flexibel opleiden van talent.
- Brabant als voorloper van een Leven Lang Ontwikkelen.

Indicator: We ontwikkelen een arbeidsmarktdashboard waar de activiteiten die uit de actielijnen voortkomen in worden gemonitord.

Wat willen we bereiken?

Realiseren van sterkere clusters door Europese en internationale samenwerking

Brabantse bedrijven en kennisinstellingen hebben veel baat bij de internationale oriëntatie van de provincie. We helpen hen om krachtige allianties te smeden met innovatieve bedrijven en kennisinstellingen in andere (Europese) regio's en samen te werken met de Europese instellingen. We werken aan acquisitie van hoogwaardige bedrijven die onze clusters versterken, het bevorderen van onze export, het werven van internationaal talent en internationale innovatiesamenwerking. Het achterliggende doel van internationale samenwerking is dat onze economie beter functioneert en de export toeneemt. De economische samenwerking binnen Europa wordt daarbij steeds relevanter voor het Brabantse verdienvermogen en vorming van economische ecosystemen en clusters.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bouwen en onderhouden van contacten en netwerken voor internationale innovatiesamenwerking

Gericht op onder meer nieuwe sleuteltechnologieën, digitalisering, verduurzaming en de clusters HTSM, Maintenance, Slimme en groene mobiliteit, Life sciences en health, Logistiek/distributie, Agrofood en de proces- en chemische industrie. Daarbij kijken we nadrukkelijk naar relevante sterke, innovatieve kennisregio's binnen én buiten Europa.

Indicator: 5 nieuwe Europese/internationale samenwerkingsverbanden

Optimaal gebruik blijven maken van de kansen die Europa ons biedt om provinciale beleidsdoelen te bereiken

Zie hiervoor paragraaf Europese programma's.

Indicator: We stellen twee keer per jaar PS-voortgangsrapportage over Europese programma's op, waarin voortgang wordt gemonitord.

Stimuleren van de internationale handel

We faciliteren in samenwerking met de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij een kwalitatief hoogwaardig pakket aan handelsbevorderingsactiviteiten gericht op een sterke economische ecosystemen en clusters. Dit doen we in aanvulling op onder meer de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) én branche- en clusterorganisaties.

Indicator:

- **aantal handel bevorderende activiteiten**
- **aantal deelnemende bedrijven/ kennisinstellingen**

Deze aantallen zullen (mede) bepaald worden door het Meerjarenplan van de BOM.

Continueren van investeringsbevordering

In samenwerking met de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij worden buitenlandse bedrijven en investeringen aangetrokken. We blijven inzetten op de acquisitie en doorontwikkeling van buitenlandse bedrijven die kwalitatief bijdragen aan de vorming van sterke economische ecosystemen. Dit moet de positie van Brabant als hoog innovatieve én logistieke hotspot versterken.

Indicator:

- **aantal gevestigde bedrijven binnen het Meerjarenplan BOM afgesproken specifieke doelgroepen**
- **aantal nieuwe arbeidsplaatsen**

Wat willen we bereiken?

Het versterken van de ruimtelijke-economische structuur

De kwaliteit van de woon- en leefomgeving, de ruimtelijke-economische structuur, is cruciaal voor de concurrentiekracht van Brabant. Als middenbestuur overzien we de ruimtelijk-economische structuur waarin Brabant als een stedelijke agglomeratie met meerdere kernen kan functioneren en waarin alle vier de sub-regio's deelnemen. Wij stemmen ontwikkelingen op elkaar af door de specifieke Brabantse kwaliteiten te versterken in de wisselwerking tussen stad en land. We werken daarbij samen met de steden, en opereren daarbij als partner in gebiedsontwikkelingen.

Indicator:

- **Provincie Noord-Brabant scoort gemiddeld op de Brede Welvaartsindicator (BWI in 2017).**

Wat gaan we daarvoor doen?

We stellen een investeringsbenadering Herstelaanpak Corona op

Samen met de steden, waarin we investierend de Coronacrisis willen uitkomen en invulling geven aan concrete projecten op 4 versnellingsopgaven (digitalisering, verduurzaming, verstedelijking en campusversterking).

Gebiedsgericht toekomstbestendig en duurzaam maken van bedrijfslocaties

We werken gebiedsgericht aan (de beschikbaarheid van) kwalitatief hoogwaardige werklocaties in de verschillende Brabantse regio's. We leggen de focus op bedrijventerreinen als energiehubs, vraaggerichte (top)locatieontwikkeling, locaties voor XXL-logistiek en stedelijke werkmilieus. We stimuleren dat deze locaties goed bereikbaar en duurzaam zijn, en dat voor elkaar relevante hotspots onderling goed verbonden zijn.

Bijdragen aan campusontwikkeling

We stimuleren en investeren in concrete campuslocaties in Brabant als dat nodig is om de vorming van een goed functionerend ecosysteem in brede context te versterken. We ontwikkelen daartoe aan een nieuw investeringskader en stimuleren dat uitbreiding mogelijk is binnen ons geldend kader voor stikstofreductie.

Inrichten van prettige verblijfsmilieus

We investeren in kwalitatieve verbetering van het woon- en leefklimaat voor alle (toekomstige) Brabanders met daarbij additionele aandacht voor het aantrekken en vasthouden van specifieke groepen in een internationaal concurrerende arbeidsmarkt: IT, creatief, technologisch en ondernemerstalent. We creëren daarmee omgevingen waar mensen graag zijn en elkaar ontmoeten. We stimuleren samenwerking tussen regio's op gebied van sport, vrije tijd, cultuur, onderwijs en zorg. We faciliteren de relatie tussen gemeenten, die de handen ineenslaan om ontwikkelingen op de juiste plekken te stimuleren en te geleiden. We pakken daarbij onze rol op gebied van vrijetijdseconomie, landschapskwaliteit, sport en cultureel erfgoed als belangrijke instrumenten om het voorzieningenniveau internationaal competitief te maken.

Voldoende en toereikende woningen

Indicator:

- **Geen, worden mede door andere programma's bepaald**

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

Beleidskaders

- Beleidskader Economie 2030

Uitvoeringsagenda's/Strategische documenten

- Innovatieprogramma Hightech Systemen & Materialen; Uitvoeringsprogramma 2017-2020
- Uitvoeringsprogramma innovatie High Tech Systemen en Materialen, vervolginvestering Fotonica en Brainport Industries Campus
- Innovatieprogramma Agrofood Brabant 2020
- Innovatieprogramma Maintenance & Services; Uitvoeringsprogramma 2017-2020
- Uitvoeringsprogramma Biobased Delta; Brabant beweegt Biobased
- Propositiedocument Logistics Community Brabant
- Uitvoeringsprogramma LifeSciences & Health
- Pivot Park 2.0, impulsen voor een duurzame exploitatie
- Data Science: Graduate School en Cluster Initiatief
- Digitalisering: verkenning Brabant digitaliseert. Agenda Digitalisering in Brabant.
- Smart data: eerste stap richting een vooraanstaande data-economie
- Evaluatie fondsen uit de eerste en de tweede tranche Investeringsagenda Essent
- Aanpassingen Innovatiefonds Brabant BV, 2017
- Businessplan Valorisatiefonds Brabant
- Uitvoeringsprogramma werklocaties 2016-2019
- Pact Brabant
- Actieplan Arbeidsmarkt "Talent voor de kennis economie van morgen"
- Statenmededeling "Continuering aanpak Internationalisering en Branding en beschikbaar stellen stelpost"
- Statenmededeling Bouwsteen Economie & Internationalisering Brabant

Verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- BOM Holding BV
- Meerjarenplan BOM 2017-2020
- Businesspark Aviolanda (BPA)
- Pivot Park holding
- Green Chemistry Campus BV
- Havenbedrijf Moerdijk
- Stichting Leisure Ontwikkelfonds Noord-Brabant
- Brabant Startupfonds

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

De effecten van de coronacrisis zijn uiteraard ook van invloed op het wel of niet slagen van onze inspanningen. We zien, ook uit de meest recente peiling van ons nieuwe instrument, het Brabant Business Panel, dat ondernemers nu zorgen hebben, maar verwachten over een half jaar wel herstel te zien glopen. Wel geven ze duidelijk aan dat de werkgelegenheid achter zal blijven.

Een andere kritische succesfactor is de mate waarin we slagen met onze partners samen op te trekken. Gemeenten hebben het dankzij de effecten van de coronacrisis moeilijk om de eigen begroting rond te

krijgen. Partners in het veld kennen een gelijke druk op de eigen bedrijfsvoering. Belangrijk is dat we samen ruimte ervaren om te investeren in de economische kracht van Brabant van morgen.

Wat mag het kosten?

05 Economie, kennis en talentontwikkeling						
Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
<u>Lasten</u>						
Programmalasten	62.167	68.052	27.950	27.905	21.436	19.937
Toerekening organisatiekosten	6.400	6.184	5.500			
totaal lasten	68.567	74.235	33.450	27.905	21.436	19.937
<u>Baten</u>						
Programmabaten	20.004	14.281	101	103	545	0
Baten toerekening organisatiekosten	902	0	0	0	0	0
totaal baten	20.906	14.281	101	103	545	0
Saldo baten en lasten	-47.660	-59.954	-33.349	-27.802	-20.891	-19.937

Financiële toelichting op de verschillen tussen de ramingen 2021 en 2020

In het algemeen valt op te merken dat de begroting 2021 niet 1-op-1 vergelijkbaar is met begroting 2020. Begroting 2021 volgt het nieuwe Beleidskader 2030 terwijl begroting 2020 nog gebaseerd was op (het laatste jaar van) het Economisch Programma 2020. (De extra bestuursakkoord-middelen t.b.v. nieuwe beleidskader zijn nog niet in begroting 2021 opgenomen.)

Lasten

- De verschillen in de raming van de lasten in 2021 ten opzichte van 2020 (ruim € 40 mln.), worden met name veroorzaakt doordat voor de cofinanciering Europese Programma's (Interreg en OP Zuid), MIT en Efro-bijdragen er in 2021 nog geen bedragen geraamd zijn terwijl in 2020 hiervoor een bedrag is opgenomen van € 25,8 mln. (en dus in 2021 lager).
- Verder zijn er in 2020 nog extra middelen geraamd als uitloop van (besteding van middelen van) de bestuursperiode 2016-2019. (vanuit Investeringsagenda Economische Structuurversterking 3e tranche.) Dat geldt voor de volgende onderwerpen: Mindlabs (2020: € 1,9 mln.), Innovatie met topsectoren (2020; € 9,2 mln. voor Hightech systemen en materialen, Life-science & health en Maintenance. In totaal is hierdoor de raming in 2021 € 11,1 mln. lager dan in 2020.
- Voor Economische Structuurversterking zijn middelen vanuit 2020 naar voren gehaald (o.a. meerjarige subsidies), waardoor het budget in 2021 € 7,5 mln. hoger is. Voor Arbeidsmarktbeleid geldt het omgekeerde, hiervoor zijn middelen voor 2020 juist opgehoogd omdat in 2020 meerjarige subsidies zijn verstrekt + meer middelen t.b.v. corona-maatregelen zijn ingezet. Hierdoor budget in 2021 € 7,6 mln. lager dan in 2020.
- Structurele basissubsidie aan de BOM is in 2021 € 1,3 mln. lager dan in 2020. Vanuit andere programma's / programmaonderdelen kan/zal deze worden aangevuld.
- Voor proceskosten/kleine projecten m.b.t. Digitalisering is er vorige bestuursperiode € 4 mln. (vanuit Breedbandfonds) beschikbaar gesteld, verdeeld over de jaren 2019 t/m 2022. O.b.v. realistisch ramen in 2021 € 1,75 mln. lager dan in 2020.

N.B. Middelen voor Digitalisering 2021 -2023 zullen o.b.v. uitvoeringsagenda Dataeconomie nog worden toebedeeld.

Baten: Het verschil in de raming van de baten in 2021 ten opzichte van 2020 (ruim € 14 mln.) wordt veroorzaakt doordat de Efro-bijdragen m.b.t. Europese programma's in 2021 nog niet in de raming zijn opgenomen.

Programma 6 Energie

Inleiding

We werken aan een duurzame en energiezuinige samenleving om onze provincie aantrekkelijk en concurrerend te houden richting 2030. Voor Brabant als innovatieve maak-regio en verbonden netwerksamenleving biedt de energietransitie volop kansen. Bijvoorbeeld voor nieuwe banen, ontwikkelruimte voor industrie en mobiliteit, schone lucht, toekomstbestendige woningen en kostenbesparing. We zien de energietransitie als een gedeelde opgave waarbij draagvlak cruciaal is. De inzet van burgers, bedrijven, overheden en maatschappelijke organisaties is nodig om deze systeemverandering te laten slagen. De overgang naar het nieuwe systeem verandert alle sectoren, van mobiliteit (elektrisch rijden) tot wonen (over op nieuwe warmtesystemen) en industrie (nieuwe processen).

Met onze partners willen we richting 2030 de CO₂-emissies als gevolg van energiegebruik met 50% verminderen en ten minste 50% van de nog benodigde energie duurzaam opwekken om aan onze verplichtingen uit het klimaatakkoord te voldoen. Door in te zetten op besparing en duurzame / hernieuwbare energieproductie leveren we een bijdrage aan het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen en verbeteren we de luchtkwaliteit voor onze inwoners.

In het nieuwe energiesysteem gaan we over op bronnen die in de meeste gevallen tijdelijker en lokaler van aard zijn. Met meer flexibiliteit op het energienet is het nodig om vraag- en aanbod te matchen. Digitalisering gaat hierbij een cruciale rol spelen. Denk daarbij aan mogelijkheden voor opslag (en conversie) voor buffering van energie. Smart energy maakt het mogelijk om vraag en aanbod volledig automatisch te koppelen en zorgt daarmee voor een effectief en efficiënt energiesysteem.

Om een goed beeld te krijgen van de mogelijkheden voor een toekomstige energiemix voeren we een energiesysteemstudie uit. Daarnaast worden ook de mogelijkheden voor waterstof en kernenergie onderzocht.

Tevens vindt eind 2020 de herijking van het uitvoeringsprogramma Energie Verbindt plaats op basis van het nieuwe bestuursakkoord (2020-2023), waarbij onderstaande beleidsprestaties en indicatoren deels aangepast kunnen worden.

Wat willen we bereiken?

Verduurzaming van de energieopwekking

Om het doel (100% duurzame energie in 2050, grotendeels afkomstig uit Noord-Brabant) te behalen, leggen we de komende jaren sterk de nadruk op de ontwikkeling van energieprojecten, zoals wind- en zonprojecten, geo- en aquathermie en projecten voor conversie en opslag van energie. Het toekomstbeeld van 100% duurzame energie vormt een grote uitdaging. Complex, maar zeker mogelijk met de Brabantse mentaliteit van 'de handen ineenslaan en aanpakken'.

Indicator:

- **Totale productie van hernieuwbare energie in petajoule (PJ) (verplichte indicator, bron Klimaatmonitor)**

Wat gaan we daarvoor doen?

Doorlopen ruimtelijke (vergunning)procedures op verzoek van gemeenten en/of initiatiefnemers

Indicator: 100% van de verzoeken van gemeenten om samen op te trekken in het kader van aantal ondersteunde procedures zijn gehonoreerd.

Opstellen Regionale Energie Strategieën

2020	2021
4 concept-RES-en	4 vastgestelde RES-en

Wat willen we bereiken?

Verminderen broeikasgasemissies

We zetten volop in op besparing en verduurzaming, want (fossiele) brandstoffen die je niet verbruikt leveren geen uitstoot op en duurzame energie evenmin. Fossiele brandstoffen leveren door CO₂-uitstoot de belangrijkste bijdrage aan de totale uitstoot van broeikasgassen.

Indicatoren:

- **(Verplicht) Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO₂-equivalenten) in absolute aantallen (in tonnen uitstoot) (bron Klimaatmonitor)**
- **Emissie gerelateerd aan energie: totale CO₂- emissie in absolute aantallen (in tonnen uitstoot) (bron Klimaatmonitor)**

Wat gaan we daarvoor doen?

Bevorderen energiebesparing bij bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag

Indicator	2020	2021	2022	2023	2024
Het aandeel van bedrijven dat gecontroleerd is door de omgevingsdiensten	25%	50%	75%	100%	
Aandeel van de bedrijven dat maatregelen treft/voldoet				75%	100%

Mobiliteit

Zie programma 8 "Basisinfrastructuur Mobiliteit" m.b.t. duurzaam bouwen en beheren van provinciale infrastructuur en 100% elektrische bussen in concessies in Brabant.

We delen kennis met en faciliteren gemeenten in het realiseren van de lokale warmtetransitie

Indicator: Brabant-brede kennisinfrastructuur voor warmtetransitie is beschikbaar en laagdrempelig benaderbaar voor gemeenten.

We ontwikkelen instrumentarium voor energiebesparing bij maatschappelijk vastgoed

Indicator: we ontwikkelen instrumentarium voor energiebesparing voor 2 typen vastgoed t/m 2023.

Wat willen we bereiken?

Bijdrage leveren aan een toekomstbestendige energie-infrastructuur

We gaan van een centraal gestuurd, fossiel energiesysteem (voor elektriciteit, warmte en voorstuwingskracht) naar een flexibel, duurzaam energiesysteem. Een systeem met bronnen die in de

meeste gevallen meer tijdelijk en lokaal van aard zijn, zon- en windenergie bijvoorbeeld zijn variabel. Energieconversie en -opslag zullen daarom van cruciaal belang worden om altijd voldoende energie te kunnen leveren.

Indicator:

- **Bijdragen aan de ontwikkeling van oplossingen voor opslag en conversie voor een haalbare en betaalbare energietransitie**

Wat gaan we daarvoor doen?

Realiseren van een strategisch netwerk van (semi-)publieke laadpunten

Indicator: Minimaal 1 laadpunt per 5 elektrische personenvoertuigen (2021).

Stimuleren netwerksamenwerking rond en eerste uitrol van innovaties in de energie-infrastructuur

Indicator: 2 ondersteunende samenwerkingsverbanden t/m 2023.

Wat willen we bereiken?

Provinciale inkopen, infrastructuur en vastgoed verregaand circulair en energieneutraal

Ook verduurzaming van de provinciale organisatie en bezittingen, zoals wegen, levert een bijdrage aan energiereductie en circulariteit. Verregaand betekent best beschikbare mogelijkheden worden beoordeeld op basis van kosten over de levenscyclus (LCC).

Indicator:

- **Om draagvlak en marktstimulans te creëren treedt de provincie Noord-Brabant via aanbestedingen en inkoop op als 'goed voorbeeld'.**

Wat gaan we daarvoor doen?

Mobiliteit

Zie programma Mobiliteit m.b.t. duurzaam bouwen en beheren van provinciale infrastructuur; Samenwerkingsverband voor duurzaam bouwen (Indusa).

Verduurzamen provinciale bedrijfshuisvesting

Het energielabel van de provinciale bedrijfshuisvesting is minimaal label C en waar mogelijk label A geworden in 2023.

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

Beleidskaders

- De [Brabantse Omgevingsvisie](#) 'De kwaliteit van Brabant';
- [Energieagenda 2019-2030](#) (PS 14 december 2018, 86/18);
- [Nationaal klimaatakkoord \(28 juni 2019\)](#);

Uitvoeringsagenda's;

- [Uitvoeringsprogramma Energie](#) (GS 1 oktober 2019).
- Herijking Uitvoeringsagenda (planning eind 2020)

Verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij;
- Energiefonds Brabant;
- Innovatiefonds Brabant;
- Enexis NV/ Enpuls.

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Afhankelijkheid vele partners / marktwerking

De energietransitie biedt grote kansen, maar is tevens een complexe opgave, waarin op vele terreinen gelijktijdig verandering noodzakelijk is en waarvoor vele spelers nodig zijn. De vijf transitiepaden (linkje) vragen allemaal, op zichzelf én in onderlinge samenhang, verandering van overheden, maatschappelijke instituties, bedrijven en inwoners. De provincie is slechts één van de vele noodzakelijke spelers en bovendien een speler met beperkte sturende mogelijkheden. Daarmee is onze invloed beperkt en is focus op samenwerking en rolnemning belangrijk. We hebben weinig wettelijke taken op het gebied van de energietransitie, het grootste gedeelte van de opgave dient gerealiseerd te worden door andere partijen dan de provincie. Als provincie zijn we slechts één van de spelers die aan deze opgave werken. Samen met Europa, het Rijk, provincies, gemeentes, kennisinstellingen en het bedrijfsleven (MKB) leveren we een bijdrage aan het genoemde resultaat. Nadere informatie over financiële risico's en risicomanagement staat in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Klimaatakkoord

Gezien het feit dat de doelstellingen van het Klimaatakkoord passen binnen de kaders zoals PS deze heeft vastgesteld in de Omgevingsvisie en Energieagenda 2019-2030 voorzien wij vooralsnog geen extra provinciale kosten. Landelijk volgt een bestuurslasten onderzoek. Wij gaan ervan uit dat indien er extra taken naar de provincie komen daarvoor ook extra middelen vanuit het rijk meekomen.

Wat mag het kosten?

06 Energie						
Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Lasten						
Programmalasten	11.664	10.268	6.110	5.050	4.965	959
Toerekening organisatiekosten	4.257	3.705	2.888			
totaal lasten	15.921	13.972	8.998	5.050	4.965	959
Baten						
Programmabaten	794	1.401	181	181	181	181
Baten toerekening organisatiekosten	0	0	0	0	0	0
totaal baten	794	1.401	181	181	181	181
Saldo baten en lasten	-15.127	-12.571	-8.816	-4.868	-4.783	-778

Financiële toelichting (op de verschillen tussen de ramingen 2021 en 2020)

De verschillen in de raming van de lasten in 2021 ten opzichte van 2020 (ruim € 4 mln.), worden met

name veroorzaakt doordat in 2020 nog uitgaven zijn begroot als uitloop van de investeringsagenda
Energietransitie 3e tranche.

Programma 7 Landbouw en voedsel

Inleiding

Binnen landbouw en voedsel gaat het om belangrijke innovatieve sectoren met een duidelijk toegevoegde waarde voor Brabant. We willen in deze sectoren meer balans tussen de economische, maatschappelijke en economische waarden. Daarbij staat ondernemerschap voorop. We zien het als onze verantwoordelijkheid om te sturen op randvoorwaarden: lagere emissies, een beperkte CO2 voetafdruk, gesloten kringlopen en een diervriendelijke aanpak. De toekomst van jonge boeren vraagt extra aandacht.

Begin 2021 wordt het beleidskader Landbouw en Voedsel 2030 aan de Staten ter vaststelling aangeboden en stelt het college de Uitvoeringsagenda op.

Het bevorderen van innovaties is een belangrijk speerpunt van beleid. Om innovatie naar een hoger plan te tillen is samenwerking van essentieel belang. De provincie zal die samenwerking in triple helix-verband bevorderen. Uitgangspunt is een missie-gedreven aanpak om daarmee bij te dragen aan zowel de maatschappelijke opgaven, als ook de concurrentiekracht van de sectoren.

Verder zal een (integrale) gebiedsgerichte aanpak een belangrijke rol gaan spelen en zal synergie tussen landbouw en natuur en een betere relatie tussen de provincie en de landbouwsector worden bevorderd. Na de vaststelling van de nieuwe visie zullen we in de begroting opgenomen indicatoren en prestaties opnieuw bezien en mogelijk herformuleren.

Wat willen we bereiken?

Bijdragen aan het minimaliseren van ongewenste effecten van de landbouw op de omgeving

In de veehouderij hanteren we een "One Health" aanpak gericht op de gezondheid van mensen en dieren. Aspecten zijn onder meer: de emissies van geur, ammoniak, (fijn) stof (incl. biologische agentia), antibioticagebruik, verbeterde dierenwelzijn en acceptabel lage risico's voor de gezondheid van boeren en burgers en de leefbaarheid van het buitengebied.

In de plantaardige sectoren gaat het om een minimaal gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en het maximaal beperken van de emissie van (resten van) gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten.

Indicatoren gewasbeschermingsmiddelen en het maximaal beperken van de emissie van (resten van) gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten.

Indicatoren

- **Emissie fijn stof uit veehouderij in Noord-Brabant**
- **Aantal woningen met een berekende kans op geurhinder groter dan 20%**

Wat gaan we daarvoor doen?

Ontwikkeling en toepassing van innovatieve stalsystemen

Indicator: Ontwikkelde en toegepaste innovatieve, schoon-bij-bij-de-bron-stalsystemen (aantal: 5)

Stimuleren van veehouders om gebruik te maken van de ondersteunende maatregelen

Indicator: Veehouders die gebruik maken van ondersteunende maatregelen (aantal 250)

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van de ontwikkeling van een economisch gezonde agrarische sector in Noord-Brabant

Wij bevorderen de ontwikkeling van nieuwe verdienmogelijkheden die Brabantse boeren helpen een inkomen te verwerven. Ook gaan wij door met de ondersteuning van jonge boeren, onmisbaar voor de toekomst van de agrarische sector, o.m. via de Regeling Jonge landbouwers (Jola-regeling).

Bij technische en sociale innovatie richten we ons op alle onderdelen van de voedselketen in Noord-Brabant. Uitgangspunt daarbij is het versterken van een kennis- en innovatiesysteem, samen met de regionale triple-helix-organisaties, de BOM en kennis-instellingen, binnen en buiten Brabant. We zoeken daarbij de synergie met andere provincies en het rijk. Een internationale oriëntatie en de verbinding met andere sectoren, zoals de 'high tech'-sector maakt daar onderdeel van uit. Belangrijke thema's bij de innovatie-aanpak zijn: 'smart farming', 'smart processing', 'korte ketens', 'eiwittransitie', 'future foods', 'synergie landbouw en natuur' en 'voedselverspilling en reststroomverwaarding'. Bij thema's als smart farming en smart processing speelt digitalisering een belangrijke rol.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen initiatieven Voedsel 1000

Indicator: Ondersteunde trajecten (aantal: 5)

Ondersteuning initiatieven agrofood high-tech trajecten (inclusief crossovers)

Indicator: initiatieven begeleid naar aanvraag Europese of nationale financiering (aantal: 4)

Realisatie en bieden experimenteerruimte voor innovatieve projecten

Indicator: Casussen (aantal: 3)

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van het sluiten en verkleinen (in tijd en ruimte) van kringlopen in de Brabantse landbouw

Wij willen kringlooplandbouw bevorderen door een palet aan activiteiten te stimuleren: een beter bodembeheer, minder waterverbruik, andere (eiwit)gewassen, (her)gebruiken en verwaarden van reststromen en het (anders) produceren, opslaan en bewerken van dierlijke mest en een sterk verminderd gebruik van kunstmest. We doen dat met het project Brabant Bemest Beter. We zullen de samenwerking zoeken met de uitvoeringspraktijk kringlooplandbouw op nationaal niveau. De Brabantse (satelliet van) de Boerderij van de Toekomst gaat daar een belangrijke rol in spelen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteuning projecten nieuwe teelten/teeltmethodieken plantaardige eiwitten

Indicator: Ondersteunde projecten (aantal: 4)

Uitvoering Brabant bemest beter

Indicator: Brabant bemest beter in uitvoering (aantal: 1)

Wat willen we bereiken?

Bijdragen aan maatschappelijke waarden met de Brabantse landbouw- en voedselsector

We beogen een betere verbinding tussen maatschappij en de boer

We bevorderen natuurinclusieve landbouw door ondernemers te ondersteunen bij hun omschakeling en door het beschikbaar stellen van grond onder voorwaarden tegen een marktconforme, gereduceerde pachtprijs.

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

Beleidskaders

- Omgevingsvisie
- Notitie "Versnelling transitie veehouderij" (juli 2017)

Uitvoeringsagenda's

- Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood 2016 -2020
- Programma ' Ondersteunende maatregelen versnelling transitie veehouderij'
- Uitvoeringsprogramma plantaardig

Verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden binnen het programma geen verbonden partijen ingezet.

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Een mogelijk aanhoudende Corona-crisis zal van het programma extra inspanningen vergen omdat het programma veel samenwerkt met externe partijen. Wat dit concreet voor de uitwerking van het programma kan betekenen is nog niet in te schatten.

Verder zijn er veel beleidsontwikkelingen op rijks en Europees niveau, dit leidt op een aantal dossiers tot onzekerheid.

Wat mag het kosten?

07 Landbouw en voedsel						
Bedragen x € 1.000	Realisatie 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
<u>Lasten</u>						
Programmalasten	10.850	25.130	2.238	600	0	0
Toerekening organisatiekosten	3.052	3.127	2.767			
totaal lasten	13.902	28.257	5.005	600	0	0
<u>Baten</u>						
Programmabaten	104	145	0	0	0	0
Baten toerekening organisatiekosten	0	0	0	0	0	0
totaal baten	104	145	0	0	0	0
Saldo baten en lasten	-13.798	-28.112	-5.005	-600	0	0

Financiële toelichting op de verschillen tussen de ramingen 2021 en 2020

Het verschil tussen de raming 2021 en 2020 (circa 23 mln) betreft:

- Ondersteunende maatregelen, incl natuurinclusieve landbouw (€ 7,7 mln)
- Inzet Rijksbijdrage Zuidoostelijke Zandgronden en Brabantse Bodem (€ 4,8 mln)
- Uitgaven POP3 (€ 3,8 mln)
- Inzet middelen investeringsagenda tbv innovatie, LIB en toekomstbedrijven (€ 2,4 mln)
- Overige inzet transitie veehouderij (€ 4,3 mln)

De bij Bestuursakkoord '20 - '23 voor Landbouw en Voedsel gereserveerde middelen (€ 9 mln) en restant gereserveerde middelen t.b.v. Ondersteunend Maatregelen (€ 7 mln) zullen op basis van de nog vast te stellen visie Landbouw en Voedsel en bijbehorend uitvoeringsagenda worden opgenomen in de meerjarenraming.

Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit

Inleiding

We werken aan een veilig, robuust, slim en duurzaam mobiliteitssysteem voor Brabant.

Het werken aan goede en duurzame bereikbaarheid voor alle Brabanders vanuit onze wettelijke verantwoordelijkheden is stevig verankerd in dit programma.

De corona-uitbraak heeft in 2020 veel effect gehad op onderdelen van ons mobiliteitssysteem. Bijvoorbeeld op het openbaar vervoer, waar de reizigersaantallen fors zijn afgenomen.

We gaan stevig door met wat al eerder in gang is gezet zoals de transitie naar gedeelde mobiliteit. Die is nodig om het openbaar vervoer flexibel, toekomstbestendig en betaalbaar te houden. De voortgaande digitalisering en dataficering helpen bij het maken van die omslag.

We willen steeds meer op basis van data beslissingen nemen. Het in kaart brengen van verkeersstromen of piekmomenten bijvoorbeeld helpt daarbij. Analyse van data en een risicogestuurde aanpak kan ook helpen bij het nog veiliger maken van onze wegen. Brabant kent te veel verkeersslachtoffers en in ons verkeersveiligheidsplan hebben we afgesproken dat onze ambitie 0 is. Een goed onderhouden provinciaal fiets- en wegennet zonder achterstallig onderhoud hoort daar vanzelfsprekend bij. Waar mogelijk verbeteren we de bereikbaarheid en de verkeersveiligheid.

Recent is als vertaling van de Brabantse omgevingsvisie het Beleidskader Mobiliteit 2030 naar Provinciale Staten gestuurd. Daarin wordt de koers voor de komende jaren uitgestippeld. Met een bijbehorende set van indicatoren (Staat van Brabant) kan in de loop van 2021 de begroting daarop worden aangepast en aangescherpt.

Wat willen we bereiken?

We zorgen voor een goed functionerend provinciaal wegennet als onderdeel van het totale Brabantse wegennet

Vanuit de kernwaarden veilig, bereikbaar, leefbaar en duurzaam.

Indicator:

- **De staat en inrichting van de provinciale wegen worden positief gewaardeerd door de Brabantse burger (waardering WOW \geq 7).**

Wat gaan we daarvoor doen?

Planmatig beheer en onderhoud provinciale infrastructuur

- De provincie voert planmatig beheer en onderhoud uit op de provinciale infrastructuur zoals afgesproken in de meerjarige kwaliteitsvisie (KOPI, 2018). Score per onderdeel binnen vastgestelde bandbreedte.
- We realiseren een data-gedreven mobiliteitsbeleid, asset management en risicogestuurde verkeersveiligheid op basis van gestructureerde regionale dataverzameling (operationeel in 2023).
- Alle verlichting langs provinciale wegen is in 2021 vervangen door LED.

Een overzicht van de geplande onderhoudsprojecten en planstudies is opgenomen in de statenmededeling programmering mobiliteit 2021-2026. We bieden ruimte aan extra ambities, waarbij we werk met werk proberen te maken. Voor een efficiënte uitvoering én verdere verduurzaming van de beheer- en onderhoudstaak initiëren, faciliteren en stimuleren we voortdurend innovatie. Dat doen we naast het zelf testen en ontwikkelen in de praktijk via de wijze van het aanbesteden van werken waarbij de markt steeds

maximaal wordt uitgedaagd op het vlak van innovaties en duurzaamheid. In 2021 wordt een tweede steunpunt verduurzaamd en wordt de pilot 'Licht als dienst' afgerond en geëvalueerd.

Wat willen we bereiken?

We streven naar nul verkeersslachtoffers in Brabant

Samen met partners zoals gemeenten, Rijkswaterstaat, politie en openbaar ministerie bevorderen we de verkeersveiligheid met een integrale aanpak via drie pijlers: gedrag, infrastructuur en handhaving (BVVP, 2020). In het nieuwe beleidsplan kiezen we voor een meer pro-actieve en risico-gestuurde aanpak op basis van data-indicatoren.

Indicatoren:

- **Aantal verkeersslachtoffers in Brabant**

Wat gaan we daarvoor doen?

Gedrag en handhaving

- Aantal leerlingen in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en MBO dat bereikt is met BrabantsVerkeersveiligheidsLabel (BVL), Totally Traffic (TT) en TT projects: aantal leerlingen groter of gelijk aan vorig jaar.

aantal leerlingen	2021	2022	2023
norm	207.500	209.500	211.000

- Naar aanleiding van het nieuwe BVVP komen we in de loop van 2021 met een geschikte indicator voor de gedragsgerichte maatregelen.

Via voorlichting en educatie streven we naar meer bewustwording in het verkeer op basis van een brede communicatiestrategie, waar de bestaande campagne Brabant gaat voor NUL verkeersdoden deel van uitmaakt. We hebben hierbij aandacht voor de acht thema's uit BVVP. Op basis van een risico-gestuurde aanpak wordt input geleverd voor infrastructurele maatregelen. Ook maken we afspraken met politie en openbaar ministerie over handhavingsacties.

Wat willen we bereiken?

We zorgen voor een passend aanbod van gedeelde mobiliteit (inclusief OV) voor alle reizigers

Indicatoren:

- **Uitvoering OV-concessies: Klanttevredenheidscijfer OV-klientenbarometer (>= vorig jaar).**
- **Transitie naar gedeelde mobiliteit: indicator nader te bepalen n.a.v. uitwerking adaptieve uitvoeringsagenda gedeelde mobiliteit (indicator opgenomen in begroting 2021).**

Wat gaan we daarvoor doen?

Uitvoering OV-concessies

We zien het OV als een verbindende schakel in het Brabants mobiliteitsnetwerk dat bijdraagt aan de bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid van onze provincie. Samen met de vervoerders, gemeenten, Reizigersoverleg Brabant en verschillende andere (markt)partijen werken we aan een vraaggericht, verbindend en verantwoord openbaar vervoernetwerk. De uitgangspunten zijn vastgelegd in de OV-visie (Gedeelde mobiliteit is maatwerk, 2018). Als concessieverlener voert de provincie de regierol

uit op de vigerende concessies en zorgen we samen met de vervoerders voor een optimale dienstregeling voor het stad- en streekvervoer, Buurtbus en regiotaxi.

- Het OV-netwerk in Brabant is betrouwbaar: ruitval is maximaal 0,2%.
- Het OV-netwerk in Brabant is veilig: aantal incidentmeldingen is lager dan in het voorgaande jaar. Het coronavirus heeft in 2020 grote invloed gehad op OV. Onduidelijk is wat exact de (blijvende) effecten zullen zijn.
- Invloed corona (korte en lange termijn) op OV helder hebben.

Transitie naar gedeelde mobiliteit

We werken aan de transitie naar een toekomstbestendig OV om het OV een betrouwbaar, veilig en duurzaam alternatief te laten zijn. Daarbij zien we een stevig HOV-netwerk als de ruggengraat van het OV-systeem in Brabant en vullen dit aan met maatwerk van slimme mobiliteitsoplossingen en deelconcepten. Het OV-systeem is opgebouwd uit een concessie en een flexcontract. Op basis van de ervaringen met pilots en experimenten nemen we onderdelen op in het nieuwe OV-systeem. De effecten kunnen we pas echt meten nadat de nieuwe concessie van start is gegaan.

- In 2021 concessie West én flexcontract gegund (2023 van start)
- We zorgen voor voldoende aanbod van vormen van gedeelde mobiliteit dat aansluit bij de vraag van reizigers. Dit doen we door experimenten binnen en buiten de bestaande concessies: minimaal 3 pilots en experimenten per jaar opgestart.
- Passend bij de verschuiving van OV naar deelconcepten, zorgen we ervoor dat het aanbod van mobiliteitsdiensten voor de gebruiker inzichtelijk is door in te zetten op een goed functionerend MaaS-platform (mobiliteit als dienst). We zorgen dat in 2023 betrouwbare en goed functionerende MaaS-platform(s) in alle stedelijke regio's en in het landelijk gebied van Brabant beschikbaar zijn voor de reizigers, waarin ook doelgroepenvervoer is geïntegreerd.

Wat willen we bereiken?

We stimuleren een duurzaam mobiliteitssysteem zonder emissies

Bij de uitvoering van onze wettelijke taken voor mobiliteit leveren we een bijdrage aan het realiseren van doelstellingen uit het klimaatakkoord.

Indicator:

- **Totale emissie broeikasgassen uitgedrukt in CO₂-equivalenten (in absolute aantallen in tonnen uitstoot)**

Wat gaan we daarvoor doen?

Verduurzaming mobiliteitssysteem

We zien volop kansen om met het verduurzamen van het mobiliteitssysteem een bijdrage te leveren aan het realiseren van de doelstellingen (2030/2050) uit het klimaatakkoord op het gebied van energietransitie en CO₂ reductie. Dat doen we vooral via het duurzaam aanleggen, onderhouden en beheren van onze infrastructuur. We kijken daarbij ook naar mogelijkheden van het besparen en opwekken van energie via onze infrastructuur.

- Hergebruik van beton / asfalt bij provinciale infraprojecten op basis van contract: minimaal 50% (100% circulair in 2050).
- Energieneutraal bouwen van de provinciale infrastructuur op basis van contract (100% in 2030).
- Samenwerkingsverband voor duurzaam bouwen van wegen in Brabant is operationeel en positief gewaardeerd door betrokken partners in 2023.
- Het OV-netwerk in Brabant is duurzaam. In 2025 100% elektrische bussen in de concessies in Brabant:

% elektrische bussen in concessie	2021	2022	2023	2024	2025
norm	10%	20%	20%	40%	100%

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

Beleidskader:

- Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan ([PVVP](#), 2006)

Uitvoeringsagenda's:

- Kwaliteitsnota Onderhoud Provinciale Infrastructuur ([KOPI](#), 2018)
- OV-visie 'Gedeelde mobiliteit is maatwerk' (2018)
- Brabants Verkeersveiligheidsplan ([BVVP](#), 2020)
- [Datavisie](#), 2020

Verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Gemeenschappelijke regeling 'Kleinschalig Collectief Vervoer Noordoost Brabant'
- Eindhoven Airport

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- In verband met de transitie naar gedeelde mobiliteit en de nieuwe concessie West zijn mogelijk frictiekosten te verwachten.
- Corona en stikstof kunnen het programma sterk beïnvloeden.
- Bij het statenvoorstel bij KOPI is aangekondigd dat in de toekomst mogelijke meer (structurele) middelen nodig zijn voor het beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur.

Wat mag het kosten?

08 Basisinfrastructuur mobiliteit						
Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
<u>Lasten</u>						
Programmalasten	169.429	175.928	177.270	177.594	182.092	183.040
Toerekening organisatiekosten	10.949	12.976	11.320			
totaal lasten	180.378	188.905	188.590	177.594	182.092	183.040
<u>Baten</u>						
Programmabaten	61.645	20.173	6.041	1.721	1.721	1.445
Baten toerekening organisatiekosten	38	0	0	0	0	0
totaal baten	61.684	20.173	6.041	1.721	1.721	1.445
Saldo baten en lasten	-118.695	-168.731	-182.549	-175.873	-180.371	-181.595

Het begrotingsprogramma Basisinfrastructuur Mobiliteit is opgebouwd uit een aantal (wettelijke) basistaken. Voor een goede borging van deze basistaken zijn de middelen op basis van vastgesteld beleid structureel en autonoom op de meerjarige begroting geraamd:

- Algemeen: € 0,3 mln
- Data: € 2,2 mln
- Verkeersveiligheid: € 1,1 mln
- Beheer en onderhoud: € 10,5 mln*
- OV: € 92,1 mln

* Plus € 26 mln structureel investeringskrediet per jaar voor groot onderhoud en vervanging. De jaarlijkse investeringsuitgaven worden op basis van wet- en regelgeving geactiveerd en vervolgens afgeschreven. De berekende afschrijvingslasten komen op basis van de investeringsplanning ten laste van de exploitatiebegroting (± € 52 mln in 2021).

Daarnaast is er voor de doorontwikkeling van het huidige OV en de transitie naar gedeelde mobiliteit in 2021 € 5,4 mln op de begroting geraamd, gedekt door een reserve.

Bovenop de structurele bedragen is er sprake van een tijdelijke intensivering o.a. op het gebied van data (Datavisie en de Krachtenbundeling Smart Mobility) en de intensivering op verkeersveiligheid in het kader van het Bestuursakkoord. Dat bepaalt ook het verschil tussen de begroting 2021 en 2020.

De geraamde inkomsten komen o.a. uit opbrengsten uit leges voor vergunningen en ontheffingen, bijdragen voor uitgevoerde werken voor derden zoals gladheidsbestrijding en bijdragen door derden in de OV-concessies.

Tot en met 2019 werden onder dit programma de inkomsten uit specifieke doeluitkering Verkeer en Vervoer verantwoord. Met de omzetting naar een algemene uitkering via het provinciefonds worden de inkomsten aangemerkt als algemene dekkingsmiddelen (programma 31). Binnen IPO-verband is de afspraak gemaakt om de reeds verstrekte bijdragen af te bouwen via de exploitatie-uitgaven voor de OV-concessies. Medio 2019 zijn alle bijdragen uit hoofde van de doeluitkering besteed.

De daling in de baten ten opzichte van 2020 wordt vooral verklaard door het aflopen van de fiscale constructie PPS-A59 waarvoor een specifieke rijksuitkering werd ontvangen.

Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling

Inleiding

We werken aan een veilig, robuust, slim en duurzaam mobiliteitssysteem voor Brabant.

Een mobiliteitssysteem voor inwoners, bedrijven en bezoekers dat iedereen in staat stelt mee te doen en dat bovendien de economie en het leef- en vestigingsklimaat versterkt tegen redelijke kosten.

De uitvoering van de ontwikkelagenda wordt in hoge mate beïnvloed door de stikstofproblematiek en de (blijvende) gevolgen van de Coronapandemie. Onze hoogste prioriteit nu is het op peil houden van de uitvoeringskracht in de projecten. We zetten maximaal in op een vlotte en tijdige uitvoering van de projecten en willen waar mogelijk versnellen. Niet alleen zullen we op een adequate manier moeten omgaan met de restricties en beperkingen, maar ook de kansen ervan benutten. Zo heeft de coronacrisis aangetoond dat gedragsmaatregelen effectief en efficiënt zijn in het verbeteren van de bereikbaarheid. Zo zetten we ook in op het vasthouden en structureel borgen van deze gedragsveranderingen zoals bijvoorbeeld thuiswerken of initiatieven voor aangepaste schooltijden.

Om onze ambitie te bereiken voert de provincie een ontwikkelagenda Mobiliteit uit, gericht op het huidige mobiliteitssysteem én de (door)ontwikkeling voor de toekomst. In lijn met de [omgevingsvisie](#) (2018) redeneren we daarbij niet alleen vanuit nut en noodzaak, maar steeds vaker vanuit omgevingskwaliteit. Robuust, veilig, slim en duurzaam zijn daarin de basisprincipes. Eind 2020 is het mobiliteitsbeleid hierop herijkt (beleidskader Mobiliteit 2030). We werken toe naar gezamenlijke adaptieve en gebiedsgerichte opgaven met een flexibele financieringsstructuur. Er zijn al afspraken gemaakt over een startpakket regionale mobiliteitsagenda's. In 2021 volgen aanvullende afspraken.

Bij het herijkte mobiliteitsbeleid is ook een set van indicatoren ontwikkeld (Staat van Brabant) waarmee de voortgang kan worden gemeten. De belangrijkste indicatoren zullen in de loop van 2021 hun plek krijgen in de begroting.

Wat willen we bereiken?

We realiseren een robuust mobiliteitssysteem met acceptabele en betrouwbare reistijden van deur tot deur voor alle vervoerswijzen voor personen- en goederenvervoer

Deze vervoersnetwerken zijn zo met elkaar verknoot, dat iedere vervoerswijze een optimale bijdrage levert aan de bereikbaarheid.

Indicator:

- **Indicatie filedruk: gemiddelde vertraging per uur autorijden op Rijks- en provinciale wegen in Brabant (< vorig jaar).**

Wat gaan we daarvoor doen?

Knelpunten infrastructuur

Vanuit het beleid 'slim waar het kan, asphalt waar het moet' werken we aan het oplossen van knelpunten in de infrastructuur, zowel op provinciale wegen als op het onderliggende en Rijkswegennet:

- Er is in deze bestuursperiode een definitief besluit over de bundelroute in het kader van de bereikbaarheid Eindhoven / Helmond / Nuenen. Draagvlak is daarbij belangrijk.
- We realiseren de nieuwe N69 en N279 Veghel – Asten (oplevering in 2023), N629 (oplevering in 2021) en N65 (oplevering 2024)

- Mobiliteitsaanpak A50 corridor Nijmegen- Eindhoven met pakket flankerende maatregelen vastgesteld in 2021.
- Besluit over aanpak A2 Deil-'s-Hertogenbosch inclusief pakket flankerende maatregelen in 2021.
- Vervolgafspraken n.a.v. MIRT-onderzoek Verstedelijking en Bereikbaarheid Brainport (inclusief A2/N2 Randweg Eindhoven) in 2021.
- Besluit over voorkeursalternatief A58 Tilburg – Breda.

Mobiliteitshubs

De tijd dat reizigers elke ochtend zonder nadenken in hun eigen auto stapten is voorbij. Reizigers willen in toenemende mate een aanbod van mobiliteit dat past bij hun manier van leven. De combinatie tussen fiets, deelauto en OV wordt steeds aantrekkelijker. We zorgen voor een goede aansluiting tussen de verschillende modaliteiten met het realiseren van mobiliteitshubs. We zorgen voor een goede aansluiting tussen de verschillende modaliteiten met het realiseren van mobiliteitshubs.

- We innoveren 6 bestaande OV-knooppunten tot mobiliteitshubs en ontwikkelen we samen met gemeenten minimaal 6 nieuwe innovatieve mobiliteitshubs in de periode tot 2023.

Multimodaal netwerk

We stimuleren een multimodaal netwerk voor personen- en goederenvervoer. We zien daarbij de fiets als onmisbare schakel.

- Om het fietsgebruik te stimuleren realiseren we een netwerk van snelfietsroutes: snelfietsroutes van het programma Fiets in de Versnelling 2016-2020 zijn gerealiseerd (4 in 2021, 6 in 2022 en 9 in 2023) We werken aan de ontwikkeling van (internationale) goederencorridors. De focus ligt daarbij nu vooral op Rotterdam – Venlo met Moerdijk en Tilburg als bovenregionaal logistiek knooppunt.
- We werken aan de ontwikkeling van (internationale) goederencorridors. De focus ligt daarbij nu vooral op Rotterdam – Venlo met Moerdijk en Tilburg als bovenregionaal logistiek knooppunt.
- We maken afspraken over de ontwikkeling van de logistieke multimodale knooppunten Tilburg en Moerdijk.
- 1 clean energy hub op de goederencorridor Rotterdam – Venlo gerealiseerd in 2021.
- Definitieve afspraak met Rijk, regio en bedrijfsleven over de trimodale ontwikkeling haven Loven (Tilburg) op de corridor Rotterdam – Venlo.
- Wilhelminakanaal geschikt voor klasse IV schepen tot en met haven Loven (Tilburg): oplevering in 2023.

OV-netwerk

Om de sterke groei van het aantal OV-reizigers in 2030 op te kunnen vangen, moet de basis van het Brabants OV-netwerk op orde worden gebracht. We werken aan de versterking van het HOV-netwerk zodat reizigers in 2040 vanuit middelgrote steden in 30 minuten op een treinstation kunnen zijn en aan hoogfrequent treinverkeer in Brabant met de ambitie om in 2040 vanuit de Brabantse steden in 60 tot 90 minuten per trein naar o.a. de Randstad te kunnen reizen. De terugval in het reizigersaantal als gevolg van de coronapandemie wordt beschouwd als tijdelijk en verandert niets aan de lange termijn ambities.

- Vervolgafspraken in BO MIRT 2021 over Toekomstbeeld OV 2040.
- Vervolgafspraken in BO MIRT 2021 over verbeteren OV Breda-Utrecht.
- Vervolgafspraken met regio over ontwikkelagenda HOV / Bravo Direct in de regionale mobiliteitsagenda's 2021.
- Realisatie van de vastgestelde ontwikkelagenda Spoor, HOV en Hubs conform planning.
- Realisatie Maaslijn door derden: oplevering in 2024.

Wat willen we bereiken?

We stimuleren de ontwikkeling en het gebruik van slimme mobiliteitsdiensten.

Indicator:

- **Het monitoringsplan volgend uit de Krachtenbundeling Smart Mobility is aangescherpt in de volledige breedte van de programmadoelen doorstroming, innovatie en goede procesvoering.**

Wat gaan we daarvoor doen?

Slimme mobiliteit

Op het gebied van Smart Mobility is Brabant toonaangevend. En dat willen we blijven! We bieden reizigers, werkgevers en logistieke bedrijven nieuwe mobiliteitsoplossingen. Onze infrastructuur, systemen en data richten we waar nodig in op veranderingen als autonoom rijdende voertuigen, in-car systemen en mobiliteitsapps. We stellen in samenwerking met onze partners ons mobiliteitsnetwerk beschikbaar om nieuwe technieken te ontwikkelen en grootschalig te testen. De indicatoren voor het meten van de effecten van het programma zijn nog in ontwikkeling. Daarom richten we ons voor nu op volgende indicatoren:

- We stimuleren de ontwikkeling van slimme mobiliteitsoplossingen op het gebied van personenvervoer en logistiek. In 2023 zijn 20 oplossingen getest, waarvan 10 ook succesvol verder in de praktijk zijn gebracht.
- We stimuleren het gebruik van slimme mobiliteitsoplossingen op het gebied van personenvervoer. Dit is te zien in een jaarlijkse toename ten opzichte van de nulmeting in 2020. De toename heeft zowel betrekking op voertuigen als op de ondersteuning van de rijtaak van reizigers.
- We stimuleren het gebruik van slimme mobiliteitsoplossingen op het gebied van logistiek. Dit is te zien in een jaarlijkse toename ten opzichte van de nulmeting in 2020. De toename heeft betrekking op het aantal logistieke bedrijven dat voor het plannen van ritten gebruik maakt van realtime data-inzichten voor het vrachtverkeer.
- We stimuleren de grootschalige toepassing van slimme mobiliteitsoplossingen die gericht zijn op het persoonlijk informeren van reizigers over hun reis. In 2023 hebben we in Brabant 6 mobiliteitsoplossingen werkzaam die reizigers persoonlijk informeren.

Naar aanleiding van de uitwerking Krachtenbundeling Smart Mobility wordt indicatoren uit het monitoringsplan opgenomen in de provinciale begroting.

Wat willen we bereiken?

We zorgen voor een stevige koppeling tussen de ruimtelijke-economische ontwikkeling en het mobiliteitssysteem.

Met als doel de kwaliteit van de leefomgeving te vergroten en tegelijkertijd de bereikbaarheid te waarborgen.

Indicator:

- **Het mobiliteitssysteem in Brabant heeft een minimale impact op de leefomgeving of creëert ruimte voor andere ontwikkelingen door een goede inpassing in de omgeving.**

We ontwikkelen een geschikte indicator om de effecten goed te kunnen meten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Omgevingskwaliteit en leefbaarheid

Het mobiliteitssysteem is steeds meer verbonden met de ruimtelijke en economische ontwikkeling. We willen als provincie de regie voeren op de ontwikkeling van een aantal belangrijke knooppunten in Brabant.

Daarbij moeten optimale bereikbaarheid en goede leefbaarheid op elkaar afgestemd worden, bijvoorbeeld middels het realiseren van komoleidingen.

- We vernieuwen (stedelijke) knooppunten en maken ze aantrekkelijker om er te reizen, te verblijven en zich te vestigen: vervolgsafspraken in BO MIRT over EIK XL (nav MIRT-verkenning Verstedelijking en bereikbaarheid Brainport) en besluit MIRT-verkenning Spoorknooppunt 's-Hertogenbosch in 2021.
- In deze bestuursperiode besluit over / onderzoek naar potentie van minimaal 3 komoleidingen.
- We sluiten in deze bestuursperiode mobiliteitsdeals met Breda, Eindhoven en Meierijstad.
- In het kader van de leefbaarheid en veiligheid van het goederenvervoer per spoor zetten we stevig in op afspraken met het Rijk over het basisnet en saneren overwegen. Afspraken in BO-MIRT.
- We verkennen in overleg met de B5-steden, de Brabantse Waterschappen en het Rijk (ministeries BZK, IenW, EZK en LNV) de mogelijkheden en de meerwaarde van een ruimtelijke strategie voor duurzame verstedelijking voor stedelijk Brabant, waarbij opgaven op vlak van verstedelijking in samenhang worden gezien met opgaven op gebied van water, duurzaamheid, natuur en ruimte voor duurzame economie, mobiliteit, energie en klimaat.

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

Beleidskader:

- Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan ([PVVP](#), 2006)

Uitvoeringsagenda's:

- Kwaliteitsnota Onderhoud Provinciale Infrastructuur ([KOPI](#), 2018)
- [OV-visie 'Gedeelde mobiliteit is maatwerk'](#) (2018)
- [Uitvoeringsprogramma Fiets in de Versnelling 2016-2020](#)
- [Uitvoeringsplan Krachtenbundeling Smart Mobility](#) (2020)

Verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden binnen het programma geen verbonden partijen ingezet.

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Onzeker is wat exact de effecten van de corona-crisis zullen zijn op infrastructurele projecten door o.a. vertraging in de rechtspraak en problemen met tijdige levering van materialen.
- Een aantal projecten en te maken afspraken kent een grote mate van afhankelijkheid van externe partners. Ondanks de inspanningen van de provincie kunnen projecten of afspraken later of niet uitgevoerd of tot stand komen. Door corona neemt de druk bij de partners verder toe, waardoor financiële bijdragen en de inzet van capaciteit onzekerder worden.
- De uitspraak van de Raad van State inzake de toetsingscriteria van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) kan invloed hebben op de voortgang en de kosten van infraprojecten.
-

Wat mag het kosten?

09 Mobiliteitsontwikkeling						
Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
<u>Lasten</u>						
Programmalasten	52.092	56.886	139.028	121.537	143.673	60.640
Toerekening organisatiekosten	5.825	5.122	4.733			

09 Mobiliteitsontwikkeling

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
totaal lasten	57.916	62.008	143.761	121.537	143.673	60.640
<u>Baten</u>						
Programmabaten	1.658	29.209	13.811	33.468	32.504	32.369
Baten toerekening organisatiekosten	0	0	0	0	0	0
totaal baten	1.658	29.209	13.811	33.468	32.504	32.369
Saldo baten en lasten	-56.259	-32.799	-129.950	-88.069	-111.169	-28.271

De meerjarige begroting voor het begrotingsprogramma Ontwikkelagenda Mobiliteit is opgebouwd op basis van gemaakte afspraken met partners en is sterk afhankelijk van de plannings. De middelen zijn beschikbaar in reserves en worden op basis van het verwachte uitgavenpatroon op de begroting geraamd. Via een structurele toevoeging aan reserve Verkeer en Vervoer van € 40 mln en van € 30 mln t/m 2030 aan de reserve Spaar- en Investeringsfonds (SIF) worden de uitgaven gedekt. De toevoeging wordt verantwoord bij begrotingsonderdeel 'financiële begroting'.

In 2021 is totaal € 139 mln aan programmalasten op de begroting geraamd voor o.a. meerjarige uitgaven voor de subsidieregelingen RUP (€ 10 mln) en snelfietsroutes (€ 11 mln). Daarnaast zijn er in 2021 incidentele bijdragen geraamd voor verschillende projecten zoals de verdubbeling en elektrificatie Maaslijn (€ 28 mln), de verbreding en verdieping Wilhelminakanaal (€ 19 mln), de ombouw N65 (€ 17 mln) en voor verschillende MIRT-afspraken met de minister (± € 20 mln).

Tenslotte worden er uitgaven gedaan voor een aantal projecten op de provinciale wegen, zoals de N279 en de N69. De uitgaven moeten op basis van wet- en regelgeving worden geactiveerd en afgeschreven (investeringen) en zijn via de raming van kapitaallasten op de meerjarige begroting gedekt. Voor een uitgebreide specificatie wordt verwezen naar de statenmededeling Programmering Mobiliteit 2021-2026.

Programma 10 Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed

Inleiding

We werken aan een levendig Brabant. Dat doen we door de leefbaarheid en beleefbaarheid van Brabant te versterken. Een rijk en divers aanbod aan cultuur, sport, erfgoed en recreatie is daarvoor noodzakelijk.

We vinden de intrinsieke waarde van cultuur, sport, vrijetijdseconomie en erfgoed belangrijk. Ze zorgen plezier, ontspanning, erbij horen en trots zijn, maar bieden ook schoonheid, creativiteit, inspiratie, reflectie en gemeenschapsvorming. Dat heeft positieve gevolgen voor ons welzijn en onze gezondheid. Naast deze intrinsieke waarde zijn cultuur, sport, erfgoed en recreatie ook van grote waarde voor ons vestigingsklimaat, onze economie en onze andere maatschappelijke opgaven. Ze dragen ook bij aan de innovatiekracht en productiviteit van onze provincie.

We komen deze bestuursperiode met een uitdagend en nieuw beleidskader voor een Levendig Brabant in 2030. Cultuur, sport, recreatie, toerisme en erfgoed maken daar integraal deel van uit. We herdefiniëren de rol van de provincie op deze gebieden en werken daarbij vanuit een solide financieel fundament.

Intussen zijn we ook begonnen met het opstellen van een beleidskader Vrije tijd, Cultuur en Sport 2021-2023 en de actualisering van het kader Erfgoed voor de looptijd van deze bestuursperiode. Juist deze sectoren worden hard geraakt door de coronacrisis en we kunnen nog niet alle gevolgen overzien. Het kader wordt adaptief, dat wil zeggen dat het flexibiliteit in de uitvoering biedt, en ruimte om te anticiperen op nieuwe ontwikkelingen.

Samenleving.

In de tweede helft van 2020 zijn we gestart met de uitvoering van de afspraken rond dit programma zoals deze gemaakt zijn in het bestuursakkoord. In najaar 2020 ontvangt u hierover een statenmededeling. In overeenstemming met het bestuursakkoord stopt het programma Sociale Veerkracht en brengen we de goede opbrengsten van het thema samenleving op een andere wijze in diverse beleidsprogramma's onder. Dit doen we als antwoord op steeds complexer wordende maatschappelijke opgaves en omdat wij denken dat we door samenleving een integraal onderdeel te maken van alle programma's en alle opgaven zelfs een stap verder gaan. Het integraal onderdeel maken van samenleving van alle programma's en opgaven doen we aan de hand van het brede welvaartsbegrip.

We zijn hier ook al mee aan de slag. Zo is in het beleidskader "naar een toekomstbestendige economie 2030" al extra aandacht voor brede welvaart, laaggeletterdheid en digitale vaardigheden in de werkomgeving opgenomen. En is in het beleidskader Mobiliteit "Koers 2030" de ambitie "Mobiliteit voor iedereen" opgenomen..

Wat willen we bereiken?

Versterken van een levendig Brabant

We willen een levendige en aantrekkelijke provincie zijn. Een provincie waar het goed wonen, werken en recreëren is. We bundelen de kracht van Vrijetijdseconomie, Cultuur en Sport om zo een bijdrage te leveren aan het welzijn en de welvaart van de Brabanders.

Indicator:

- **PM. Volgt uit Kader Vrije tijd, Cultuur en Sport**

Wat gaan we daarvoor doen?

Vaststellen adaptief beleidskader Vrije tijd, Cultuur en Sport '21-'23

We werken aan een adaptief beleidskader 2021-2023. Zo houden we rekening met de gevolgen van corona en maken we ruimte om te werken aan het te ontwikkelen beleidskader Vrije tijd, Cultuur en Sport 2021-2023.

Werken aan de ontwikkeling van een gedragen beleidskader Vrije tijd 2030

We werken aan een beleidskader Vrije tijd 2030 waarvan Cultuur, Sport en Vrijtijdseconomie integraal onderdeel uitmaken, waarin de rol van de provincie opnieuw wordt gedefinieerd, de inwoners van Brabant centraal staan en een solide financiële basis het uitgangspunt vormt. De besluitvorming hierover staat gepland in het najaar van 2022.

Wat willen we bereiken?

Versterken van vrijetijdseconomie

We versterken de vrijetijdseconomie van Brabant om de meest innovatieve en gastvrije provincie van Nederland te worden. Zo dragen we bij aan een goed vestigingsklimaat en maken we Brabant aantrekkelijker voor toeristische en zakelijke bezoekers. We zetten in op versterking van het netwerk in de vrijetijdssector en leveren een bijdrage aan de realisatie van andere maatschappelijke opgaven op het gebied van onder meer Landbouw en Natuur.

Indicator:

- **PM. Volgt uit Kader Vrije tijd, Cultuur en Sport**

Wat gaan we daarvoor doen?

Versterken van de vrijetijdssector

Via VisitBrabant ondersteunen we ondernemers in de vrijetijdssector en de zakelijke markt met marketing en productontwikkeling. Ook dragen we bij aan de promotie, het beheer en het onderhouden van fiets- en wandelroutes.

Totdat het nieuwe beleidskader Vrije tijd 2021-2023 is vastgesteld, gaan we door met de lopende activiteiten. Zo dragen we bij aan Van Gogh Nationaal Park en het vergroten van het bezoek aan Brabants erfgoed (bv. Zuiderwaterlinie).

Inzet van het Leisure Ontwikkel Fonds (LOF) Noord-Brabant

Het LOF verstrekt leningen voor de ontwikkeling van innovatief vrijetijdsaanbod. In 2021 herijken we de investeringsstrategie.

Wat willen we bereiken?

Versterken van het cultureel ecosysteem met brede basis, toonaangevende top en verbindingen met omgeving

Totdat het nieuwe beleidskader Vrije tijd 2021-2023 is vastgesteld, gaan we door met lopende activiteiten die bijdragen aan het realiseren van de doelstelling uit 2016-2020: het versterken van het culturele ecosysteem met een brede basis, toonaangevende top en verbindingen met omgeving. We doen dat samen met bedrijfsleven, gemeenten, culturele instellingen en maatschappelijke organisaties.

Indicator:

- **PM. Volgt uit Kader Vrije tijd, Cultuur en Sport**

Wat gaan we daarvoor doen?

Meerjarige ondersteuning van professionele- en amateurkunst (incl. Philharmonie Zuidnederland)

In de periode 2021-2024 ondersteunen we de 40 professionele kunstinstellingen die deze bestuursperiode onderdeel uitmaken van de basisinfrastructuur. Daarnaast ondersteunen we circa 20 amateurkunstinstellingen.

Uitvoeren evaluatie Brabant C

De evaluatie maakt deel uit van de evaluatie van alle investeringsfondsen in 2021.

Wat willen we bereiken?

Versterken van Brabantse sportinfrastructuur

Totdat het nieuwe beleidskader Vrije tijd, Cultuur en Sport 2021-2023 is vastgesteld, gaan we door met lopende activiteiten die bijdragen aan het realiseren van de doelstelling uit 2016-2020: sport zorgt voor verbinding. Daar wordt Brabant beter van: sportief, qua (preventieve) gezondheid, economisch en sociaal-maatschappelijk. We gebruiken sport en vitaliteit om te inspireren, te faciliteren en te initiëren, zowel op het sportveld als daarbuiten. Door de inzet van sport en vitaliteit willen we de regio nog aantrekkelijker maken. Dit doen we samen met onze publieke en private partners.

Indicator:

- **PM. Volgt uit Kader Vrije tijd, Cultuur en Sport**

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteuning (top)sportevenementen

De coronacrisis heeft grote invloed op de organisatie van (top)sportevenementen. In 2021 dragen we bij aan de realisatie van (top)sportevenementen op basis van de doelstellingen van het vast te stellen beleidskader Vrije tijd, Cultuur en Sport. Daarbij houden we uiteraard rekening met de actuele coronasituatie. Uiterlijk begin 2021 wordt naar verwachting meer duidelijk over het vervolg op de afgelaste Vuelta-start 2020, waarbij ook twee etappes in Brabant stonden gepland.

Vormgeven Brabants Sportfonds

Een aantal grote ondernemers heeft het voornemen om een fonds in te richten. Daarmee willen zij investeren in maatschappelijke impact-projecten via sport en deze investeringen verbinden aan de provinciale investeringen in sport. In 2021 krijgt dit Brabants Sportfonds in nauw overleg tussen initiatiefnemers en provincie verder vorm.

Ondersteuning van talentontwikkeling

Via onze bijdrage aan BrabantSport faciliteren we Brabantse talenten in het nastreven van hun ambities als topsporter. Dat doen we samen met partners zoals NOC*NSF en sportbonden. Daarnaast verbinden wij gearriveerde topsporters aan Brabant en zetten we ze in als ambassadeur voor onze provincie.

Wat willen we bereiken?

Ontwikkelen en duurzaam behouden van beeldbepalend erfgoed

De geschiedenis van Brabant doorgeven aan toekomstige generaties. Dat is onze ambitie. Daarom blijven we ons richten op duurzaam behoud van cultuurhistorische landschappen, (archeologische) monumenten en historische stedelijke structuren. Dat doen we door herbestemming of restauratie van monumenten en het beschermen van collecties. Heel belangrijk is de beleving van ons cultureel erfgoed aan de hand van de vier 'verhalen van Brabant': Bevochten, Religieus, Innovatief en Bestuurlijk Brabant. Dit doen we samen met Brabanders: we zetten de verbeeldingskracht van erfgoed in, we stimuleren beweging, we zorgen voor herontwikkeling van iconisch erfgoed en geven dat een nieuwe maatschappelijke functie en ondersteunen we de Brabantse erfgoedinstellingen zoals o.a. het Noordbrabants Museum en Erfgoed Brabant.

Indicatoren:

- **Borging behoud van monumenten en culturele landschappen.** We hebben behoud van monumenten en cultuurhistorische landschappen geborgd door restauratie, herbestemming en ontwikkeling en we hebben de kwaliteit van cultuurhistorische landschappen een plek gegeven in gebiedsontwikkeling.
- **Staat van Rijksmonumenten (verplichte indicator IPO).** Percentage rijksmonumenten (exclusief woonhuizen) weergegeven naar de staat van het casco, categorie 'matig' en 'slecht'. Het huidige percentage is 18,4%. We streven ernaar dat dit percentage niet hoger wordt dan het percentage van de 0-meting in 2017 (18,7%). Op die manier heeft deze verplichte indicator meer een signaalfunctie dan dat het rechtstreeks voortvloeit uit ons kader Verbeeldingskracht Erfgoed.

Wat gaan we daarvoor doen?

(Door)ontwikkelen samenwerkingsverbanden rondom de verhaallijnen

We bestendigen onder meer de samenwerkingsverbanden binnen de verhaallijnen Bevochten Brabant en Religieus Brabant. Dat laatste mede in het kader van het Jaar van het Brabants Kloosterleven in 2021. Daarnaast stellen we in het geactualiseerde kader de aanpak voor de verhaallijnen Innovatief en Bestuurlijk Brabant vast.

Instandhouden en herontwikkelen van beeldbepalend erfgoed en cultuurhistorische landschappen

In 2021 wordt opnieuw de subsidieregeling cultureel erfgoed opengesteld. Deze regeling is bedoeld voor restauratie van Rijksmonumenten. Wanneer zich kansen voordoen om iconisch erfgoed te behouden door herontwikkeling, kijken we of de provincie een rol kan spelen om dit mogelijk te maken, op basis van het geactualiseerde kader Erfgoed. We dragen bij aan verbetering van de omgevingskwaliteit door cultuurhistorische expertise over (elementen in) het landschap in te brengen in gebiedsontwikkelingen. Tot slot wordt ook in 2021 aandacht besteed aan het digitaal ontsluiten van erfgoedcollecties voor een breed publiek via Erfgoed Brabant (Brabant Cloud).

Uitvoering geven aan geactualiseerd kader Erfgoed

Eind 2020 wordt het beleidskader Erfgoed geactualiseerd. Hierin worden prestaties voor deze bestuursperiode opgenomen. In 2021 voeren we het kader en de daarin genoemde prestaties uit.

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

Beleidskaders:

- Beleidskader Vrije tijd, Cultuur en Sport 2021-2023 (volgt)

- Beleidskader Verbeeldingskracht van Erfgoed (actualisatie volgt)

Verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Stichting Beheer Museumkwartier
- Stichting Brabant C Fonds
- NV Monumenten Beheer Brabant
- Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant Noord-Brabant
- Stichting La Vuelta Hollanda

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

De doelstellingen en prestaties zoals vermeld in dit begrotingsprogramma zijn gebaseerd op de huidige kaders. Op basis van de eind 2020/begin 2021 vast te stellen beleidskaders Vrije Tijd, Cultuur en Sport 2021-2023 en Erfgoed zullen deze, waar van toepassing, bij de BURAP 2021 worden bijgesteld.

Wat mag het kosten?

10 Vrije tijd, cultuur, erfgoed en sport						
Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
<u>Lasten</u>						
Programmalasten	69.905	64.753	55.277	45.173	41.016	39.539
Toerekening organisatiekosten	3.401	3.758	3.448			
totaal lasten	73.307	68.511	58.726	45.173	41.016	39.539
<u>Baten</u>						
Programmabaten	937	717	676	651	651	651
Baten toerekening organisatiekosten	0	0	0	0	0	0
totaal baten	937	717	676	651	651	651
Saldo baten en lasten	-72.369	-67.793	-58.050	-44.522	-40.365	-38.888

Financiële toelichting op de verschillen tussen de ramingen 2021 en 2020

De lagere raming in 2021 t.o.v. 2020 van € 9,4 behelst met name lagere ramingen ten aanzien van Cultuur (€ 6 mln) en Erfgoed (€ 2,7 mln). Daarnaast is een groot deel van de bij bestuursakkoord 2020-2023 beschikbaar gestelde middelen nog niet opgenomen in de meerjarenraming (€ 22 mln van de totaal € 30 mln). Dit gebeurt op basis van de nog vast te stellen beleidskaders Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed en bijbehorende uitvoeringsprogramma's.

Algemeen financieel beleid

Inleiding

Elk programma heeft in de begroting naast de lasten van dat programma, ook baten - zoals specifieke uitkeringen van het Rijk - die direct tot dat programma behoren. Deze baten zijn meestal niet toereikend om de lasten te kunnen dekken. Tegenover de nadelige saldi op de programma's staan de algemene dekkingsmiddelen die binnen het onderdeel algemeen financieel beleid zijn geraamd en bijdragen aan een sluitende begroting.

De in omvang belangrijkste algemene dekkingsmiddelen van de provincie bestaan uit de inkomsten van de provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting en de beleggingsopbrengsten uit de immunisatieportefeuille. Daarnaast staan diverse overige algemene inkomsten zoals de dividendopbrengsten

De begroting kent naast de 10 programma's en de algemene dekkingsmiddelen nog een aantal centrale posten zoals de overhead, de post onvoorzien en een aantal nog niet aan de programma's toegedeelde stelposten.

Algemene dekkingsmiddelen

Wat willen we bereiken?

De geraamde algemene dekkingsmiddelen voor 2021 ad ruim € 606 mln dragen bij aan:

- Het waarborgen van de zelfstandige financiële positie van de provincie;
- Het handhaven van een reëel sluitende begroting op korte en middellange termijn;
- Het verzekeren van een evenwichtige inkomstenontwikkeling.

Verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsonderdeel worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Bank Nederlandse Gemeenten NV (BNG)
- Nederlandsche Waterschapsbank

Nadere informatie over de verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

In de bijlagenbundel -bijlage 9b van de begroting is aangegeven op welke wijze deze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van het algemeen financieel beleid.

Wat mag het kosten?

Specificatie algemene dekkingsmiddelen	Realisatie	Begroting	bedragen x € 1.000			
<u>Lasten</u>	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Financieringsfunctie	6.335	1.544	1.440	1.429	1.060	836
Overige algemene dekkingsmiddelen	11.455	11.202	1.249	17.616	53	53
	17.790	12.746	2.689	19.045	1.113	889
<u>Baten</u>						
Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting	259.370	266.000	267.411	271.361	275.380	279.400
Uitkering provinciefonds	237.676	257.561	268.033	262.642	266.955	271.319
Decentralisatie uitkeringen provinciefonds	20.961	18.716	7.245	3.241	2.326	2.326
Dividenden	38.029	32.631	23.331	15.631	16.401	17.209
Financieringsfunctie	105.405	46.164	40.065	37.939	36.473	36.517
Overige algemene dekkingsmiddelen	66.342	112.264	283	161	58	53
	727.783	733.334	606.368	590.975	597.592	606.824

Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting

De opbrengst wordt voor 2021 geraamd op € 267 mln. op basis van de huidige inzichten van het wagenpark en het gelijktijdig met de begroting vast te stellen opcententarief van 78,4. Gelijktijdig met de begroting vindt de vaststelling van het opcententarief 2021 plaats door de vaststelling van de heffingsverordening door Provinciale Staten. Het voorgenomen tarief is gebaseerd op het BA 2020-2023, waarbij een jaarlijkse stijging is afgesproken van het tarief van 1,5% ten opzichte van het tarief van 2019. Bijstelling van de begroting op grond van ontwikkelingen van het wagenpark vindt bij bestuursrapportages plaats.

Uitkering provinciefonds: Algemene uitkering

De raming van de algemene uitkering is gebaseerd op de meicirculaire 2020. De raming is bij bestuursrapportage II-2020 bijgesteld en toegelicht. In het begrotingsbedrag 2020 is het geraamde accres voor 2020 en 2021 volledig meegenomen in de raming. Voor 2020 en 2021 wordt het accres niet meer bijgesteld. Hiertoe zijn afspraken gemaakt tussen Rijk en decentrale overheden, waarbij meer stabiliteit en zekerheid wordt geboden als onderdeel van het compensatiepakket coronacrisis medeoverheden.

Uitkering provinciefonds: Decentralisatieuitkeringen

Decentralisatie-uitkeringen maken deel uit van het provinciefonds, maar hebben een eigen verdeling. De begrotingsbedragen 2021 zijn gebaseerd op de meicirculaire 2020.

Dividenden

De geraamde dividendopbrengsten 2021 betreffen hoofdzakelijk het dividend uit de aandelen Enexis NV ad 23,1 mln.

Financieringsfunctie

De lasten van de financieringsfunctie bestaan in hoofdzaak uit de kosten van de betaalde agio op obligaties van de immunisatieportefeuille en de investeringsagenda-portefeuille. De baten betreffende de rente-opbrengsten van de obligaties uit beide portefeuilles, de rentevergoeding op verstrekte geldleningen en de rente-opbrengsten uit verplicht schatkistbankieren. De hogere bate in 2019 is vooral veroorzaakt door boekwinsten op de verkoop van obligaties.

Overige lasten en baten

De lasten en baten betreffen de grondexploitatie van het ontwikkelbedrijf, de verplichte stortingen in voorzieningen c.q. de vrijval van voorzieningen en de balansafwikkelings-verschillen van voorgaande jaren op subsidies. Met name de vrijval van voorzieningen en de balansafwikkelings-verschillen in 2019 en 2020 hebben een incidenteel karakter, waarmee de verschillen met de ramingen 2021 fors oplopen.

Stelposten

In de begroting is een aantal centrale (stel)posten opgenomen.

Wat mag het kosten?

Specificatie stelposten	Realisatie	Begroting	bedragen x € 1.000			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Overhead	67.243	75.011	73.480	70.515	69.798	61.513
Onvoorziene uitgaven	0	1.308	1.308	1.308	1.308	1.308
Begrotingsruimte	0	0	18.734	18.734	18.734	44.414
Stelpost i.r.t. reservering begr.ruimte	0	0	9.603	0	0	27.114

Specificatie stelposten	Realisatie	Begroting	bedragen x € 1.000			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Stelpost compensatie loon- en prijsst.	0	592	4.211	12.805	20.900	28.753
Onverdeelde organisatiekosten 2022-2024				53.587	53.047	52.881
Overige stelposten	115	18.185	49.369	47.652	48.323	5.865
Lasten	67.357	95.096	156.706	204.602	212.110	221.848
Stelpost i.r.t. reservering begr.ruimte	0	3.877	0	0	0	0
Bijdrage in overheadkosten	215	0	0	0	0	0
Baten	215	3.877	0	0	0	0

Overhead

Om Provinciale Staten op eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van overhead voor de gehele organisatie en ook meer zeggenschap over die kosten te geven, is voorgeschreven dat in de begroting op een centrale plek de kosten van overhead worden opgenomen. De overhead wordt niet meer aan de afzonderlijke programma's in de begroting toegerekend. Een verdere toelichting op de overhead is opgenomen in de bijlagenbundel-bijlage 4 van de begroting.

Onvoorzien

De stelpost onvoorziene uitgaven betreft het jaarlijks in de begroting opgenomen bedrag voor onvoorzien van € 1,3 mln.

Stelpost (reservering) begrotingsruimte: lasten

De begrotingsruimte/reservering i.r.t. begrotingsruimte betreft de afgezonderde middelen voor uitvoering van het voorgaande bestuursakkoord/perspectiefnota voor zover die nog niet hebben geleid tot een concrete uitwerking in de begrotingsprogramma's. Daarnaast bevat het ook de begrotingsruimte die nog beschikbaar voor toekomst gericht financieren 2024-2030.

De middelen zijn als volgt te verdelen:

Begrotingsruimte/reservering i.r.t. begrotingsruimte	2021	2022	2023	2024
Afgezonderde middelen vanuit voorgaande BA en PPN	9,6			4,1
Begrotingsvrije ruimte Bestuursakkoord 2020-2023, toekomst gericht financieren per jaar				23,0

Stelpost i.r.t. reservering begrotingsruimte: baten

Vanuit het ministerie van LNV wordt een uitkering ontvangen voor de maatschappelijke opgave "Interbestuurlijke Programma naar een Vitaal Platteland".

Er volgt nog een nader besluit over de precieze uitkering binnen het beschikbare financiële instrumentarium van het Rijk, waardoor de middelen vooralsnog in 2020 op deze stelpost staan aan de batenkant, in afwachting van dit besluit.

Stelpost compensatie loon- en prijsstijging

In de bestuursperiode 2020-2023 wordt de meerjarenraming geïndexeerd. In de begroting is het indexatiebeleid vastgelegd bij de grondslagen voor de begroting en jaarrekening in het onderdeel financiële begroting. De indexatielasten zijn bij de bestuursrapportage II-2020 geactualiseerd. Hierbij is de

begroting 2021 geïndexeerd naar prijspeil 2021 en is de stelpost geactualiseerd voor verwachte indexaties vanaf 2022 ter dekking van de meerjarenraming vanaf 2022.

Onverdeelde organisatiekosten 2022-2024

In de begroting zijn alleen voor de jaren 2019 t/m 2021 de organisatiekosten toegedeeld naar de programma's. Een goede basis voor de toerekening van de meerjarige organisatiekosten aan de verschillende programma's ontbreekt omdat eerst het bestuursakkoord nog verder dient te worden uitgewerkt. Op basis daarvan volgt de toedeling van de organisatiekosten naar de begrotingsprogramma's voor de jaren ná 2021 op een later moment.

Overige stelposten

Specificatie overige stelposten	Begroting				bedragen
	2020	2021	2022	2023	x € 1.000 2024
stelpost Samenleving	1.370	1.494	5.865	5.865	5.865
stelpost basisinfra mob. / mob. Ontwik.	0	27.500	13.750	13.750	0
stelpost landbouw en voedsel	0	3.000	3.000	3.000	0
stelpost bestuur en veiligheid	750	750	750	750	0
stelpost vrije tijd, cultuur, sport en erfgoed	0	0	6.663	7.333	0
stelpost organisatie	1.375	1.375	1.375	1.375	0
stelpost economie, kennis en talentontwikkeling	11.000	11.000	11.000	11.000	0
stelpost energie	190	750	1.750	1.750	0
stelpost water en bodem	3.500	3.500	3.500	3.500	0
	18.185	49.369	47.652	48.323	5.865

Overige stelposten - Stelpost samenleving

De middelen voor sociale veerkracht zijn opgenomen op een stelpost. Er is nog geen nadere besluitvorming over de inzet van deze stelpost.

Overige stelposten

De begrotingsvrije ruimte is voor de uitwerking van het BA 2020-2023 toegedeeld naar centrale stelposten voor de verschillende begrotingsprogramma's. Deze gereserveerde middelen zijn bestemd om de ambities uit het BA 2020-2023 te realiseren. Op deze stelposten staan de geraamde middelen die nog niet aan die begrotingsprogramma's zelf zijn toegedeeld. Zodra nader beleid hiervoor is uitgewerkt en leidt tot besluitvorming hierover, worden de middelen via een door PS vast te stellen begrotingswijziging van die centrale stelpost overgebracht naar het specifieke programma in de begroting. Uitwerking met bijbehorende begrotingswijziging zal worden voorgelegd bij een sturings- en verantwoordingsmoment.

Bedrijfsvoering

Inleiding

De komende jaren optimaliseren we de opgavegestuurde netwerkorganisatie die denkt en handelt vanuit de opgaven van Brabant. Daarmee zijn we in staat om in te spelen op de veranderende omgevingsvragen en tegelijkertijd kwaliteit te blijven bieden bij de uitvoering van onze kerntaken. We kiezen voor kwaliteit voor Brabant en daar sluit de juiste kwaliteit van bemensing en organisatie op aan. Vanuit een opgave- en gebiedsgerichte benadering werken we effectief samen met onze partners. Onze manier van werken is transparant en in lijn met afgesproken verwachtingen.

Wat willen we bereiken?

Algemeen

Om de maatschappelijke opgaven waarvoor we staan zo effectief mogelijk te kunnen realiseren, blijven we investeren in de organisatie, vitaliteit en flexibiliteit van onze medewerkers, in de doorontwikkeling van de bedrijfsvoering en we werken meer en meer datagedreven als grondslag voor ons beleid. De maatschappij en onze opgaven zijn in beweging en wij moeten blijven meebewegen en inspelen op alle zaken die van belang zijn voor Brabant.

Slim, snel en effectief samenwerken met partners

In het bestuursakkoord wordt benoemd dat de provinciale organisatie volop in ontwikkeling is en zich verder moet blijven ontwikkelen in de ingeslagen richting: vanuit maatschappelijke opgaven moet onze organisatie flexibel kunnen inspelen op wat er in, met, voor en door Brabant gevraagd wordt. Met het Bedrijfsvoering 2023-traject worden ook in meer algemene zin de processen die we in onze organisatie gebruiken en uitlijnen meer en efficiënter op elkaar afgestemd.

De in 2019 ingeslagen weg van "Opgavegestuurd Programmeren en werken" wordt komend jaar verder gecontinueerd. Daarbij wordt aangesloten op vernieuwende manieren van werken die het mogelijk maken om samen, slim en slagvaardig in te spelen op de veranderende omstandigheden om ons heen. Door te investeren in de pilot "Netwerk voor Brabant" maken we het makkelijker om met andere overheidsorganisaties samen te werken en bijv. medewerkers uit te kunnen wisselen.

Doorontwikkelen systemen die nieuwe manier van samenwerken ondersteunen

Om het opgavegestuurd werken in de programma's maximaal te ondersteunen is het van belang dat de in huis zijnde systemen worden doorontwikkeld. Services en processen moeten op orde zijn om te kunnen werken aan de ambities van Brabant.

Met datagedreven werken kunnen we door slim en verantwoord gebruik te maken van digitale technologie beleidsprogramma's faciliteren en ondersteunen. We willen meer provinciale GEO-informatie inzetten voor samenwerkingspartners en onze eigen beleidsvorming. Een zorgvuldige archivering en daarmee goede vindbaarheid van data en documenten heeft ook in 2021 onze verhoogde aandacht.

We gaan uit van digitaal werken als norm en niet als uitzondering. Daarom doordenken we bestaande (beleids)processen opnieuw vanuit de (nieuwe) mogelijkheden die grootschalig gebruik van data met zich meebrengt. Belangrijk hierbij is de start van ons Provinciaal Data Lab waarin we vanaf 2021 gericht gaan werken aan het zoeken naar oplossingen met data voor beleidsvragen die spelen over concrete maatschappelijke opgaven. Ons eigen data platform speelt hierbij een belangrijke rol. Ook leveren we met data ondersteuning aan het verder vorm en inhoud geven van belangrijke concepten die samenhangen met de sturingsfilosofie van onze provincie, zoals 'opgavegestuurd werken' en 'gebiedsgericht werken'. Eerder opgedane ervaringen met de reeds ontwikkelde stikstofviewer worden hierbij uiteraard meegenomen.

Passend bij dit streven maken we ook een start met de versterking van architectuurkaders op strategisch niveau.

Daarnaast werken we aan de voorwaarden om succesvol data gedreven te kunnen werken. Dat betekent onder andere aan de verdere verbetering van zaken als archivering, privacy en informatiebeveiliging, Concreet willen we netwerkschijven die zijn gericht op persoonlijke opslag en samenwerking migreren naar beproefde online (standaard) oplossingen die we al in huis hebben. Tevens gaan we met data de interne sturing en verantwoording verbeteren door te kijken naar de (door)ontwikkeling van dashboards en onderzoeken we op welke manier data kan bijdragen aan het verbeteren van onze beleidseffectiviteit. Verdere digitalisering van de systemen en werkprocessen bieden kansen om plaats- en tijdsafhankelijk werken verder door te voeren en tegelijkertijd te kiezen voor standaarden in plaats van maatwerk. Onze werkprocessen leiden tot betrouwbare, voorspelbare en vaak snellere resultaten waarmee onze dienstverlening nog verder verbetert. Door de corona-crisis is verdere digitalisering en digitaal werken in een stroomversnelling gekomen waardoor bepaalde beoogde investeringen en updates naar voren zijn gehaald. We hebben ook ervaringen opgedaan met deze nieuwe manier van werken, waar voor- en nadelen aan zitten. De positieve ervaringen willen we behouden en nemen we mee in de uitwerking van nieuw beleid rondom onder andere thuiswerken, vervoer en vergaderen.

Los van bovenstaande ambities gaan de ontwikkelingen op gebied van informatisering en automatisering steeds sneller en moeten we stappen blijven zetten op het terrein van digitalisering, datagericht werken, dataficering en samenwerken. Ook blijft er de noodzaak om systemen en processen continu aan te passen aan wettelijke verplichtingen en beveiligingsrisico's.

Werken aan kwaliteit van de organisatie en medewerkers

Onze maatschappelijke opgaven vragen blijvende inzet om voldoende capaciteit en kwaliteit beschikbaar te hebben om in samenspel met partners het verschil voor Brabant te maken.

Met de realisatie van de nieuwe set van begrotings- en organisatieprogramma's is een belangrijke stap gezet naar een ondersteunende inrichting voor een nieuwe manier van samenwerken. Het optimaliseren van de samenwerking en kennisdeling vraagt een werkwijze waarbij we ons continu aanpassen aan ontwikkelingen en veranderende verwachtingen en eisen in de samenleving. Ons strategisch personeelsbeleid sluit hierop aan en met strategische personeelsplanning zorgen we voor een goede kwalitatieve inzet van de juiste medewerkers op het juiste werk met daarbij aandacht voor de digitaliseringsopgave.

Bij kwalitatief aanpassen en ontwikkelen past een modern werkgeverschap, wat we terugzien in onze samenwerking met partners, hoe we beleid vormgeven, de verdere inrichting van de organisatie en de inzet op vitaliteit van de medewerkers met erkenning voor de bijdragen van medewerkers.

Werken aan een modern werkgeverschap met aandacht voor het verder inrichten van een gastgerichte, veilige en gezonde werkomgeving is waar we de komende jaren mee aan de slag gaan. De nieuwe manieren van samenwerken doen we op een tijd- en plaatsbewuste manier passend bij onze organisatie, partners en medewerkers. Dit wordt gekenmerkt door een goede thuis- en kantoorwerk verhouding, het bijkomende reisgedrag en passende faciliteiten bij thuiswerken, kantoorwerk en reizen.

We zetten ons ook actief in om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans te geven binnen onze organisatie, waarbij we breed kijken naar de diverse mogelijkheden binnen onze organisatie.

Wat gaan we daarvoor doen?

Beweging en verfrissing in de organisatie

Voldoende verfrissing en vernieuwing van talent in de organisatie: nieuwe instroom stagiaires, Brammers, Bitters, trainees en nieuwe instroom medewerkers met een (tijdelijke) arbeidsovereenkomst: (aantal) medewerkers (referentiejaar 2019)

We streven naar inclusiviteit en geven mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans binnen onze organisatie

We voldoen aan de Quotumwet wat betreft invulling van participatiebanen (fte = 25,5 uur/week):

	2021	2022	2023	2024
Norm Quotumwet* (aantal fte)	40,2	43,4	46,7	48,3

* De norm Quotumwet wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van het door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gepubliceerde quotumpercentage.

Wat willen we bereiken?

We voldoen aan nieuwe wetgeving en handelen rechtmatig

Als organisatie blijft een kwalitatief goede uitvoering van onze taken en dienstverlening noodzakelijk. Het voldoen aan geldende wet- en regelgeving geldt daarvoor als uitgangspunt.

Voor dataprivacy en informatiebeveiliging is de basis op orde, de implementatie van de wet- en regelgeving is geborgd in onze systemen en processen. Om te blijven voldoen vraagt dit echter continu aandacht, inzet en middelen. Ook in 2021 blijven we ons hier dus op inzetten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Tijdige afhandeling van facturen

Indicator: 95% van de facturen worden binnen de termijn van 20 dagen betaald.

Tijdige afhandeling van subsidies

Indicator: 95% van de subsidies worden binnen de termijnen afgehandeld.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
-						
Capaciteitsbudget	107.502	110.123	101.990	98.040	97.683	91.249
Budget 'overige personeelskosten'	4.481	4.947	4.905	4.759	4.886	4.581
Budget 'overige bedrijfsvoeringskosten'	18.149	23.949	22.729	22.151	21.124	19.412
Vitale organisatie	474	0	0	0	0	0
Saldo van baten en lasten	130.605	139.019	129.624	124.951	123.693	115.242

Het totale organisatiekostenbudget neemt met ca € 9,5 mln af ten opzichte van begroting 2020. Deze afname volgt bijna volledig uit de afname van het capaciteitsbudget in verband met het aflopen van tijdelijke capaciteit.

Provinciale heffingen

Inleiding

Eén van de inkomstenbronnen van de provincie betreft de provinciale heffingen. Deze bestaan uit:

- de heffing opcenten op de motorrijtuigenbelasting;
- de Grondwaterheffing en de Nazorgheffing in het kader van de Leemtewet;
- diverse leges.

De opcentenheffing op de motorrijtuigenbelasting genereert de hoogste inkomst (€ 267,4 mln in 2021).

De provincie kent geen kwietscheldingsbeleid voor provinciale heffingen.

Beleidskaders

- Grondwaterheffingsverordening
- Verordening Nazorgheffing Noord-Brabant
- Legesverordening Provincie Noord-Brabant

Heffing opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. Door het Rijk wordt elk jaar het maximumniveau van de opcentenheffing vastgesteld. De datum waarop provincies hun opcenten kunnen wijzigen is met ingang van 1 januari van enig jaar.

Op basis van de belastingcapaciteit per 1-1-2020 (omvang wagenpark in aantallen en gewicht) wordt in 2021 rekening gehouden met een opbrengst van € 267,4 miljoen.

Provinciale lastendruk m.b.t. opcenten motorrijtuigenbelasting

Het door het Rijk vastgestelde maximale opcententarief is per 1 januari 2020 wettelijk bepaald op 115 opcenten. Het maximale tarief 2021 is rekening houdend met de indexering bepaald op 116,8.

In de heffingsverordening opcenten MRB is voor 2020 het tarief vastgesteld op 78,0 opcenten (PS 54/19).

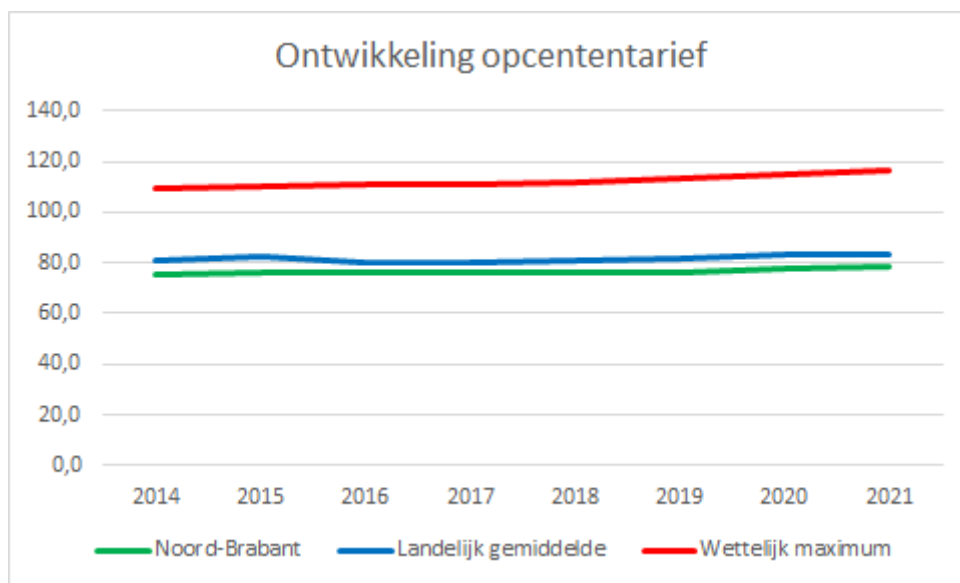
Bij de begroting 2021 wordt voorgesteld het tarief vast te stellen op 78,4 opcenten.

In onderstaande tabel is een vergelijking opgenomen van de vastgestelde en voorgenomen opcententarieven van alle provincies.

		Vastgesteld tarief per per 1 jan 2020	Voorgenomen tarief per per 1 jan 2021	Stijging t.o.v. 2020	Percentage onbenutte belasting capaciteit
1	Drenthe	92,0	92,0	0,0%	21,2%
2	Groningen	91,8	93,3	1,6%	20,1%
3	Zuid-Holland	90,4	90,4	0,0%	22,6%
4	Zeeland	89,1	89,1	0,0%	23,7%
5	Gelderland	87,2	89,5	2,6%	23,4%
6	Friesland	87,0	87,0	0,0%	25,5%
7	Flevoland	80,6	81,4	1,0%	30,3%
8	Overijssel	79,9	79,9	0,0%	31,6%
9	Noord-Brabant	78,0	78,4	0,5%	32,9%
10	Limburg	77,9	77,9	0,0%	33,3%
11	Utrecht	73,6	74,9	1,8%	35,9%
12	Noord-Holland	67,9	67,9	0,0%	41,9%
	Gemiddeld tarief	83,0	83,5	0,6%	
	Maximaal tarief	115,0	116,8	1,6%	

In de rangorde van opcentenheffing van hoog naar laag komt de provincie Noord-Brabant uit op een negende plaats. In 2020 blijft de lastendruk m.b.t. de opcenten op de motorrijtuigenbelasting in relatieve zin onder het landelijk gemiddelde. Naar verwachting geldt dit ook voor 2021.

De onbenutte belastingcapaciteit voor Noord-Brabant bedraagt in 2021, uitgaande van het wettelijk maximum voor het jaar 2021, 38,4 punten (116,8 -/ - 78,4). Eén punt verhoging komt in 2021 overeen met € 3,41 mln extra opbrengsten. De onbenutte belastingcapaciteit komt daarmee uit op ca. € 131 mln. (38,4 x €3,41 mln.).

Er is een relatie tussen de opcentenheffing (omvang wagenpark in aantallen en gewicht) en de algemene uitkering uit het Provinciefonds. In het verdeelmodel van het fonds telt de belastingcapaciteit (tegen een algemeen rektarief) mee als een (negatieve) inkomstenmaatstaf. Anders gezegd: een relatief grotere belastingcapaciteit (zoals in Noord-Brabant) leidt tot een naar verhouding lagere provinciefondsuitkering.

Grondwaterheffing

De grondwaterheffing wordt geheven over de hoeveelheid onttrokken grondwater. De bestedingsmogelijkheden van de heffing zijn limitatief in de Grondwaterwet opgenomen, namelijk kosten van onderzoek, metingen en schadevergoedingen in verband met de onttrekking van grondwater. De financiële verantwoording verloopt via de voorziening grondwaterheffing. Voor 2021 zijn de inkomsten grondwaterheffing geraamd op € 3,8 mln. De heffing vindt plaats op grond van de Grondwaterheffingsverordening die voor het laatst is gewijzigd op 9 december 2011 (PS 44/11). De baten uit de grondwaterheffing zijn in de begroting 2021 opgenomen bij programma Water en bodem.

Nazorgheffing

Op grond van de Wet milieubeheer is de provincie verantwoordelijk voor de nazorg van alle stortplaatsen waar na de peildatum 1 september 1996 nog afval is/wordt gestort. Om het eeuwigdurend milieu hygiënisch beheer door de Provincie van deze stortplaatsen te verzekeren is, conform de wettelijke regeling, een Nazorgfonds (een aparte rechtspersoon) ingesteld.

De exploitant van een stortplaats die onder deze wettelijke regeling valt, moet een nazorgplan opstellen en dat voorleggen aan de provincie. Op basis van het nazorgplan wordt een doelvermogen bepaald. Om het

doelvermogen op te bouwen wordt aan de stortplaatsbeheerder een heffing opgelegd die in het fonds wordt gestort. Hiermee is in april 2000 een start gemaakt.

De heffing vindt plaats op grond van de vastgestelde verordening Nazorgheffing Noord-Brabant die voor het laatst is gewijzigd op 25 februari 2011 (Statenvoorstel 86/11).

Op grond van de Wet milieubeheer is de opbrengst van de nazorgheffing uitsluitend bestemd voor de uitvoering van de nazorg van gesloten stortplaatsen.

De provincie fungeert als ontvanger voor het Nazorgfonds. De gelden worden belegd in externe fondsen, conform het vastgestelde beleggingsstatuut. De beleggingsresultaten worden verrekend met de door de exploitanten te betalen heffingen. Het Nazorgfonds heeft een eigen begroting die door het Algemeen bestuur van het fonds wordt vastgesteld.

Op dit moment zijn er in Brabant negen stortplaatsen, waarvan één baggerspeciedepot, waarop de wettelijke regeling van toepassing is:

1. De Kragge, Bergen op Zoom
2. Gulbergen, Nuenen
3. Spinder, Tilburg
4. Meerendonk, 's-Hertogenbosch
5. Zevenbergen
6. Haps
7. Vlagheide, Schijndel
8. Nyrstar, Budel
9. Baggerdepot Dintelsas

In 2014 is een definitieve afrekening gemaakt voor de stortplaatsen Nyrstar en Dintelsas. Deze zijn gesloten. De provincie voert daar de nazorg uit en draagt ook het financieel risico. Voor wat betreft de overige, nog niet gesloten, stortplaatsen zijn de nazorgheffingen gestort in het Nazorgfonds en is er voldoende zekerstelling aanwezig. Bij sluiting zal op basis van een definitief nazorgplan een definitieve afrekening worden opgemaakt.

Provinciale Staten zijn op 11 juni 2019 geïnformeerd over de uitvoering van de Asset Liability Management (ALM) studie Nazorgfonds voor de stortplaatsen in de Provincie Noord-Brabant. Omdat er mogelijk kansrijke opties zijn die de kosten van de nazorg in de toekomst zouden kunnen beperken, hebben de provincie en de vergunninghouders een overeenkomst gesloten om hier de komende vier jaren, in aanloop naar de nieuwe ALM studie, diepgaand onderzoek naar te doen. Onderdeel van deze overeenkomst is dat, zo lang het onderzoek loopt, de vergunninghouders de stortplaatsen nog niet voor de eeuwigdurende nazorg overdragen aan de provincie en dus zelf risicodragend blijven. Tegelijkertijd handhaaft de provincie de rekenrente op het bestaande niveau. Dit uitstel geeft exploitanten de tijd om samen met de provincie te kijken naar ontwikkelingen die mogelijk kunnen bijdragen aan een verlaging van het benodigde doelvermogen. Ook kan onderzocht worden of op de stortplaatsen nieuwe inkomsten te genereren zijn, bijvoorbeeld door het vestigen van een zonnepark.

Diverse leges

Leges zijn vergoedingen door derden voor het verlenen van individuele diensten door de provincie aan particulieren en bedrijven. Deze diensten betreffen vooral de verlening van vergunningen en ontheffingen. De tarieven zijn maximaal kostendekkend en staan vermeld in de tarieventabel behorend bij de legesverordening Provincie Noord-Brabant.

De provincie Noord-Brabant heeft in 2013 de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving overgedragen aan de drie omgevingsdiensten. Met hen zijn afspraken gemaakt over de uit te voeren werkzaamheden in het Vergunning, Toezicht en Handhaving domein (VTH -domein). Op basis van deze

opdracht ontvangen zij een jaarlijkse bijdrage. De kosten die hierin begrepen zijn voor de verwerking van de verschillende vergunning-, melding- en ontheffingsprocedures vormen de basis voor de legestarievenopbrengsten, zoals opgenomen in de tabel. De omgevingsdiensten brengen all-in tarieven in rekening, loon en materiële kosten worden derhalve niet gesplitst. Vanuit de provincie zelf worden hier geen extra (overhead)kosten aan toegerekend.

Leges Waterwet

De legestarieven Waterwet nemen iets toe vanwege de tariefstijging van de omgevingsdiensten. De verwachte legesopbrengsten in 2021 op vergelijkbaar niveau ten opzichte van 2020.

Onderdeel	Aantal in 2021	Tarief 2020	Tarief 2021	Mutatie	Mutatie %	Opbrengst 2021
Open bodemenergiesystemen						
4.1a t/m 200.000 m3	8	€ 3.519	€ 3.618	€ 162	5%	€ 29.448
4.1a1 200.001 t/m 500.000 m3	10	€ 5.963	€ 6.239	€ 276	5%	€ 62.387
4.1a2 meer dan 500.000 m3	7	€ 11.427	€ 11.956	€ 529	5%	€ 83.690
	25					
Drinkwater & industriële toepassingen						
4.1b t/m 500.000 m3	0	€ 4.106	€ 4.213	€ 107	3%	-
4.1b1 500.001 t/m 1.000.000 m3	1	€ 8.211	€ 8.425	€ 214	3%	€ 8.425
4.1b2 meer dan 1.000.000 m3	0	€ 27.370	€ 28.084	€ 714	3%	-
	1					
Totaal leges waterwet	26					€ 183.950

Toelichting kostendekkend legestartief	Begroting 2021
Netto kosten taakveld	€ 183.950
Opbrengst heffingen	€ 183.950
Dekking (opbrengst/kosten)	100%

Leges Ontgrondingenwet

De legestarieven stijgen met de normale tariefcorrectie. De geraamde legesopbrengsten nemen dan ook licht toe.

Onderdeel	Aantal in 2021	Tarief 2020	Tarief 2021	Mutatie	Mutatie %	Opbrengst 2021
5.5.1a t/m 15.000 m3	5	€ 3.910	€ 4.012	€ 102	3%	€ 20.060
5.5.1b 15.001 m3 t/m 25.000 m3	4	€ 6.158	€ 6.319	€ 161	3%	€ 25.276
5.5.1c 25.001 m3 t/m 50.000 m3	3	€ 12.317	€ 12.638	€ 321	3%	€ 37.913
5.5.1d 50.001 m3 t/m 100.000 m3	3	€ 24.633	€ 25.276	€ 643	3%	€ 75.827
5.5.1e 100.001 m3 t/m 500.000 m3	1	€ 36.950	€ 38.014	€ 1.064	3%	€ 38.014
5.5.1f meer dan 500.000 m3	1	€ 59.628	€ 61.183	€ 1.556	3%	€ 61.183
5.5.2 Wijzigen of verlengen vergunning	3	€ 3.910	€ 4.012	€ 102	3%	€ 12.036
5.5.3 Wijzigen vergunning met extra hoeveelheid specie	0	-	-	-	-	-
5.5.4 Intrekken vergunning	0	€ 3.812	€ 3.912	€ 99	3%	-
5.5.5 Machtiging ingevolge artikel 12	1	€ 3.812	€ 3.912	€ 99	3%	€ 3.912

Onderdeel	Aantal in 2021	Tarief 2020	Tarief 2021	Mutatie	Mutatie %	Opbrengst 2021
5.5.6 Cultuurtechnische verbetering zonder specieafvoer	1	€ 3.812	€ 3.912	€ 99	3%	€ 3.912
5.5.7 Natuurprojecten zonder specieafvoer	0	€ 3.812	€ 3.912	€ 99	3%	-
Totaal leges ontgrondingenwet	22					€ 278.132
<hr/>						
Toelichting kostendekkend legestartief	Begroting 2021					
Netto kosten taakveld	€ 278.132					
Opbrengst heffingen	€ 278.132					
Dekking (opbrengst/kosten)	100%					

Leges Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

De legestartieven stijgen gelijk aan de indexering van de tarieven van de omgevingsdiensten. Door iets lagere aantallen is de begrote opbrengst 2021 ook iets lager dan in 2020.

Onderdeel	Aantal 2021	Tarief 2020	Tarief 2021	Mutatie	Mutatie %	Opbrengst (gem.) 2021
5.1.1 1a Bouwkosten lager dan € 20.000	30	€ 2.053	€ 2.111	€ 58	3%	€ 63.321
5.1.1 1b Bouwkosten tussen €20.000 en € 50.000	21	€ 2.612	€ 2.686	€ 74	3%	€ 59.436
5.1.1 1c Bouwkosten tussen €50.000 en € 100.000	18	€ 3.172	€ 3.262	€ 90	3%	€ 68.214
5.1.1 1d Bouwkosten tussen €100.000 en € 400.000	20	€ 5.225	€ 5.373	€ 148	3%	€ 131.919
5.1.1 1e Bouwkosten tussen €400.000 en € 1.000.000	11	€ 9.983	€ 10.266	€ 283	3%	€ 141.418
5.1.1 1f Bouwkosten tussen € 1 mln. en € 5 mln.	12	€ 20.059	€ 20.627	€ 568	3%	€ 300.776
5.1.1 1g Bouwkosten tussen € 5 mln. en € 25 mln.	5	€ 37.319	€ 38.377	€ 1.058	3%	€ 225.462
5.1.1 1h Bouwkosten meer dan € 25 mln.	0	€ 63.442	€ 65.240	€ 1.798	3%	-
5.1.1.2 Beoordelen bodemrapport	7	€ 187	€ 192	€ 5	3%	€ 1.343
5.1.1.3 Beoordelen advies agrarische adviescommissie	0	€ 595	€ 595	-	0%	-
5.1.1.4 Toetsing ontheffing i.h.k.v. exploitatieplan	1	€ 373	€ 384	€ 11	3%	€ 384
5.1.2 a t/m g Binnenplanse ontheffing (bestemmingsplannen)	18	€ 560	€ 576	€ 16	3%	€ 10.362
5.1.3 a/c Slopen / wijzigen beschermd monument	0	€ 3.000	€ 3.000	-	0%	-
5.1.3 b/d Slopen beschermd stads & dorpsgezicht	0	€ 1.493	€ 1.535	€ 42	3%	-
5.1.4 Slopen	0	€ 1.439	€ 1.535	€ 42	3%	-
5.1.5 Kappen	2	€ 466	€ 480	€ 13	3%	€ 959
5.1.6 a/b Handelsreclame	0	€ 560	€ 576	€ 16	3%	-
5.1.9 - 10 Andere / overige activiteiten	7	€ 653	€ 672	€ 19	3%	€ 4.701
Subtotaal leges Wabo	152					€ 1.008.296

Onderdeel	Aantal 2021	Tarief 2020	Tarief 2021	Mutatie	Mutatie %	Opbrengst (gem.) 2021
<i>Interne adviezen Vvgb</i>						
5.1.7a Nieuwe vergunningen Omgevingsvergunning aanhaken Wnb, N2000 (PNB bevoegd gezag)	5	€ 4.621	€ 4.802	€ 182	4%	€ 24.012
5.1.7b Wijzigingsvergunning Omgevingsvergunning aanhaken Wnb, N2000 (PNB bevoegd gezag)	4	€ 3.817	€ 3.954	€ 137	4%	€ 15.816
5.1.8 Omgevingsvergunning aanhaken Wnb, FF-activiteiten (PNB bevoegd gezag)	10	€ 4.599	€ 4.780	€ 181	4%	€ 47.803
<i>Subtotaal interne adviezen Vvgb</i>	<i>19</i>					<i>€ 87.631</i>
Totaal Wabo	171					€ 1.095.926

Toelichting kostendekkend legestartief	Begroting 2021
Netto kosten taakveld	€ 1.095.926
Opbrengst heffingen	€ 1.095.926
Dekking (opbrengst/kosten)	100%

Leges Natuurbeschermingswet 2017

De tarieven van de Wet Natuurbescherming stijgen hoofdzakelijk door de gebruikelijke tariefcorrectie bij de omgevingsdienst. Op een enkele plek zijn de uren per aanvraag bijgesteld. Er is veel onzekerheid over de vergunningverlening bij met name gebiedsbescherming, en dit maakt de begrote opbrengst over 2021 dan ook onzeker.

Onderdeel	Aantal 2021	Tarief 2020	Tarief 2021	Mutatie	Mutatie %	Opbrengst 2021
6.1.1 a Vergunning verlening gebiedsbescherming nieuwe vergunning	198	€ 4.621	€ 4.802	€ 182	4%	€ 950.875
6.1.1 b Vergunning verlening gebiedsbescherming wijzigingsvergunning	164	€ 3.817	€ 3.954	€ 137	4%	€ 648.440
6.1.1 c Vergunning verlening gebiedsbescherming volledige intrekking	45	€ 2.511	€ 2.626	€ 115	5%	€ 118.170
6.1.3a Ontheffing verlening soortenbescherming t.b.v. onderzoek en onderwijs, opvang beschermde dieren art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	8	€ 140	€ 146	€ 6	4%	€ 1.165
6.1.3b Ontheffing verlening soortenbescherming t.b.v. infrastructurele werken, windmolens, ruimtelijke ontwikkeling meer dan 50 woningen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	120	€ 6.286	€ 6.534	€ 247	4%	€ 784.045
6.1.3c Ontheffing verlening soortenbescherming overige aanvragen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	80	€ 4.599	€ 4.780	€ 181	4%	€ 382.426

Onderdeel	Aantal 2021	Tarief 2020	Tarief 2021	Mutatie	Mutatie %	Opbrengst 2021
6.1.3d Ontheffing verlening soortenbescherming betrekking hebbend op belang één particuliere aanvrager art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	3	€ 2.036	€ 2.116	€ 80	4%	€ 6.347
6.1.2 Ontheffing verlening schadebestrijding, overlastbestrijding en populatiebeheer art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	18	€ 2.878	€ 2.991	€ 113	4%	€ 53.836
6.1.4a Ontheffing verlening compensatie herplantplicht art 4.5:	20	€ 1.364	€ 1.418	€ 54	4%	€ 28.356
6.1.4b Ontheffing verlening herplantplicht art 4.5:	20	€ 1.466	€ 1.524	€ 58	4%	€ 30.477
6.1.4c Ontheffing herplanttermijn art 4.5:	8	€ 826	€ 1.038	€ 212	26%	€ 8.301
6.1.4d Ontheffing vellingsstermijn art 8.7 Verordening natuurbescherming	8	€ 520	€ 719	€ 200	38%	€ 5.755
<i>Subotaal leges WNB</i>	<i>692</i>					<i>€ 2.484.480</i>

Onderdeel	Aantal 2021	Tarief 2020	Tarief 2021	Mutatie	Mutatie %	Opbrengst 2021
<i>6.1.1 Vergunningverlening gebiedsbescherming/Natura 2000 art 2.7</i>						
6.1.1 a Vergunningverlening gebiedsbescherming nieuwe vergunning	45	€ 4.621	€ 4.802	€ 182	4%	€ 216.108
6.1.1 b Vergunningverlening gebiedsbescherming wijzigingsvergunning	35	€ 3.817	€ 3.954	€ 137	4%	€ 138.387
6.1.1 c Vergunningverlening gebiedsbescherming volledige intrekking	0	€ 2.511	€ 2.626	€ 115	4%	-
6.1.3b Ontheffingverlening soortenbescherming t.b.v. infrastructurele werken, windmolens, ruimtelijke ontwikkeling meer dan 50 woningen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	3	€ 6.286	€ 6.534	€ 247	4%	€ 19.601
6.1.3c Ontheffingverlening soortenbescherming overige aanvragen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	10	€ 4.599	€ 4.780	€ 181	4%	€ 47.803
6.1.3d Ontheffingverlening soortenbescherming betrekking hebbend op belang één particuliere aanvrager art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	2	€ 2.036	€ 2.116	€ 80	4%	€ 4.231
<i>Subtotaal Vvgb's WNB</i>	<i>95</i>					<i>€ 426.130</i>
Totaal Wet Natuurbescherming Leges & Vvgb	787					€ 3.444.321

Toelichting kostendekkend legestartief	Begroting 2021
Netto kosten taakveld	€ 3.444.321
Opbrengst heffingen	€ 3.444.321
Dekking (opbrengst/kosten)	100%

Leges Vergunningen/ontheffingen wegenverordening

De tarieven van de leges, die in rekening worden gebracht voor het behandelen van aanvragen van vergunningen en ontheffingen op grond van de Interim omgevingsverordening Noord-Brabant en de Wegenverkeerswet. De verwachte aantallen aanvragen voor het komende jaar zijn grotendeels gebaseerd op de aantallen van voorgaande jaren (3.003). In 2020 zien we dat met name de aanvragen voor evenementen en wedstrijden (het gebruik van wegen) achterblijft vanwege de Coronacrisis. Hoe lang die crisis aanblijft en de daarmee gepaard gaande richtlijnen voor de Nederlandse samenleving aanhouden, is niet met enige zekerheid te voorspellen. Een gericht aantal voor 2021 is daarom moeilijker te geven. De gehanteerde tarieven zijn gebaseerd op de inzet die het ambtelijk personeel gemiddeld moet besteden om een aanvraag te behandelen en zijn maximaal kostendekkend.

De exceptionele transporten worden beoordeeld door de Dienst Wegverkeer (RDW). Sinds 2017 werken Provincie en de RDW samen. De leges die door de RDW wordt geïnd bij de ontheffinghouders worden jaarlijks voor een deel afgedragen. Het tarief voor behandeling van ontheffing aanvragen voor exceptionele transporten wordt jaarlijks vastgesteld door de RDW. De afdracht vindt een jaar na realisatie plaats.

Onderdeel	Aantal 2021	Tarief 2020	Tarief 2021	Mutatie	Mutatie %	Opbrengst 2021
Ontheffing wedstrijd voertuigen meer gemeenten art. 148/10 WVV 1994	6	€ 240	€ 240	-	-	€ 1.440
Verklaring geen bezwaar wedstrijd in één gemeente art. 148/10 WVV 1994	7	€ 240	€ 240	-	-	€ 1.680
Ontheffing voertuig of -combinatie art. 9.1 RV, m.u.v. H5, afd. 7, 8, 10 en 11 RV (exceptionele transporten)	2.500	€ 16	€ 16	-	-	€ 40.000
Ontheffing voertuig of -combinatie art. 9.1, H5, afd. 7, 8, 10 en 11	5	€ 240	€ 240	-	-	€ 1.200
Ontheffing art. 87 RVV 1990	30	€ 300	€ 300	-	-	€ 9.000
Vergunning art. 4, eerste lid, Verordening wegen						
- werk andere wegbeheerders	30	€ 350	€ 350	-	-	€ 10.500
- verkeersmaatregelen op de weg voor werken of activiteiten buiten de weg	100	€ 110	€ 110	-	-	€ 11.000
- kabels of leidingen	150	€ 457	€ 457	-	-	€ 68.550
- borden (bewegwijzering, strokenborden, reclame, objecten, terreinen)	40	€ 240	€ 240	-	-	€ 9.600
- kunstobject binnen de bebouwde kom	3	€ 350	€ 350	-	-	€ 1.050
Vergunning art. 5, eerste en tweede lid, Verordening wegen:						
- evenement (niet optocht)	5	€ 110	€ 110	-	-	€ 550
- evenement	3	€ 50	€ 50	-	-	€ 150
- voorwerpen i.v.m. particuliere bouw- of onderhoudswerken buiten de weg	2	€ 50	€ 50	-	-	€ 100
- overige activiteiten (wedstrijden zonder voertuigen, voorwerpen, stoffen)	7	€ 240	€ 240	-	-	€ 1.680
Aanvraag niet nadrukkelijk benoemd	8	€ 34	€ 34	-	-	€ 272
Totaal	2.896					€ 156.772

Het totaal aantal geraamde leges voor vergunningen en ontheffingen in 2021 is lager dan de geraamde aantallen in de begroting 2020 (3.003).

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Brabant is een ondernemende provincie. Om kansen te benutten is een bepaalde mate van risicobereidheid nodig. Overheden dienen echter ook op een verantwoorde manier met publieke middelen om te gaan. De juiste afweging tussen maatschappelijk rendement en risico en de daarbij behorende beheersmaatregelen moet worden gemaakt. Risicomanagement is daarbij een belangrijk instrument.

Wat willen we bereiken?

Risicomanagement helpt bestuur, management en medewerkers bij het realiseren van provinciale doelen, door kansen (of mogelijkheden) te benutten en risico's te beheersen. Risicomanagement biedt geen 100% garantie dat gebeurtenissen met een negatief gevolg niet meer zullen optreden, of dat alle kansen worden benut. Het geeft wel de zekerheid dat de provincie vooraf de benutting van kansen en de beheersing van risico's zorgvuldig heeft afgewogen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Risicomanagement is een doorlopend proces. In de paragraaf weerstandsvermogen wordt bij de jaarstukken en de begroting gerapporteerd over de belangrijkste uitkomsten van het risicomanagementproces en ontwikkelingen. We brengen in beeld wat de belangrijkste restrisico's zijn, wat het beschikbare weerstandscapaciteit is en welke conclusie we kunnen trekken op basis van de ratio weerstandsvermogen. We richten ons in deze paragraaf hoofdzakelijk op de uitgavenkant van de begroting. Ontwikkelingen m.b.t. de inkomsten van het Rijk en het verloop van de belastinginkomsten komen aan bod in de sturing- en verantwoordingsdocumenten. De expliciete risico's verbonden aan de inkomstenkant voor het lopende jaar, zullen betrokken worden in het proces van risicomanagement door GS en daar waar nodig een vertaling krijgen in de paragraaf weerstandsvermogen.

Beleidskaders

Deze paragraaf heeft zijn basis in artikel 11 van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten) en de daarop van toepassing zijnde toelichting.

Conform dit artikel bevat deze paragraaf ten minste:

- het beleid betreffende weerstandscapaciteit en risico's;
- een inventarisatie van de risico's;
- een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- financiële kengetallen;
- een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen deze kengetallen in relatie tot de financiële positie.

De provincie is zelf verantwoordelijk voor het formuleren van de beleidslijn en normering. GS hebben op 10 september 2019 een geactualiseerde beleidsnota risicomanagement en weerstandsvermogen vastgesteld. De nota is via een statenmededeling aan uw staten voorgelegd.

Overige beleidsuitgangspunten ten aanzien van risicomanagement staan in deze paragraaf bij de diverse onderdelen weergegeven.

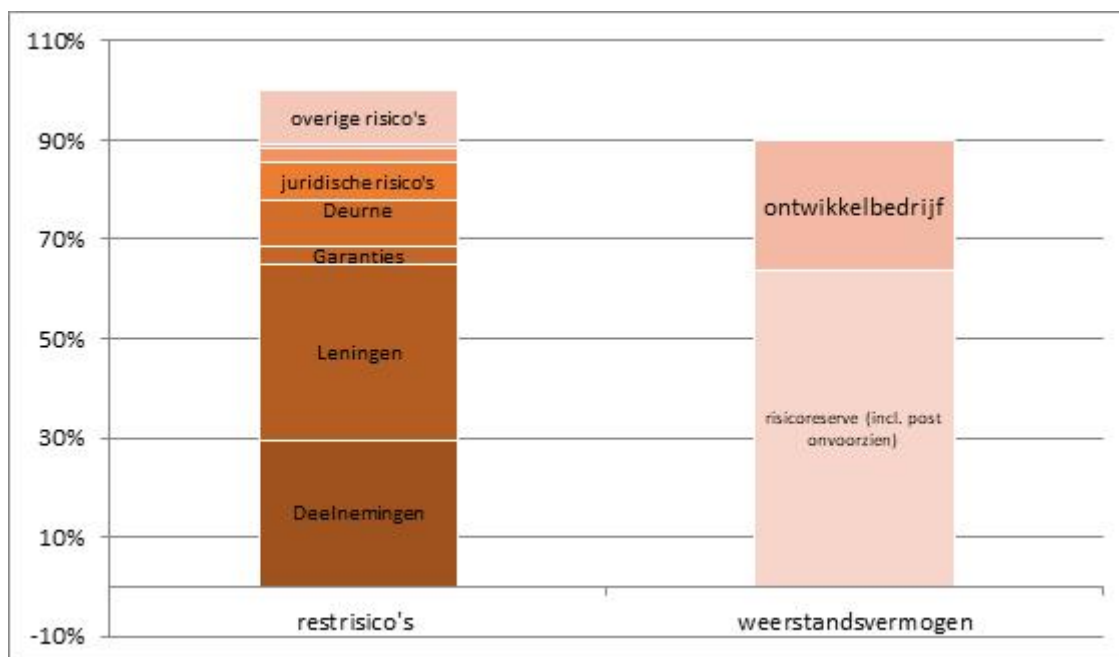
Inventarisatie risico's

In deze paragraaf worden de belangrijkste restrisico's genoemd. Deze zijn afgedekt in de risicoreserve en reserve ontwikkelbedrijf (inclusief de hieruit getroffen voorzieningen). We benoemen de individuele risico's die ca. 90% van de totale risico-inschatting beslaan.

In de bijlagenbundel-bijlage 16a bij deze begroting is een totaaloverzicht opgenomen.

Onderwerp (x € 1 mln)	Restrisico begr.2021	Restrisico jrrek. 2019	Toelichting
Deelnemingen	56,2	56,4	Het restrisico is gebaseerd op individuele risico-inschatting. Het restrisico is bepaald op 100% van de balanswaarde (incl. voorziening grondbedrijf), met uitzondering van de ORR.
Leningen	67,6	64,7	Elke lening is apart beoordeeld op risico. Het restrisico is de som van de afzonderlijke risicobeoordelingen van de leningen.
Garanties	7,0	7,0	Het restrisico is de uitkomst van individuele inschatting van risico en afdekking
Project glastuinbouw Deurne	17,5	17,0	Risicoafdekking voor het in 2019 in ontwikkeling genomen glastuinbouwgebied Deurne.
Juridische en bedrijfsvoeringsrisico's	14,8	14,8	Juridische en procesrisico's zijn inherent aan beleidsuitvoering en bedrijfsvoering. De inschatting van het restrisico is vooralsnog een becijferd risico van 3% van de netto structurele exploitatieomvang
PPS A-59	5,7	5,7	Restant bedrag voor de afdekking van risico's in het project. Betreft een bestaand risico, maar is overgebracht naar de risico reserve i.v.m. nieuwe regelgeving
Claims rond beleidswijzigingen ruimtelijke ordening	1,1	1,8	Het restrisico op schadeclaims door beleidswijzigingen ruimtelijke ordening.
Logistiek Park Moerdijk (LPM)	0,0	7,5	Risico op de ontwikkeling van Logistiek Park Moerdijk (LPM)
Subtotaal	170,1	174,9	89,1% (jaarrekening 2019 90,3 %)
Overige risico's	20,8	18,7	10,9% (jaarrekening 2019 18,7 %)
Totaal risico's	190,9	193,6	100%

Het belangrijkste verschil in de restrisico's stand begroting 2021 ten opzichte van de jaarrekening 2019 is het wegvallen van het risico m.b.t. het Logistiek park Moerdijk en de bijbehorende afdekking. Het project wordt in 2020 afgesloten.

Inventarisatie weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten (restrisco's) te dekken. De mogelijkheden om tegenvallers op te kunnen vangen, kunnen worden gekwalificeerd als:

- incidenteel (middelen die slechts éénmalig ingezet kunnen worden) en;
- structureel (elk jaar kan deze capaciteit opnieuw worden ingezet).

Uit de risico-inventarisatie volgt de **benodigde weerstandscapaciteit** voor 2021: € 190,9 mln.

De **beschikbare weerstandscapaciteit** is € 171,7 mln. Binnen deze middelen kunnen restrisco's worden opgevangen, zonder dat hiervoor beleidswijzigingen noodzakelijk zijn.

Tabel weerstandscapaciteit			bedragen x € 1 mln
	Incidenteel	Structureel	op jaarbasis
Risicoreserve*	120,5		
Reserve Ontwikkelbedrijf**	49,9		
Totaal reserves			170,4
Post onvoorzien		1,3	1,3
Totale weerstandscapaciteit			171,7
Theoretische ruimte onbenutte belastingcapaciteit***			131,0

* De stand van de risicoreserve (volgens bijlage 10 is € 4,5 mln hoger). Deze storting is bedoeld voor toekomstige risico's. Om een goed beeld te geven van de ratio laten we deze middelen buiten beschouwing

** Inclusief de gevormde voorzieningen

*** De onbenutte belastingcapaciteit geeft een theoretische ruimte van € 131 mln. Dit levert een theoretische ruimte op vanaf jaar 2022.

Ratio weerstandsvermogen

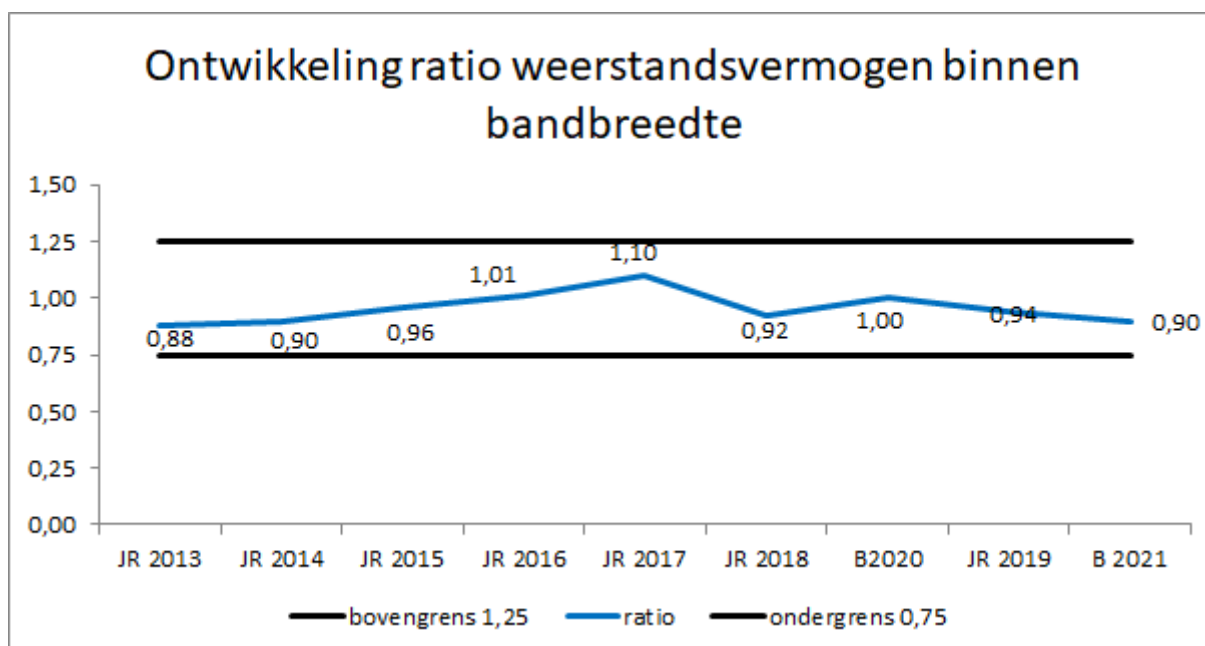
Weerstandsvermogen is een maatstaf om te beoordelen of de provincie in staat is om nadelige gevolgen van risico's op te vangen zonder dat daarbij de continuïteit in de uitvoering van taken in gevaar komt. In het BBV (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten) wordt het weerstandsvermogen gedefinieerd als de verhouding tussen:

- a. de beschikbare weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en voorzieningen waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken;
- b. alle risico's waarvoor geen (dekkings-)maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie (benodigde weerstandscapaciteit).
- c.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit} = 171,7}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit} = 190,9} = 0,90$$

Een stabiel meerjarig beeld van de indicator geeft aan dat risicomangement zorgvuldig plaatsvindt en tot stand komt volgens een gestructureerd risicomangementstelsel. Er wordt geen absolute norm gesteld voor de bepaling van de ratio. De bandbreedte voor de ratio weerstandsvermogen als indicator is 0,75 tot 1,25. Het hanteren van een bandbreedte voorkomt dat elk nieuw risico of wijziging in bestaand risico leidt tot het treffen van financiële maatregelen. Onder de 0,75 zijn maatregelen nodig de beschikbare

weerstandscapaciteit aan te vullen. Boven de 1,25 kan worden besloten de niet benodigde weerstandscapaciteit terug te laten vloeien naar de algemene middelen. Besluitvorming over het aanvullen of afnemen van de beschikbare weerstandscapaciteit vindt plaats bij de integrale afweegmomenten.

In bovenstaande grafiek is de ontwikkeling van de ratio weerstandsvermogen weergegeven van de jaarrekeningen 2013 t/m 2019 en van de begrotingen 2020 en 2021.

Conclusie

De ratio blijft binnen de met PS afgesproken bandbreedte van 0,75 - 1,25.

Op basis van de ratio weerstandsvermogen kan worden geconcludeerd dat de risico's kunnen worden opgevangen binnen deze afgesproken bandbreedte van de weerstandscapaciteit.

In de bijlagenbundel bij de begroting zijn in bijlage 16 opgenomen:

- Het totaaloverzicht van de risico-inventarisatie en risicoafdekking;
- De voorgeschreven kengetallen m.b.t. de uiteenzetting van de financiële positie.

Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Om kapitaalvernietiging en/of onveilige situaties te voorkomen, moeten kapitaalgoederen worden onderhouden.

PS stellen voor de kapitaalgoederen die de provincie in eigendom heeft, het te handhaven kwaliteitsniveau en de bijbehorende budgetten vast. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen beschrijven we de uitwerking van het vastgesteld beleid.

Onderhoud wegen

Wat willen we bereiken?

We zorgen voor een goed functionerende provinciaal wegennet als onderdeel van het totale Brabantse wegennet vanuit de kernwaarden veiligheid, bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid. Om dat te bereiken voert de provincie beheer en onderhoud uit.

De provincie houdt de provinciale wegen en fietspaden in stand door:

- het onderhouden en beheren ervan,
- het verbeteren van de verkeersveiligheid,
- het oplossen van kleine knelpunten,
- het op orde hebben en houden van mobiliteits- en verkeersdata

De provinciale infrastructuur wordt gewaarborgd door alle onderdelen en objecten van die infrastructuur op goede wijze in stand te houden via het dagelijks onderhoud (exploitatie), groot onderhoud en vervanging (investering).

Het dagelijks onderhoud wordt uitgevoerd door middel van een tweetal meerjarige prestatiecontracten met aannemers. Deze contracten noemen we het elektronisch prestatiecontract (EPC) en het onderhoudsprestatiecontract (OPC).

Voor de gladheidsbestrijding beschikken we over materieel dat jaarlijks wordt onderhouden en/of vervangen. Voor een efficiënte uitvoering van de beheer- en onderhoudstaak beschikken we over vijf steunpunten verdeeld over Brabant. In de komende jaren realiseren we de renovatie en verduurzaming van deze steunpunten.

Door in de meerjarenplanning ook de toestand buiten te betrekken wordt de kwaliteit van het wegennet in stand gehouden en wordt achterstallig onderhoud voorkomen.

Het beleid voor het beheer- en onderhoud van de provinciale wegenstructuur is opgenomen in de Kwaliteitsnota Onderhoud Provinciale Infrastructuur (KOPI, 2018). Vanuit het principe werk met werk maken combineren we verbeteringen en reconstructies in het kader van de regionale mobiliteitsagenda's zo veel als mogelijk met geplande onderhoudswerkzaamheden. De meerjarenplanning van infrastructurele projecten is opgenomen in de Programmering Mobiliteit 2021-2026.

Het provinciale (fiets-)wegennet bestaat uit:

Areaal	Hoeveelheid
hoofddrijbaan	550 km, waarvan 180 km 2x2
fietspaden	510 km
berm	1.100 hectare

Areaal	Hoeveelheid
bomen	52.500
kunstwerken	798 stuks
verkeersregelinstallaties	80 stuks
lichtmasten en bewegwijzeringsmasten	7.950 stuks
Dynamische verkeersmanagement systemen	27 stuks

Wat mag het kosten?

Onderhoud wegen	Jaarrekening	Begroting	2021	2022	Bedragen x € 1.000	
	2019	2020			2023	2024
Budget onderhoud wegen	16.885	13.094	12.810	11.828	11.828	12.084
	16.885	13.094	12.810	11.828	11.828	12.084

Onderhoud provinciale gebouwen en installaties

Wat willen we bereiken?

De provincie streeft naar een schone, open en transparante werkplek met een flexibele invulling. Het onderhoud van de provinciale gebouwen en installaties is erop gericht de bestaande voorzieningen op een doelmatige en veilige manier in stand te houden. Deze activiteiten gelden ook voor de ruimten die aan derden verhuurd worden.

Onderhoudsboek hoofdgebouw en onderhoudsboek nieuwbouw

In 2017 zijn de onderhoudsboeken geactualiseerd. Voor het opstellen van het onderhoudsplan is uitgegaan van conditiescore 3 op basis van NEN2767. Vanaf 2021 zullen we het onderhoud uitvoeren op basis van geactualiseerde onderhoudsboeken.

In het onderhoudsplan zijn zowel het jaarlijkse als meerjarig onderhoud opgenomen. Het jaarlijks onderhoud is nodig om de bedrijfszekerheid van de gebouwen en de installaties te waarborgen, de veiligheid te garanderen en de uitstraling van de gebouwen in stand te houden. De kosten voor dit onderhoud wordt in de jaarlijkse exploitatie opgenomen. Het meerjarig onderhoud heeft betrekking op het niet-reguliere en groot onderhoud aan gebouwen, installaties, apparatuur en inrichting. Voor de uitvoering van het meerjarig onderhoud vindt een jaarlijkse dotatie van ca € 0,65 mln aan de voorziening onderhoud provinciehuis plaats. Bij het meerjarig onderhoud wordt waar mogelijk gezocht naar duurzame oplossingen.

Onderhoud museum

Het Noordbrabants Museum aan de Verwerstraat te 's-Hertogenbosch is provinciaal eigendom. De provincie verhuurt ruimten in het complex aan de Stichting Beheer Museumkwartier, die deze ruimten weer onderverhuurt aan o.a. de Stichting Het Noordbrabants Museum en Stichting Erfgoed Brabant. Het provinciaal Depot Bodemvondsten is ook gevestigd op deze locatie. De beheersstichting coördineert tevens het groot onderhoud en de vervangingsinvesteringen op basis van een meerjarigonderhoudsplan. Om deze kosten te dekken wordt jaarlijks € 0,4 mln in de onderhoudsvoorziening gestort.

Wat mag het kosten?

Onderhoud gebouwen	Jaarrekening	Begroting	Bedragen x € 1.000			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Provinciehuis	648	656	667	667	667	667
Noordbrabants museum	404	340	347	347	347	347
	1.052	996	1.013	1.013	1.013	1.013

Onderhoud vaarwegen

Wat willen we bereiken?

De provincie Noord-Brabant is vaarwegbeheerder van de Dintel, de Mark, de Roode Vaart, het Mark-Vlietkanaal, de Steenbergsche en Roosendaalse Vliet en de Steenbergsche en Heense haven. Deze wateren zijn in eigendom van het waterschap Brabantse Delta. Het toekennen van de vaarwegfunctie door de provincie vraagt om een verdergaand beheer en onderhoud dan het kwantiteitsbeheer waarvoor het waterschap verantwoordelijk is. Daarom heeft de provincie het waterschap Brabantse Delta in medebewind opgeroepen voor de uitvoering van het vaarwegbeheer. Gedeputeerde Staten stellen de scheepvaartklassen vast welke bepalend zijn voor het onderhoudsniveau van de provinciale vaarwegen. Provinciale Staten leggen deze vast in de Verordening water Noord-Brabant. De bepaling van de feitelijke diepte en het profiel van de vaarwegen wordt overgelaten aan het waterschap als integraal waterbeheerder. Middels een financiële verdeelsleutel dragen de provincie en het waterschap de kosten voor het kwantiteitsbeheer en het vaarwegbeheer naar evenredigheid.

De provincie voert zelf geen beleidsprestaties i.c. werkzaamheden uit aan de vaarwegen. De juridische basis van de medebewindstaak is geformaliseerd met een financiële overeenkomst tussen provincie Noord-Brabant en waterschap Brabantse Delta over het vaarwegbeheer, dat 25 augustus 2020 geactualiseerd is en waarin de kosten van investeringen via een verdeelsleutel worden toebedeeld. Via onderhoudsprogramma's voor baggeren, kunstwerken en bermbeheer worden de vaarwegen bevaarbaar gehouden. Het waterschap actualiseert momenteel haar meerjarig onderhoudsprogramma en brengt in beeld welke maatregelen en investeringen nodig zijn om de onderhoudstoestand op orde te houden.

Wat mag het kosten?

Onderhoud vaarwegen	Jaarrekening	Begroting	Bedragen x € 1.000			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Onderhoudsbijdrage aan waterschap	1.237	1.956	2.287	2.412	3.912	5.562
	1.237	1.956	2.287	2.412	3.912	5.562

Bij de behandeling van de begroting 2019 hebben PS incidenteel € 6,6 mln beschikbaar gesteld om de onderhoudsstaat van de provinciale vaarwegen in overeenstemming te brengen met de daarvoor geldende uitgangspunten. De uitvoerder van dit onderhoud, waterschap Brabantse Delta, heeft de onderhoudskosten voor de komende jaren ingepland.

Financiering, treasury

Inleiding

De treasuryfunctie omvat alle activiteiten die zich richten op het sturen en beheersen van, het verantwoord over en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële stromen, de financiële posities en de daaraan verbonden risico's.

Beleidskaders

De uitvoering van het treasurybeleid wordt, naast de door de rijksoverheid vastgestelde wet- en regelgeving, zoals:

- Provinciewet;
- Wet financiering decentrale overheden ([Wet Fido](#));
- ministeriële regelingen, zoals Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden ([Ruddo](#))
- Regeling Schatkistbankieren en het Besluit Begroting en Verantwoording ([BBV](#)),

Bepaald door:

- de Financiële beleids- en beheersverordening provincie Noord-Brabant,;
- de Verordening treasury Noord-Brabant;
- de hierop gebaseerde uitvoeringsregels voor GS in het [Treasury Statuut](#) en het beleggingsmandaat.

De financiële resultaten van treasury komen in de begroting tot uitdrukking bij het algemeen financieel beleid in het onderdeel algemene dekkingsmiddelen.

Bij alle voorbereidingen en besluiten rond treasury worden Gedeputeerde Staten ondersteund door een adviescommissie: Het Treasury Committee (TC). In het Treasury Committee heeft – naast twee GS-leden en ambtelijke vertegenwoordigers – ook een partner van bureau Zanders zitting. Bovendien neemt de accountant, vanuit zijn opdracht vanuit Provinciale Staten (PS), deel aan de besprekingen van de TC. Maar hij is geen formeel lid.

Wat willen we bereiken?

De doelstellingen van treasury richten zich op:

- Optimaliseren van rendementen;
- Beheersing van risico's;
- Minimaliseren van kosten;
- Toegang tot vermogensmarkten;
- Inzicht bieden in de ontwikkeling van het EMU-saldo.

Wat gaan we daarvoor doen?

Treasury-beheer

Rentebaten en -resultaat

Optimaliseren van de rendementen

Het vermogen van de provincie is ondergebracht in twee portefeuilles: de Immunisatieportefeuille en de Investeringsagenda portefeuille. De Immunisatieportefeuille is gericht op het op lange termijn behalen van een rendement ten behoeve van de algemene begroting van de provincie. De Investeringsagenda portefeuille is gericht op het realiseren van de specifiek hiervoor opgestelde investeringsagenda.

De middelen in de investeringsagenda zijn oorspronkelijk belegd op basis van het uitgangspunt dat deze in een periode van 15 jaar worden ingezet. Inmiddels is het doel, een kapitaal van € 1 miljard, om in te

zetten voor de Brabantse burgers en bedrijven, gehaald. Het overtollige rendement van de investeringsagenda wordt met ingang van 2020 toegerekend aan de rendementen van immunisatieportefeuille en komt zo ten goede aan de 'buffer' in de dividend - en rentereserve.

Op basis van de lange termijn liquiditeitsprognose wordt een beleggingsmix (beleggingscategorieën in hoofdlijnen) opgesteld. Uitgangspunt is minimalisatie van de risico's door voldoende kwaliteit en spreiding van partijen en door looptijden af te stemmen op de liquiditeitsbehoefte. Dit alles binnen de kaders van de wet Fido en de Rudo en onze eigen Verordening treasury. Conform de wet Fido is de provincie verplicht haar overtollige middelen onder te brengen bij de "Schatkist" (Verplicht Schatkistbankieren). Dat wil zeggen dat het agentschap van het ministerie van Financiën de gelden bewaart, maar dat de provincie de volledige zeggenschap behoudt. De provincie krijgt hierover sinds 1 april 2015 geen rentevergoeding. Destijds was dit een nadeel, omdat het Rijk een veel lagere rente vergoedde dan de markt. Inmiddels is het al enige jaren een voordeel, omdat we geen rente hoeven te betalen (minimaal 0%), terwijl de markt rente berekent over tegoeden. De korte en middellange termijn rente (Euro Interest Rate SWAP, IRS, tot en met 50 jaar is negatief) zijn zo laag, dat het uitlenen van geld aan decentrale overheden niet aantrekkelijk is. De verwachting (van deskundigen) is dat de rente in 2021 en ook de jaren daarna vooralsnog niet gaat stijgen.

Sinds enige jaren is duidelijk dat de oorspronkelijke doelstelling van een opbrengst uit de beleggingen van de Immunisatieportefeuille van minimaal € 122,5 miljoen ter dekking van de uitgaven in de begroting en meerjarenraming, niet meer houdbaar is. Daarom is bij het bestuursakkoord 2020 - 2023 afgesproken dat in 2020 en 2021 maatregelen worden genomen om richting 2030 ons rendement te verhogen of uitgaven te verminderen.

In de aanpak naar een structureel begrotingsevenwicht (zie perspectiefnota 2020 en Treasury Jaarplan 2020) zijn enkele vragen gedefinieerd die beantwoord moeten worden. Voor Treasury zijn deze vragen:

1a. Welk rendement is redelijkerwijs te behalen met het huidige immunisatievermogen?

We geven inzicht in een aantal scenario's, inclusief bijbehorende bandbreedtes. We laten daarbij ook zien hoe het rendement en de scenario's zich in periode 2020 - 2030 ontwikkelen.

1b. Wat zijn reële alternatieven om het rendement te verbeteren op de (middel)lange termijn, al dan niet in combinatie met het bereiken van de gestelde beleidsdoelen?

Hierbij verkennen we de ruimte die wij als provincie kunnen nemen om het (maatschappelijke) rendement te verbeteren en brengen we de risico's daarvan in beeld. We brengen onder meer in beeld welke rollen de provincie kan vervullen, wie de te betrekken partners zijn en leggen verbindingen met relevante beleidsvelden. Tevens definiëren we de organisatorische randvoorwaarden (tijd, capaciteit en budget) die nodig zijn om meer rendement te kunnen realiseren.

Hierbij hanteren we drie uitgangspunten:

- Het immunisatievermogen dient eeuwigdurend in stand te blijven (€ 2,342 miljard);
- Inkomsten worden voorzichtig geraamd; en
- Er wordt een afbouwscenario gehanteerd richting het 'nieuwe normaal' in 2030.

De definitieve beantwoording leggen we bij de perspectiefnota 2021 aan PS voor en worden verwerkt in de begroting 2023.

De belangrijkste opgave om het rendement op het vermogen te verbeteren is om de middelen in te zetten voor onze eigen beleidsdoelen. Welke reële alternatieven zijn er om ons vermogen op in te zetten en om daarmee een hoger rendement te halen. Hier zijn we al geruime tijd mee bezig, maar deze trajecten kosten vaak veel tijd.

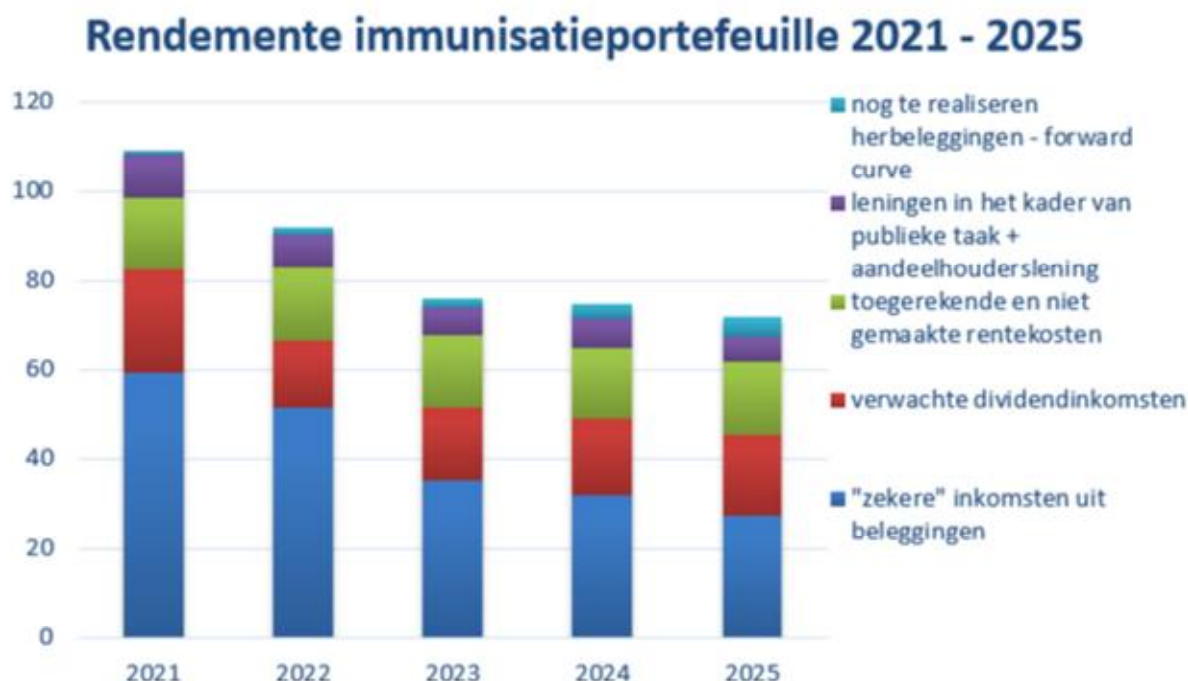
Tot en met medio 2020 is € 1,34 miljard geleend aan de decentrale overheden (gemeenten en

waterschappen). Aan de BNG Bank en de NWB Bank zijn voor € 200 miljoen leningen verstrekt, gunstig en met weinig risico, die in de komende 5 jaar kunnen worden afgelost. In juli 2020 is de nieuwe converteerbare aandeelhouderslening € 154 miljoen met Enexis afgesloten tegen 2,15%.

We denken hierbij nu aan investeringen in:

- Duurzame landbouwgrond
- Energietransitie
- Stedelijke ontwikkeling
- Digitalisering

De huidige inkomstenstroom is voor 2021 - 2025 als volgt geprognosticeerd:

Het voordeel van de toegerekende en niet gemaakte rentekosten ontstaat omdat de provincie geen leningen hoeft aan te trekken en dus geen rente hoeft te betalen voor de geraamde financieringskosten. De financieringskosten worden normaal gesproken toegerekend aan de investeringen die op de balans worden geactiveerd, zoals grond en wegen. Nu bestaan de kosten dus alleen uit afschrijvingen, wat dus een besparing oplevert.

In 2021 wordt er een tekort geraamd van € 13,4 miljoen. Hier is dan al rekening gehouden met "niet gemaakte rentekosten" van € 16,2 miljoen. Het verwachte tekort op de begrote inkomsten van € 122,5 miljoen kan vanaf 2021 opgevangen worden door de dividend - en rentereserve die gevoed is met incidentele en meeropbrengsten tot en met 2020. Het saldo van deze buffer zal naar verwachting eind 2020 zijn opgelopen tot € 207,2 miljoen. Indien de rente niet wijzigt en het dividend van Enexis vanaf 2022 wordt gehalveerd, dan is de buffer onvoldoende groot om de tekorten af te dekken tot 2030. Daarom is er bij het bestuursakkoord 2020 - 2023 voor gekozen om stapsgewijs ombuigingen te realiseren tot € 30 miljoen structureel vanaf 2025.

Bovendien zetten we, conform het Bestuursakkoord "Samen, Slagvaardig en Slim: Ons Brabant", in op een verbrede inzet van de immunisatieportefeuille voor maatschappelijke doeleinden. Mogelijk dat we onze

randvoorwaarden daarvoor moeten aanpassen. In dat geval zal dat aan Provinciale Staten worden voorgelegd ter besluitvorming. De huidige voorwaarden zijn duidelijk: nul procent risico en een rendement dat groter is dan dat bij de schatkist van het Rijk. Het belang van het in standhouden van het kapitaal en het genereren van toekomstig rendement uit de immunisatieportefeuille is hierbij een randvoorwaarde. Daarnaast zijn de volgende afspraken hierover eerder met PS gemaakt:

- staatssteunproof;
- voldoende risicospreiding;
- gemaximeerd tot 25% van de totale portefeuille;
- betrokkenheid PS bij ieder voorstel via de “wensen en bedenkingen” -procedure.

Toegang tot Vermogensmarkten

Door Verplicht Schatkistbankieren voor de provincie is het belang van de toegang tot vermogensmarkten weliswaar veranderd, maar nog steeds essentieel voor het uitzetten van middelen aan decentrale overheden en voor het beheer van de obligatieportefeuilles.

In 2021 zal er voor het eerst gebruik moeten worden gemaakt van de opgebouwde buffer. Het totale verwachte rendement bedraagt in 2021 € 109,1 miljoen. Dat is € 7,1 miljoen minder dan geraamd bij de begroting 2020. Dat wordt veroorzaakt door de lage herbeleggingsrente en de verlaging van het dividend van Enexis. Daar staat tegenover dat de switches die in 2020 zijn gerealiseerd en de aandeelhouderslening aan Enexis van € 154 miljoen tegen 2,15% een positief effect hebben. Ook zijn er drie leningen (totaal € 75 miljoen) verstrekt aan decentrale overheden. In 2021 zullen we naar verwachting € 13,4 miljoen moeten onttrekken uit de “buffer”.

Risicobeheer

Beheersing van de risico's

Het Treasury Statuut geeft de risico's aan die intern beheerst moeten worden: markt- (waaronder rente- en valutarisico), krediet- en liquiditeitsrisico's. Voor elk risico geven we aan hoe de provincie hiermee omgaat.

Wettelijke verplichtingen (wet Fido)	Wat is het	Consequentie 2021
Kasgeldlimiet - kortlopende schulden	De kasgeldlimiet bepaalt het bedrag dat de provincie maximaal als gemiddelde netto-vloftende schuld per kwartaal mag hebben. Voor de provincies is dat vastgesteld op 7,0% van de jaarlijkse begroting. Dat is ongeveer € 78,2 mln.	De afgelopen jaren hebben wij ruimschoots voldaan aan deze limiet en dat zal in 2021 ook het geval zijn.
Renterisiconorm - langlopende schulden	Het renterisico op langlopende schulden mag de wettelijke renterisiconorm niet overschrijden. De grondslag van de renterisiconorm is het begrotingstotaal en vastgesteld op 20%. Dat is ongeveer € 223 mln.	Deze norm is in 2021 niet relevant voor de provincie aangezien er geen opgenomen geldleningen zijn.

Overige risico's	Wat is het	Consequentie 2021
Valutarisico	Ontstaat door schommelingen in wisselkoersen.	Geen, omdat er alleen middelen worden uitgezet en belegd in euro's.

Overige risico's	Wat is het	Consequentie 2021
Kredietrisico's	Risico op terugbetaling van beleggingen en/of rentebetalingen. Dit risico wordt beperkt door alleen te beleggen in vastrentende waarden van financiële ondernemingen met minimaal AA-minus rating.	In juni 2017 is door PS de ratingeis verlaagd naar minimaal AA-minus. Hierdoor voldoen alle beleggingen in de beleggingsportefeuilles aan de ratingeis. Ook in 2021 zullen de beleggingen continu worden gemonitord en indien nodig wordt actie ondernomen om de risico's te mitigeren. In 2021 zullen ook beleggingen worden gedaan met een maatschappelijk doel in het kader van "Vermogen voor Brabant".
Liquiditeitsrisico's	Het kunnen voldoen van de facturen en andere betalingsverplichtingen	De aanwezige liquide middelen worden afgestemd op de verwachte ontvangsten en uitgaven met diverse liquiditeitsplanningen. In verband met de huidige en verwachte lage rendementen via <i>Verplicht Schatkistbankieren</i> geldt dat wij in 2021 de buffer liquide middelen zo klein mogelijk willen houden, maar wel aan onze verplichtingen kunnen blijven voldoen.
Renterisico	Het risico op wijziging (verhoging) van de variabele rente die betaald moet worden.	De renteswap voor het project PPS A59 wordt per 1 januari 2021 beëindigd. De contractuele termijnen van de overeenkomsten inzake de PPS A59 zijn eind 2020 afgelopen. Het gebruik van een renteswap ter beperking van financiële risico's past binnen de voorwaarden van het Treasurystatuut. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft met deze werkwijze ingestemd. Jaarlijks wordt de marktontwikkeling gemonitord.

Minimaliseren van de kosten

Voor het beheer van de obligatieportefeuilles is sinds eind 2016 ASR-vermogensbeheer verantwoordelijk. BNP Paribas is al geruime tijd geleden als bewaarbank aangesteld. De beleggingen zijn gesplitst in een immunisatieportefeuille en een investeringsagendaportefeuille. De boekwaarden van beide portefeuilles bedragen begin **2021** naar schatting respectievelijk € 2,3 miljard en € 441 miljoen. Het bedrag dat wij belegd hebben t.b.v. de immunisatieportefeuille is hoger, omdat wij ook de middelen van de dividend- en rentereserve en overtollige middelen belegd hebben. Aan het beheer en bewaren van dit vermogen zijn kosten verbonden. Voor **2021** ramen wij de kosten op ongeveer € 235.000 per jaar. Door verkoop en vrijval van obligaties zullen deze kosten in de komende jaren geleidelijk afnemen. Het is wettelijk namelijk niet meer toegestaan om te beleggen in obligaties of om de bestaande obligaties te switchen naar een langere looptijd. Wel om te switchen naar dezelfde of kortere looptijd, zoals nu in de praktijk ook gebeurt.

EMU-saldo

Het EMU-saldo voor **2021** bedraagt op basis van de begrotingscijfers **2021** -/- € 349,7 miljoen (zie bijlage 14). Bij de begroting 2020 was de inschatting (o.b.v. de meerjarenraming) dat het EMU-saldo in **2021** -/- € 193,2 miljoen (negatief) zou bedragen.

Renteschema

De commissie BBV adviseert het onderstaand renteschema in de paragraaf financiering van de begroting en jaarstukken op te nemen. Hiermee wordt inzicht gegeven in de rentelasten externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening.

Renteschema			€
a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering		€ 0
b.	De externe rentebaten		-/- € 40.215.256
<i>Totaal door te rekenen externe rente</i>			<i>-/- € 40.215.256</i>
c.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/- € 0	
c.	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/- € 0	
			-/- € 0
<i>Saldo door te rekenen externe rente</i>			<i>-/- € 40.215.256</i>
d1.	Rente over eigen vermogen		€ 0
d2.	rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)		€ 0
			-/- € 40.215.256
De aan taakvelden (programma's, inclusief overzicht overhead) toe te rekenen rente			€ 0
e.	De werkelijke taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toegerekende rente (Rentomslag)		-/- € 0
f.	<i>Renteresultaat op het taakveld treasury</i>		<i>-/- € 40.215.256</i>

Verbonden partijen

Inleiding

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de bestuurlijke, beleidsmatige en financiële belangen en risico's van de provincie als gevolg van banden met externe rechtspersonen, waarin de provincie zowel financieel deelneemt als zeggenschap heeft. De provincie neemt zowel deel in rechtspersonen, tot stand gekomen op grond van de publiekrechtelijke Wet Gemeenschappelijke Regelingen als in rechtspersonen, gestoeld op privaatrechtelijke samenwerkingsvormen.

Deze paragraaf heeft zijn basis in artikel 15 van het BBV en de daarop van toepassing zijnde toelichting. Conform dit artikel bevat deze paragraaf ten minste:

- de visie op en de beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen;
- de lijst van verbonden partijen, die wordt onderverdeeld in:
 1. gemeenschappelijke regelingen;
 2. vennootschappen en coöperaties;
 3. stichtingen en verenigingen, en,
 4. overige verbonden partijen.

Beleidskader

Verbonden partijen zijn privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft.

Bestuurlijk belang verbonden partijen

Het bestuurlijk belang bij een verbonden partij uit zich in de invloed die kan worden uitgevoerd bij de verbonden partij. Dit is onder andere stemrecht op besluiten die tijdens de Algemene vergadering van Aandeelhouders of ledenvergadering zijn geagendeerd. Maar ook benoeming van bestuurders en leden van het toezichtsorgaan; de Raad van Commissarissen of Raad van Toezicht. De mate van invloed per verbonden partij is opgenomen in navolgende tabellen. Naar aanleiding van de gewijzigde bestuurlijke verhoudingen zijn ook de bestuurlijke rolverdelingen van de verbonden partijen in de tabellen verwerkt.

Financieel belang verbonden partijen

Het financiële risico van de verbonden partijen is gelijk aan de omvang van het provinciaal aandeel in de deelneming (zie ook de paragraaf weerstandsvermogen), dan wel gelijk aan de (jaarlijkse) bijdrage die de verbonden partij van de provincie ontvangt.

Naast het financieel risico ontvangt de provincie ook inkomsten uit verbonden partijen in de vorm van dividend. In 2021 ontvangt de provincie naar verwachting dividend (over de winst van 2020) van de volgende verbonden partijen: Enexis Holding NV, Nederlandse Waterschapsbank en de Bank voor Nederlandse Gemeenten. Het ontvangen dividend wordt als algemeen dekkingsmiddel in de begroting opgenomen.

De provincie Noord-Brabant kan besluiten om een bestuurlijk en financieel belang te houden in organisaties die een bijdrage leveren aan het publiek belang.

Het beleid inzake verbonden partijen is uitgewerkt in de Nota Samenwerkingsrelaties en Verbonden Partijen die op 12 december 2014 door PS is vastgesteld (PS 69/14). Hierin is het beleid met betrekking tot verbonden partijen geactualiseerd en is toegelicht op welke wijze de provincie de publieke belangen in deze verbonden partijen wil behartigen. Ook staan de overwegingen genoemd om een bestuurlijk en financieel belang aan te gaan, te wijzigen of te beëindigen. In de nota is vastgelegd om vierjaarlijks de gehele deelnemingenportefeuille te evalueren.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Ontwikkelingen:

Invloed Covid 19:

Onduidelijk is in welke mate Covid 19 zijn weerslag in 2021 zal hebben op de verbonden partijen van de provincie Noord-Brabant. In 2020 heeft het coronavirus bij alle verbonden partijen in meer of mindere mate impact gehad op de uitoefening van hun kerntaken. In alle aandeelhoudersvergaderingen 2020 is specifiek ingegaan op dit onderwerp. Ook heeft de provincie een verzoek aan de accountants gedaan om zowel in 2020 als in 2021 dieper in te gaan op de impact van het coronavirus op de verbonden partijen. Op korte termijn zijn alle verbonden partijen in staat geweest de gevolgen van het virus op te vangen. Als het coronavirus echter hardnekkig blijft voortwoekeren is het onduidelijk wat de lange termijn effecten zullen zijn.

Actualisatie Kadernota en evaluatie van het beleidskader Verbonden Partijen

In 2021 wordt de Nota Samenwerkingsrelaties en Verbonden Partijen geactualiseerd. De Nota beschrijft de kaders omtrent het aangaan, beheren en beëindigen van Verbonden Partijen en Samenwerkingsrelaties. Tevens wordt de evaluatie van het beleidskader Verbonden Partijen in 2021 uitgevoerd. Dit vindt eenmaal in de vier jaar plaats.

Beëindiging Verbonden Partijen:

In 2020 zijn er zes verbonden partijen beëindigd en deze zijn dan ook niet meer opgenomen in de paragraaf Verbonden Partijen Begroting 2021. Het gaat hier om 3 Special Purpose Vehicles (SPV's) Enexis (CBL Vennooschap, Vordering op Enexis en Verkoop Vennooschap), de Tuinbouwontwikkelingsmaatschappij (TOM), het Breedbandfonds en de Brabantse Investeringsfondsen Nieuwbouwwoningen.

Enexis:

In de Energieagenda 2019-2030 (Bijlage 1 Statenvoorstel 86/18 7 december 2018) staat toegelicht dat de energietransitie een systeemtransitie is die de hele maatschappij aangaat. Om deze transitie te realiseren moet er worden overgegaan van een centraal gestuurd, fossiel energiesysteem naar een decentraal, duurzaam energiesysteem. Dit vraagt forse investeringen in het energienetwerk en -dienstverlening.

Voor de financiering van een deel van deze investeringen hebben 5 provinciale en 23 gemeentelijke aandeelhouders eind juli 2020 (het eerste deel van) een converteerbare hybride aandeelhouderslening aan Enexis Holding verstrekt. Het tweede deel volgt eind november 2020. In totaal gaat het om € 500 miljoen. De aandeelhouders voorzien Enexis Holding hiermee van een belangrijke financiële impuls (versterking van het Eigen Vermogen) die bijdraagt aan het realiseren van de energietransitie.

Als gevolg van de extra investeringen in de energietransitie en de doorberekening van de Tennet-tarieven zal de winst 2021 en het in 2021 te ontvangen dividend over de winst van 2020 substantieel lager zijn ten opzichte van 2019 en 2020. Naar verwachting zal het uit te keren dividend in 2021 (over de winst van 2020) dalen naar ongeveer € 75 miljoen. In 2022 is de prognose dat het uit te keren dividend gehalveerd zal zijn ten opzichte van 2020 (€ 50 mln.). In 2022 worden namelijk de tarieven door de Autoriteit Consument & Markt (ACM) opnieuw bepaald en zal de impact van de lage rente zich nadrukkelijk (negatief) doen gelden.

SPV's Enexis:

De Special Purpose Vehicles (SPV's) Verkoop Vennooschap (VV), Vordering op Enexis (VoE) en CBL Vennooschap zijn alle in 2020 ontbonden en uitgeschreven. Met betrekking tot Publiek Belang

Elektriciteitsproductie is het doel om de vennootschap in 2021 op te heffen en de resterende liquide middelen uit te keren aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang. CSV Amsterdam zal voorlopig nog voortbestaan om op eigen kosten en risico namens Deponie Zuid BV (vennootschap onder Attero Holding BV), in overleg met de aandeelhouderscommissie, het bezwaar en/of beroep te voeren tegen de belastingdienst ten aanzien van de naheffingsaanslag afvalstoffenbelasting. De uitkomst kan zijn dat CSV in het gelijk wordt gesteld waarna er een teruggave plaatsvindt van de naheffingsaanslag. In het geval dat CSV niet in het gelijk wordt gesteld heeft het, naast het mislopen van de teruggave naheffingsaanslag, geen overige financiële gevolgen voor CSV. Na afwikkeling van deze bezwaar- en/of beroepsprocedure zal de vennootschap kunnen worden opgeheven en kunnen de resterende liquide middelen uitgekeerd worden aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang.

Eindhoven Airport:

Eindhoven Airport gaat in 2021 de ingezette strategie - kwaliteit gaat boven kwantiteit - verder handen en voeten geven. Met de regio is afgesproken dat het aantal starts en landingen voorlopig niet omhoog gaat en net als 2020 blijft staan op 41.500 vliegtuigbewegingen. Tevens wordt vanaf het winterseizoen, ingaande op 25 oktober 2020, geen geplande vluchten uitgevoerd na 23.00 uur. Mocht er in 2022 weer sprake zijn van groei dan kan dat alleen als de overlast voor de omgeving niet toeneemt. Evenals 2020 zal het coronavirus naar verwachting ook in 2021 een grote onzekere factor spelen in de bedrijfsvoering van Eindhoven Airport.

Pivotpark

Pivot Park heeft als doelstelling het rendabel laten exploiteren en ontwikkelen van de bestaande gebouwen, infrastructuur, apparatuur en services, en tevens invulling geven aan de community van Pivot Park gevestigde bedrijven, zodat het park uitgroeit tot een volwaardige open innovatie campus voor Life Sciences & Health, met een focus op vroege medicijnontwikkeling. Er werken 584 personen op het Pivot Park verdeeld over 61 bedrijven. Op dit moment is ruim 90% van de beschikbare ruimte op Pivotpark verhuurd en de vraag groeit, mede vanwege het coronavirus, nog steeds door. Veel bedrijven vragen extra ruimte aan, dit om hun personeel op veilige afstand te kunnen laten werken. Daarnaast blijft ook de vraag uit het buitenland steeds meer toenemen. Ondanks deze positieve ontwikkelingen vraagt de financiële positie van Pivotpark extra aandacht en is deze als verhoogd - Rood - risico beoordeeld in het stoplichtenmodel.

Green Chemistry Campus (GCC)

Het nieuwe businessplan 2019-2025 wordt door de aandeelhouders van de Green Chemistry Campus in het najaar 2020 vastgesteld. Daarin blijft het stimuleren en aanjagen van (economische) innovatie op het gebied van de ontwikkeling van nieuwe materialen, producten en concepten onverminderd belangrijk. Net als het aantrekken van nieuwe bedrijvigheid naar de regio, het creëren van nieuwe werkgelegenheid en het behouden van bestaande werkgelegenheid. De GCC relateert haar missie en ambities in het nieuwe businessplan echter ook nadrukkelijk aan de relevante maatschappelijke ontwikkelingen zoals de Global Goals van de VN en het klimaatakkoord. Gekoppeld aan de overtuiging dat grondstoffen vanuit biomassa een belangrijke rol gaan spelen in het halen van doelen voor wat betreft CO2 en circulaire economie. Met de omschreven waardepropositie overstijgt de GCC de eigen locatie: de campus is zo groot als de regio. De kracht van de regio is juist de grote diversiteit en complementariteit van de verschillende stakeholders en faciliteiten.

Vuelta La Holanda:

De Stichting La Vuelta Holanda realiseert de start van de Vuelta (=Ronde van Spanje) in Nederland. Bedoeling was om in de zomer van 2020 het evenement te organiseren maar dat is uiteindelijk niet

doorgegaan vanwege de coronacrisis. Er is een scenario onderzoek opgestart om het evenement naar 2022 te verplaatsen. Het programma zal in 2022 bestaan uit de proloog in de gemeente Utrecht en twee etappes die de provincies Noord-Brabant en Utrecht doorkruisen. Aan de Stichting La Vuelta Holanda nemen de volgende publieke partners deel, gemeenten Breda, 's-Hertogenbosch, Utrecht en de provincies Utrecht en Noord-Brabant.

Risico's

Een verbonden partij wordt getoetst op aandachtspunten of risico's op het gebied van beleid, governance of financiën. Bij de toetsing wordt altijd uitgegaan van de meest actuele wet- en regelgeving.

Indien oranje of rood wordt gescoord, wordt dit onderaan de tabel toegelicht.

Groen Geen noemenswaardige aandachtspunten of risico's.

Oranje Aandachtspunten of risico's die binnen het uitvoeringsmandaat vallen van GS . Dit heeft geen hoge urgentie en de risico's zijn beperkt. Bijvoorbeeld bestuurswisselingen of statuten die herzien (moeten) worden.

Rood Grote aandachtspunten die soms directe actie vereisen en onder de aandacht van PS dienen te worden gebracht. Bijvoorbeeld niet afgedekte financiële risico's, slecht functioneren bestuur of toezichthouder of als er geen publiek belang (meer) is.

De waardering financiën is niet meer gebaseerd op de positie per 31-12 maar op basis van het duurzaam perspectief. Aan de hand van een meerjarige businesscase/plan wordt beoordeeld wat de waarde is van ons ingebrachte vermogen. Mochten wij inschatten dat ons vermogen duurzaam lager uitvalt (onderbouwd middels de plannen en begrotingen) dan treffen we daarvoor een voorziening of waarderen we (mogelijk) daadwerkelijk af. **De indicator in het verkeerslichtenmodel wordt bij een duurzame waardevermindering op rood gezet.**

In de bijlagenbundel van de Begroting is de 'Uitwerking Paragraaf Verbonden Partijen' opgenomen. In deze bijlage wordt ook nader ingegaan op het Innovatiefonds, Energiefonds, Breedbandfonds, Brabant C fonds, Groen Ontwikkelfonds, Leisure ontwikkelfonds en Brabant Startup Fonds.

1. Gemeenschappelijke regelingen

	Naam	Beleid + primair programma	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	WNT
1.1	Havenschap Moerdijk (icm Havenbedrijf)	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	Voldoet
1.2	Zuidelijke Rekenkamer	1. Bestuur en Veiligheid			Monitorend	Voldoet
1.3	Kleinschalig Collectief vervoer Brabant Noordoost	8. Basisinfrastructuur Mobiliteit			Monitorend	Voldoet
1.4	Omgevingsdienst Midden- en West Brabant	4. Natuur en Milieu			Actief	Voldoet
1.5	Omgevingsdienst Zuidoost Brabant	4. Natuur en Milieu			Actief	Voldoet
1.6	Omgevingsdienst Brabant Noord	4. Natuur en Milieu			Actief	Voldoet

	Naam	Beleid + primair programma	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	WNT
1.7	Hollandse Waterlinies, wordt opgericht als Unesco Werelderfgoedcomité de Hollandse Waterlinies op de lijst van werelderfgoed plaatst, dit besluit wordt in najaar 2020 genomen.	10. Cultuur, erfgoed, samenleving en sport				

1.6 Omgevingsdienst Brabant Noord (ODBN)

Financiën: Na het verlies in 2017 van € 1 miljoen (zie jaarstukken 2017) is een review uitgevoerd naar oorzaken van de financiële problemen. Via een statenmededeling is PS daarover geïnformeerd. Dit leidde tot een herziene begroting 2018 en een vertraagde begroting 2019 met kostendekkende, hogere uurtarieven. Via de zienswijze heeft PS zich hierover kunnen uitspreken. Om de bedrijfsvoering te verbeteren rondt de ODBN haar meerjarenontwikkelingsplan af. Na de afronding van het meerjarenontwikkelingsplan moet vanaf 2021 blijken of de bedrijfsvoering in orde is. Het weerstandsvermogen van de ODBN voldoet niet aan de norm. De norm is dat de algemene reserve ten minste zo groot is als de financiële waarde van de gewogen risico's (norm: weerstandsratio is ten minste 1). In de ontwerpbegroting 2021 bedraagt deze 0,84. De ODBN verwacht het weerstandsvermogen te versterken via begrotingsoverschotten én door risico's te verkleinen.

1.7 Hollandse Waterlinies

In de 44ste vergadering van het Unesco Werelderfgoedcomité, die gepland staat voor het najaar van 2020, wordt duidelijk of de Hollandse Waterlinies op de lijst van Werelderfgoed wordt geplaatst. Bij positief besluit wordt ook de gemeenschappelijke regeling daadwerkelijk opgericht. Hierover hebben Provinciale Staten op 19 juni 2020 al besloten (PS 39/20)

2. Vennootschappen en coöperaties

	Naam	Beleid + primair programma	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	WNT
2.1	Enexis NV	6. Energie			Actief	Voldoet
2.2	CSV Amsterdam BV	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	n.v.t.
2.3	Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	n.v.t.
2.4	Brabant Water NV	3. Water en Bodem			Actief	Voldoet
2.5	Eindhoven Airport NV	8. Basisinfrastructuur Mobiliteit			Actief	n.v.t.

	Naam	Beleid + primair programma	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	WNT
2.6	BOM Holding BV	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	Voldoet
2.7	Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte, BV ORR	2. Ruimte en Wonen			Actief	Voldoet
2.8	Business Park Aviolanda BV	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	n.v.t.
2.9	Nederlandse Waterschapsbank NV	3. Water en Bodem			Monitorend	n.v.t.
2.10	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	1. Bestuur en Veiligheid			Monitorend	n.v.t.
2.11	PZEM NV	6. Energie			Monitorend	Voldoet
2.12	Pivotpark Holding BV	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	Voldoet
2.13	Green Chemistry Campus BV	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	Voldoet
2.14	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV	4. Natuur en Milieu			Actief	Voldoet
2.15	Monumenten Beheer Brabant	10. Cultuur, erfgoed, samenleving en sport			Actief	Voldoet
2.16	Brabant Startup Fonds BV	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	Voldoet

2.8 Business Park Aviolanda BV

Financieel: Business Park Aviolanda (BPA) maakt weliswaar winst, maar te weinig om vervolginvesteringen te kunnen financieren. Voor vastgoed-investeringen is altijd inbreng nodig vanuit de aandeelhouders. Uit strategisch oogpunt is grondverkoop ook geen optie om beoogde vastgoed-ontwikkelingen te kunnen financieren. Een ander risico is dat het vanwege COVID 19 niet goed gaat met de luchtvaartsector en dat dit ook zijn (financiële) weerslag heeft op een bepalende speler op BPA als Fokker Techniek.

2.12: Pivotpark Holding BV

Financiën: De transitie naar een volwaardige open innovatie campus gaat langzamer dan verwacht en vraagt om meer investeringen in tijd en geld. Door het besluit van Provinciale Staten van 20 januari 2017 (dossier 92/16) om een krediet van € 13,9 miljoen ter beschikking te stellen aan Pivotpark, maakt dat de financiële zorgen voor de korte en middellange termijn zijn weggenomen. Voor de kapitaalbreng is een voorziening getroffen van € 6.3 mln. dit is gelijk aan de waarde van het ingebrachte vermogen. De reden

hiervoor is dat, mede op basis van een lange termijnplanning, de kans groot is dat de kapitaalbreng niet terugverdiend kan worden.

2.13 Green Chemistry Campus

Financiën: Door vertragingen in voorgaande jaren heeft het langer geduurd voordat opbrengsten konden worden gegenereerd. De verwachting is dat GCC het break-even point in 2025 bereikt. Eind 2019 is door de provincie Noord-Brabant projectsubsidie verleend vanuit het budget van het uitvoeringsprogramma "Brabant beweegt Biobased 2016-2019". Dit geeft de campus tijd om de waardepositie verder te ontwikkelen en de businesscase te verstevigen. Voor de kapitaalbreng is een voorziening getroffen ter hoogte van € 2.3 mln., dit is gelijk aan de waarde van het ingebrachte vermogen. De reden hiervoor is dat, mede op basis van een lange termijnplanning, de kans groot is dat de kapitaalbreng niet terugverdiend kan worden.

Governance: In het voorjaar van 2020 heeft Petra Koenders haar functie als directeur neergelegd en is geïnstalleerd als wethouder van de gemeente Bergen op Zoom. In overleg met de raad van commissarissen hebben de Operational & EHSS-manager en de Business Development Manager samen de dagelijkse leiding op zich genomen op ad interim basis. De verwachting is dat in het najaar van 2020 de vacature structureel wordt ingevuld. De nieuwe directeur is verantwoordelijk voor de verdere campusontwikkeling en de realisatie van de doelstellingen van het businessplan 2019-2025.

2.15 Monumenten Beheer Brabant

Beleid: In het najaar 2017 is gestart met de nieuwe rol "beweging stimuleren". Medio 2018 is voor deze nieuwe rol het ondernemingsplan "ErfgoedLAB Brabant" vastgesteld. Eind 2019 heeft een evaluatie hiervan plaatsgevonden. De conclusies en aanbevelingen zullen worden betrokken bij het nieuwe Erfgoedkader dat in 2020 wordt opgesteld.

Financiën: Voor de kapitaalbreng is een voorziening getroffen van € 2,058 mln. dit is gelijk aan de waarde van het ingebrachte vermogen. De reden hiervoor is dat, mede op basis van een lange termijnplanning, de kans groot is dat de kapitaalbreng niet terugverdiend kan worden.

3. Stichtingen en verenigingen

	naam	Beleid + primair programma	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	WNT
3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)	1. Bestuur en Veiligheid			Monitorend	Voldoet
3.2	Huis van de Nederlandse Provincies HNP (vereniging)	1. Bestuur en Veiligheid			Monitorend	Voldoet
3.3	Stichting Brabant C Fonds	10. Cultuur, erfgoed, samenleving en sport			Actief	Voldoet
3.4	Stichting Beheer Museum Kwartier	10. Cultuur, erfgoed, samenleving en sport			Actief	Voldoet
3.5	Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant	10. Cultuur, erfgoed,			Actief	Voldoet

	naam	Beleid + primair programma	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	WNT
		samenleving en sport				
3.6	Stichting Brainport Smart District	2. Ruimte en Wonen			Actief	Voldoet
3.7	Stichting La Vuelta Hollanda	10. Cultuur, erfgoed, samenleving en sport			Actief	Voldoet

4. Overige verbonden partijen

		Beleid + primair programma	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	WNT
4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	4. Natuur en Milieu			Actief	Voldoet

Lijst van verbonden partijen

1. Gemeenschappelijke regelingen

Belang		Vestigings	Portefeuille	Bestuurlijk	Aandeel
1	Gemeenschappelijke regelingen (GR)	plaats	(eigenaar/beleid)	belang	
1.1	Havenschap Moerdijk i.c.m. Havenbedrijf)	Moerdijk	De Bie / Van Gruijthuijsen	Lid Bestuur bedrijfsvoeringsorganisatie	50,00%
1.2	Zuidelijke Rekenkamer	Eindhoven	Programmaraad	Lid Programmaraad	50,00%
1.3	Kleinschalig collectief vervoer Brabant-Noordoost	Oss	Van der Maat*	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	8,33%
1.4	Omgevingsdienst Midden- en West Brabant	Tilburg	Smit / Lemkes - Straver	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	40,00%
1.5	Omgevingsdienst Zuidoost Brabant	Eindhoven	Smit / Lemkes - Straver	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	45,00%
1.6	Omgevingsdienst Brabant Noord	's-Hertogenbosch	Smit / Lemkes - Straver	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	37,00%
1.7	Hollandse Waterlinies, wordt naar verwachting eind 2020 opgericht, afhankelijk van besluit Unesco Werelderfgoed comité.				

* = Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend en versterken elkaar

Vermogenstructuur en resultaat				Eigen	Eigen	Vreemd	Vreemd
1	Gemeenschappelijke regelingen (GR)	Lening	Garant-	vermogen	vermogen	vermogen	vermogen
		per 31-12-21	stelling	per 1-1-21	per 31-12-21	per 1-1-21	per 31-12-21
1.1	Havenschap Moerdijk*			97.265	97.265	146.532	148.911
1.2	Zuidelijke Rekenkamer**			99	99	227	227
1.3	Kleinschalig collectief vervoer Brabant-Noordoost *			808	808	792	797
1.4	Omgevingsdienst Midden- en West Brabant*			1.843	1.855	3.957	3.942
1.5	Omgevingsdienst Zuidoost Brabant*			1.890	1.890	3.287	3.137
1.6	Omgevingsdienst Brabant Noord*			8.148	8.186	11.168	10.905
1.7	Hollandse Waterlinies, wordt naar verwachting eind 2020 opgericht, afhankelijk van besluit Unesco Werelderfgoed comité.						

* De gepresenteerde cijfers zijn de gepubliceerde cijfers uit de begroting 2021.

** De gepresenteerde cijfers zijn de gepubliceerde resultaten uit de jaarrekening 2019.

2. Vennootschappen en coöperaties

Belang								Bedragen x € 1.000	
2	Vennootschappen en coöperaties	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar/beleid)	Bestuurlijk belang	Aandeel	Nominale waarde	Agio	Gestort	Boekwaarde
2.1	Enexis NV	's-Hertogenbosch	Van der Maat/ De Bie	Stemrecht/voordrachtsrecht Lidmaatschap RvC/lid AHC	30,82%	46.144		46.144	
2.2	CSV Amsterdam BV	's-Hertogenbosch	De Bie*	Stemrecht/Lid AHC	30,82%	6		6	6
2.3	Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV	's-Hertogenbosch	De Bie*	Stemrecht/Lid AHC	30,82%	pm			
2.4	Brabant Water NV	's-Hertogenbosch	De Bie / Smit	Stemrecht/voordrachtsrecht Lidmaatschap RvC/lid AHC	31,60%	88		88	
2.5	Eindhoven Airport NV	Eindhoven	De Bie / Van der Maat	Stemrecht/voordrachtsrecht Lidmaatschap RvC	24,50%	1.112		556	
2.6	BOM Holding BV	Tilburg	De Bie/ Van Gruijthuijsen	Stemrecht/voordrachtsrecht Lidmaatschap RvC	100,00%	1	31.327	31.328	31.328
2.7	Ontwikkelingsmij. Ruimte voor Ruimte, BV ORR	's-Hertogenbosch	De Bie/Ronnes	Stemrecht/voordrachtsrecht Lidmaatschap RvC	100,00%	30	89	119	111
2.7b	CV ORR I	's-Hertogenbosch	De Bie/Ronnes	Stemrecht, Commanditair vennoot	99,00%	743	4.958	5.700	5.498
2.7c	CV ORR II	's-Hertogenbosch	De Bie/Ronnes	Stemrecht, Commanditair vennoot	99,00%	743	19.500	20.243	19.500
2.8	Business Park Aviolanda BV	Woensrecht	De Bie/ Van Gruijthuijsen	Stemrecht/voordrachtsrecht Lidmaatschap RvC	60,00%	11	6.477	6.488	6.488
2.9	Nederlandse Waterschapsbank NV	Den Haag	Van der Maat*	Stemrecht	0,12%	22		8	
2.10	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	Den Haag	Van der Maat*	Stemrecht	0,07%	100		100	
2.11	PZEM NV	Middelburg	De Bie*	Stemrecht	0,05%	4		4	
2.12	Pivotpark Holding BV	Oss	De Bie/Ronnes	Stemrecht	70,73%	20	6.282	6.302	6.302
2.13	Green Chemistry Campus BV	Bergen op Zoom	De Bie/ Van Gruijthuijsen	Stemrecht/voordrachtsrecht Lidmaatschap RvC	60,00%	11	2.300	2.311	2.300
2.14	Groen Ontwikkefonds Brabant BV	's-Hertogenbosch	De Bie/Lemkes-Straver	Stemrecht	100,00%				
2.15	Monumenten beheer Brabant	's-Hertogenbosch	Van der Maat/ De Bie	Stemrecht	72,00%	2.058		2.058	2.058
2.16	Brabant Startup fonds BV (BSF)	Tilburg	De Bie/ Van Gruijthuijsen	Stemrecht	100,00%	-		-	-

* = Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend en versterken elkaar

Vermogensstructuur en resultaat		Bedragen x € 1.000							
		Lening per 31-12-21	Garant- stelling	Eigen vermogen per 1-1-21	Eigen vermogen per 31-1-21	Vreemd vermogen per 1-1-21	Vreemd vermogen per 31-1-21	Resultaat na belasting	Dividend
2	Vennootschappen en coöperaties								
2.1	Enexis NV	169.013		4.088.000	4.088.000	4.435.000	4.435.000		23.100
2.2	CSV Amsterdam BV			375	300	0	0		
2.3	Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV			1.590	0	0	0		
2.4	Brabant Water NV			665.384	665.384	479.546	479.546		
2.5	Eindhoven Airport NV			113.936	113.936	16.260	16.260		pm
2.6	BOM Holding BV	11.050		53.321	53.321	121.774	121.774		
2.7a	Ontwikkelingsmij. Ruimte voor Ruimte, BV ORR			413	413	50	50		
2.7b	CV ORR I			7.955	7.955	682	682		
2.7c	CV ORR II		50.000	2.259	2.259	22.104	22.104		
2.8	Business Park Aviolanda BV	1.573		12.291	12.291	13.015	13.015		
2.9	Nederlandse Waterschapsbank NV	50.000		1.796.000	1.796.000	94.409.000	94.409.000		pm
2.10	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	49.800		4.154.000	4.154.000	145.535.000	145.535.000		pm
2.11	PZEM NV			1.346.621	1.346.621	940.039	940.039		
2.12	Pivotpark Holding BV	19.000		5.922	5.922	17.082	17.082		
2.13	Green Chemistry Campus BV			-166	-166	4.374	4.374		
2.14	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV			0	0	3.952	3.952		
2.15	Monumenten beheer Brabant	6.854		724	724	8.732	8.732		
2.16	Brabant Startup fonds BV	8.950		0	0	5.870	5.870		

De gepresenteerde cijfers zijn de gepubliceerde resultaten uit de jaarrekening 2019 of uit de halfjaarcijfers 2020.

3. Stichtingen en verenigingen

Belang

3	Stichtingen en verenigingen	Vestigings plaats	Portefeuille (eigenaar/beleid)	Bestuurlijk belang	Aandeel
3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)	Den Haag	Van Gruijthuijsen /per thema IPO BAC	Lid van het bestuur	9,63%
3.2	Huis van de Nederlandse Provincies HNP (vereniging)	Brussel	Van Gruijthuijsen*	Lid van het bestuur	8,33%
3.3	Stichting Brabant C Fonds	Tilburg	De Bie / Van Pinxteren	Benoeming, schorsing en ontslag leden RvT	100,00%
3.4	Stichting Beheer Museum Kwartier	's-Hertogenbosch	Van Pinxteren*	Benoeming, schorsing en ontslag één lid van RvT	75,00%
3.5	Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant	Oisterwijk	De Bie / Van Pinxteren	Lid van het bestuur	50,00%
3.6	Stichting Brainport Smart District	Helmond	Ronnes*	Lid van het bestuur	20,00%
3.7	Stichting La Vuelta Holanda	Utrecht	Van Pinxteren*	Lid van het bestuur	15,00%

* = Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend en versterken elkaar

Vermogenstructuur en resultaat		Bedragen x € 1.000					
3	Stichtingen en verenigingen	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 1-1-21	Eigen vermogen per 31-12-21	Vreemd vermogen per 1-1-21	Vreemd vermogen per 31-12-21
3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ 12 (vereniging)		300	4.462	4.462	21.244	21.244
3.2	IHuis van de Nederlandse Provincies HNP (vereniging)			328	328	177	177
3.3	Stichting Brabant C Fonds			1.409	1.409	4.407	4.407
3.4	Stichting Beheer Museum Kwartier			100	100	744	744
3.5	Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant			3.845	3.845	135	135
3.6	Stichting Brainport Smart District			43	43	318	318
3.7	Stichting La Vuelta Holanda			6.159	6.159	295	295

De gepresenteerde cijfers zijn de gepubliceerde resultaten uit de jaarrekening 2019.

4 Overige verbonden partijen								Bedragen x € 1.000
	Vestigings plaats	Portefeuille (eigenaar/inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel	Nominale waarde	Agio	Gestort	Balans-waarde
4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	's-Hertogenbosch	Van der Maat/ Lemkes- Straver	GS vormen algemeen bestuur, twee gedeputeerden vormen dagelijks bestuur	100,00%			

Vermogensstructuur

Bedragen x € 1.000				Eigen vermogen per 1-1-21	Eigen vermogen per 31-12-21	Vreemd vermogen per 1-1-21	Vreemd vermogen per 31-12-21
4	Overige verbonden partijen		Lening per 31-12-21	Garant- stelling			
4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen				106.514	106.514	27.255

De gepresenteerde cijfers zijn de gepubliceerde resultaten uit de jaarrekening 2019.

5 Investeringsfondsen voor Brabant	Fondsomvang (bedragen x € 1 mln)	Looptijd	Revolverendheid	Multiplier	Primair programma	Portefeuille
5.1 Innovatiefonds Brabant	125	2037	Nominaal	>=3	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling	Van Gruijthuijsen
5.2 Energiefonds	60	2037	Nominaal	>=4	6. Energie	De Bie
5.3 Brabant C fonds	34	2022	Beperkt (oplopend van 15 naar 32% in 2021)	>=3	10. Cultuur, erfgoed, samenleving en sport	Van Pinxteren
5.4 Groen Ontwikkelfonds voor Brabantse Natuur	240	2027	Niet of nauwelijks	>=2	4. Natuur en Milieu	Lemkes - Straver
5.5 Leisure Ontwikkelfonds Brabant	5	2027	Beperkt (33-66%)	>=2	10. Cultuur, erfgoed, samenleving en sport	Van Pinxteren
5.6 Brabant Startup fonds	10	2033	50%	>=3	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling	Van Gruijthuijsen

Ontwikkelbedrijf en grondbeleid

Inleiding

Provinciaal grondbeleid

Het Provinciaal grondbeleid heeft als doel om tegen aanvaardbare prijzen (tijdig) gronden beschikbaar te krijgen voor realisering van door haar beoogde doelen. De Provincie voert grondbeleid uit door zowel regulerend optreden, participaties, zoals deelnemingen in externe Ontwikkelmaatschappij zoals de ORR, maar ook door het zelf verwerven, ontwikkelen en verkopen van gronden. Waar wenselijk geacht gebeurt dit ook anticiperend. De verschillende vormen kennen verschillende voor- en nadelen en risicoprofielen. Per situatie wordt de afweging gemaakt over de toe te passen vorm en uitvoeringswijze.

Ontwikkelbedrijf

Het ontwikkelbedrijf draagt bij aan de realisatie van verschillende beleidsdoelstellingen. Bij de projecten van het ontwikkelbedrijf gaat het om het daadwerkelijk mogelijk maken van de beoogde (her)ontwikkeling. Om dit mogelijk te maken heeft het ontwikkelbedrijf verschillende instrumenten tot haar beschikking, waaronder: de aankoop van grond of gebouwen, de participatie in een project of deelneming en het verstrekken van een lening of garantstelling.

Het Ontwikkelbedrijf heeft de laatste jaren meer kennis en ervaring opgedaan met lagere overheden en vooral ook met marktpartijen wanneer het gaat om projecten in het ruimtelijke fysieke domein. Zij weet waar de kennis en toegevoegde waarde van de (markt)partijen zit. Waar de beleidsinzet ligt en op welke wijze deze kan worden verbonden. Maar ook hoe een samenwerking tot stand kan worden gebracht om tot succesvolle invulling te komen van het project en bijbehorende ambitie. Met andere woorden procesmanagement dat leidt tot dealmaking.

De verkenningen waar het ontwikkelbedrijf in betrokken is worden per definitie integraal aangevlogen. Belangrijke thema's waarin het ontwikkelbedrijf actief is zijn: campussen en werklocaties, erfgoed, energie, ondermijning en binnenstedelijke transformatie. Het ontwikkelbedrijf is inzetbaar ten behoeve nieuwe thema's, welke voortkomen uit het nieuwe bestuursakkoord 2020-2023 en de uitwerking daarvan in de provinciale ontwikkelprogramma's.

Beleidskaders

- Het beheerstatuut van het Ontwikkelbedrijf

Wat willen we bereiken?

Portefeuille Ontwikkelbedrijf

De resterende ruimte in het investeringskrediet van het Ontwikkelbedrijf bedraagt ultimo 2021 € 126 mln. Bij de inschatting van de resterende ruimte is rekening gehouden met de geraamde toekomstige inkomsten en uitgaven van alle projecten en zijn de afgegeven garantstellingen volledig meegenomen.

De risico's in de projecten worden afgedekt door de Risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf. Ultimo 2021 bedraagt deze € 49,6 mln. Dit is onderverdeeld in een risicoreservering van € 17,9 mln en een voorziening van € 17,5 mln. Beide voor de bestaande projecten. Daarnaast resteert er een vrije ruimte van € 14,2 mln, ten behoeve van toekomstige risico's en verkenningen.

Het Ontwikkelbedrijf hanteert op het niveau van de totale risicoreserve dezelfde systematiek als het concern. Hierbij wordt uitgegaan van de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandcapaciteit; de ratio van het weerstandsvermogen. De beschikbare weerstandcapaciteit bedraagt € 32,1 mln. (€ 49,6 - € 17,5 mln). De benodigde weerstandcapaciteit bedraagt € 17,9 mln. De ratio weerstandsvermogen komt daarmee op 1,79 %. Deze ratio is ruim voldoende om de risico's binnen het Ontwikkelbedrijf op te vangen.

Het Ontwikkelbedrijf wordt ook optimaal ingezet voor de benodigde realisatiekracht om de stedelijke transformatie mogelijk te maken. Daartoe zijn de mogelijkheden voor het Ontwikkelbedrijf verruimd om in complexe situaties ook risicodragend te participeren. Ophoging van de vrije ruimte van de risicoreserve (€ 8,5 mln t/m 2023) is in de bestuursopdracht "Terugdringen woningtekort en leegstand & participeren in transformaties" uitgewerkt (PS. mei 2020) vastgesteld waardoor de risicoreserve vanaf 2020 meer armslag heeft gekregen om toekomstige nieuwe risico's bij participaties (PPS) in transformatie opgaven bij de B5 en M7 te kunnen opvangen.

De resterende ruimte van het investeringskrediet en het weerstandsvermogen is bepaald op basis van alle voorzienbare informatie en verwachtingen naar de toekomst toe per 1 juli 2020. Door allerlei factoren kan dit geschetst beeld er anders uit komen zien. Een voorbeeld hiervan is het omvangrijke project Logistiek Park Moerdijk, waar in het najaar van 2020 een uitspraak wordt verwacht van de Raad van State.

Grondbeleid overige beleidsvelden

Natuurnetwerk Brabant

Conform de doelstellingen zoals opgenomen in Brabant Uitnodigend Groen wordt t/m 2027 in totaal circa 15.000 ha natuurnetwerk en 1.775 ha (700 km) Ecologische Verbindingszones gerealiseerd. Hiertoe worden in 2021 NNB gronden verworven en/of ingericht en verkocht. In de Westelijke

Langstraat, De Peelvenen, Kempenland-West, Groote Heide-Leenderbos door de provincie, daarbuiten door het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB), in samenspraak met de Manifestpartners.

Grondbank de Kempen en de Pielis

De doelstelling van grondbank de Kempen is het opzetten en uitvoeren van projecten, die private investeringen koppelen aan het verbeteren van de kwaliteit van de Kempen (ecologische- en ruimtelijke kwaliteit, leefbaarheid en culturele identiteit). Ondernemers en gemeenten staan hiervoor via de Stichting Kempenland aan de lat. De provincie ondersteunt dit door via een revolverende grondbankportefeuille (maximaal € 13,9 mln) gronden en opstallen te kopen en te verkopen. Ultimo 2021 is de verwachte boekwaarde van deze grondbank € 4,8 mln. en de risicoreserve van € 0,52 mln.

De Agrarische Natuurvereniging de Pielis beheert een natuurzone van circa 25 ha langs de Goorloop in de Pielis. De provincie en het Waterschap zijn eigenaar van de grond. Het beheer is vastgelegd via een erfpachtovereenkomst voor de periode van 28 jaar. De kosten van beheer en de ontginning worden gedekt uit de reserve Grondbank de Pielis. Ultimo 2021 is de boekwaarde van de gronden € 1 mln en reserve € 0,5 mln.

Infrastructuur

In o.a. het meer jaren investeringsprogramma Kwaliteit (Onderhoud) Provinciale Infrastructuur wordt aangegeven welke infrastructurele projecten er zullen worden uitgevoerd. Ten behoeve van deze doelstelling worden gronden gekocht. Deze aankopen zullen worden gefinancierd uit de algemene provinciale- en rijksmiddelen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Beheer gronden en opstallen.

Naast het kopen en verkopen van gronden en opstallen wordt zo'n 4.200 ha beheerd. Dit betreffen gronden en opstallen, die gekocht zijn in het kader van met name infra, natuur, ruimte voor ruimte, erfgoed en mobilisatiecomplexen.

Beheer gronden en opstallen	
Categorie	ha
Gronden via een overeenkomst	1.800
Ingerichte natuur, niet te verpachten	1.000
Infra structureel bestaande wegennet	1.000
Overige gronden	400
Totaal	4.200

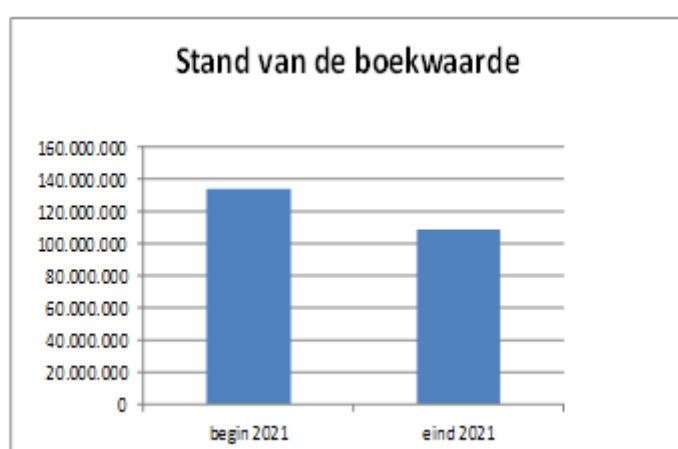
Meer uitgebreide toelichting over bovenstaande onderwerpen is verder te vinden in:

- Meerjarenperspectief ontwikkelbedrijf
- Bijlage deelnemingen (o.a. OLSP, ORR, BPA, GOB)
- Betreffende begrotingsprogramma's:
 - 02 Ruimte en Wonen (Ruimte voor Ruimte)
 - 04 Natuur (Groen Ontwikkelfonds Brabant)
 - 05 Economie, kennis en talentontwikkeling (bedrijventerreinen/campussen)
 - 08 Basisinfrastructuur mobiliteit (Provinciale wegen)
 - 10 Vrije tijd, cultuur, sport en erfgoed (erfgoed)

BBV en risicomangement grondportefeuille Ontwikkelbedrijf

Als gevolg van aanpassingen in het Besluit begroting en verantwoording (BBV) dient er een methodiek te worden vastgesteld voor de te hanteren rente- en disconteringsvoet in exploitatieplannen, als volgt: de te hanteren rente- en disconteringsvoet wordt gebaseerd op marktconforme rente voor de financiering van het betreffende plan (projectfinanciering); de marktconformiteit wordt vervolgens bepaald op basis van (fict-ieve) offertestelling bij een voor de overheid gangbare externe financier.

Jaarlijks worden alle grondexploitaties geactualiseerd. Hierbij wordt conform richtlijnen doordacht te werk gegaan, wat betekent dat verliezen worden genomen zodra ze worden voorzien en winst pas wordt genomen als deze daadwerkelijk wordt gerealiseerd. Daarnaast wordt op basis van risicoanalyse een risicoservering/voorziening opgenomen of bijgesteld.

Kortheidshalve wordt voor de opbouw van de boekwaarde verwezen naar het meerjarenperspectief van het Ontwikkelbedrijf.

Stand van de reserve en voorziening

Risicoreserve ontwikkelbedrijf		Saldo 1-1-2020	Saldo 31-12-2021
Bedrijventerreinen	Projecten	0	0
	Deelneming: kapitaalbreng	6.488.160	6.488.160
Glastuinbouw	Deelneming: lening	0	0
Grote efrgoedcomplexen	Projecten	1.178.000	178.000
	Leningen	3.919.056	3.919.056
Kenniseconomie	Deelneming	110.000	110.000
	Projecten	311.000	311.000
Werklocaties	Garantstelling	60.000	60.000
	Leningen	2.500.000	2.500.000
Ondermijning	Garantstelling	1.500.000	1.500.000
Cultuur	Projecten	300.000	300.000
Economisch vestigingsklimaat	Leningen	490.000	490.000
Regionaal sociaal beleid	Leningen	290.625	290.625
Overig	Voorbereiding/verkenningen	2.588.306	1.761.306
Subtotaal afgedekt		19.735.147	17.908.147
Subtotaal resterende ruimte voor risico-afdekking		21.228.200	14.174.007
Totaal		40.963.347	32.082.154

Voorziening ontwikkelbedrijf		Saldo 1-1-2020	Saldo 31-12-2021
Glastuinbouw	Projecten	17.543.540	17.543.540
	Leningen	0	0
Ondermijning	Leningen	0	0
Totaal		17.543.540	17.543.540

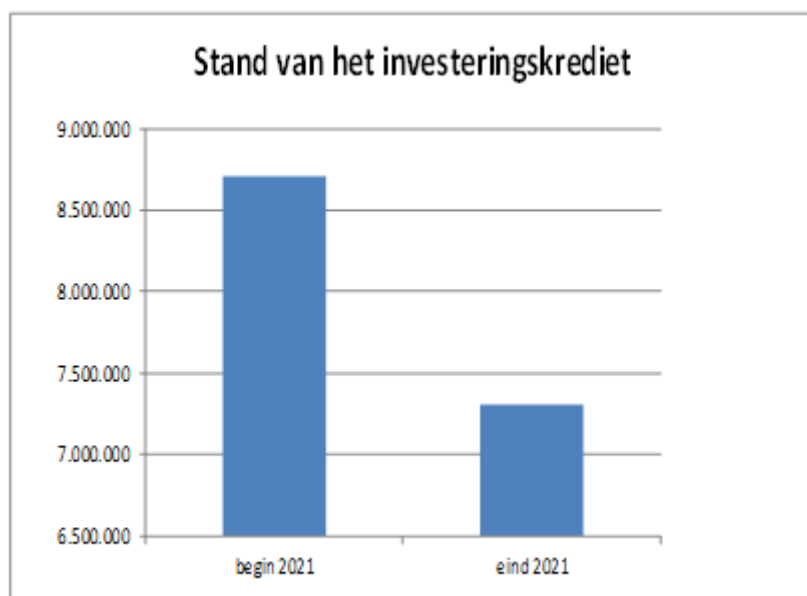
Egalisatiereserve ontwikkelbedrijf		Saldo 1-1-2020	Saldo 31-12-2021
Diverse projecten		330.387	364.398
Totaal		330.387	364.398

Woningbouwstimuleringsmaatregelen

Een specifiek taak voor het ontwikkelbedrijf is het uitvoering geven aan de stimuleringsmaatregelen woningbouw die 2009 zijn vastgesteld. De startersleningen zullen in 2020 verder worden afgebouwd. Een meer gedetailleerd inzicht in de voortgang van de afbouw van het totale pakket aan maatregelen is opgenomen in het eerder genoemde Meerjarenperspectief van het Ontwikkelbedrijf.

Financiën

Voor de uitvoering van de maatregelen is in 2009 door Provinciale Staten een revolverend investeringskrediet vastgesteld van € 250 mln met een reserve van € 45 mln voor afdekking van de risico's. Alle regelingen zijn gesloten, waardoor er geen nieuwe investeringen worden gedaan.

Investeringskrediet

De hoogte van het uitstaande investeringskrediet bedraagt ultimo 2021 € 7,3 mln. Het resterende krediet betreft het saldo van de uitstaande Startersleningen.

Risicoreserve woningbouwstimulering

Deze risicoreserve is in 2019 afgebouwd en het resterende saldo is gestort in de risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf.

Investeringsagenda

Inleiding

De Investeringsagenda richt zich op het duurzaam versterken van de structuur van onze provincie op een aantal onderscheidende kwaliteiten. We concentreren ons daarbij op het bijzondere leef- en vestigingsklimaat van Brabant vanuit de opvatting dat dit past bij het nieuwe profiel en de ambities van onze provincie. Voor de Investeringsagenda een bedrag van maximaal € 1 miljard gereserveerd uit de middelen die beschikbaar zijn gekomen bij de verkoop van de aandelen Essent. Dit bedrag is op dit moment nog niet geheel beschikbaar. De komende jaren wordt door rentetoevoegingen dit bedrag bereikt.

Wat willen we bereiken?

De Investeringsagenda is ingevuld via drie tranches:

1. de eerste tranche bestaat uit vijf investeringsvoorstellen voor een bedrag van oorspronkelijk € 278,9 mln;
2. in de tweede tranche zijn het Groen Ontwikkelfonds Brabant, het Innovatiefonds, het Energiefonds en het Breedbandfonds ingesteld tot een totaal bedrag van € 475 mln (PS 42/13);
3. in het Bestuursakkoord 2015 - 2019 'Brabant in Beweging' is ook de derde tranche benoemd tot een bedrag van € 293 mln, waarvan €35 mln gedekt wordt door ambitiebijstellingen 1e tranche en een revolverende inzet economische structuurversterking.

In 2018 is besloten het Breedbandfonds te beëindigen (PS 30/18) en de resterende middelen voorsnog te reserveren voor digitalisering. Op basis van het bestuursakkoord "Kiezen voor kwaliteit" is van de resterende middelen € 8 mln toegekend voor Energie en in het bestuursakkoord "Samen, slagvaardig en slim: Ons Brabant" is € 25 mln gereserveerd voor economie en € 8 mln voor Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed.

Wat gaan we daarvoor doen?

Voor de inhoudelijke toelichting op de realisatie van de onderscheidene investeringsvoorstellen verwijzen wij naar de betreffende begrotingsprogramma's.

Eerste tranche

In de eerste tranche Investeringsagenda zijn vijf voorstellen gehonoreerd. Deze voorstellen zijn ondergebracht binnen het begrotingsprogramma waar ze inhoudelijk de grootste relatie mee hebben c.q. aan de doelstellingen waarvan ze het meest bijdragen. Het betreft de volgende investeringsvoorstellen:

Energietransitie (6)

Een kans voor innovatie en duurzaamheid. Hiervoor is door PS € 71,2 mln (PS 59/10) beschikbaar gesteld. De provincie investeert in drie clusters (solar, biobased economy en elektrisch rijden/slimme netwerken) om hier een internationale concurrentiepositie te verkrijgen. De beschikbare middelen zijn vrijwel volledig toegekend en t/m 2017 vrijwel geheel gerealiseerd.

Landschappen van allure (4)

Mooie, groene landschappen. Met het investeringsproject 'Landschappen van allure' wil de provincie - samen met regionale partijen - drie gebieden (de Brabantse Wal, Het Groene Woud en de Maashorst) ontwikkelen tot hoogwaardige landschappen. PS hebben hiervoor € 56,2 mln (PS 79/10) beschikbaar gesteld. De beschikbare middelen zijn volledig toegekend en t/m 2017 vrijwel geheel gerealiseerd.

Brabant C (10 + paragraaf verbonden partijen)

Het Brabant C Fonds versterkt en vergroot het kunst- en culturaanbod van Brabant. Provinciale Staten hebben hiervoor een bedrag van € 25 mln beschikbaar gesteld (PS 33/14). De beschikbare middelen zijn nagenoeg volledig aan Brabant C beschikbaar gesteld. Bij de perspectiefnota 2018 is aanvullend een bedrag van € 9 mln beschikbaar gesteld. De aanvullende middelen zijn niet beschikbaar gesteld uit de investeringsagenda en daarmee geen onderdeel van de Investeringsagenda.

Sportplan 2016 (10)

Sport draagt bij aan een bruisend leef- en vestigingsklimaat. PS hebben € 40 mln beschikbaar gesteld om de sportinfrastructuur te versterken (PS 77/10). We streven naar meer naam en faam als (top)sportprovincie, het vergroten van de economische spin-off van sport en meer kans om te gaan sporten voor Brabanders met een beperking, ouderen en de Brabantse jeugd (participatie). De beschikbare middelen zijn volledig gealloceerd. Middels besluit PS 30/16 zijn de restant beschikbare sportmiddelen van de 1e tranche ingezet t.b.v. Sportagenda 2016-2019 "Brabant Beweegt".

Grote erfgoedcomplexen (10)

Het op ambitieuze en ondernemende wijze samenwerken met partners aan het behoud van Brabantse erfgoedcomplexen. Het accent ligt op kloosters, kastelen, militaire complexen en industrieel erfgoed. PS hebben hiervoor een bedrag van € 61,5 mln beschikbaar gesteld waarvan € 2,5 mln t.b.v. apparaatskosten (PS 78/10). Bij het bestuursakkoord 2015-2019 is de ambitie met € 20 mln bijgesteld, zodat per saldo € 39 mln beschikbaar is. Een bedrag van € 3,6 mln is gereserveerd voor projecten die in voorbereiding zijn. Zodra definitieve besluitvorming over deze projecten heeft plaatsgevonden, zullen de middelen bij een volgend S&V-moment op de begroting geraamd worden.

Tweede tranche

In de tweede tranche zijn vier fondsen ingesteld. Deze fondsen zijn in 2017 geëvalueerd. Daaruit blijkt dat de fondsen bijdragen aan de uitvoering van het bestuursakkoord en voorzien in een maatschappelijke behoefte. De invoering en de uitvoering van de fondsen is effectief. De fondsen zijn ondergebracht in het begrotingsprogramma waaraan zij het meeste bijdragen:

Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) (4 + paragraaf verbonden partijen)

Om het volledige Natuur Netwerk Brabant en daaraan gekoppelde ecologische verbindingzones te realiseren is op 1 mei 2014 het GOB opgericht. De omvang van het fonds bedraagt € 240 mln en de looptijd is 15 jaar. De middelen zijn volledig toegekend.

Innovatiefonds Brabant (5 + paragraaf verbonden partijen)

Om innovaties en technologische groei te versterken, participeert het fonds in innovatieve MKB-bedrijven en consortia van bedrijven en kennisinstellingen. De omvang van het fonds bedraagt € 125 mln en de looptijd is 24 jaar. Het fonds is sinds 2014 operationeel en ondergebracht bij de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij (BOM). De middelen zijn volledig geëncouraged in de vorm van leningen en daarmee toegekend.

Energiefonds Brabant (5 + paragraaf verbonden partijen)

Het fonds heeft als doel om energiebesparing en opwekking van duurzame energie aan te jagen en te versnellen door bij te dragen aan financiering van bewezen duurzame energietechnieken. De omvang van het fonds bedraagt € 60 mln en de looptijd is 24 jaar. Het fonds is sinds 2014

operationeel en ondergebracht bij de (BOM). De middelen zijn volledig gecommiteerd in de vorm van leningen en daarmee gealloceerd.

Breedbandfonds Brabant (5 + paragraaf verbonden partijen)

Middels Statenvoorstel 30/18 hebben PS d.d. 29/6/2018 ingestemd om het Breedbandfonds Brabant te beëindigen en de vrijvallende middelen uit het Breedbandfonds ad € 45,1 mln. te oormerken voor een Investeringsagenda Digitalisering. Hiervan is € 4 mln op de begroting geraamd voor uitvoeringskosten de komende jaren en voor het realiseren van kleine projecten. Vanuit het Breedbandfonds Brabant is € 4 mln in de begroting 2019 t/m 2023 geraamd voor uitvoeringskosten en voor het realiseren van kleine projecten.

Vanuit het Breedbandfonds is nog € 3,91 mln aan leningen verstrekt. Zodra deze afgelost zijn, kunnen de middelen opnieuw ingezet worden.

Van de resterende geoormerkte € 41 mln is op basis van het bestuursakkoord "Kiezen voor kwaliteit" € 8 mln gealloceerd voor Energie en in het bestuursakkoord "Samen, slagvaardig en slim: Ons Brabant" is € 25 mln gereserveerd voor economie en € 8 mln voor Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed.

Economische structuurversterking / digitalisering

Bij nieuwe bestuursakkoord 'Samen, Slagvaardig en Slim' is hiervoor € 25 mln. beschikbaar gesteld. Middels beleidskader Economie 2030 is voorgesteld om deze middelen in nieuw te vormen reserve beleidskader Economie 2030 te storten.

Energietransitie

Met Statenvoorstel 59/19 is besloten om de beschikbaar gestelde € 8 mln. in te zetten voor het uitvoeringsprogramma Energie 2020-2023.

Vrije tijd, cultuur, sport en erfgoed

Er is € 8 mln beschikbaar gesteld voor Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed. Middels de nog vast te stellen beleidskaders worden de middelen toegekend.

Derde tranche

In het bestuursakkoord Beweging in Brabant zijn in de derde tranche middelen gelabeld voor de onderwerpen/thema's: transitie agrofood, energietransitie, energieneutrale woningen, ecologische structuurversterking, deltaprogramma, economische structuurversterking en cultuur en leefbaarheid.

Transitie Agrofood (7)

De beschikbare middelen zijn volledig toegekend op basis van het Uitvoeringsprogramma Agrofood en het aangenomen besluit op 7 juli 2017 'Versnelling transitie veehouderij (inclusief Stalderingsloket)'.

Er resteert nog een bedrag van € 1,4 mln dat nog niet op de begroting is geraamd. Deze middelen zijn gereserveerd voor POP3 (toekomstbedrijven), project Translab en innovatie.

Energietransitie en Energieneutrale woningen (6)

De beschikbare middelen zijn volledig gealloceerd. De gealloceerde middelen zijn inclusief risicoafdekkingen ad € 3,5 miljoen t.b.v. afdekking van de garantstelling in het kader van Geothermie en € 1,1 mln. Participatiefonds Windmolenpark A16.

Ecologische structuurversterking

De beschikbare middelen zijn volledig toegekend.

Deltaprogramma (3)

De beschikbare middelen zijn volledig toegekend.

Economische structuurversterking (5)

Van de beschikbare middelen is ongeveer € 132 mln gealloceerd. De gealloceerde middelen zijn inclusief diverse risicoafdekkingen van ruim € 14 mln (€ 6 mln t.b.v. de MKB+ faciliteit, € 2 mln t.b.v. HTSM, € 1,66 mln t.b.v. One Logistics en € 4,66 mln t.b.v. Nationale plan Photon Delta). Voor het restant bedrag (ruim € 11 mln.) worden nog de meeste projectvoorstellen m.b.t. Agrifood Innovation-aanpak om aanspraak te kunnen maken op het restant bedrag (ad € 11 mln) uitgewerkt, maar (de meeste) hebben nog niet het gewenste niveau van uitwerking. Het proces om te komen tot meer uitgewerkte/concretere voorstellen is in volle gang. Momenteel vinden nadere verkenningen plaats hoe we gezamenlijk met onze partners tot goede proposities kunnen komen. Een projectvoorstel, wat wel reeds verder uitgewerkt is betreft Agrifood Innovation, deze maakt onderdeel uit van de Regio Deal Noordoost-Brabant (zie statenmededeling Regio Deal Noordoost-Brabant d.d. 30/6/2020) en vraagt vanuit Economische structuurversterking bijdrage ad € 3,1 mln.

Cultuur en Samenleving

Op basis van het Uitvoeringsprogramma Cultuur, Erfgoed en de Sportagenda is € 18 mln gealloceerd. Het restant van € 1,3 mln is gereserveerd voor Erfgoed (€ 0,7 mln), Cultuur (€ 0,5 mln) en Sport (€ 0,1 mln).

Wat mag het kosten?

In navolgende tabel is voor ieder investeringsvoorstel aangegeven wat het oorspronkelijk vastgesteld krediet is, welke aanpassingen daar in de loop van de tijd op zijn geweest, hoeveel daarvan tot het voorgaande begrotingsjaar gerealiseerd is, en wat er voor de komende jaren gepland is. Op deze wijze wordt in deze paragraaf inzicht en overzicht in het verloop van de investeringsagenda als geheel gegeven.

Financieel meerjarenoverzicht van de investeringsvoorstellen uit de drie tranches van de investeringsagenda

Investeringsvoorstel (bedragen x € 1mln)	Bedrag oorspr.	Max beschikbaar	Realisatie t/m 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022 e.v.	Gealloceerd	
							maar niet geraamd	Nog niet gealloceerd
Energietransitie 1)	71,20	59,20	48,99	-1,45	0,20	0,78	10,00	0,69
Landschappen van allure	56,15	53,90	51,92	0,00	0,00	0,00	1,98	0,00
Brabant C / BHC (incl. correctie afwikkelingsverschil aangepast in 2019)	50,00	35,00	22,33	4,91	3,83	3,83	0,10	0,00
Sportplan 2016	40,00	38,40	38,40	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Grote erfgoedcomplexen	61,50	39,00	28,15	4,05	3,20	0,00	3,60	0,00
Appraatskosten 1e tranche	-	7,44	7,44	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Totaal 1e tranche	278,85	232,94	197,23	7,51	7,23	4,61	15,68	0,68
Groen Ontwikkelfonds Brabant 4) (incl. correctie afwikkelingsverschil aangepast in 2019)	240,00	235,00	177,84	-47,63	18,05	4,98	81,76	0,00
Innovatiefonds Brabant 2)	125,00	125,00	-20,40	0,00	0,00		145,40	0,00
Energiefonds Brabant 2)	60,00	60,00	3,10	-3,10	0,00		60,00	0,00
Breedbandfonds Brabant/agenda digitalisering 6)	50,00	9,00	0,91	2,02	0,75	0,75		4,57
Economische structuurversterking /digitalisering 6)		25,00	0,00					25,00
Energietransitie 6) en 7)		8,00	0,00	2,00	2,00	4,00		0,00
Vrije tijd, cultuur, sport en erfgoed		8,00	0,00					8,00
Apparaatskosten 2e tranche	19,00	4,00	1,32	0,24	0,24	0,96	1,24	0,00
Totaal 2e tranche	494,00	474,00	162,77	-46,47	21,04	10,69	288,40	37,58
Transitie agrofood	15,00	14,40	10,82	2,17	0,00			1,40
Energietransitie 4)	20,00	19,20	13,49	1,05	0,00		4,66	0,00
Energieneutrale woningen	8,00	7,70	5,94	1,75	0,00			0,01
Ecologische structuurversterking	50,00	48,00	22,50	8,50	8,50	8,50		0,00

Investeringsvoorstel (bedragen x € 1mln)	Bedrag oorspr.	Max beschikbaar	Realisatie t/m 2019	Raming 2020	Raming 2021	Gealloceerd		
						Raming 2022 e.v.	maar niet geraamd	Nog niet gealloceerd
Deltaprogramma	30,00	28,80	28,80	0,00	0,00			0,00
Economische structuurversterking 5) en 8)	150,00	144,00	105,61	13,40	-0,80	0,10	14,30	11,40
Cultuur en leefbaarheid	20,00	19,20	13,90	3,45	0,50			1,35
Appraatskosten 3e tranche	-	11,70	11,70	0,00	0,00			0,00
Totaal 3e tranche	293,00	293,00	212,76	30,33	8,20	8,60	18,96	14,16

- 1) Exclusief Clean Tech fonds, deze is in 2013 betaald uit de algemene middelen. Restant € 10 miljoen is gealloceerd voor afdekking lening aan Biobasedfonds bij de BOM.
- 2) Bedragen zijn volledig gecommitteerd in de vorm van leningen aan de desbetreffende fondsen daarmee dus ook gealloceerd. De bedragen die in de realisatie en ramingen zijn opgenomen hebben betrekking op de verliesvoorziening en dekking van de fondsmanagementkosten. In geval van Innovatiefonds is er een positief beleggingsresultaat gehaald in 2015 dat in 2016 is verantwoord.
- 3) Het gedeelte dat nog niet is opgenomen in realisatie en raming is geïnvesteerd in grond en dus gealloceerd totdat de grond wordt verkocht of ingezet als ruilgrond.
- 4) het deel dat gealloceerd is heeft voor € 3,5 miljoen betrekking op de afdekking van de garantstelling in het kader van Geothermie en € 1,1 mln. Participatiefonds Windmolenpark A16
- 5) het deel dat gealloceerd is heeft betrekking op de afdekking van de risico's m.b.t verstrekte leningen aan (o.a.) MKB-Plusfonds, OneLogistics, HTSM, Photonica en MIT (€ 14,3 mln.)
- 6) Bij het bestuursakkoord 2019-2023 is € 41 miljoen verdeeld vanuit het Breedbandfonds/ digitalisering naar 3 programma's: Economische structuurversterking, Energie en Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed.
- 7) Met Statenvoorstel 59/19 is besloten om € 8 miljoen in te zetten voor het uitvoeringsprogramma Energie 2020-2023
- 8) De nog niet gealloceerde middelen ad € 11,4 miljoen zullen aangewend worden t.b.v. het realiseren van de economische beleidsambities zoals benoemd in het Bestuursakkoord 2019-2023 "kiezen voor kwaliteit"

Europese programma's

Wat willen we bereiken?

In de huidige Europese programmaperiode 2014 - 2020 stelt de Europese Commissie miljarden aan Europese middelen beschikbaar om hun doelstellingen te verwezenlijken. De huidige maar ook de toekomstige Europese doelstellingen in de nieuwe Europese programmaperiode 2021-2027 sluiten perfect aan bij onze provinciale doelstellingen. Het zogenoemde multipliereffect van elke geïnvesteerde euro maken de Europese middelen tot belangrijke impuls gelden voor de provincie. De Europese middelen zijn een katalysator bij het stimuleren van vooral het bedrijfsleven en Triple Helix partners om te innoveren en innovatiekracht te verbinden met de huidige actuele maatschappelijke opgaven. Het is dan ook van belang om optimaal van deze Europese middelen gebruik te maken.

Wat gaan we daarvoor doen?

Om optimaal en op een strategische manier gebruik te maken van deze kansen die Europa ons biedt om de provinciale doelstellingen te bereiken zet de provincie Noord-Brabant en in het bijzonder het team Europese programma's sterk in op onderstaande Europese instrumenten. Ook voor de nieuwe Europese programmaperiode 2021-2027 zijn de voorbereidingen reeds in volle gang om zo goed mogelijk in te spelen op de kansen en mogelijkheden die Europa ons biedt en gaat bieden in de toekomst:

1. Subsidie instrumenten (majeure programma's OPZuid, POP3, Interreg)
2. Bancaire instrumenten
3. Beleidsinstrumenten
4. Voorbereiding nieuwe programmaperiode 2021-2027
 - Majeure Europese programma's
 - ReactEU
 - Joint Transition Fonds (JTF)

Ad) 1 Majeure Europese programma's

De Operationele programma's voor OP Zuid-Nederland (OP Zuid), Plattelands ontwikkelingsprogramma (POP3) en Interreg met hun doelstellingen dragen volledig bij aan "het bestuursakkoord" met de daaronder vallende programma's, met het zwaartepunt op economie, landbouw en ecologie.

Als management Autoriteit van OPZuid, gemandateerd management Autoriteit voor POP3 en strategisch partner voor Interreg speelt de provincie gedurende de gehele programmaperiode 2014-2020 een belangrijke rol bij het beheer, de vormgeving, uitvoering en lancering van de verschillende Europese programma's.

Hieronder een overzicht van de Europese programma's met hun huidige doelstellingen:

• **OPZuid**

Dit is een gezamenlijk programma voor de drie zuidelijke provincies. Binnen het OPZuid richten we ons op verbetering van het regionale concurrentievermogen en de werkgelegenheid.

• **INTERREG**

Interreg zet in op "grensvervaging" en bevordering van samenwerking tussen regionale gebieden in verschillende landen. Interreg A is gericht op grensoverschrijdende samenwerking. De nadruk ligt hierbij op de thema's innovatie, duurzaamheid en grensoverschrijdend arbeidsmarktbeleid.

• **Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3)**

Het POP3 programma richt zich op verduurzaming en innovatie van de landbouw en de daarmee

verbonden thema's zoals transitie agrofood, water, natuur, milieu en plattelandsonwikkeling. Innovatie is hierin het sleutelwoord.

Ad) 2 Bancaire instrumenten

- **Europees Fonds voor Strategische Investerings (EFSI)**

De provincie heeft de MKB-plusfaciliteit opgezet om snelgroeiende en innovatieve MKB- en midcap ondernemingen in Brabant te kunnen voorzien van durfkapitaal. De faciliteit richt zich nu hoofdzakelijk op participaties (equity). Het beschikbare bedrag aan publieke middelen daarvoor kan oplopen tot een totaal van €120 miljoen, waarvan € 30 mln. aan provinciale middelen, € 30 mln. aan rijksmiddelen en € 60 mln. aan middelen uit het Europees Fonds voor Strategische Investerings. De leningenkant van de MKB-plusfaciliteit is begin 2020 van start gegaan met de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst tussen de provincie en Invest-NL.

Ad) 3 Beleidsinstrumenten

- **Vanguard initiatief**

Het Vanguard initiatief is een initiatief waarin ruim 30 Europese regio's samenwerken. Het initiatief is gericht op een "slimme" revival van de Europese maakindustrie (Smart Industries). Brabant participeert actief in dit Europese samenwerkingsproject, gezien het grote belang van de Smart Industrie-agenda in onze regio.

- **Monitoring Europese programma's**

Jaarlijks monitort Stimulus Programmamanagement van de provincie Noord-Brabant - in samenwerking met European Regional Affairs Consultants (ERAC) - de verlening van Europese subsidies aan projecten met begunstigden die zijn gevestigd in Zuid-Nederland. Deze gegevens worden ieder half jaar geactualiseerd en laten zien aan hoeveel Brabantse projecten vanaf het begin van de huidige programmaperiode 2014-2020 tot heden Europese subsidie is toegekend.

Ad) 4 Voorbereiding nieuwe programmaperiode 2021-2027

Op dit moment zijn de voorbereidingen voor de nieuwe programmaperiode 2021-2027 al in volle gang. De kosten die hiermee gemoeid zijn worden gedekt uit de risicoreserve huidige Operationeel Programma.

- **Majeure programma's (OPZuid, POP, Interreg)**

Bij de vormgeving van het nieuwe OPZuid, POP en Interreg programma wordt de geactualiseerde Zuid-Nederlandse Regionale Innovatie Strategie (RIS3) als kader gebruikt. De nieuwe RIS3 zet zwaar in op de verschillende transitie (klimaattransitie, energietransitie, landbouwtransitie, grondstoffentransitie en gezondheidstransitie).

Nieuwe uitdagingen

- **ReactEU**

Voor de periode 2020 heeft de Europese Commissie een substantieel bedrag beschikbaar gesteld middels het ReactEU programma. Het nieuwe programma is gericht op crisisherstel en een groen, digitaal en veerkrachtig herstel en behoeft geen cofinancieringsverplichting (100 % EU). Het ReactEU-geld dient uiterlijk ultimo 2023 te zijn besteed in een extra prioriteit in het lopende OPZuid. Om optimaal gebruik te maken van deze extra Europese middelen is het team Europese programma's op dit moment bezig met de inrichting van de uitvoering.

- **Just transition Fund (JTF)**

De Europese commissie stelt ook miljarden ter beschikking via het JTF dat onderdeel uitmaakt van het Just Transition Mechanism binnen de Europese Green Deal. Het mechanisme biedt steun aan regio's die economisch meer afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen en bij de ontwikkeling van vaardigheden die

aansluiten op de arbeidsmarkt. Het is een gebiedsgericht programma. Voor de provincie Noord-Brabant maakt Moerdijk een grote kans om in aanmerking te komen voor middelen uit het JTF. Ook hier zet het team Europese programma's zich in om de kansen die er liggen in dit programma optimaal te benutten.

Wat mag het kosten?

Het Europese beleid kent een cyclus van 7 jaar. De huidige programmaperiode loopt van 2014 tot en met 2020. De beschikbare EU-middelen zijn bekend inclusief de percentages waarin ze als cofinanciering kunnen bijdragen aan ons provinciaal beleid en de verwachte kosten die zijn gemoeid voor de uitvoering van de programma's (zoals de afhandeling van de aanvragen en de monitoring). Bij de match van de provinciale cofinanciering aan de Europese middelen wordt het principe van comply-or-explain toegepast. Bij elk nieuw project wordt de "financiële trap" afgelopen 1) is een bijdrage noodzakelijk? 2) is het mogelijk revolverend te investeren? 3) Kunnen Europese programma's of andere regelingen gebruikt worden? 4) Is er nog incidentele ruimte in de exploitatiebegroting?

Europese programma's: begroting 2020/2021 (€mln.)						
Programma's	Financiële inzet Europese Programma's 2014-2020	Bijgestelde ambitie inzet Europese programma's 2014-2020	Beschikbare middelen a.g.v. dotaties reserve	Verschuiving middelen van Interreg naar OPzuid	Uitgaven t.l.v. reserve t/m 2020	Verwachte stand reserve per 31-12-2020
OP Zuid	27	27	30	7	33	4
POP3	30	35	44		36	8
Interreg A	34	25	25	-7	11	7
Uitvoering	12	16	14		14	*
Totaal	103	103	113	0	94	19

* De POP3 uitvoeringskosten van het RVO zijn nog in onderhandeling.

Financiering nieuwe Europese programmaperiode 2021-2027

De lopende Europese programma's zijn voorzien van cofinanciering (gebruik van bestaande reserves). De nieuwe periode loopt formeel van 2021-2027. Het is zaak nu al stil te staan bij de provinciale cofinanciering in deze nieuwe periode. Voor de huidige Europese programmaperiode was 103 mln. vrijgemaakt uit de reguliere begroting en de Essent reserves. Deze luxe hebben we in de toekomst niet meer.

Voor de nieuwe Europese programmaperiode 2021-2027 wordt de cofinanciering op een andere manier vormgegeven. In de komende periode is het uitgangspunt dat Europese middelen gematched wordt met middelen uit de reguliere begroting. Grofweg kan als uitgangspunt genomen worden dat een soortgelijk bedrag nodig is voor de nieuwe programmaperiode wat neerkomt op een jaarlijkse inzet van €15 mln.. Deze €15 mln. kan grotendeels gematched worden met middelen van de ontwikkelprogramma's. Per thema kan voor € 2 à € 3 mln. per jaar deelgenomen worden in Europese Programma's als OPZuid, Interreg en POP. De hefboom op deze middelen is afhankelijk van het thema 2 à 6.

Een bijdrage voor de uitvoering van de programma's (Stimulus, Interreg-secretariaten, RVO) is naar schatting jaarlijks € 2 à € 3 mln. en dient separaat vrijgemaakt te worden (niet ten laste van de ontwikkelprogramma's).

Financiële begroting

Algemene grondslagen voor begroting en jaarstukken

De begroting is opgesteld met inachtneming van de voorschriften van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Volgens het BBV is het gemodificeerd stelsel van lasten en baten van toepassing.

In overeenstemming met de BBV-regelgeving is het autorisatieniveau bepaald op het totaal van de lasten en het totaal van de baten per programma.

De begroting geeft in overeenstemming met de normen van het BBV een zodanig inzicht dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd over de financiële positie en over de baten en lasten. De baten en lasten worden tenzij anders vermeld toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben.

Basis voor de ramingen in de begroting

De begroting 2021 bestaat uit de oorspronkelijke ramingen van ongewijzigd beleid met daarbij de effecten van de 2e bestuursrapportage 2020 die op 16 oktober 2020 door PS is/wordt vastgesteld.

Lastneming subsidies

De Commissie BBV heeft op 15 mei 2020 nadere richtlijnen gepubliceerd over de lastneming bij door provincies en gemeenten verstrekte subsidies. Deze richtlijnen leiden tot een wijziging in het moment van lastneming bij verstrekte subsidies in begroting en jaarrekening. De wijziging heeft betrekking op nieuwe subsidieverleningen vanaf 1 januari 2021.

Voor alle tot en met 31 december 2020 door de provincie verstrekte subsidies heeft deze gewijzigde regelgeving geen gevolgen.

Wat er wijzigt voor subsidies

De provincie verstrekt subsidies in de vorm van een lening, garantstelling of als een geldbedrag in de vorm van een exploitatiesubsidie of projectsubsidie.

De wijziging van de BBV-regelgeving gaat gelden voor alle projectsubsidies waarvan de bijbehorende activiteiten in een later jaar starten of over meerdere jaren lopen en waarvan het subsidiebedrag boven het door PS vastgestelde grensbedrag uitkomt.

Dit grensbedrag wordt formeel door PS bij de behandeling van de begroting 2021 vastgesteld.

Om te voorkomen dat er onnodig zware administratieve lasten ontstaan voor subsidieontvanger en subsidieverstrekker dient het grensbedrag niet te laag te worden vastgesteld. Door provincies is in samenspraak met BZK en accountants een bandbreedte van tussen de 0,25 % en 0,5 % van de begrotingsomvang als richtlijn aangegeven voor de bepaling van het grensbedrag.

Van projectsubsidies verleend ná 31 december 2020 waarvan de activiteiten in een later jaar starten of over meerdere jaren lopen en waarvan het subsidiebedrag hoger is dan het door PS-vastgestelde grensbedrag, worden de subsidielasten aan de verschillende begrotingsjaren toegerekend conform de door de subsidieontvanger aangeleverde bestedingsinformatie.

Om gedurende de looptijd zicht te houden op een juiste toerekening wordt de subsidieontvanger verplicht om materiële afwijkingen groter dan € 0,5 miljoen t.o.v. de cumulatieve bestedingsinformatie (Uit de meest recente beschikking na eventueel reeds eerder verwerkte aanpassingen), gerekend vanaf startjaar tot het dan lopende kalenderjaar, onverwijld te melden, opdat de provincie de toerekening van de lasten in haar begroting c.q. jaarrekening kan bijstellen en de subsidiebeschikking daarop te herzien.

Er moet rekening gehouden worden met het feit dat hogere regelgeving zwaardere verantwoordingseisen kan stellen. Dit komt bijvoorbeeld voor op beleidsterreinen waar Europees recht soms tot zwaardere verantwoording verplicht. Een ander voorbeeld betreft specifieke uitkeringen die via de methodiek van Single information-Single audit verantwoord moeten worden.

Zicht op de nog vrije begrotingsruimte

Deze wijziging in de regelgeving m.b.t. subsidies bemoeilijkt het zicht op de vrije begrotingsruimte. Immers met elke afgegeven subsidiebeschikking wordt een verplichting voor het volledige subsidie-bedrag aangegaan. Die verplichting komt nu deels niet meer in de staat van lasten en baten van het lopende begrotingsjaar tot uitdrukking omdat de lasten van meerjarige projectsubsidies - boven het grensbedrag - als last moeten worden toegerekend aan het jaar waarin de subsidieactiviteiten door de subsidieontvanger worden uitgevoerd. Deze verplichtingen die hun last drukken op toekomstige jaren worden bij de jaarrekening in de toelichting op de balans opgenomen bij de niet uit de balans blijvende verplichtingen.

Investerings en afschrijvingen (uitwerking financiële verordening art.6)

Aan investeringen worden geen indirecte kosten c.q. rente toegerekend.

Kosten voor onderzoek en ontwikkeling worden niet geactiveerd.

Bijdragen aan investeringen van derden worden niet geactiveerd. Investeringsbijdragen van de provincie aan gemeenten en andere instellingen worden niet geactiveerd maar ineens ten laste van de exploitatie gebracht conform het besluit van PS bij Voorjaarsnota 2010.

Afschrijvingsbeleid

De materiële vaste activa met economisch nut en de investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut worden afgeschreven rekening houdend met de actuele regelgeving en overeenkomstig de normen gangbaar in het maatschappelijk verkeer.

De materiële vaste activa met economisch nut worden lineair afgeschreven in maximaal:

- a. 25 jaar : bedrijfsgebouwen
- b. 25 jaar : vervoermiddelen
- c. 15 jaar: machines apparaten en installaties;
- d. 15 jaar: meubilair.

Activa met economisch nut en een verkrijgingsprijs van minder dan € 250.000 worden niet geactiveerd, uitgezonderd gronden en terreinen. Deze laatst genoemden worden altijd geactiveerd.

De materiële vaste activa in de openbare ruimte met maatschappelijk nut worden lineair afgeschreven in maximaal:

- a. 15 jaar wegen
- b. 15 jaar infra-projecten.

Financiële vaste activa

De kapitaalverstrekkingen aan de deelnemingen zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingsprijs vindt afwaardering plaats.

Uitzondering hierop zijn de deelnemingen NV BNG, NV Waterschapsbank, Enexis Holding NV, Publiek belang elektriciteitsproductie NV, NV Brabant Water, PZEM NV, NV Eindhoven Airport, BV TOM en CV TOM, Brabant Startup Fonds BV en Breedbandfonds Brabant . De kapitaalverstrekking aan deze deelnemingen is op € 0 gewaardeerd.

Nazorgfonds

Het nazorgfonds heeft een afzonderlijke jaarrekening. Hierin worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde met uitzondering van effecten. Deze effecten, die bestaan uit participaties in beursgenoteerde en niet-beursgenoteerde fondsen, worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Waardeveranderingen hiervan worden rechtstreeks verwerkt in de winst- en-verliesrekening. Na de sluiting van een stortplaats wordt voor de uitvoering van de nazorg in het Nazorgfonds een voorziening aangehouden. De provincie is na de sluiting wettelijk verantwoordelijk voor de uitvoering van de nazorg. Mocht die voorziening op enig moment ontoereikend zijn, dan dient de provincie de voorziening aan te vullen of zich daarvoor garant te stellen.

De waarderingsgrondslagen van het nazorgfonds zijn van invloed op de begroting en jaarstukken van de provincies. Een voorziening wordt binnen de begroting van de provincie gevormd indien de voorziening bij het nazorgfonds ontoereikend is.

Reserves (uitwerking financiële verordening art.7)

Reserves worden ingesteld, opgeheven en samengevoegd bij PS-besluit.

Voor elke nieuw in te stellen bestemmingsreserve wordt aan PS een instellingsbesluit voorgelegd met de volgende gegevens:

- doelstelling en gebruik;
- toegestane minimum en maximumstand;
- toevoegingen en onttrekkingen;
- bepalingen omtrent opheffing/looptijd reserve;
- eventuele rentetoevoeging.

Het college biedt PS één keer per bestuursperiode een nota reserves aan. Deze nota wordt door PS vastgesteld en behandelt:

- de vorming en de besteding van de reserves;
- de eventuele rentetoevoeging aan de reserve(s);
- de bepalingen omtrent de opheffing/looptijd van de reserves.

Indien een bestemmingsreserve voor een bepaald doel rekening houdend met de bepalingen voor opheffing/de aangegeven maximale looptijd niet heeft geleid tot de realisering van dat doel, valt de bestemmingsreserve vrij en wordt deze aan de algemene reserve toegevoegd.

Rente

Op de reserves wordt geen rente bijgeschreven.

De provincie hanteert een gesloten rentesysteem waarbij het saldo van de rentekosten en rente-inkomsten wordt opgevangen binnen de Dividend- en rentereserve.

De rentelasten van investeringen maken deel uit van het gesloten rentesysteem dat de provincie hanteert en komen in de begroting tot uitdrukking in het onderdeel algemeen financieel beleid.

Salariskosten en toerekening van organisatiekosten

De structurele salariskosten zijn gebaseerd op de toegestane formatiesterkte op basis van een 36-urige werkweek.

Op 28 februari 2019 hebben IPO-bestuur en bonden ingestemd met een CAO voor provincies die loopt van 1 januari 2019 t/m 31 december 2020.

Indexering

In het bestuursakkoord is in de financiële positie rekening gehouden met indexatie van de meerjarenraming. Hieraan liggen de volgende beleidsuitgangspunten ten grondslag:

- Indexatie wordt toegepast op beleidsprogramma's en organisatiekosten die gefinancierd worden door algemene middelen
- Indexatie wordt toegepast op de relevante exploitatie-uitgaven van de begroting
- Indexatie is alleen van toepassing op structurele bedragen uit de begroting en er wordt een standaardverdeling voor loon en prijs gehanteerd.
- De indexatie voor loon en prijs is gebaseerd op relevante indexen uit het Centraal Economisch Plan, dat elk jaar in maart wordt gepubliceerd door Centraal Planbureau.
- De indexatie wordt elke jaar als onderdeel van de bestuursrapportage via een begrotingswijziging voor het jaar t+1 verwerkt.
- Voorstellen voor de toepassing van andere indexatiebedragen zijn mogelijk, als de toegepaste indexatie niet afdoende blijkt. Hiertoe worden onderbouwde separate voorstellen bij de bestuursrapportage aan uw Staten voorgelegd.
- Indexatie van structurele investeringskredieten vindt niet plaats op basis van het indexatiebeleid. Bij periodieke herijking worden de consequenties van loon- en prijsontwikkeling, ontwikkelingen en innovaties meegenomen. Deze herijking wordt middels een separaat voorstel aan uw Staten voorgelegd.

Algemene uitkering en decentralisatieuitkeringen van het provinciefonds

De raming van de algemene uitkering is gebaseerd op de meicirculaire 2020. De raming is bij de bestuursrapportage II-2020 bijgesteld en toegelicht. In begrotingsbedrag 2021 is het geraamde accres 2021 volledig meegenomen in tegenstelling tot voorgaande jaren. Voor de jaren 2020 en 2021 zijn afspraken gemaakt tussen Rijk en decentrale overheden als onderdeel van het compensatiepakket coronacrisis. Daarbij wordt door het bevriezen van het accres voor 2020 en 2021 meer stabiliteit en zekerheid geboden.

Decentralisatie-uitkeringen maken deel uit van het provinciefonds, maar hebben een eigen verdeling. De begrotingsbedragen 2021 zijn gebaseerd op de meicirculaire 2020.

Opcenten motorrijtuigenbelasting

De geraamde opcenten zijn gebaseerd op het meest recent houderschapsbestand van de belastingdienst en voorgenomen opcententarief van 2021, zijnde 78,4.

Begrotingsstructuur

Teneinde tot een betere sturing en verantwoording te komen is er met ingang van de begroting 2020 voor gekozen om over te gaan tot een compactere begrotingsstructuur. Het aantal programma's in de begroting is gewijzigd van 6 programma's met ca 20 onderliggende productgroepen naar 10 programma's. Beoogd wordt daarmee om een compactere en leesbare begroting aan PS voor te leggen, waarbij beter geformuleerde doelstellingen met passende kritieke prestatie-indicatoren het debat tussen PS en GS ondersteunen en PS faciliteren in hun kaderstellende en controlerende rol, om daarmee de sturings- en verantwoordingscyclus verder te verbeteren. Het begrotingsjaar 2021 is het 2e begrotingsjaar waarvoor deze structuur geldt.

I Financiële positie: Overzicht van lasten en baten

Autorisatie en overzicht van lasten en baten

In het overzicht van lasten en baten worden de lasten, de baten en het saldo van de begroting conform artikel 17 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) gerecapituleerd.

De door PS te autoriseren begrotingsbedragen zijn (in overeenstemming met de BBV-regelgeving) in één overzicht van lasten en baten opgenomen. De lasten en baten in dit overzicht sluiten aan bij de overzichten van lasten en baten zoals die bij elke begrotingsprogramma zijn opgenomen.

Een meerjarig overzicht van de lasten en baten in de begroting per programma is opgenomen in de bijlagenbundel-bijlage 1.

Een meerjarig gedetailleerd overzicht ingedeeld naar de voorgeschreven taakvelden is opgenomen in de door GS vast te stellen "Uitvoeringsinformatie 2021". Zie bijlagenbundel-bijlage 4.

Overzicht van lasten en baten begroting 2021 (BBV art.17)			Bedragen x € 1.000	
	Lasten	Baten	Saldo	
01	Bestuur en veiligheid			
	Programmalasten/programma baten	2	-13.738	
	Toegerekende organisatiekosten	0	-5.888	
	<u>Totaal programma</u>	<u>2</u>	<u>-19.626</u>	
02	Ruimte en wonen			
	Programmalasten/programma baten	520	-26.842	
	Toegerekende organisatiekosten	0	-5.931	
	<u>Totaal programma</u>	<u>520</u>	<u>-32.773</u>	
03	Water en Bodem			
	Programmalasten/programma baten	4.922	-36.358	
	Toegerekende organisatiekosten	0	-4.147	
	<u>Totaal programma</u>	<u>4.922</u>	<u>-40.505</u>	
04	Natuur en milieu			
	Programmalasten/programma baten	4.816	-117.279	
	Toegerekende organisatiekosten	0	-8.673	
	<u>Totaal programma</u>	<u>4.816</u>	<u>-125.952</u>	
05	Economie, kennis en talentontwikkeling			
	Programmalasten/programma baten	101	-27.849	
	Toegerekende organisatiekosten	0	-5.500	
	<u>Totaal programma</u>	<u>101</u>	<u>-33.349</u>	
06	Energie			
	Programmalasten/programma baten	181	-5.928	
	Toegerekende organisatiekosten	0	-2.888	
	<u>Totaal programma</u>	<u>181</u>	<u>-8.816</u>	
07	Landbouw en voedsel			
	Programmalasten/programma baten	0	-2.238	
	Toegerekende organisatiekosten	0	-2.767	
	<u>Totaal programma</u>	<u>0</u>	<u>-5.005</u>	
08	Basisinfrastructuur mobiliteit			
	Programmalasten/programma baten	6.041	-171.230	
	Toegerekende organisatiekosten	0	-11.320	
	<u>Totaal programma</u>	<u>6.041</u>	<u>-182.549</u>	
09	Mobiliteitsontwikkeling			
	Programmalasten/programma baten	13.811	-125.217	

Overzicht van lasten en baten begroting 2021 (BBV art.17)				Bedragen x € 1.000
	Lasten	Baten		Saldo
Toegerekende organisatiekosten	4.733	0		-4.733
Totaal programma	<u>143.761</u>	<u>13.811</u>		<u>-129.950</u>
10 Vrije tijd, cultuur, sport en erfgoed				
Programmalasten/programma baten	55.277	676		-54.601
Toegerekende organisatiekosten	3.448	0		-3.448
Totaal programma	<u>58.726</u>	<u>676</u>		<u>-58.050</u>
31.02 Algemene dekkingsmiddelen				
- Heffing opcenten motorrijtuigenbelasting		267.411		267.411
- Algemene uitkeringen / decentralisatie-uitkeringen		275.278		275.278
- Dividenden		23.331		23.331
- Financieringsfunctie	1.440	40.065		38.625
- Overige algemene dekkingsmiddelen	1.249	283		-966
Totaal 31.02	<u>2.689</u>	<u>606.368</u>		<u>603.679</u>
31.03 Overhead, VPB en stelposten				
- Geraamde kosten van overhead	73.480	0		-73.480
Geraamde bedrag van de heffing van de				
- vennootschapsbelasting	0	0		0
- Stelposten (exclusief onvoorzien)	81.918	0		-81.918
- Onvoorzien	1.308	0		-1.308
Totaal 31.03	<u>156.706</u>	<u>0</u>		<u>-156.706</u>
Totaal algemeen financieel beleid	<u>159.395</u>	<u>606.368</u>		<u>446.973</u>
Totaal lasten en baten	<u>827.040</u>	<u>637.437</u>		
Totaal saldo van baten en lasten				<u>-189.603</u>
Toevoegingen aan reserves	290.124			-290.124
Onttrekkingen aan reserves		479.728		479.728
Geraamd resultaat				<u>0</u>

			Bedragen x €
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves			1.000
	Storting	Onttrekking	
Programma Ruimte en Wonen			
Reserve ontwikkelbedrijf		2.919	
Reserve werklocaties		2.783	
Risicoreserve de Kempen		20	
Programma Water en Bodem			
Reserve DU bodem		1.693	
Reserve PMWP		37.281	
Programma Natuur en milieu			
Reserve natuurbeheer en ontwikkeling		64.667	
Reserve natuur en landschapsbeleid		10.977	
Reserve omgevingsdiensten		25.977	
Programma Economie, kennis en talentontwikkeling			

Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves			Bedragen x € 1.000
	Storting	Onttrekking	
Reserve Europese programma's		4.748	
Programma Mobiliteitsontwikkeling			
Reserve Spaar- & Investeringsfonds/DU verkeer en vervoer		143.139	
Programma Vrije tijd, cultuur, sport en erfgoed			
Reserve instandhouding onroerend erfgoed		4.894	
Algemeen financieel beleid			
Algemene reserve			
- Alg.reserve component Overheveling	0	25	
- Algemene reserve doorgeschoven ruimte	15.163	94.449	
- Algemene reserve BA middelen	86		
- Risicoreserve	346	1.645	
Reserve Essent			
- Immunisatieportefeuille	1.227	1.247	
- Investeringsagenda	1.830	37.379	
- Balansverkorting	30.000		
- Dividend en rentereserve		45.085	
Res.Co-financiering Europese programma's	0		
Res.instandhouding onroerend erfgoed	3.766		
Reserve natuur en landschapsbeleid	17.059		
Reserve Ontwikkelbedrijf	3.299		
Reserve natuurbeheer en ontwikkeling	74.041		
Reserve Spaar- & Investeringsfonds/DU verkeer en vervoer	87.699		
Risicoreserve grondportefeuille de Kempen	20		
Reserve DU bodem	0		
Reserve PMWP	14.442		
Reserve omgevingsdiensten	27.914		
Reserve werklocaties	2.829		
Reserve persoonlijk ontwikkelbudget	985	800	
Reserve organisatieontwikkeling	1.167		
Reserve regionaal programma Water en bodem	8.250		
	<u>290.124</u>	<u>479.728</u>	
Totaal lasten + stortingen in reserves (a)	1.117.165		
Totaal baten + onttrekkingen aan reserves (b)		1.117.165	
Geraamd resultaat (b/- a)			<u>0</u>

De toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves vinden plaats overeenkomstig de door PS vastgestelde instellingsbesluiten van de reserves.

De onttrekkingen aan de reserves vinden plaats ter dekking van de uitgaven die bij de verschillende programma's in de begroting zijn geraamd.

II Uiteenzetting van de financiële positie

Inleiding

De belangrijkste verschillen tussen de begroting 2021 en de begroting 2020 zijn per programma toegelicht in de begroting.

Een gezonde financiële positie van de provincie komt in de begroting en meerjarenraming tot uitdrukking in een adequaat weerstandsvermogen en in een sluitende begroting.

Weerstandsvermogen

Voor een toelichting op het weerstandsvermogen wordt verwezen naar de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. De verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit blijft binnen de voorgestelde bandbreedte.

Sluitende begroting en structureel evenwicht

Sluitende begroting

Uit de regel "Geraamd resultaat" in onderstaande tabel blijkt dat de begroting precies in evenwicht is. De lasten + de toevoegingen aan de reserves zijn gelijk aan de baten + de onttrekkingen aan de reserves. Daarmee is sprake van een sluitende begroting.

Structureel evenwicht

Om vast te stellen of er naast een sluitende begroting voor het jaar 2021 ook sprake is van een structureel evenwicht, schrijft het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) voor, dat een limitatief overzicht in de begroting wordt opgenomen van de incidentele lasten en incidentele baten. Dit limitatief overzicht van de incidentele lasten en baten zoals bedoeld in BBV artikel 19 is in de bijlagenbundel in bijlage 3 opgenomen.

Op basis van dit limitatieve overzicht zijn in onderstaande tabel de incidentele en structurele componenten van de lasten en baten inzichtelijk gemaakt.

Uit de tabel blijkt dat de begroting 2021 structureel evenwicht kent, de structurele baten van de jaren 2021 tot en met 2024 zijn hoger dan de structurele lasten.

N.B. Het BBV schrijft voor dat incidentele lasten en baten, lasten en baten zijn die niet langer dan drie jaar in de begroting voorkomen.

Dit BBV-voorschrift vereist verder dat wordt aangegeven welke toevoegingen en onttrekkingen aan reserves als structureel zijn te beschouwen. In het BBV wordt er in principe van uitgegaan dat alle toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves incidenteel van aard zijn, maar afwijkingen op deze regel zijn mogelijk.

De toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves in de begroting 2021 en de meerjarenraming 2022-2024 worden door de provincie als incidenteel beschouwd.

NB een overzicht van beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves blijft daarom achterwege.

Structureel begrotingsevenwicht												Bedragen x € 1.000			
	Begr.2020			Begr.2021			Begr.2022			Begr.2023			Begr.2024		
	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel
Lasten - programma															
Bestuur en veiligheid	21.554	476	21.078	19.629	199	19.430	13.866	199	13.668	13.635	0	13.635	9.762	0	9.762
Ruimte en wonen	23.694	10.915	12.779	33.293	21.289	12.004	11.131	5.213	5.918	5.115	0	5.115	3.647	0	3.647
Water en Bodem	53.284	39.044	14.240	45.427	26.565	18.862	16.143	4.207	11.936	17.189	2.865	14.325	35.162	16.368	18.794
Natuur en milieu	153.507	51.079	102.428	130.768	28.602	102.165	111.699	12.036	99.663	85.283	31	85.253	82.798	7.281	75.518
Economie	74.235	38.310	35.925	33.450	5.510	27.941	27.905	5.510	22.395	21.436	0	21.436	19.937	0	19.937
Energie, circulaire samenleving en gezondh	13.972	8.181	5.792	8.998	0	8.998	5.050	0	5.050	4.965	0	4.965	959	0	959
Landbouw en voedsel	28.257	25.130	3.127	5.005	2.238	2.767	600	600	0	0	0	0	0	0	0
Basisinfrastructuur mobiliteit	188.905	16.499	172.405	188.590	3.318	185.272	177.594	0	177.594	182.092	0	182.092	183.040	0	183.040
Mobiliteitsontwikkeling	62.008	40.007	22.000	143.761	106.820	36.941	121.537	54.090	67.446	143.673	70.635	73.038	60.640	1.403	59.237
Cultuur, erfgoed, samenleving en sport	68.511	20.752	47.759	58.726	12.493	46.232	45.173	3.833	41.340	41.016	0	41.016	39.539	0	39.539
Algemeen financieel beleid	107.842	736	107.106	159.395	58.857	100.538	223.647	42.167	181.481	213.223	42.817	170.406	222.737	71.529	151.209
Totaal lasten	795.769	251.129	544.640	827.041	265.890	561.150	754.344	127.854	626.491	727.627	116.347	611.279	658.222	96.579	561.642
Baten - programma															
Bestuur en veiligheid	127	125	2	2	0	2	2	0	2	2	0	2	2	0	2
Ruimte en wonen	0	0	0	520	520	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Water en Bodem	7.362	2.699	4.663	4.922	597	4.325	5.922	1.597	4.325	5.325	1.000	4.325	5.235	1.000	4.235
Natuur en milieu	13.912	8.420	5.492	4.816	200	4.616	4.616	0	4.616	4.491	0	4.491	4.106	0	4.106
Economie	14.281	14.183	99	101	0	101	103	0	103	545	0	545	0	0	0
Energie, circulaire samenleving en gezondh	1.401	970	431	181	0	181	181	0	181	181	0	181	181	0	181
Landbouw en voedsel	145	145	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Basisinfrastructuur mobiliteit	20.173	2.312	17.862	6.041	2.120	3.921	1.721	0	1.721	1.721	0	1.721	1.445	0	1.445
Mobiliteitsontwikkeling	29.209	27.283	1.926	13.811	294	13.517	33.468	0	33.468	32.504	0	32.504	32.369	0	32.369
Cultuur, erfgoed, samenleving en sport	717	226	491	676	25	651	651	0	651	651	0	651	651	0	651
Algemeen financieel beleid	737.211	134.674	602.538	606.368	4.939	601.429	590.975	935	590.040	597.592	0	597.592	606.824	0	606.824
Totaal baten	824.539	191.036	633.504	637.437	8.694	628.743	637.639	2.532	635.107	643.013	1.000	642.013	650.813	1.000	649.813
Saldo van baten en lasten B-/A	28.771			-189.603			-116.705			-84.614			-7.409		
Stortingen in reserves	514.937	514.937	0	290.124	290.124	0	260.070	260.070	0	246.323	246.323	0	235.630	235.630	0
Onttrekkingen aan reserves	486.166	486.166	0	479.728	479.728	0	376.775	376.775	0	330.937	330.937	0	243.038	243.038	0
Geraamd resultaat (B-A+D-C)	0			0			0			0			0		
<i>Totaal structurele lasten</i>			544.640			561.150			626.491			611.279			561.642
<i>Totaal structurele baten</i>			633.504			628.743			635.107			642.013			649.813
Structurele baten -/- structurele lasten			88.864			67.593			8.616			30.734			88.171

Een limitatief overzicht van de incidentele lasten en baten en van de mutaties in de reserves is opgenomen in bijlage 3. Alle toevoegingen en onttrekkingen aan reserves worden aangemerkt als incidenteel.

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

In het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is bepaald dat de arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume onderdeel vormen van de uiteenzetting over de financiële positie in de begroting.

Deze verplichtingen zijn ook in de meerjarenraming opgenomen.

Bedragen zijn exclusief indexering (prijspeil 2020).

Ambtelijk apparaat

Vakantiegeld

Met ingang van 2015 is in de Collectieve Arbeidsvoorwaardenregeling Provincies (CAP) is het vakantiegeld onderdeel geworden van het Individueel Keuze-Budget, dat binnen het kalenderjaar volledig moet zijn opgenomen. Daarmee is er ultimo van het boekjaar geen verplichting meer van opgebouwd vakantiegeld.

Wachtgelden en aanvullende uitkeringen aan voormalig personeel (op de eigen payroll)

Na afloop van vroegere wachtgelduitkeringen aan personeel in 2017 komen deze niet meer voor op grond van huidige regelgeving.

Inkomensvoorziening vml. personeel via uitkeringsinstantie (werkloosheid, gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid, suppletie)

De Provincie is eigenrisicodragers voor de WW- en de WGA-uitkeringen o.g.v. de Wet Inkomen en Arbeid. Dat geldt uiteraard ook voor het bovenwettelijk deel van de WW. De uitkeringsinstanties die deze voorzieningen uitvoeren declareren de kosten maandelijks bij de provincie.

Voor 2021 e.v. jaren moet rekening worden gehouden met een totaal volume aan uitkeringslasten van ca. € 350.000, alsmede met de uitvoeringskosten die de uitkeringsinstantie in rekening brengt van ca. € 1000. Deze verplichtingen zijn meerjarig als volgt weer te geven:

Bedragen x € 1.000	2021	2022	2023	2024
uitkeringen	350	350	350	350
uitvoeringskosten	1	1	1	1

Vertrekregelingen / mobiliteitsdienstverband

In bijzondere gevallen worden met medewerkers afspraken gemaakt bij beëindiging van het dienstverband, o.m. via vaststellingsovereenkomsten.

De kosten hiervan zijn veelal meerjarig.

Op dit moment zijn er geen lopende afspraken.

Mobiliteitsregelingen

Voor de financiële consequenties van de mobiliteitsregelingen die in het kader van strategisch personeelsbeleid in 2017 voor het personeel zijn opengesteld is een voorziening gevormd.

Bestuur

Verplichtingen inzake pensioenen van (voormalig) gedeputeerden (o.g.v. de Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers)

Voor deze verplichtingen is een permanente voorziening beschikbaar. Deze verplichtingen worden hier niet meer opgenomen.

Verplichtingen inzake wachtgelden van (voormalige) statenleden

De wachtgeldregeling voor Statenleden is vervallen, alsmede de overgangsregeling.

Geprognosticeerde balans

De laatste financiële balans van de provincie Noord-Brabant is opgenomen in de jaarrekening 2019. Onderstaand is die balans verkort weergegeven met daarbij de geprognosticeerde cijfers per 31 dec 2020 t/m 31 dec 2024.

Voor wat betreft de vaste activa en de lange passiva zijn deze geprognosticeerde cijfers gebaseerd op de in de BBV voorgeschreven verloopoverzichten.

Een gespecificeerd overzicht van het verloop van de boekwaarde van de vaste activa gedurende de periode 2020-2024, inclusief de daarbij gehanteerde afschrijvingsmethodiek, is opgenomen in de bijlagenbundel-bijlagen 7 t/m 9.

Verreweg het grootste deel van de vaste activa betreft de financiële vaste activa bestaande uit:

- aangeschafte obligaties (voornamelijk uit de opbrengst verkoop Essent);
- de balanswaarde van de deelnemingen (Bijlagenbundel-bijlage 9a);
- de verstrekte geldleningen (bijlagenbundel-bijlage 9c);
- de uitzettingen langer dan 1 jaar (bijlagenbundel- bijlage 9d)

Een gespecificeerd overzicht van het verloop van de passiva is opgenomen in de bijlagenbundel in bijlage 10 reserves, bijlage 11 voorzieningen en bijlage 12 opgenomen geldleningen.

Voor de vlottende activa en de korte passiva kent het BBV ten tijde van de begroting geen regelgeving. Op advies van het Ministerie van BZK is voor deze geprognosticeerde cijfers het gemiddelde van de laatste drie jaarrekeningen aangehouden.

(Geprognosticeerde) Balans A c t i v a	Jaarrekening per 31-12-19	Prognose begroting				Bedragen x € 1 mln	
		per 31-12-20	per 31-12-21	per 31-12-22	per 31-12-23	per 31-12-24	
<i>Vaste Activa</i>							
Immateriële vaste activa	6,3	2,8	2,0	1,2	0,7	0,3	
Materiële vaste activa							
Inv. met economisch nut	75,8	74,9	68,8	62,7	59,1	53,5	
Inv. met maatschappelijk nut	370,3	482,6	586,7	703,6	781,1	755,6	
<i>Financiële vaste activa</i>							
Kapitaalversterking	62,9	62,9	62,9	62,9	62,9	62,9	
Verstrekte geldleningen	1.800,8	2.083,4	1.980,9	1.882,6	1.867,7	1.726,2	
Uitzettingen > 1 jr	793,1	718,2	718,2	718,2	715,7	615,7	
Overige Fin.vaste activa	81,2	81,2	81,2	81,2	81,2	81,2	
<i>Vlottende Activa</i>							
Voorraden	129,4	139,9	139,9	139,9	139,9	139,9	
Uitzettingen < 1 jr	1.183,9	841,5	841,5	841,5	841,5	841,5	
Liquide middelen	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	
Overlopende activa	135,1	140,1	140,1	140,1	140,1	140,1	
Totaal Activa	4.638,8	4.627,6	4.622,3	4.634,0	4.690,0	4.417,0	
<i>(Geprognosticeerde) Balans P a s s i v a</i>							
<i>Lange Passiva</i>							
Algemene reserve	319,3	271,4	190,8	159,1	139,2	134,4	
Bestemmingsreserve Essent	2.763,6	2.780,6	2.729,9	2.686,4	2.658,3	2.633,1	
Overige bestemmingsreserves	700,0	759,7	701,3	659,9	623,2	645,8	
Voorzieningen	53,2	46,7	40,1	42,6	37,1	39,9	
Opgenomen vaste geldleningen	9,9	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	
<i>Korte Passiva</i>							
Netto vlottende schuld	179,9	161,8	161,8	161,8	161,8	161,8	
Overlopende passiva	613,0	604,9	795,8	921,7	1.067,8	799,4	
Totaal Passiva	4.638,8	4.627,6	4.622,3	4.634,0	4.690,0	4.417,0	

Verleende garanties en waarborgen

Buiten de balans worden in de jaarrekening de borg- en garantstellingen toegelicht.

De gewaarborgde geldleningen en de door de provincie afgegeven garanties zijn opgenomen in de bijlagenbundel-bijlage 13.

Verleende garanties en waarborgen	Bedragen x € 1.000		
	Jaarrek 2019	Begr.2020	Begr.2021
Gemeenschappelijk gewaarborgde geldleningen aan het Nationaal groenfonds*	5.830	1.127	1.520
Overige garantieverplichtingen**	82.834	81.579	80.812
	88.664	82.706	82.332

* De provincie Noord-Brabant heeft een aandeel van 13,1% in de gemeenschappelijk (met andere provincies) gewaarborgde geldleningen aan het nationaal groenfonds. Het aandeel van Noord-Brabant is in bovenstaande tabel vermeld. De specificatie is opgenomen in de bijlagenbundel-bijlage 13a Gemeenschappelijk gewaarborgde geldleningen.

** De hier opgenomen bedragen betreffen de door de provincie afgegeven garanties waarop de reeds gerealiseerde aanspraken in mindering zijn gebracht. De specificatie hiervan is opgenomen in de bijlagenbundel-bijlage 13b Garantieverplichtingen.

III Kengetallen financiële positie

Het besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten schrijft voor dat in de begroting en jaarstukken een reeks van verplichte financiële kengetallen moet worden opgenomen. Het opnemen van de kengetallen in de begroting past in het streven naar meer transparantie. Tevens wordt beoogd provinciale staten in staat te stellen gemakkelijker inzicht te krijgen in de financiële positie met het oog op hun kaderstellende en controlerende rol.

Daarnaast wordt met de invoering van de kengetallen een verbetering van de onderlinge vergelijkbaarheid en de signaalfunctie beoogd.

De voorgeschreven kengetallen betreffen:

1a Netto schuldquote*

1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen*

2 Solvabiliteitsratio*

3 Grondexploitatie*

4 Structurele exploitatieruimte

5 Belastingcapaciteit

* Het BBV kent geen regels voor de presentatie van vlottende activa en korte passiva ten tijde van de begroting. De balanswaarde van de vlottende activa en korte passiva per 31 december 2020 en per 31 december 2021 t/m 31 december 2024 kan op basis van de huidige regelgeving niet eenduidig worden bepaald. Op advies van het ministerie van BZK is voor de waarden van de vlottende activa en korte passiva het gemiddelde genomen van de balanswaarde in de jaren 2017 t/m 2019.

Een nadere uitwerking van de kengetallen is opgenomen in de uitwerking van de paragraaf weerstandsvermogen (bijlagenbundel-bijlage 16)

Kengetallen financiële positie

	Rek. 2019	Begr.2020	Begr.2021	Begr.2022	Begr.2023	Begr.2024
Netto schuldquote (ultimo jaar)	-155,8%	-112,9%	-116,1%	-96,3%	-72,4%	-97,4%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	-379,7%	-375,4%	-439,5%	-404,2%	-375,4%	-375,1%
Solvabiliteitsratio	81,5%	82,4%	78,4%	75,6%	72,9%	77,3%
Kengetal grondexploitatie	4,9%	6,6%	8,6%	8,6%	8,5%	8,4%
Kengetal structurele exploitatieruimte	14,9%	10,8%	10,6%	1,4%	4,8%	13,5%
Benutte belastingcapaciteit: Opercenten MRB	94,5%	95,8%	94,5%	94,5%	94,5%	94,5%

Ad 1a) Netto schuldquote

De provincie Noord-Brabant heeft een negatieve schuldquote, en dat is gunstig. Bij een negatieve schuldquote is er geen sprake van een netto schuldenlast ofwel de vorderingen zijn hoger dan de schulden. De provincie heeft vanwege de verkoop van de aandelen Essent voldoende middelen beschikbaar en hoeft geen leningen aan te gaan.

Ad 1b) Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast.

Het verschil tussen 1a de netto schuldquote en 1b de gecorrigeerde netto schuldquote wordt veroorzaakt

door het effect van de door de provincie verstrekte leningen (zie bijlage 9c Verstrekte geldleningen).

Ad 2) Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen (= reserves) als percentage van het balanstotaal.

Met een solvabiliteitspercentage van 78,4% in 2021 komt de provincie uit op een gezonde vermogenspositie.

Ad 3) Grondexploitatie

In het kengetal voor grondexploitatie dienen gronden te worden opgenomen die als 'voorraad' bouwgronden op de balans zijn vermeld. Dit om inzicht te geven in de terug te verdienen boekwaarde van de gronden bij verkoop of exploitatie. Voor de berekening van dit kengetal worden de voorraden bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting of jaarstukken en uitgedrukt in een percentage.

Ad 4) Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage.

Kanttekening hierbij is wel dat Noord-Brabant alle mutaties in de reserves als incidenteel aanmerkt. Los van de regelgeving van het BBV hanteert BZK als toezichthouder de regel dat onttrekkingen aan reserves - die bedoeld zijn om afschrijvingslasten van investeringen te dekken - als structureel kunnen worden aangemerkt. Noord-Brabant heeft dat soort onttrekkingen wel, maar presenteert ze niet als structurele component. Als Noord-Brabant dat wel zou doen zou de structurele exploitatieruimte iets hoger uitkomen.

Als de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten bevordert dat de wendbaarheid (flexibiliteit) van de begroting.

Ad 5) Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit van provincies wordt berekend door het aantal opcenten in jaar t te vergelijken met het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage.

Begroting 2021 - bijlagenbundel (PS 76/20)

Inhoudsopgave	Blz.
---------------	------

Financiële positie

I Financiële positie - Toelichting lasten en baten	3
1 Meerjarenraming programma's	4
2 Structureel begrotingsevenwicht	6
3 Limitatief overzicht van incidentele lasten en incidentele baten	7
4 Lasten en baten per taakveld en toedeling organisatiekosten	
a - Uitvoeringsinformatie: Lasten en baten ingedeeld naar taakvelden	11
b - Verdeling Taakvelden over programma's	15
c - Toedeling organisatiekosten	18
5 Specificatie van aanmerkelijke verschillen tussen jaarrekening 2019 en begroting 2021	20
II Financiële positie - Geprognosticeerde balans	23
6 Geprognosticeerde balans	24
7 Immateriële vaste activa	25
8 Materiële vaste activa	26
9 Financiële vaste activa	
a Deelnemingen	36
b Uitwerking paragraaf verbonden partijen	39
c Verstrekte geldleningen	55
d Uitzettingen met looptijd van meer dan één jaar	90
10 Reserves	92
11 Voorzieningen	103
12 Vaste schulden	107
13 Borg- en garantstellingen	
a Gemeenschappelijk gewaarborgde geldleningen	108
b Garantieverplichtingen	109
14 Berekening EMU-saldo	113
15 Investeringschema	114
III Financiële positie - Uitwerking paragraaf weerstandsvermogen	117
16 Uitwerking paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing	
a Risico-inventarisatie en afdekking	118
b Kengetallen m.b.t. de financiële positie	119

De in deze bijlagen opgenomen financiële cijfers betreffen - tenzij in de desbetreffende bijlage anders is vermeld - bedragen in hele Euro.

[Navigeren door de Bijlagenbundel Begroting 2021:](#)

[Door in deze inhoudsopgave op het betreffende onderdeel te klikken.](#)

[Terug naar de inhoudsopgave door onderaan de pagina op het paginanummer te klikken.](#)

[Begroting 2021 \(LINK\)](#)

I Financiële positie: Toelichting lasten en baten

Bijlage 1 Meerjarenraming programma's

Bijlage 1 bevat het meerjarenoverzicht van lasten en baten per programma.

Per programma wordt onderscheid gemaakt in de programmalasten en -baten en de toegerekende organisatiekosten.

Bijlage 2 Recapitulatie structureel begrotingsevenwicht

Bijlage 2 laat zien dat de begroting 2021 niet alleen een sluitende begroting is, maar dat ook sprake is van structureel evenwicht. Dat wil zeggen dat ook in 2022 en verdere jaren de structurele baten hoger uitkomen dan de structurele lasten.

Bijlage 3 Limitatief overzicht van incidentele lasten en incidentele baten

Om vast te kunnen stellen of er in de begroting sprake is van een structureel evenwicht is het van belang dat inzicht bestaat in het deel van de lasten en de baten dat incidenteel is en het deel dat structureel is. Daartoe is in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) voorgeschreven dat in de begroting een overzicht van de incidentele lasten en incidentele baten wordt opgenomen, waarbij per programma de belangrijkste posten worden gespecificeerd.

Bijlage 3 bevat dit overzicht van alle incidentele lasten en incidentele baten, waarbij de incidentele posten groter dan € 1 mln zijn gespecificeerd.

Uit dit overzicht van incidentele lasten en incidentele baten blijkt dat Noord-Brabant een structureel begrotingsevenwicht heeft. De structurele lasten zijn lager dan de structurele baten in de begroting. Alle toevoegingen en onttrekkingen aan reserves worden als incidenteel aangemerkt.

Bijlage 4 Indeling van lasten en baten naar taakvelden / toedeling organisatiekosten

De regelgeving van het BBV bepaalt dat in een begrotingsbijlage het overzicht van de geraamde lasten en baten per taakveld wordt opgenomen. Deze uniforme taakvelden zijn door het rijk voor alle provincies voorgeschreven. De indeling naar taakvelden die aansluit bij de programma's in de begroting is daaraan toegevoegd.

Het BBV schrijft ook voor dat de kosten die betrekking hebben op het primaire proces direct aan de programma's dienen te worden toegerekend en dat daarnaast de kosten van overhead op één centrale plek buiten de programma's moeten worden opgenomen.

Een specificatie van de toedeling van de directe organisatiekosten en de overheadkosten maakt eveneens deel uit van bijlage 4.

Bijlage 5 Specificatie van de aanmerkelijke verschillen tussen de lasten en de baten van jaarrekening 2019 en begroting 2021

Een specificatie van de belangrijkste verschillen tussen de jaarrekening 2019 en de begroting 2021 is opgenomen in bijlage 5.

(Een toelichting op de belangrijkste verschillen in lasten en baten tussen de begroting 2020 en 2021 is bij elk van de programma's in de begroting opgenomen).

Meerjarenraming programma's	bijlage 1					
Bedragen x €	Jaarrek. 2019	Begr.2020	Begr.2021	Begr.2022	Begr.2023	Begr.2024
Programma Bestuur en veiligheid						
Programma-lasten	14.782.815	15.014.873	13.740.349	13.866.349	13.635.099	9.762.349
Toegerekende organisatiekosten	7.803.775	6.538.883	5.888.221			
Totaal lasten	22.586.590	21.553.756	19.628.570	13.866.349	13.635.099	9.762.349
Programma-baten	248.754	127.267	2.267	2.267	2.267	2.267
Toegerekende organisatie baten	251.396	0	0	0	0	0
Totaal baten	500.150	127.267	2.267	2.267	2.267	2.267
Saldo van baten en lasten	-22.086.440	-21.426.489	-19.626.303	-13.864.082	-13.632.832	-9.760.082
Programma Ruimte en Wonen						
Programma-lasten	3.755.937	16.053.075	27.361.582	11.130.624	5.114.868	3.647.352
Toegerekende organisatiekosten	7.120.230	7.640.542	5.931.329			
Totaal lasten	10.876.168	23.693.617	33.292.911	11.130.624	5.114.868	3.647.352
Programma-baten	1.674.060	0	520.000	0	0	0
Toegerekende organisatie baten						
Totaal baten	1.674.060	0	520.000	0	0	0
Saldo van baten en lasten	-9.202.108	-23.693.617	-32.772.911	-11.130.624	-5.114.868	-3.647.352
Programma Water en Bodem						
Programma-lasten	44.220.993	48.575.588	41.280.093	16.142.859	17.189.493	35.161.963
Toegerekende organisatiekosten	3.815.778	4.708.706	4.146.757			
Totaal lasten	48.036.771	53.284.294	45.426.850	16.142.859	17.189.493	35.161.963
Programma-baten	8.200.500	7.362.050	4.921.890	5.921.890	5.325.000	5.235.000
Toegerekende organisatie baten						
Totaal baten	8.200.500	7.362.050	4.921.890	5.921.890	5.325.000	5.235.000
Saldo van baten en lasten	-39.836.272	-45.922.244	-40.504.960	-10.220.969	-11.864.493	-29.926.963
Programma Natuur en Milieu						
Programma-lasten	112.724.886	144.107.373	122.094.707	111.699.078	85.283.146	82.798.089
Toegerekende organisatiekosten	9.829.006	9.399.644	8.672.840			
Totaal lasten	122.553.892	153.507.017	130.767.547	111.699.078	85.283.146	82.798.089
Programma-baten	16.076.943	13.911.616	4.815.609	4.616.059	4.491.059	4.106.059
Toegerekende organisatie baten						
Totaal baten	16.076.943	13.911.616	4.815.609	4.616.059	4.491.059	4.106.059
Saldo van baten en lasten	-106.476.948	-139.595.401	-125.951.938	-107.083.019	-80.792.087	-78.692.030
Programma Economie, kennis en talentontwikkeling						
Programma-lasten	62.167.042	68.051.745	27.949.866	27.904.866	21.435.590	19.936.847
Toegerekende organisatiekosten	6.399.653	6.183.509	5.500.274			
Totaal lasten	68.566.696	74.235.254	33.450.140	27.904.866	21.435.590	19.936.847
Programma-baten	20.004.204	14.281.192	100.666	102.680	545.035	0
Toegerekende organisatie baten	902.261	0	0	0	0	0
Totaal baten	20.906.465	14.281.192	100.666	102.680	545.035	0
Saldo van baten en lasten	-47.660.231	-59.954.062	-33.349.474	-27.802.186	-20.890.555	-19.936.847
Programma Energie						
Programma-lasten	11.663.655	10.267.722	6.109.656	5.049.526	4.964.621	959.036
Toegerekende organisatiekosten	4.257.086	3.704.774	2.888.074			
Totaal lasten	15.920.741	13.972.496	8.997.730	5.049.526	4.964.621	959.036
Programma-baten	794.113	1.401.350	181.350	181.350	181.350	181.350
Toegerekende organisatie baten						
Totaal baten	794.113	1.401.350	181.350	181.350	181.350	181.350
Saldo van baten en lasten	-15.126.628	-12.571.146	-8.816.380	-4.868.176	-4.783.271	-777.686

Meerjarenraming programma's						bijlage 1
Bedragen x €	Jaarrek. 2019	Begr.2020	Begr.2021	Begr.2022	Begr.2023	Begr.2024
Programma Landbouw en voedsel						
Programma-lasten	10.849.921	25.129.724	2.238.000	600.000	0	0
Toegerekende organisatiekosten	3.052.393	3.127.291	2.767.378			
Totaal lasten	13.902.314	28.257.015	5.005.378	600.000	0	0
Programma-baten	104.389	145.000	0	0	0	0
Toegerekende organisatie baten						
Totaal baten	104.389	145.000	0	0	0	0
Saldo van baten en lasten	-13.797.925	-28.112.015	-5.005.378	-600.000	0	0
Programma Basisinfrastructuur mobiliteit						
Programma-lasten	169.428.940	175.928.316	177.270.373	177.594.296	182.091.603	183.040.148
Toegerekende organisatiekosten	10.949.187	12.976.481	11.319.527			
Totaal lasten	180.378.126	188.904.797	188.589.900	177.594.296	182.091.603	183.040.148
Programma-baten	61.645.104	20.173.457	6.040.833	1.720.833	1.720.833	1.444.833
Toegerekende organisatie baten	38.476	0	0	0	0	0
Totaal baten	61.683.579	20.173.457	6.040.833	1.720.833	1.720.833	1.444.833
Saldo van baten en lasten	-118.694.547	-168.731.340	-182.549.067	-175.873.463	-180.370.770	-181.595.315
Programma Mobiliteitsontwikkeling						
Programma-lasten	52.091.570	56.885.708	139.027.846	121.536.809	143.673.151	60.639.971
Toegerekende organisatiekosten	5.824.792	5.121.828	4.732.993			
Totaal lasten	57.916.362	62.007.536	143.760.839	121.536.809	143.673.151	60.639.971
Programma-baten	1.657.537	29.208.607	13.811.162	33.468.133	32.504.196	32.369.196
Toegerekende organisatie baten						
Totaal baten	1.657.537	29.208.607	13.811.162	33.468.133	32.504.196	32.369.196
Saldo van baten en lasten	-56.258.825	-32.798.929	-129.949.677	-88.068.676	-111.168.955	-28.270.775
Programma Vrijetijd, cultuur, sport en erfgoed						
Programma-lasten	69.905.249	64.752.664	55.277.254	45.172.748	41.015.837	39.538.758
Toegerekende organisatiekosten	3.401.260	3.758.081	3.448.446			
Totaal lasten	73.306.509	68.510.745	58.725.700	45.172.748	41.015.837	39.538.758
Programma-baten	937.105	717.492	675.771	651.002	651.002	651.002
Toegerekende organisatie baten						
Totaal baten	937.105	717.492	675.771	651.002	651.002	651.002
Saldo van baten en lasten	-72.369.404	-67.793.253	-58.049.929	-44.521.746	-40.364.835	-38.887.756
Algemeen financieel beleid						
Lasten algemene dekkingsmiddelen	17.790.254	12.745.909	2.689.305	19.045.340	1.113.271	889.041
Lasten overhead	67.357.242	93.787.960	155.397.262	149.706.438	157.754.767	167.658.837
Lasten vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0
Lasten onvoorzien	0	1.308.402	1.308.402	1.308.402	1.308.402	1.308.402
Onverdeelde organisatiekosten 2021-2023				53.586.945	53.047.219	52.880.658
Lasten overig						
	85.147.497	107.842.271	159.394.969	223.647.125	213.223.659	222.736.938
Baten algemene dekkingsmiddelen	727.997.221	737.211.431	606.367.689	590.974.772	597.592.402	606.823.502
Saldo van baten en lasten	642.849.724	629.369.160	446.972.720	367.327.647	384.368.743	384.086.564
A Totaal generaal van de lasten	699.191.666	795.768.798	827.040.534	754.344.280	727.627.067	658.221.451
B Totaal generaal van de baten	840.532.062	824.539.462	637.437.237	637.638.986	643.013.144	650.813.209
Saldo van baten en lasten	141.340.396	28.770.664	-189.603.297	-116.705.294	-84.613.923	-7.408.242
C Toevoegingen aan reserves	617.292.653	514.936.972	290.124.324	260.069.630	246.322.827	235.629.663
D Onttrekkingen aan reserves	512.604.652	486.166.308	479.727.621	376.774.924	330.936.750	243.037.905
	-104.688.002	-28.770.664	189.603.297	116.705.294	84.613.923	7.408.242
Totale lasten + toevoegingen aan reserves	1.316.484.319	1.310.705.770	1.117.164.858	1.014.413.910	973.949.894	893.851.114
Totale baten + onttrekkingen aan reserves	1.353.136.714	1.310.705.770	1.117.164.858	1.014.413.910	973.949.894	893.851.114
Gerealiseerd resultaat	36.652.394					
Geraamd resultaat (B-A+D-C)		0	0	0	0	0

													bijlage 2		
													Bedragen x € 1.000		
Structureel begrotingsevenwicht	Begr.2020			Begr.2021			Begr.2022			Begr.2023			Begr.2024		
	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel
Lasten - programma															
Bestuur en veiligheid	21.554	476	21.078	19.629	199	19.430	13.866	199	13.668	13.635	0	13.635	9.762	0	9.762
Ruimte en wonen	23.694	10.915	12.779	33.293	21.289	12.004	11.131	5.213	5.918	5.115	0	5.115	3.647	0	3.647
Water en Bodem	53.284	39.044	14.240	45.427	26.565	18.862	16.143	4.207	11.936	17.189	2.865	14.325	35.162	16.368	18.794
Natuur en milieu	153.507	51.079	102.428	130.768	28.602	102.165	111.699	12.036	99.663	85.283	31	85.253	82.798	7.281	75.518
Economie	74.235	38.310	35.925	33.450	5.510	27.941	27.905	5.510	22.395	21.436	0	21.436	19.937	0	19.937
Energie, circulaire samenleving en gezondh	13.972	8.181	5.792	8.998	0	8.998	5.050	0	5.050	4.965	0	4.965	959	0	959
Landbouw en voedsel	28.257	25.130	3.127	5.005	2.238	2.767	600	600	0	0	0	0	0	0	0
Basisinfrastructuur mobiliteit	188.905	16.499	172.405	188.590	3.318	185.272	177.594	0	177.594	182.092	0	182.092	183.040	0	183.040
Mobiliteitsontwikkeling	62.008	40.007	22.000	143.761	106.820	36.941	121.537	54.090	67.446	143.673	70.635	73.038	60.640	1.403	59.237
Cultuur, erfgoed, samenleving en sport	68.511	20.752	47.759	58.726	12.493	46.232	45.173	3.833	41.340	41.016	0	41.016	39.539	0	39.539
Algemeen financieel beleid	107.842	736	107.106	159.395	58.857	100.538	223.647	42.167	181.481	213.223	42.817	170.406	222.737	71.529	151.209
Totaal lasten	795.769	251.129	544.640	827.041	265.890	561.150	754.344	127.854	626.491	727.627	116.347	611.279	658.222	96.579	561.642
Baten - programma															
Bestuur en veiligheid	127	125	2	2	0	2	2	0	2	2	0	2	2	0	2
Ruimte en wonen	0	0	0	520	520	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Water en Bodem	7.362	2.699	4.663	4.922	597	4.325	5.922	1.597	4.325	5.325	1.000	4.325	5.235	1.000	4.235
Natuur en milieu	13.912	8.420	5.492	4.816	200	4.616	4.616	0	4.616	4.491	0	4.491	4.106	0	4.106
Economie	14.281	14.183	99	101	0	101	103	0	103	545	0	545	0	0	0
Energie, circulaire samenleving en gezondh	1.401	970	431	181	0	181	181	0	181	181	0	181	181	0	181
Landbouw en voedsel	145	145	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Basisinfrastructuur mobiliteit	20.173	2.312	17.862	6.041	2.120	3.921	1.721	0	1.721	1.721	0	1.721	1.445	0	1.445
Mobiliteitsontwikkeling	29.209	27.283	1.926	13.811	294	13.517	33.468	0	33.468	32.504	0	32.504	32.369	0	32.369
Cultuur, erfgoed, samenleving en sport	717	226	491	676	25	651	651	0	651	651	0	651	651	0	651
Algemeen financieel beleid	737.211	134.674	602.538	606.368	4.939	601.429	590.975	935	590.040	597.592	0	597.592	606.824	0	606.824
Totaal baten	824.539	191.036	633.504	637.437	8.694	628.743	637.639	2.532	635.107	643.013	1.000	642.013	650.813	1.000	649.813
Saldo van baten en lasten B-/A	28.771			-189.603			-116.705			-84.614			-7.409		
Stortingen in reserves	514.937	514.937	0	290.124	290.124	0	260.070	260.070	0	246.323	246.323	0	235.630	235.630	0
Onttrekkingen aan reserves	486.166	486.166	0	479.728	479.728	0	376.775	376.775	0	330.937	330.937	0	243.038	243.038	0
Geraamd resultaat (B-A+D-C)	0			0			0			0			0		
<i>Totaal structurele lasten</i>			544.640			561.150			626.491			611.279			561.642
<i>Totaal structurele baten</i>			633.504			628.743			635.107			642.013			649.813
Structurele baten -/- structurele lasten			88.864			67.593			8.616			30.734			88.171

Een limitatief overzicht van de incidentele lasten en baten en van de mutaties in de reserves is opgenomen in bijlage 3. Alle toevoegingen en onttrekkingen aan reserves worden aangemerkt als incidenteel.

Bijlage 3 Limitatief overzicht van incidentele lasten en baten en van mutaties in reserves					bedragen x € 1	
Budgetplaats omschrijving	Begr.2020	Begr.2021	Begr.2022	Begr.2023	Begr.2024	
Programma Bestuur en veiligheid						
Totaal incidentele lasten	476.201	198.500	198.500	0	0	
Totaal incidentele baten	125.000	0	0	0	0	
Programma Ruimte						
Oostelijke Langstraat (aandeel PNB)	8.578.631	20.588.714	5.147.179	0	0	
Overige incidentele lasten	2.336.129	700.000	65.577	0	0	
Totaal incidentele lasten	10.914.760	21.288.714	5.212.756	0	0	
Totaal incidentele baten	0	520.000	0	0	0	
Programma Water en bodem						
Interim-bedrijvenregeling	1.500.000	0	0	0	0	
Bodem	2.500.000	0	0	0	0	
Uitvoer.kstn Wett.taken (app.kstn).	1.100.000	0	0	0	0	
DP-ZWD: Zoet water	5.221.730	0	0	0	1.003.270	
DP-ZWD: Zout water G/VZM	0	0	0	0	12.500.000	
DP-DHZ (PNB)	7.455.410	0	0	0	0	
Groene groei water A	700.000	1.707.278	0	0	0	
DP-DHZ (Rijk)	1.000.000	0	0	0	0	
Stuw doelen buiten N2000 gebieden	9.583.093	12.359.573	0	0	0	
DP-Ruimtelijke Adaptatie	2.000.000	5.471.399	0	0	0	
Venherstel	2.070.247	1.622.521	0	0	0	
Wijstherstel	761.042	1.084.699	480.392	0	0	
Overige incidentele lasten	5.152.404	4.319.811	3.726.566	2.864.570	2.864.570	
Totaal incidentele lasten	39.043.926	26.565.281	4.206.958	2.864.570	16.367.840	
Interim-bedrijvenregeling	1.500.000	0	0	0	0	
Inverdietaakst. Natuur, water en milieu	0	0	1.000.000	1.000.000	1.000.000	
inkomsten gezonde leefomgeving water	1.198.634	596.890	596.890	0	0	
Totaal incidentele baten	2.698.634	596.890	1.596.890	1.000.000	1.000.000	
Programma Natuur en milieu						
Kosten (verwerv./doorlev.) rijks EHS	2.000.000	0	0	0	0	
GOB verwerving Prov. EHS	4.216.667	4.216.667	3.157.873	0	0	
GOB Inrichting Prov EHS	1.500.000	1.500.000	0	0	0	
GOB Inrichting Rijks EHS	2.000.000	2.000.000	500.000	0	0	
GOB EVZ's	10.000.000	10.000.000	0	0	0	
GOB BV subsidie ontwikkelopg. rijks ehs	4.433.333	4.433.333	3.133.333	0	0	
Transitie DLG projecten (res ILG)	3.500.000	0	0	0	0	
Verlies grond in bezit van PAS	12.000.000	0	0	0	0	
Ontsnipperingsmaatregelen A58	0	0	0	0	7.250.000	
Ontsnipperingsmaatregelen N65	0	0	4.050.000	0	0	
Natuur overig	3.500.000	3.500.000	117.647	0	0	
verlies en winst verwerven van gebouwen	2.000.000	0	0	0	0	
Aanpak Stikstof	1.882.500	0	0	0	0	
Overige incidentele lasten	4.046.280	2.952.448	1.077.323	30.538	30.538	
Totaal incidentele lasten	51.078.780	28.602.448	12.036.176	30.538	7.280.538	
Inkomsten / winst prov EHS	1.500.000	0	0	0	0	
Inkomsten / verkopen Rijks-EHS	4.500.000	0	0	0	0	
Transitie DLG projecten (res ILG)	2.100.000	0	0	0	0	
Overige incidentele baten	319.550	199.550	0	0	0	
Totaal incidentele baten	8.419.550	199.550	0	0	0	
Programma Economie, kennis en talentontwikkeling						
Uitvoeringskosten POP	2.361.068	2.661.068	2.661.068	0	0	
EFRO bijdrage OP Zuid	14.000.000	0	0	0	0	
Uitvoeringskosten OP 2014-2020	916.373	1.880.629	1.880.629	0	0	
Co-financiering OP.Zuid 2014-2020	5.900.000	0	0	0	0	
Versterking cluster HTSM	3.371.374	0	0	0	0	
Ontwikkelkrediet Digitalisering	2.524.007	750.000	750.000	0	0	
Life Science & Health	3.265.192	0	0	0	0	
Maintenance & Services Brabant 2017-2020	2.543.028	0	0	0	0	

Bijlage 3 Limitatief overzicht van incidentele lasten en baten en van mutaties in reserves					bedragen x € 1
Budgetplaats omschrijving	Begr.2020	Begr.2021	Begr.2022	Begr.2023	Begr.2024
Mindlabs	1.900.000	0	0	0	0
Overige incidentele lasten	1.528.786	217.842	217.842	0	0
Totaal incidentele lasten	38.309.828	5.509.539	5.509.539	0	0
EFRO bijdrage OP Zuid	14.000.000	0	0	0	0
Overige incidentele baten	182.500	0	0	0	0
Totaal incidentele baten	14.182.500	0	0	0	0
<u>Programma Energie</u>					
Totaal incidentele lasten	8.180.967	0	0	0	0
Totaal incidentele baten	970.000	0	0	0	0
<u>Programma Landbouw en voedsel</u>					
Innovatieprogramma Agrofood	1.665.000	0	0	0	0
POP3 bijdr.Agrofood Landbouw	3.861.173	0	0	0	0
UBA 5.1 Ondersteunende Maatregelen	8.300.000	1.250.000	0	0	0
Brabantse Bodem	1.000.000	0	0	0	0
Zuidoostelijke Zandgronden	3.877.000	0	0	0	0
Overige incidentele lasten	6.426.551	988.000	600.000	0	0
Totaal incidentele lasten	25.129.724	2.238.000	600.000	0	0
Totaal incidentele baten	145.000	0	0	0	0
<u>Programma Basisinfrastructuur mobiliteit</u>					
Projectkosten PPS-A59	16.160.000	2.200.000	0	0	0
Overige incidentele lasten	339.406	1.117.504	0	0	0
Totaal incidentele lasten	16.499.406	3.317.504	0	0	0
Bijdragen derden OV-concessies BDU	1.500.000	1.500.000	0	0	0
Overige incidentele baten	811.749	620.000	0	0	0
Totaal incidentele baten	2.311.749	2.120.000	0	0	0
<u>Programma Mobiliteitsontwikkeling</u>					
Wilhelminakanaal Tilburg	3.735	18.770.000	0	0	0
Wegenoverdrachten tlv V&V'	0	3.382.189	0	0	0
Actieprogramma groei op het spoor	0	2.750.000	0	0	0
PHS ten laste van SIF	0	3.945.687	0	0	0
PHS ten laste van BDU	0	1.487.688	0	0	0
Maaslijn	0	27.900.000	0	0	0
Talking Traffic	200.000	1.293.334	0	0	0
C-ITS Smart Mobility SIF	1.956.500	544.148	0	0	1.402.528
Snelfietsroutes	18.752.247	8.500.000	10.400.000	0	0
UP Spoor, HOV en Knooppunten	2.319.611	0	0	0	0
Robuuste Brabantroute Gilze	525.000	0	14.745.000	0	0
A2 Deil - 's-Hertogenbosch	523.403	2.000.000	7.518.759	0	0
C-ITS ontwikkel- en werkbudget	0	3.190.372	0	0	0
C-ITS Mobility MoveZ.NL	1.100.000	1.432.654	0	0	0
C-ITS SM Smart Logistics	990.000	2.500.000	0	0	0
Bereikbaarheid De Run	589.379	6.500.000	7.500.000	0	0
Bijdrage A67	0	0	0	38.660.000	0
Bijdrage EIK XL 1e tranche	0	5.000.000	7.550.000	11.000.000	0
CAD	461.957	2.220.000	0	0	0
MIRT A50 Paalgraven - Bankhoef	0	5.000.000	5.000.000	7.000.000	0
deelopgaven SmartwayZ.NL	2.365.000	0	0	13.975.000	0
Hooipolder plusplan	5.000.000	0	0	0	0
KB SM Werkgeversbenadering	1.154.709	185.000	0	0	0
Smartwayz Smart Mob. Gebiedsgericht real	200.000	4.800.000	0	0	0
Smartwayz Smart Mob. Verk. man. en data	400.000	1.090.000	0	0	0
Overige incidentele lasten	3.465.946	4.329.024	1.376.565	0	0
Totaal incidentele lasten	40.007.487	106.820.096	54.090.324	70.635.000	1.402.528
gemeentelijke bijdrage N65	27.186.000	0	0	0	0
Overige incidentele baten	96.948	294.166	0	0	0
Totale incidentele baten	27.282.948	294.166	0	0	0

Bijlage 3 Limitatief overzicht van incidentele lasten en baten en van mutaties in reserves	bedragen x € 1				
Budgetplaats omschrijving	Begr.2020	Begr.2021	Begr.2022	Begr.2023	Begr.2024
Programma Vrije tijd, cultuur, sport en erfgoed					
Topsportevenementen - Sponsoring	1.775.000	0	0	0	0
Talentontwikkeling	1.058.400	0	0	0	0
Brabant C	4.912.615	3.832.766	3.832.766	0	0
Herontwikkeling erfgoedcomplexen	4.050.000	3.200.000	0	0	0
Verbeeldingskracht Erfgoed 2016-2020	1.075.000	500.000	0	0	0
Leren in en van en versterking van concr	4.299.200	3.585.769	0	0	0
Vastgoed Van Gogh Brabant.	0	1.250.000	0	0	0
Steunpakket Corona (incl. musea)	2.600.000	0	0	0	0
Overige incidentele lasten	981.375	124.769	0	0	0
Totaal incidentele lasten	20.751.590	12.493.304	3.832.766	0	0
Totaal incidentele baten	226.482	24.769	0	0	0
Algemeen Financieel Beleid					
Onttrekking vrijval voorzieningen	2.516.854	0	0	0	0
DU-PF: Overige	3.185.083	1.540.000	915.000	0	0
Boekwinst op verkoop Obligaties	5.878.443	0	0	0	0
DU-PF: Bodem	6.622.018	0	0	0	0
DU-PF: Verkeer en vervoer	3.204.101	0	0	0	0
DU-PF: zoetwatervoorz. hoge zandgronden	3.379.000	3.379.000	0	0	0
Stelpost irt reservering begr.ruimte	3.877.000	0	0	0	0
voordelige afwikkeling sub. Vorig dnstj	105.991.261	0	0	0	0
Overige incidentele baten	20.000	20.000	20.000	0	0
Totaal incidentele baten	134.673.760	4.939.000	935.000	0	0
Stelpost in te zetten begrotingsruimte	0	18.733.960	18.733.960	18.733.960	43.414.300
Stelpost irt reservering begr.ruimte	0	9.603.030	0	0	28.114.284
stelpost basisinfra mob. / mob. Ontwik.	0	27.500.000	13.750.000	13.750.000	0
stelpost landbouw en voedsel	0	3.000.000	3.000.000	3.000.000	0
stelpost Cultuur erfgoed samenl en sport	0	0	6.662.666	7.333.334	0
Overige incidentele lasten	736.013	20.000	20.000	0	0
Totaal incidentele lasten	736.013	58.856.990	42.166.626	42.817.294	71.528.584
Totaal algemeen incidentele lasten	251.128.682	265.890.376	127.853.645	116.347.402	96.579.490
Totaal algemeen incidentele baten	191.035.623	8.694.375	2.531.890	1.000.000	1.000.000
Totaal saldo van incidentele baten en lasten	-60.093.059	-257.196.001	-125.321.755	-115.347.402	-95.579.490
Stortingen in reserves: Incidenteel					
Algemene reserve	94.431.192	15.595.242	13.325.740	10.152.314	3.346.085
Reserve Essent	127.605.498	33.057.016	32.079.180	30.559.744	30.561.042
Res.Co-financiering Europese programma's	1.975.000	0	0	0	0
Res.instandhouding onroerend erfgoed	3.838.138	3.766.348	3.563.074	3.563.074	3.563.074
Reserve Natuur & Landschapsbeleid	12.059.238	17.059.042	12.571.910	4.083.110	4.060.710
Reserve Ontwikkelbedrijf	5.662.101	3.299.306	3.356.962	3.258.952	1.068.356
Reserve Natuurbeheer & Ontwikkeling	106.656.990	74.040.719	70.253.238	71.414.671	72.869.910
Reserve DU; Verkeer en Vervoer / SIF	94.413.206	87.699.307	86.419.307	86.419.307	92.955.631
Risicoreserve grondport. de Kempen	20.000	20.000	20.000	0	0
Reserve Bodem; DU Bodem	6.742.018	0	0	0	0
Reserve PMWP	19.773.036	14.442.333	0	0	0
Reserve POB (Opleidingen)	1.013.334	985.356	943.564	0	0
Reserve VTH Omgevingsdiensten	28.547.421	27.914.285	25.291.285	24.626.285	24.376.285
Reserve Werklocaties	2.783.000	2.828.570	2.828.570	2.828.570	2.828.570
Reserve Organisatieontwikkeling	1.166.800	1.166.800	1.166.800	1.166.800	0
Reserve Regionaal programma Water en Bodem	8.250.000	8.250.000	8.250.000	8.250.000	0
Totaal stortingen reserves	514.936.972	290.124.324	260.069.630	246.322.827	235.629.663
Onttrekkingen aan reserves: Incidenteel					
Algemene reserve	142.362.474	96.119.145	45.034.365	30.096.582	8.114.485
Reserve Essent	110.596.899	83.711.744	75.662.738	58.581.831	55.764.209

Bijlage 3 Limitatief overzicht van incidentele lasten en baten en van mutaties in reserves					bedragen x € 1	
Budgetplaats omschrijving	Begr.2020	Begr.2021	Begr.2022	Begr.2023	Begr.2024	
Res.Co-financiering Europese programma's	14.136.983	4.748.194	5.125.517	0	0	
Res.instandhouding onroerend erfgoed	6.625.517	4.893.781	4.431.575	3.951.575	3.541.919	
Reserve Natuur & Landschapsbeleid	10.836.656	10.976.500	13.566.621	7.985.500	7.875.000	
Reserve Ontwikkelbedrijf	14.051.298	2.918.581	19.503.085	1.089.904	896.943	
Reserve Natuurbeheer & Ontwikkeling	75.454.610	64.666.610	65.571.599	48.400.547	50.923.226	
Reserve DU; Verkeer en Vervoer / SIF	36.561.469	143.139.263	115.149.657	146.461.285	66.649.933	
Risicoreserve grondport. de Kempen	306.095	20.000	20.000	0	0	
Reserve Bodem; DU Bodem	6.688.815	1.692.627	1.166.592	1.073.973	1.073.973	
Reserve PMWP	36.164.660	37.280.999	3.195.998	3.428.570	19.851.040	
Reserve POB (Opleidingen)	500.000	800.000	800.000	0	0	
Reserve VTH Omgevingsdiensten	27.969.832	25.977.177	24.764.177	27.083.983	25.564.177	
Reserve Werklocaties	3.911.000	2.783.000	2.783.000	2.783.000	2.783.000	
Totaal onttrekkingen aan reserves	<u>486.166.308</u>	<u>479.727.621</u>	<u>376.774.924</u>	<u>330.936.750</u>	<u>243.037.905</u>	
Totaal incidentele lasten + stortingen reserves	766.065.654	556.014.700	387.923.275	362.670.229	332.209.153	
Totaal incidentele baten +onttrekkingen reserves	677.201.931	488.421.996	379.306.814	331.936.750	244.037.905	
Totaal saldo incidenteel	<u>-88.863.723</u>	<u>-67.592.704</u>	<u>-8.616.461</u>	<u>-30.733.479</u>	<u>-88.171.248</u>	
Totaal lasten begroting of incidentele lasten	795.768.798	827.040.534	754.344.280	727.627.067	658.221.451	
Structurele lasten	<u>-251.128.682</u>	<u>-265.890.376</u>	<u>-127.853.645</u>	<u>-116.347.402</u>	<u>-96.579.490</u>	
Totaal baten begroting of incidentele baten	824.539.462	637.437.237	637.638.986	643.013.144	650.813.209	
Structurele baten	<u>-191.035.623</u>	<u>-8.694.375</u>	<u>-2.531.890</u>	<u>-1.000.000</u>	<u>-1.000.000</u>	
Saldo structurele baten -/- structurele lasten	88.863.723	67.592.704	8.616.461	30.733.479	88.171.248	

Bijlage 4 Uitvoeringsinformatie lasten en baten + mutaties in reserves ingedeeld naar taakvelden**Lasten en toevoegingen aan reserves**

bedragen x € 1

	Begr.2020	Begr.2021	Begr.2022	Begr.2023	Begr.2024
0. Algemene dekkingsmiddelen					
0.1 Uitkering provinciefonds	0	0	0	0	0
0.2 Opbrengst provinciale belastingen	0	0	0	0	0
0.3 Geldleningen en uitzettingen	1.293.772	1.189.281	1.178.176	809.647	785.417
0.4 Deelnemingen	50.000	50.819	50.819	50.819	50.819
0.5 Alg.dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	20.285.630	83.426.119	80.699.472	89.465.417	107.454.478
0.6 Overhead	75.053.377	73.479.545	70.515.368	69.797.752	61.512.761
0.7 Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
0.8 Mutaties reserves	514.936.972	290.124.324	260.069.630	246.322.827	235.629.663
0.9 Resultaat	0	0	0	0	0
	611.619.751	448.270.088	412.513.465	406.446.462	405.433.138
1. Bestuur					
1.1 Provinciale Staten	3.280.974	3.229.393	3.201.950	3.193.283	3.190.608
1.2 Gedeputeerde Staten	2.920.069	2.329.286	2.329.286	2.226.536	2.123.786
1.3 Kabinetszaken	2.171.695	1.980.666	1.921.252	1.902.487	1.896.696
1.4 Bestuurlijke organisatie	3.905.908	6.386.742	6.474.376	6.532.259	2.758.519
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio	1.409.200	1.292.561	1.254.462	1.242.428	1.238.715
1.6 Openbare orde en veiligheid	1.387.524	119.448	119.448	119.448	119.448
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	5.585.220	4.026.125	4.009.340	4.004.039	4.002.402
	20.660.590	19.364.221	19.310.114	19.220.480	15.330.174
2. Verkeer en vervoer					
2.1 Landwegen	137.606.280	136.836.105	175.443.558	163.480.464	162.261.567
2.2 Waterwegen	1.959.661	21.056.725	2.458.012	3.958.012	5.608.012
2.3 Openbaar vervoer	96.594.646	134.706.196	103.938.496	102.506.563	100.087.502
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	16.607.672	39.538.438	39.055.474	74.877.466	3.632.437
	252.768.259	332.137.464	320.895.540	344.822.505	271.589.518
3. Water					
3.1 Waterkeringen	1.414.490	5.735.304	3.369.713	4.238.713	7.273.483
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	8.141.977	1.622.521	617.142	617.142	1.620.412
3.3 Kwantiteit grondwater	12.642.716	7.135.022	4.956.599	4.432.712	4.417.142
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	11.283.354	14.344.718	868.033	41.143	12.541.143
3.5 Kwaliteit grondwater	422.804	339.429	1.162.285	1.162.285	1.162.285
3.9 Water, overige baten en lasten	7.715.575	10.126.133	3.745.179	3.837.851	3.629.099
	41.620.916	39.303.127	14.718.951	14.329.846	30.643.564
4. Milieu					
4.1 Bodembescherming	12.643.884	4.502.371	3.090.702	2.952.574	2.947.691
4.2 Luchtverontreiniging	1.597.735	1.749.613	1.029.302	1.021.308	1.018.841
4.3 Geluidhinder	235.793	236.310	165.256	165.256	165.256
4.4 Vergunningverlening en handhaving	33.434.452	31.291.375	30.717.667	30.924.683	29.680.930
4.5 Ontgronding	0	0	0	0	0
4.6 Duurzaamheid	15.127.501	9.345.510	7.421.313	7.313.014	3.300.211
4.9 Milieu, overige baten en lasten	2.856.831	2.838.582	1.912.473	1.934.763	1.932.217
	65.896.196	49.963.761	44.336.713	44.311.598	39.045.146
5. Natuur					
5.1 Natuurontwikkeling	54.956.733	30.004.694	11.616.926	4.818.149	4.809.424
5.2 Beheer natuurgebieden	44.944.566	51.152.040	57.109.521	40.048.422	40.298.300
5.3 Beheer flora en fauna	9.577.962	7.968.890	8.460.631	8.458.022	1.457.217
5.9 Natuur, overige baten en lasten	2.655.134	3.394.963	3.358.728	3.347.284	3.343.753
	112.134.395	92.520.587	80.545.806	56.671.877	49.908.694
6. Regionale economie					
6.1 Agrarische aangelegenheden	28.191.636	7.321.614	5.851.020	2.563.866	2.555.816
6.2 Logistiek	100.000	2.500.000	300.000	300.000	300.000
6.3 Kennis en innovatie	31.373.585	4.190.134	4.112.630	3.142.627	1.640.716
6.4 Recreatie en toerisme	1.365.299	2.264.286	1.014.286	1.014.286	514.286
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	43.070.977	28.253.126	28.112.714	25.219.898	25.206.213
	104.101.497	44.529.160	39.390.650	32.240.677	30.217.031
7. Cultuur en maatschappij					
7.1 Cultuur	49.973.031	45.200.840	42.168.415	37.832.184	36.848.041

Bijlage 4 Uitvoeringsinformatie lasten en baten + mutaties in reserves ingedeeld naar taakvelden		Lasten en toevoegingen aan reserves					bedragen x € 1
		Begr.2020	Begr.2021	Begr.2022	Begr.2023	Begr.2024	
7.2	Maatschappij	9.836.913	8.167.693	5.949.578	6.095.239	6.091.915	
7.9	Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	9.061.798	4.301.968	591.430	591.430	591.430	
		68.871.742	57.670.501	48.709.423	44.518.853	43.531.386	
8. Ruimte							
8.1	Ruimtelijke ordening	32.187.424	32.532.949	33.248.248	10.645.596	8.114.463	
8.2	Volkshuisvesting	845.000	873.000	745.000	742.000	38.000	
8.3	Stedelijke vernieuwing	0	0	0	0	0	
8.9	Ruimte, overige baten en lasten	0	0	0	0	0	
		33.032.424	33.405.949	33.993.248	11.387.596	8.152.463	
Totaal lasten en toevoegingen aan reserves		1.310.705.770	1.117.164.858	1.014.413.910	973.949.894	893.851.114	
Totaal baten en onttrekkingen aan reserves		1.310.705.770	1.117.164.858	1.014.413.910	973.949.894	893.851.114	
Geraamd resultaat		0	0	0	0	0	

Bijlage 4 Uitvoeringsinformatie lasten en baten		+ mutaties in reserves ingedeeld naar taakvelden				
		Baten en onttrekkingen aan reserves				
		bedragen x € 1				
		Begr.2020	Begr.2021	Begr.2022	Begr.2023	Begr.2024
0. Algemene dekkingsmiddelen						
0.1	Uitkering provinciefonds	276.276.525	275.278.059	265.883.150	269.280.940	273.644.991
0.2	Opbrengst provinciale belastingen	266.000.000	267.410.600	271.360.900	275.379.900	279.400.000
0.3	Geldleningen en uitzettingen	46.163.735	40.065.256	37.938.795	36.472.609	36.516.648
0.4	Deelnemingen	32.480.558	23.180.558	15.480.558	16.250.558	17.059.058
0.5	Alg.dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	112.545.115	160.000	160.000	160.000	160.000
0.6	Overhead	0	0	0	0	0
0.7	Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
0.8	Mutaties reserves	485.597.458	479.727.621	376.774.924	330.936.750	243.037.905
0.9	Resultaat	0	0	0	0	0
		1.219.063.391	1.085.822.094	967.598.327	928.480.757	849.818.602
1. Bestuur						
1.1	Provinciale Staten	0	0	0	0	0
1.2	Gedeputeerde Staten	2.267	2.267	2.267	2.267	2.267
1.3	Kabinetszaken	0	0	0	0	0
1.4	Bestuurlijke organisatie	0	0	0	0	0
1.5	Interbestuurlijk toezicht op de regio	0	0	0	0	0
1.6	Openbare orde en veiligheid	0	0	0	0	0
1.9	Bestuur, overige baten en lasten	0	0	0	0	0
		2.267	2.267	2.267	2.267	2.267
2. Verkeer en vervoer						
2.1	Landwegen	46.848.367	17.524.995	34.981.966	34.018.029	33.742.029
2.2	Waterwegen	0	0	0	0	0
2.3	Openbaar vervoer	2.160.358	2.120.000	0	0	0
2.9	Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	373.339	207.000	207.000	207.000	72.000
		49.382.064	19.851.995	35.188.966	34.225.029	33.814.029
3. Water						
3.1	Waterkeringen	240.000	0	0	0	0
3.2	Kwantiteit oppervlaktewater	0	0	0	0	0
3.3	Kwantiteit grondwater	4.274.395	3.977.657	3.977.657	3.977.657	3.977.657
3.4	Kwaliteit oppervlaktewater	603.340	596.890	596.890	0	0
3.5	Kwaliteit grondwater	175.264	0	0	0	0
3.9	Water, overige baten en lasten	190.030	90.000	1.090.000	1.090.000	1.000.000
		5.483.029	4.664.547	5.664.547	5.067.657	4.977.657
4. Milieu						
4.1	Bodembescherming	1.620.000	0	0	0	0
4.2	Luchtverontreiniging	0	0	0	0	0
4.3	Geluidhinder	12.607	12.607	12.607	12.607	12.607
4.4	Vergunningverlening en handhaving	4.385.496	3.625.295	3.625.295	3.625.295	3.625.295
4.5	Ontgronding	407.424	280.500	280.500	280.500	280.500
4.6	Duurzaamheid	1.401.350	181.350	181.350	181.350	181.350
4.9	Milieu, overige baten en lasten	495.000	475.000	435.000	435.000	435.000
		8.321.877	4.574.752	4.534.752	4.534.752	4.534.752
5. Natuur						
5.1	Natuurontwikkeling	8.259.550	159.550	0	0	0
5.2	Beheer natuurgebieden	600.560	510.000	510.000	385.000	0
5.3	Beheer flora en fauna	0	0	0	0	0
5.9	Natuur, overige baten en lasten	0	0	0	0	0
		8.860.110	669.550	510.000	385.000	0
6. Regionale economie						
6.1	Agrarische aangelegenheden	145.000	520.000	0	0	0
6.2	Logistiek	0	0	0	0	0
6.3	Kennis en innovatie	170.000	0	0	0	0
6.4	Recreatie en toerisme	0	0	0	0	0
6.9	Regionale economie, overige baten en lasten	14.680.042	100.666	102.680	545.035	0
		14.995.042	620.666	102.680	545.035	0
7. Cultuur en maatschappij						
7.1	Cultuur	701.010	651.002	651.002	651.002	651.002

Bijlage 4 Uitvoeringsinformatie lasten en baten	+ mutaties in reserves ingedeeld naar taakvelden				
	Baten en onttrekkingen aan reserves				
	bedragen x € 1				
	Begr.2020	Begr.2021	Begr.2022	Begr.2023	Begr.2024
7.2 Maatschappij	0	0	0	0	0
7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	141.482	24.769	0	0	0
	842.492	675.771	651.002	651.002	651.002
8. Ruimte					
8.1 Ruimtelijke ordening	3.755.498	283.216	161.369	58.395	52.805
8.2 Volkshuisvesting	0	0	0	0	0
8.3 Stedelijke vernieuwing	0	0	0	0	0
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	0	0	0	0	0
	3.755.498	283.216	161.369	58.395	52.805
Totaal lasten en toevoegingen aan reserves	1.310.705.770	1.117.164.858	1.014.413.910	973.949.894	893.851.114
Totaal baten en onttrekkingen aan reserves	1.310.705.770	1.117.164.858	1.014.413.910	973.949.894	893.851.114
Geraamd resultaat	0	0	0	0	0

Verdeling taakvelden over programma's (bedragen x € 1)

Begroting 2021

	Lasten	Baten	Saldo	
01 Programma Bestuur en Veiligheid				
1.1	Provinciale Staten	3.229.393	0	-3.229.393
1.2	Gedeputeerde Staten	2.329.286	2.267	-2.327.019
1.3	Kabinetszaken	1.980.666	0	-1.980.666
1.4	Bestuurlijke organisatie	4.995.441	0	-4.995.441
1.5	Interbestuurlijk toezicht op de regio	1.292.561	0	-1.292.561
1.6	Openbare orde en veiligheid	119.448	0	-119.448
1.9	Bestuur, overige baten en lasten	3.948.535	0	-3.948.535
4.1	Bodembescherming	137.938	0	-137.938
4.4	Vergunningverlening en handhaving	218.558	0	-218.558
6.9	Regionale economie, overige baten en lasten	167.657	0	-167.657
7.1	Cultuur	617.657	0	-617.657
7.9	Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	591.430	0	-591.430
		19.628.570	2.267	-19.626.303
02 Programma Ruimte en Wonen				
4.6	Duurzaamheid	0	0	0
5.1	Natuurontwikkeling	0	0	0
6.1	Agrarische aangelegenheden	0	520.000	520.000
6.3	Kennis en innovatie	0	0	0
6.9	Regionale economie, overige baten en lasten	2.783.000	0	-2.783.000
8.1	Ruimtelijke ordening	29.636.911	0	-29.636.911
8.2	Volkshuisvesting	873.000	0	-873.000
8.3	Stedelijke vernieuwing	0	0	0
8.9	Ruimte, overige baten en lasten	0	0	0
		33.292.911	520.000	-32.772.911
03 Programma Water en Bodem				
2.2	Waterwegen	2.286.725	0	-2.286.725
3.1	Waterkeringen	5.735.304	0	-5.735.304
3.2	Kwantiteit oppervlaktewater	1.622.521	0	-1.622.521
3.3	Kwantiteit grondwater	7.135.022	3.800.000	-3.335.022
3.4	Kwaliteit oppervlaktewater	14.344.718	596.890	-13.747.828
3.5	Kwaliteit grondwater	339.429	0	-339.429
3.9	Water, overige baten en lasten	10.126.133	90.000	-10.036.133
4.1	Bodembescherming	3.100.259	0	-3.100.259
4.6	Duurzaamheid	301.739	0	-301.739
4.9	Milieu, overige baten en lasten	435.000	435.000	0
8.3	Stedelijke vernieuwing	0	0	0
		45.426.850	4.921.890	-40.504.960
04 Programma Natuur en Milieu				
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en laste	0	10.000	10.000
1.9	Bestuur, overige baten en lasten	77.590	0	-77.590
2.1	Landwegen	0	0	0
3.3	Kwantiteit grondwater	0	177.657	177.657
4.1	Bodembescherming	1.264.174	0	-1.264.174
4.2	Luchtverontreiniging	930.607	0	-930.607
4.3	Geluidhinder	236.310	12.607	-223.703
4.4	Vergunningverlening en handhaving	31.072.817	3.625.295	-27.447.522
4.5	Ontgronding	0	280.500	280.500
4.6	Duurzaamheid	519.544	0	-519.544
4.9	Milieu, overige baten en lasten	2.119.085	40.000	-2.079.085
5.1	Natuurontwikkeling	30.004.694	159.550	-29.845.144
5.2	Beheer natuurgebieden	51.152.040	510.000	-50.642.040
5.3	Beheer flora en fauna	7.968.890	0	-7.968.890
5.9	Natuur, overige baten en lasten	3.394.963	0	-3.394.963
6.1	Agrarische aangelegenheden	0	0	0
8.1	Ruimtelijke ordening	1.646.833	0	-1.646.833
		130.387.547	4.815.609	-125.571.938
05 Programma Economie				
0.4	Deelnemingen	0	0	0
1.4	Bestuurlijke organisatie	1.391.301	0	-1.391.301
4.6	Duurzaamheid	0	0	0
6.1	Agrarische aangelegenheden	2.661.068	0	-2.661.068

Verdeling taakvelden over programma's (bedragen x € 1)

Begroting 2021

	Lasten	Baten	Saldo
6.2 Logistiek	0	0	0
6.3 Kennis en innovatie	4.095.302	0	-4.095.302
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	25.302.469	100.666	-25.201.803
7.1 Cultuur	0	0	0
	33.450.140	100.666	-33.349.474

06 Programma Energie, Circulaire samenleving en Gezondheid

4.2 Luchtverontreiniging	819.006	0	-819.006
4.6 Duurzaamheid	8.274.227	181.350	-8.092.877
4.9 Milieu, overige baten en lasten	284.497	0	-284.497
6.3 Kennis en innovatie	0	0	0
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	0	0	0
	9.377.730	181.350	-9.196.380

07 Programma Landbouw en voedsel

4.6 Duurzaamheid	250.000	0	-250.000
6.1 Agrarische aangelegenheden	4.660.546	0	-4.660.546
6.3 Kennis en innovatie	94.832	0	-94.832
	5.005.378	0	-5.005.378

08 Programma Basisinfrastructuur mobiliteit

2.1 Landwegen	83.052.247	3.920.833	-79.131.414
2.3 Openbaar vervoer	102.903.101	2.120.000	-100.783.101
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	2.634.552	0	-2.634.552
	188.589.900	6.040.833	-182.549.067

09 Programma Mobiliteitsontwikkeling

2.1 Landwegen	53.783.858	13.604.162	-40.179.696
2.2 waterwegen	18.770.000	0	-18.770.000
2.3 Openbaar vervoer	31.803.095	0	-31.803.095
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	36.903.886	207.000	-36.696.886
6.2 Logistiek	2.500.000	0	-2.500.000
	143.760.839	13.811.162	-129.949.677

10 Programma Cultuur, Erfgoed, Samenleving en Sport

6.4 Recreatie en toerisme	2.264.286	0	-2.264.286
7.1 Cultuur	44.583.183	651.002	-43.932.181
7.2 Maatschappij	8.167.693	0	-8.167.693
7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	3.710.538	24.769	-3.685.769
	0	0	0
	58.725.700	675.771	-58.049.929

Algemeen financieel beleidAlgemene dekkingsmiddelen

0.1 Uitkering provinciefonds	0	275.278.059	275.278.059
0.2 Opbrengst provinciale belastingen	0	267.410.600	267.410.600
0.3 Geldleningen en uitzettingen	1.389.281	40.065.256	38.675.975
0.4 Deelnemingen	50.819	23.180.558	23.129.739
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en laste	0	150.000	150.000
8.1 Ruimtelijke ordening	1.249.205	283.216	-965.989
	2.689.305	606.367.689	603.678.384

Overhead, VPB en stelposten

0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en laste	81.731.845	0	-81.731.845
0.6 Overhead	73.479.545	0	-73.479.545
7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	1.494.274	0	-1.494.274
	156.705.664	0	-156.705.664

Algemeen financieel beleid**159.394.969 606.367.689 446.972.720****Totaal Lasten, Baten, Saldo****827.040.534 637.437.237 -189.603.297**

Verdeling taakvelden over programma's (bedragen x € 1)

Begroting 2021

		Lasten	Baten	Saldo
Mutaties in reserves		Stortingen	Onttrekkingen	Saldo
0.8	Mutaties reserves (Toevoegingen)	290.124.324		-290.124.324
0.8	Mutaties reserves (Onttrekkingen)		479.727.621	479.727.621
		<u>290.124.324</u>	<u>479.727.621</u>	
	Saldo mutaties reserves			<u>189.603.297</u>
	Geraamd resultaat 2021			<u>0</u>
Samenvatting totalen				
	Totaal lasten	827.040.534		
	Totaal baten		637.437.237	
	Mutaties reserves (Toevoegingen)	290.124.324		
	Mutaties reserves (Onttrekkingen)		479.727.621	
A	Totaal lasten + toevoegingen aan reserves	<u>1.117.164.858</u>		
B	Totaal baten +onttrekkingen aan reserves		<u>1.117.164.858</u>	
	Geraamd resultaat 2021			<u>0</u>

Bijlage 4 Toedeling organisatiekosten

De commissie BBV - die tot taak heeft te waken voor een eenduidige interpretatie van het BBV - heeft in de BBV-notitie over overhead, het begrip overhead als volgt gedefinieerd:

Uitgangspunt is dat kosten zoveel mogelijk direct worden toegerekend aan de betreffende activiteiten in de programma's. Overheadkosten dienen buiten de programma's op één centrale plek in de begroting tot uitdrukking te komen.

Overhead betreft alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

Overhead bestaat volgens die notitie in elk geval uit:

1. Leidinggevend primair proces (hiërarchisch). Projectleiding valt hier buiten. Het betreft alle hiërarchische leidinggevenden in het primair proces. Zij hebben een personele verantwoordelijkheid waaronder het voeren van functioneringsgesprekken. **Niet:** projectleiding en coördinatoren.
2. Financiën, toezicht en controle gericht op de eigen organisatie. Het betreft functies als controllers, financieel adviseurs en specialisten, planning & control, financiële verantwoording, administratieve organisatie, risicomanagement, (EDP) auditing, interne kwaliteitszorg, toezicht en controle gericht op de eigen organisatie;
3. P&O / HRM. Het betreft salarisadministratie, P&O / HRM advies, organisatie- en formatieadvies, OR-ondersteuning, mobiliteitscentrum, coaching, leren en ontwikkelen, bedrijfsmaatschappelijk werk, ARBO, recruitment, arbeidsvoorwaarden, HR control. Het is exclusief opleidingen door P&O gegeven en gericht op de directe uitvoeringspraktijk.
4. Inkoop (incl. aanbesteding en contractmanagement).
5. Interne en externe communicatie m.u.v. klantcommunicatie (KCC). Het gaat om zowel interne als externe communicatie. **Niet:** projectcommunicatie en medewerkers die bij een projectbureau werken.
6. Juridische zaken. Het betreft juridische medewerkers die op de bedrijfsvoering afdeling werken of belast zijn met een bedrijfsvoeringstaak op een afdeling. **Niet:** afhandeling van bezwaar- en beroepschriften. **Niet:** juristen die primaire taken verrichten (bijv. vergunningverlening).
7. Bestuurszaken en bestuursondersteuning. Het betreft bestuursadviseurs en bestuursondersteuner, zijnde de ambtelijke ondersteuning en beleidsadvisering van de burgemeester en het college van burgemeester en wethouders. **Niet:** raadsgriffie (behoort tot facilitering bestuursorganen, taakveld 0.1).
8. Informatievoorziening en automatisering (ICT). Het betreft medewerkers informatisering en automatisering, systeem- en netwerkbeheer, werkplekondersteuning, helpdesk, ontwikkeling ICT projectmanagement, technisch applicatiebeheer en functioneel applicatiebeheer dat door bedrijfsvoering medewerkers wordt gedaan (het is exclusief functioneel beheer ten behoeve van primaire proces systemen).
9. Facilitaire zaken en Huisvesting. Het is inclusief receptie, beveiliging en catering en gebouwenbeheerders.
10. DIV. Het betreft medewerkers die kaders stellen en richtlijnen ontwikkelen, zich bezighouden met expertise-ontwikkeling, adviseren bij procesinrichting en -aansluitingen op e-depot, DMS inrichten en beheren, zich bezighouden met postregistratie en e-depot, archiefonderzoeken en coördineren (niet zijnde leidinggevende), fysieke en digitale documenten verwerken, vernietigen en overbrengen en fysiek en digitaal archief opbouwen en beheren.
11. Managementondersteuning primair proces. Het betreft secretariaten, office management en management assistentie in het primair proces.

Om provinciale staten op eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie en ook meer zeggenschap over die kosten te geven, is voorgeschreven dat in de begroting op een centrale plek de totale kosten van overhead worden opgenomen. De overhead wordt niet meer aan de afzonderlijke programma's in de begroting toegerekend. De overhead is in de begroting opgenomen in het onderdeel Algemeen Financieel Beleid.

De totale organisatiekosten voor het jaar 2021 die aan de exploitatiebegroting worden toegerekend zijn weergegeven in onderstaande tabel.

De specificatie van de aan de programma's toegerekende organisatiekosten is als volgt:

Toerekening organisatiekosten aan programma's		€
Programma Bestuur en Veiligheid		5.888.221
Programma Ruimte en Wonen		5.931.329
Programma Water en Bodem		4.146.757
Programma Natuur en Milieu		8.672.840
Programma Economie		5.500.274
Programma Energie, circulaire samenleving en gezondheid		2.888.074
Programma Landbouw en voedsel		2.767.378
Programma Basisinfrastructuur mobiliteit		11.319.527
Programma Mobiliteitsontwikkeling		4.732.993
Programma Cultuur, Erfgoed, samenleving en sport		3.448.446
Algemeen financieel beleid- Overhead		73.479.545
		<u>128.775.384</u>
Toerekening organisatiekosten aan taakvelden		€
0.6 Overhead		73.479.545
1.1 Provinciale Staten		887.975
1.3 Kabinetszaken		1.922.509
1.4 Bestuurlijke organisatie		1.241.440
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio		1.232.819
1.9 Bestuur, overige baten en lasten		543.130
2.1 Landwegen		12.155.775
2.3 Openbaar vervoer		2.051.826
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten		1.844.919
3.9 Water, overige baten en lasten		2.905.316
4.1 Bodembescherming		1.620.770
4.2 Luchtverontreiniging		819.006
4.4 Vergunningverlening en handhaving		1.310.409
4.6 Duurzaamheid		2.396.670
4.9 Milieu, overige baten en lasten		844.869
5.1 Natuurontwikkeling		2.896.694
5.2 Beheer natuurgebieden		1.534.560
5.3 Beheer flora en fauna		267.254
5.9 Natuur, overige baten en lasten		1.172.471
6.1 Agrarische aangelegenheden		2.672.546
6.3 Kennis en innovatie		1.051.776
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten		4.543.330
7.1 Cultuur		2.344.943
7.2 Maatschappij		1.103.503
8.1 Ruimtelijke ordening		5.931.329
		<u>128.775.384</u>

De totale overhead komt uit op € 73.479.545. Uitgedrukt in een percentage van de totale lastenomsomvang in de begroting 2021 (excl.stortingen in reserves) is dit 8,9 %.

Specificatie van de aanmerkelijke verschillen tussen lasten en baten van de jaarrekening 2019 en begroting 2021

In de begroting 2021 zijn de lasten en baten per programma meerjarig gepresenteerd.

Conform BBV worden de aanmerkelijke verschillen tussen de begroting 2021 en de realisatie bij de jaarrekening 2019 op hoofdlijnen gespecificeerd. Bij de specificatie van de verschillen is uitgegaan van verschillen groter dan € 1 miljoen.

Programma Bestuur en veiligheid

De lasten van de begroting 2021 zijn t.o.v. de jaarrekening 2019 € 3 miljoen lager (voordelig) en dit houdt enerzijds verband met de lagere toerekening van organisatiekosten ad € 1,9 mln en lagere kosten voor pensioenvoorziening APPA ad € 2,1 mln en anderzijds met hogere kosten voor veiligheid ad € 2,1 mln en lagere lasten bestuurlijk IPO-overleg € 1,3 mln.

Programma 02 Ruimte en wonen

De lasten van de begroting 2021 zijn ten opzichte van de jaarrekening 2019 € 22,4 miljoen hoger (nadelig). Dit verschil wordt voornamelijk veroorzaakt door de kosten Oostelijke Langstraat ad € 20,6 mln. De start van de werkzaamheden voor gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat is vertraagd als gevolg van een lopende procedure bij de Raad van State over het PIP. De lasten vallen in de periode 2020 t/m 2022. Verder zijn er in 2021 hogere lasten voor implementatie omgevingswet, verkenningen ontwikkelbedrijf en werklocaties. De toegerekende organisatiekosten vallen in 2021 t.o.v. 2019 € 1,2 mln lager uit.

Het verschil op het batenbudget tussen de jaarrekening 2019 en de begroting 2021 is € 1,2 mln nadelig. Dit houdt verband met de incidentele baten woningbouw-kredietcrisis in 2019

Programma 03 Water en bodem

De lasten in de begroting 2021 zijn € 2,6 mln lager dan in 2019 (voordelig), het betreft hogere lasten water ad € 3,5 mln, lagere lasten bodem ad € 6,5 mln en licht hogere toegerekende organisatiekosten € 0,3 mln. Aan de batenkant blijven de inkomsten bij water t.o.v. 2019 ca € 0,9 mln achter en vallen in verband met de afloop van budgetten bodem, de baten voor bodem in de begroting 2021 € 2,4 mln lager uit dan in 2019.

Programma 04 Natuur en milieu

De programmalasten van de begroting 2021 zijn ten opzichte van de jaarrekening 2019 € 9,4 miljoen hoger. VTH € 1,8 mln, milieu +€ 2,2 mln en natuur +€ 5,4mln, De toegerekende organisatiekosten vallen t.o.v. 2019 € 1,2 mln lager uit,

Het verschil op de baten tussen de jaarrekening 2019 en de begroting 2021 is € 11,3 mln nadelig, dit betreft in 2021 t.o.v. 2019 vooral lagere inkomsten bij natuur uit o.a. verkopen rijks-EHS, gronden PAS en inkomsten groen-blauwe diensten/transitie DLG.

Programma 05 Economie

De programmalasten van de begroting 2021 zijn ten opzichte van de jaarrekening 2019 € 34,2 miljoen lager. Hiervan heeft € 28 mln betrekking op de efro-bijdragen interreg en op-zuid, MIT, en cofinanciering die in de ramingen voor 2021 nog niet zijn opgenomen. Daarnaast was in 2019 nog sprake van hogere lasten voor Mindlabs (€ 2 mln) Regiodeal midden-west Brabant (€ 2,5 mln) en hogere bijdrage BOM ad € 1,9 mln.

De toegerekende organisatiekosten vallen t.o.v. 2019 € 0,9 mln lager uit.

Het verschil in de raming van de baten in 2021 ten opzichte van 2019 ad € 20,8 wordt vooral veroorzaakt doordat de Efro-bijdragen m.b.t. Europese programma's in 2021 nog niet in de raming zijn opgenomen.

Programma 06 Energie, circulaire samenleving en gezondheid

De programmalasten van de begroting 2021 zijn ten opzichte van de jaarrekening 2019 € 5,5 miljoen lager en worden met name veroorzaakt doordat in 2019 nog lasten zijn opgenomen m.b.t. de investeringsagenda Energietransitie 3e tranche.

De toegerekende organisatiekosten vallen t.o.v. 2019 € 1,4 mln lager uit.

Programma 07 Landbouw en voedsel

De programmalasten voor programma landbouw en voedsel vallen t.o.v. 2019 € 8,6 mln lager uit.

Het betreft:

- Ondersteunende maatregelen (€ 1,1 mln)
- Uitgaven POP3 (€ 3,9 mln)
- Inzet middelen investeringsagenda tbv innovatie, LIC, Translab en toekomstbedrijven (€ 0,8 mln)
- Overige inzet transitie veehouderij (€ 2,8 mln)

De toegerekende organisatiekosten vallen t.o.v. 2019 € 0,3 mln lager uit.

Programma 08 Basisinfrastructuur mobiliteit

De programmalasten voor dit programma vallen in 2021 t.o.v. 2019 € 7,8 mln hoger uit. Dit betreft hogere lasten voor OV-concessies (+€ 15 mln) en hogere afschrijvingskosten wegen (+€ 7,1 mln). Daartegenover staan lager lasten mobiliteit algemeen ad € 10,6 mln (met name door lagere projectkosten PPS-A59) en lagere kosten wegenonderhoud € 3,6 mln.

De baten vallen t.o.v. 2019 in 2021 fors lager uit, het verschil bedraagt € 55,6 mln. Dit heeft te maken met het feit dat de gelden van het rijk uit de specifieke brede-doel-uitkering verkeer en vervoer in 2019 op hun eind liepen. De specifieke uitkering is door het rijk omgezet in een decentralisatieuitkering van het provinciefonds en deze moet op grond van BBV-regelgeving bij de algemene middelen worden gepresenteerd ipv bij dit programma.

Programma 09 Mobiliteitsontwikkeling

De programmalasten van dit programma vallen in 2021 € 86,9 mln hoger uit dan in 2019.

Het betreft :

lagere lasten ad € 1,3 mln t.o.v. 2019 voor mobiliteitsontwikkeling algemeen,

hogere lasten ad € 65,1 mln voor gebieds- en ontwikkelagenda's (Wilhelmina kanaal € 18,8 mln, Maaslijn € 27,9 mln, bijdrage EIK XL € 5 mln, MIRT Paalgraven-Bankhoef € 5 mln en N65 € 9,7 mln)

hogere lasten SmartwayZ ad € 21,7 mln (ITS € 8,1 mln, bereikbaarheid de Run € 6 mln, smartwayz-overig € 7,6 mln)

hogere afschrijvingslasten N69 ad € 1,4 mln

De toegerekende organisatiekosten vallen t.o.v. 2019 € 1,1 mln lager uit..

De baten vallen in 2021 t.o.v. 2019 € 12,2 mln hoger uit, dit betreft vooral de in 2021 opgenomen rijksbijdrage N65 ad € 9,7 mln en de rijksbijdrage voor N69 ad € 3,6 mln. Daartegenover staan lagere baten ad € 1,1 mln voor integraalmobiliteitsbeleid.

Programma 10 Cultuur, erfgoed, samenleving en sport

De programmalasten vallen in 2021 € 14,6 mln lager uit t.o.v. 2019.

Cultuur € 2 mln lager, erfgoed € 9,7 mln lager, samenleving € 2 mln lager, sport € 1,5 mln lager en vrije tijd € 0,6 mln hoger..

Algemeen financieel beleid

Algemene dekkingsmiddelen

Hogere lasten bij de algemene dekkingsmiddelen in de begroting 2021 t.o.v. 2019 tot een totaal verschil van € 15,1 mln hebben betrekking op een mix van lagere kapitaallasten € 4,9 mln, lagere lasten grondexploitaties ontwikkelbedrijf. € 6,3 mln en lagere lasten te treffen voorzieningen voor risico's aangaande leningen en kapitaalverstrekking ad € 3,9 mln.

De baten bij de algemene dekkingsmiddelen komen in de begroting 2021 uit op € 606,4 mln, t.o.v de jaarrekening 2019 is dat € 121,4 mln lager. Dit verschil is als volgt te specificeren:

- Opbrengsten mrb		€ 8,0 mln
- Uitkering provinciefonds		€ 30,4 mln
- Decentralisatie-uitkeringen	-/-	€ 13,7 mln
- Lager dividend Enexis	-/-	€ 14,7 mln
- Lagere renteopbrengst/boekwinst financieringsfunctie	-/-	€ 65,3 mln
- Lagere vrijval voorzieningen/voordelige afwikkelingsverschillen/baten ontw.bedrijf	-/-	€ 66,1 mln

Stelposten en overhead

Het verschil van de hogere lasten 2021 t.o.v. 2019 ad € 89,3 mln betreft :

- Overhead	€ 6,2 mln
- Onvoorzien	€ 1,3 mln
- Stelpost Begrotingsruimte	€ 18,7 mln
- Stelpost i.r.t reservering begrotingsruimte	€ 9,6 mln
- Stelpost loon- en prijsontw.	€ 4,2 mln
- Overige stelposten ingesteld bij bestuursrapportage	€ 49,3 mln

II Financiële positie – Geprognosticeerde balans

Een gezonde financiële positie is essentieel voor het in stand houden van het functioneren van de provincie en voor het kunnen opvangen van onverwachte uitgaven. De continuïteit van de provincie is gebaat bij een goede financiële positie.

Bijlage 6 Geprognosticeerde balans

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo dient een meerjarige geprognosticeerde balans met bijbehorende meerjarige berekening van het EMU-saldo te worden opgenomen.

Bijlage 6 bevat de balans per 31 dec 2019 en de geprognosticeerde balans van de provincie Noord-Brabant voor de jaren 2020 t/m 2024.

Een specificatie van de vaste activa is opgenomen in de bijlagen 7, 8 en 9.

Een specificatie van de lange passiva is opgenomen in de bijlagen 10, 11 en 12.

Het BBV kent geen voorschriften m.b.t. ramingen van vlottende activa en korte passiva. Op advies van de afdeling Financieel toezicht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is daarom voor deze onderdelen van de geprognosticeerde balans als basis gekozen voor het rekenkundig gemiddelde van de jaren 2017 t/m 2019.

Bijlagen 7, 8 en 9 Vaste activa

De bijlagen 7, 8 en 9 bevatten een (meerjarige) specificatie van respectievelijk de immateriële vaste activa, de materiële vaste activa en de financiële vaste activa.

Bijlage 10 Reserves

Deze bijlage bevat het meerjarig gespecificeerde verloop van de reserves.

Bijlage 11 Voorzieningen

Deze bijlage bevat het meerjarig gespecificeerde verloop van de voorzieningen.

Bijlage 12 Vaste schulden

Deze bijlage bevat de specificatie van de opgenomen langlopende geldleningen.

Bijlage 13 Borg- en garantstellingen

In bijlage 13 zijn de door de provincie (gemeenschappelijk) gewaarborgde geldleningen en de afgegeven garanties gespecificeerd opgenomen.

Bijlage 14 Berekening EMU-saldo

Bijlage 14 laat het meerjarig geprognosticeerd EMU-saldo zien op basis van de begroting inclusief meerjarenraming.

Bijlage 15 Investeringschema

Dit overzicht bevat het geactualiseerd investeringschema 2020-2024.

bijlage 6

(Geprognosticeerde) Balans A c t i v a	Jaarrekening per 31-12-19	Prognose begroting				Bedragen x € 1 mln	
		per 31-12-20	per 31-12-21	per 31-12-22	per 31-12-23	per 31-12-24	
<i>Vaste Activa</i>							
Immateriële vaste activa	6,3	2,8	2,0	1,2	0,7	0,3	
Materiële vaste activa							
Inv. met economisch nut	75,8	74,9	68,8	62,7	59,1	53,5	
Inv. met maatschappelijk nut	370,3	482,6	586,7	703,6	781,1	755,6	
<i>Financiële vaste activa</i>							
Kapitaalverstrekking	62,9	62,9	62,9	62,9	62,9	62,9	
Verstrekte geldleningen	1.800,8	2.083,4	1.980,9	1.882,6	1.867,7	1.726,2	
Uitzettingen > 1 jr	793,1	718,2	718,2	718,2	715,7	615,7	
Overige Fin.vaste activa	81,2	81,2	81,2	81,2	81,2	81,2	
<i>Vlottende Activa</i>							
Voorraden	129,4	139,9	139,9	139,9	139,9	139,9	
Uitzettingen < 1 jr	1.183,9	841,5	841,5	841,5	841,5	841,5	
Liquide middelen	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	
Overlopende activa	135,1	140,1	140,1	140,1	140,1	140,1	
Totaal Activa	4.638,8	4.627,6	4.622,3	4.634,0	4.690,0	4.417,0	
<hr/>							
(Geprognosticeerde) Balans P a s s i v a	Jaarrekening per 31-12-19	Prognose begroting				Bedragen x € 1 mln	
		per 31-12-20	per 31-12-21	per 31-12-22	per 31-12-23	per 31-12-24	
<i>Lange Passiva</i>							
Algemene reserve	319,3	271,4	190,8	159,1	139,2	134,4	
Bestemmingsreserve Essent	2.763,6	2.780,6	2.729,9	2.686,4	2.658,3	2.633,1	
Overige bestemmingsreserves	700,0	759,7	701,3	659,9	623,2	645,8	
Voorzieningen	53,2	46,7	40,1	42,6	37,1	39,9	
Opgenomen vaste geldleningen	9,9	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	
<i>Korte Passiva</i>							
Netto vlottende schuld	179,9	161,8	161,8	161,8	161,8	161,8	
Overlopende passiva	613,0	604,9	795,8	921,7	1.067,8	799,4	
Totaal Passiva	4.638,8	4.627,6	4.622,3	4.634,0	4.690,0	4.417,0	

Immateriële vaste activa

Bijlage 7

verloop in 2020	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen in het dienstjaar	Desinvesteringen	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving	*	Boekwaarde per 1 jan 20	Afschrijvingen	Boekwaarde per 31 dec 20
Agio op obligaties	260.104.652	-849.033	1.714.621	257.540.998	253.803.167	Looptijd obligaties	L	6.301.485	931.824	2.806.007
verloop in 2021	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen in het dienstjaar	Desinvesteringen	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving	*	Boekwaarde per 1 jan 21	Afschrijvingen	Boekwaarde per 31 dec 21
Agio op obligaties	257.540.998	0		257.540.998	254.734.991	Looptijd obligaties	L	2.806.007	821.407	1.984.600
verloop in 2022	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen in het dienstjaar	Desinvesteringen	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving	*	Boekwaarde per 1 jan 22	Afschrijvingen	Boekwaarde per 31 dec 22
Agio op obligaties	257.540.998	0		257.540.998	255.556.398	Looptijd obligaties	L	1.984.600	810.302	1.174.298
verloop in 2023	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen in het dienstjaar	Desinvesteringen	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving	*	Boekwaarde per 1 jan 23	Afschrijvingen	Boekwaarde per 31 dec 23
Agio op obligaties	257.540.998	0		257.540.998	256.366.700	Looptijd obligaties	L	1.174.298	441.773	732.525
verloop in 2024	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen in het dienstjaar	Desinvesteringen	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving	*	Boekwaarde per 1 jan 24	Afschrijvingen	Boekwaarde per 31 dec 24
Agio op obligaties	257.540.998	0		257.540.998	256.808.473	Looptijd obligaties	L	732.525	417.543	314.982

*afschrijvingsmethode: L=lineair

Materiële vaste activa

bijlage 8

Omschrijving	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen/ verminderingen in het dienstjaar	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving	*
Investerings met economisch nut						
<u>Bedrijfsgebouwen</u>						
Provinciehuis	111.958.646	235.629	112.194.275	76.087.106	Diverse	**
Renovatie Noordbrabants Museum	28.389.384	0	28.389.384	7.057.862	25 jaar	L
Beveiliging	2.443.339	0	2.443.339	2.428.472	10 jaar	L
Steunpunten	6.092.664	5.331.272	11.423.936	5.670.365	20 jaar	L
Waterstraat 16-18	2.396.141	0	2.396.141	1.607.644	20 jaar	L
<u>Machines apparaten en installaties</u>						
Brandweerauto	112.837	0	112.837	73.733	15 jaar	L
Kantoorinnovatie	908.065	0	908.065	754.075	10 jaar	L
Materieel provinciale wegen	3.794.391	514.633	4.309.024	1.372.587	Diverse	L
Telefooncentrale	983.424	0	983.424	352.988	15 jaar	L
Laadinfrastructuur	1.057.891	0	1.057.891	658.040	7 jaar	L
ICT & Automatisering	2.944.164	356.265	3.300.429	407.412	3 jaar	L
<u>Overige materiële vaste activa</u>						
Meubilair	2.220.392	0	2.220.392	2.220.392	Diverse	L
<u>Gronden en terreinen</u>						
Gronden ontwikkelbedrijf	28.158.851		28.158.851	0	Geen	
Totaal investeringen met economisch nut	191.460.189	6.437.799	197.897.988	98.690.678		
Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut						
Oud voor 2017						
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>						
Wegeninvesteringen	526.404.127		526.404.127	384.257.409	15 jaar	L
Benuuten (DVM)	10.404.754		10.404.754	8.467.328	15 jaar	L
N-261	78.900.000		78.900.000	23.749.898	15 jaar	L
Infraprojecten in Voorbereiding (Appksten)	11.735.191		11.735.191	5.666.119	15 jaar	L
Monitoring meetnet	543.972		543.972	484.862	15 jaar	L
Komomleidingen	9.278.174		9.278.174	2.317.535	15 jaar	L
Nieuw m.i.v. 2017						
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>						
Wegeninvesteringen	164.793.462	157.336.246	322.129.708	11.545.262	15 jaar	L
N-261	144.553	0	144.553	7.877	15 jaar	L
Komomleidingen	5.097.132	1.290.006	6.387.138	499.176	15 jaar	L
Tot.inv.openb.ruimte met mij nut	807.301.365	158.626.252	965.927.617	436.995.466		
Totaal materiële vaste activa	998.761.554	165.064.051	1.163.825.605	535.686.144		
<i>In mindering gebrachte voorziening Balanswaarde</i>						

* afschrijvingsmethode

A=annuitair

L=lineair

G=geen afschrijving

Materiële vaste activa

Omschrijving	Boekwaarde per 1 jan 20	Afschrijvingen	Afwaardering wegens duur- zame waarde- vermindering	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Boekwaarde per 31 dec 20
<u>Investerings met economisch nut</u>					
<u>Bedrijfsgebouwen</u>					
Provinciehuis	35.871.539	4.188.314			31.918.854
Renovatie Noordbrabants Museum	21.331.523	837.736			20.493.787
Beveiliging	14.867	14.867			0
Steunpunten	422.298	22.233			5.731.337
Waterstraat 16-18	788.497	131.416			657.081
<u>Machines apparaten en installaties</u>					
Brandweerauto	39.104	3.259			35.845
Kantoorinnovatie	153.990	44.058			109.931
Materieel provinciale wegen	2.421.804	280.471			2.655.966
Telefooncentrale	630.436	65.562			564.875
Laadinfrastructuur	399.852	151.127			248.724
ICT & Automatisering	2.536.752	981.388			1.911.629
<u>Overige materiële vaste activa</u>					
Meubilair		0	0		0
<u>Gronden en terreinen</u>					
Gronden ontwikkelbedrijf	28.158.851		0		28.158.851
Totaal investeringen met economisch nut	92.769.512	6.720.431	0	0	92.486.879
<u>Investerings in de openbare ruimte met</u>					
Oud voor 2017					
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>					
Wegeninvesteringen	142.146.718	27.654.949			114.491.769
Benutten (DVM)	1.937.426	649.508			1.287.918
N-261	55.150.102	5.260.000			49.890.102
Infraprojecten in Voorbereiding (Appksten)	6.069.072	782.346			5.286.726
Monitoring meetnet	59.110	41.606			17.505
Komomleidingen	6.960.639	618.545			6.342.094
Nieuw m.i.v. 2017					
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>					
Wegeninvesteringen	153.248.200	10.982.644			299.601.802
N-261	136.676	9.637			127.039
Komomleidingen	4.597.956	339.809			5.548.153
Tot.inv.openb.ruimte met mij nut	370.305.899	46.339.044	0	0	482.593.107
Totaal materiële vaste activa	463.075.410	53.059.475	0	0	575.079.986
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>	<i>17.007.527</i>				<i>17.543.540</i>
<i>Balanswaarde</i>	<i>446.067.883</i>				<i>557.536.446</i>

* afschrijvingsmethode

A=annuitair

L=lineair

G=geen afschrijving

Materiële vaste activa

bijlage 8

Omschrijving	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen/ verminderingen in het dienstjaar	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving	*
Investerings met economisch nut						
<u>Bedrijfsgebouwen</u>						
Provinciehuis	112.194.275		112.194.275	80.275.421	Diverse	**
Renovatie Noordbrabants Museum	28.389.384		28.389.384	7.895.598	25 jaar	L
Beveiliging	2.443.339		2.443.339	2.443.339	10 jaar	L
Steunpunten	11.423.936	400.000	11.823.936	5.692.598	20 jaar	L
Waterstraat 16-18	2.396.141		2.396.141	1.739.060	20 jaar	L
<u>Machines apparaten en installaties</u>						
Brandweerauto	112.837		112.837	76.992	15 jaar	L
Kantoorinnovatie	908.065		908.065	798.134	10 jaar	L
Materieel provinciale wegen	4.309.024	79.157	4.388.181	1.653.058	Diverse	L
Telefooncentrale	983.424		983.424	418.549	15 jaar	L
Laadinfrastructuur	1.057.891		1.057.891	809.167	7 jaar	L
ICT & Automatisering	3.300.429	400.000	3.700.429	1.388.800	3 jaar	L
<u>Overige materiële vaste activa</u>						
Meubilair	2.220.392		2.220.392	2.220.392	Diverse	L
<u>Gronden en terreinen</u>						
Gronden ontwikkelbedrijf	28.158.851		28.158.851		Geen	
Totaal investeringen met economisch nut	197.897.988	879.157	198.777.145	105.411.109		
Investerings in de openbare ruimte met						
Oud voor 2017						
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>						
Wegeninvesteringen	526.404.127		526.404.127	411.912.358	15 jaar	L
Benuuten (DVM)	10.404.754		10.404.754	9.116.836	15 jaar	L
N-261	78.900.000		78.900.000	29.009.898	15 jaar	L
Infraprojecten in Voorbereiding (Appksten)	11.735.191		11.735.191	6.448.465	15 jaar	L
Monitoring meetnet	543.972		543.972	526.468	15 jaar	L
Komomleidingen	9.278.174		9.278.174	2.936.080	15 jaar	L
Nieuw m.i.v. 2017						
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>						
Wegeninvesteringen	322.129.708	156.179.019	478.308.727	22.527.906	15 jaar	L
N-261	144.553		144.553	17.514	15 jaar	L
Komomleidingen	6.387.138	1.000.000	7.387.138	838.985	15 jaar	L
Tot.inv.openb.ruimte met mij nut	965.927.617	157.179.019	1.123.106.636	483.334.510		
Totaal materiële vaste activa	1.163.825.605	158.058.176	1.321.883.781	588.745.619		
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>						
<i>Balanswaarde</i>						

* afschrijvingsmethode

A=annuitair

L=lineair

G=geen afschrijving

Materiële vaste activa

Omschrijving	Boekwaarde per 1 jan 21	Afschrijvingen	Afwaardering wegens duur- zame waarde- vermindering	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Boekwaarde per 31 dec 21
<u>Investerings met economisch nut</u>					
<u>Bedrijfsgebouwen</u>					
Provinciehuis	31.918.854	4.279.472			27.639.382
Renovatie Noordbrabants Museum	20.493.787	837.736			19.656.050
Beveiliging	0	0			0
Steunpunten	5.731.337	288.797			5.842.541
Waterstraat 16-18	657.081	131.416			525.665
<u>Machines apparaten en installaties</u>					
Brandweerauto	35.845	3.259			32.586
Kantoorinnovatie	109.931	44.058			65.873
Materieel provinciale wegen	2.655.966	313.500			2.421.623
Telefooncentrale	564.875	65.562			499.313
Laadinfrastructuur	248.724	151.127			97.597
ICT & Automatisering	1.911.629	910.333			1.401.296
<u>Overige materiële vaste activa</u>					
Meubilair	0	0			0
<u>Gronden en terreinen</u>					
Gronden ontwikkelbedrijf	28.158.851	0			28.158.851
Totaal investeringen met economisch nut	92.486.879	7.025.259	0	0	86.340.777
<u>Investerings in de openbare ruimte met</u>					
Oud voor 2017					
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>					
Wegeninvesteringen	114.491.769	24.119.950			90.371.819
Benutten (DVM)	1.287.918	530.068			757.850
N-261	49.890.102	5.260.000			44.630.102
Infraprojecten in Voorbereiding (Appksten)	5.286.726	782.346			4.504.380
Monitoring meetnet	17.505	17.503			1
Komomleidingen	6.342.094	618.545			5.723.549
Nieuw m.i.v. 2017					
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>					
Wegeninvesteringen	299.601.802	21.275.314			434.505.507
N-261	127.039	9.637			117.402
Komomleidingen	5.548.153	425.809			6.122.344
Tot.inv.openb.ruimte met mij nut	482.593.107	53.039.172	0	0	586.732.954
Totaal materiële vaste activa	575.079.986	60.064.432	0	0	673.073.731
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>	<i>17.543.540</i>				<i>17.543.540</i>
<i>Balanswaarde</i>	<i>557.536.446</i>				<i>655.530.191</i>

* afschrijvingsmethode

A=annuitair

L=lineair

G=geen afschrijving

Materiële vaste activa

bijlage 8

Omschrijving	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen/ verminderingen in het dienstjaar	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving	*
Investerings met economisch nut						
<u>Bedrijfsgebouwen</u>						
Provinciehuis	112.194.275		112.194.275	84.554.892	Diverse	**
Renovatie Noordbrabants Museum	28.389.384		28.389.384	8.733.334	25 jaar	L
Beveiliging	2.443.339		2.443.339	2.443.339	10 jaar	L
Steunpunten	11.823.936	400.000	12.223.936	5.981.395	20 jaar	L
Waterstraat 16-18	2.396.141		2.396.141	1.870.476	20 jaar	L
<u>Machines apparaten en installaties</u>						
Brandweerauto	112.837		112.837	80.251	15 jaar	L
Kantoorinnovatie	908.065		908.065	842.192	10 jaar	L
Materieel provinciale wegen	4.388.181		4.388.181	1.966.558	Diverse	L
Telefooncentrale	983.424		983.424	484.111	15 jaar	L
Laadinfrastructuur	1.057.891		1.057.891	960.295	7 jaar	L
ICT & Automatisering	3.700.429	400.000	4.100.429	2.299.133	3 jaar	L
<u>Overige materiële vaste activa</u>						
Meubilair	2.220.392		2.220.392	2.220.392	Diverse	L
<u>Gronden en terreinen</u>						
Gronden ontwikkelbedrijf	28.158.851		28.158.851		Geen	
Totaal investeringen met economisch nut	198.777.145	800.000	199.577.145	112.436.368		
Investerings in de openbare ruimte met						
Oud voor 2017						
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>						
Wegeninvesteringen	526.404.127		526.404.127	436.032.308	15 jaar	L
Benuuten (DVM)	10.404.754		10.404.754	9.646.904	15 jaar	L
N-261	78.900.000		78.900.000	34.269.898	15 jaar	L
Infraprojecten in Voorbereiding (Appksten)	11.735.191		11.735.191	7.230.811	15 jaar	L
Monitoring meetnet	543.972		543.972	543.971	15 jaar	L
Komomleidingen	9.278.174		9.278.174	3.554.625	15 jaar	L
Nieuw m.i.v. 2017						
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>						
Wegeninvesteringen	478.308.727	171.627.573	649.936.300	43.803.220	15 jaar	L
N-261	144.553	4.085.068	4.229.621	27.151	15 jaar	L
Komomleidingen	7.387.138	1.000.000	8.387.138	1.264.794	15 jaar	L
Tot.inv.openb.ruimte met mij nut	1.123.106.636	176.712.641	1.299.819.277	536.373.682		
Totaal materiële vaste activa	1.321.883.781	177.512.641	1.499.396.422	648.810.051		
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>						
<i>Balanswaarde</i>						

* afschrijvingsmethode

A=annuitair

L=lineair

G=geen afschrijving

Materiële vaste activa

Omschrijving	Boekwaarde per 1 jan 22	Afschrijvingen	Afwaardering wegens duur- zame waarde- vermindering	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Boekwaarde per 31 dec 22
<u>Investerings met economisch nut</u>					
<u>Bedrijfsgebouwen</u>					
Provinciehuis	27.639.382	4.114.411			23.524.971
Renovatie Noordbrabants Museum	19.656.050	837.736			18.818.314
Beveiliging	0	0			0
Steunpunten	5.842.541	308.797			5.933.744
Waterstraat 16-18	525.665	131.416			394.249
<u>Machines apparaten en installaties</u>					
Brandweerauto	32.586	3.259			29.328
Kantoorinnovatie	65.873	44.058			21.814
Materieel provinciale wegen	2.421.623	295.438			2.126.185
Telefooncentrale	499.313	65.562			433.752
Laadinfrastructuur	97.597	90.997			6.599
ICT & Automatisering	1.401.296	1.015.874			785.422
<u>Overige materiële vaste activa</u>					
Meubilair	0	0			0
<u>Gronden en terreinen</u>					
Gronden ontwikkelbedrijf	28.158.851	0			28.158.851
Totaal investeringen met economisch nut	86.340.777	6.907.548	0	0	80.233.229
<u>Investerings in de openbare ruimte met</u>					
Oud voor 2017					
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>					
Wegeninvesteringen	90.371.819	20.572.823			69.798.995
Benutten (DVM)	757.850	373.080			384.770
N-261	44.630.102	5.260.000			39.370.102
Infraprojecten in Voorbereiding (Appksten)	4.504.380	782.346			3.722.033
Monitoring meetnet	1	0			1
Komomleidingen	5.723.549	618.545			5.105.004
Nieuw m.i.v. 2017					
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>					
Wegeninvesteringen	434.505.507	31.687.248			574.445.832
N-261	117.402	9.637			4.192.833
Komomleidingen	6.122.344	492.476			6.629.868
Tot.inv.openb.ruimte met mij nut	586.732.954	59.796.155	0	0	703.649.439
Totaal materiële vaste activa	673.073.731	66.703.703	0	0	783.882.668
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>	<u>17.543.540</u>				<u>17.543.540</u>
<i>Balanswaarde</i>	<u>655.530.191</u>				<u>766.339.128</u>

* afschrijvingsmethode

A=annuitair

L=lineair

G=geen afschrijving

Materiële vaste activa

bijlage 8

Omschrijving	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen/ verminderingen in het dienstjaar	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving	*
Investerings met economisch nut						
<u>Bedrijfsgebouwen</u>						
Provinciehuis	112.194.275		112.194.275	88.669.304	Diverse	**
Renovatie Noordbrabants Museum	28.389.384		28.389.384	9.571.070	25 jaar	L
Beveiliging	2.443.339		2.443.339	2.443.339	10 jaar	L
Steunpunten	12.223.936	400.000	12.623.936	6.290.192	20 jaar	L
Waterstraat 16-18	2.396.141		2.396.141	2.001.892	20 jaar	L
<u>Machines apparaten en installaties</u>						
Brandweerauto	112.837		112.837	83.509	15 jaar	L
Kantoorinnovatie	908.065		908.065	886.251	10 jaar	L
Materieel provinciale wegen	4.388.181		4.388.181	2.261.996	Diverse	L
Telefooncentrale	983.424		983.424	549.672	15 jaar	L
Laadinfrastructuur	1.057.891		1.057.891	1.051.292	7 jaar	L
ICT & Automatisering	4.100.429	2.200.000	6.300.429	3.315.007	3 jaar	L
<u>Overige materiële vaste activa</u>						
Meubilair	2.220.392		2.220.392	2.220.392	Diverse	L
<u>Gronden en terreinen</u>						
Gronden ontwikkelbedrijf	28.158.851		28.158.851		Geen	
Totaal investeringen met economisch nut	199.577.145	2.600.000	202.177.145	119.343.916		
Investerings in de openbare ruimte met						
Oud voor 2017						
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>						
Wegeninvesteringen	526.404.127		526.404.127	456.605.132	15 jaar	L
Benuuten (DVM)	10.404.754		10.404.754	10.019.984	15 jaar	L
N-261	78.900.000		78.900.000	39.529.898	15 jaar	L
Infraprojecten in Voorbereiding (Appksten)	11.735.191		11.735.191	8.013.157	15 jaar	L
Monitoring meetnet	543.972		543.972	543.971	15 jaar	L
Komomleidingen	9.278.174		9.278.174	4.173.170	15 jaar	L
Nieuw m.i.v. 2017						
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>						
Wegeninvesteringen	649.936.300	142.994.434	792.930.734	75.490.468	15 jaar	L
N-261	4.229.621		4.229.621	36.788	15 jaar	L
Komomleidingen	8.387.138	1.000.000	9.387.138	1.757.270	15 jaar	L
Tot.inv.openb.ruimte met mij nut	1.299.819.277	143.994.434	1.443.813.711	596.169.838		
Totaal materiële vaste activa	1.499.396.422	146.594.434	1.645.990.856	715.513.754		
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>						
<i>Balanswaarde</i>						

* afschrijvingsmethode

A=annuitair

L=lineair

G=geen afschrijving

Materiële vaste activa

Omschrijving	Boekwaarde per 1 jan 23	Afschrijvingen	Afwaardering wegens duur- zame waarde- vermindering	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Boekwaarde per 31 dec 23
<u>Investerings met economisch nut</u>					
<u>Bedrijfsgebouwen</u>					
Provinciehuis	23.524.971	4.113.255			19.411.717
Renovatie Noordbrabants Museum	18.818.314	837.736			17.980.578
Beveiliging	0	0			0
Steunpunten	5.933.744	328.797			6.004.947
Waterstraat 16-18	394.249	131.416			262.833
<u>Machines apparaten en installaties</u>					
Brandweerauto	29.328	3.259			26.069
Kantoorinnovatie	21.814	21.815			0
Materieel provinciale wegen	2.126.185	278.984			1.847.201
Telefooncentrale	433.752	65.562			368.190
Laadinfrastructuur	6.599	6.092			507
ICT & Automatisering	785.422	385.422			2.600.000
<u>Overige materiële vaste activa</u>					
Meubilair	0	0			0
<u>Gronden en terreinen</u>					
Gronden ontwikkelbedrijf	28.158.851	0			28.158.851
Totaal investeringen met economisch nut	80.233.229	6.172.337	0	0	76.660.892
<u>Investerings in de openbare ruimte met</u>					
Oud voor 2017					
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>					
Wegeninvesteringen	69.798.995	15.759.308			54.039.688
Benutten (DVM)	384.770	165.460			219.309
N-261	39.370.102	5.260.000			34.110.102
Infraprojecten in Voorbereiding (Appksten)	3.722.033	782.346			2.939.687
Monitoring meetnet	1	0			1
Komomleidingen	5.105.004	618.545			4.486.459
Nieuw m.i.v. 2017					
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>					
Wegeninvesteringen	574.445.832	43.129.087			674.311.179
N-261	4.192.833	281.975			3.910.859
Komomleidingen	6.629.868	559.143			7.070.726
Tot.inv.openb.ruimte met mij nut	703.649.439	66.555.863	0	0	781.088.010
Totaal materiële vaste activa	783.882.668	72.728.200	0	0	857.748.902
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>	<i>17.543.540</i>				<i>17.543.540</i>
<i>Balanswaarde</i>	<i>766.339.128</i>				<i>840.205.362</i>

* afschrijvingsmethode

A=annuitair

L=lineair

G=geen afschrijving

Materiële vaste activa

bijlage 8

Omschrijving	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen/ verminderingen in het dienstjaar	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving	*
Investerings met economisch nut						
<u>Bedrijfsgebouwen</u>						
Provinciehuis	112.194.275		112.194.275	92.782.558	Diverse	**
Renovatie Noordbrabants Museum	28.389.384		28.389.384	10.408.807	25 jaar	L
Beveiliging	2.443.339		2.443.339	2.443.339	10 jaar	L
Steunpunten	12.623.936	400.000	13.023.936	6.618.988	20 jaar	L
Waterstraat 16-18	2.396.141		2.396.141	2.133.308	20 jaar	L
<u>Machines apparaten en installaties</u>						
Brandweerauto	112.837		112.837	86.768	15 jaar	L
Kantoorinnovatie	908.065		908.065	908.065	10 jaar	L
Materieel provinciale wegen	4.388.181		4.388.181	2.540.980	Diverse	L
Telefooncentrale	983.424		983.424	615.234	15 jaar	L
Laadinfrastructuur	1.057.891		1.057.891	1.057.384	7 jaar	L
ICT & Automatisering	6.300.429	700.000	7.000.429	3.700.429	3 jaar	L
<u>Overige materiële vaste activa</u>						
Meubilair	2.220.392		2.220.392	2.220.392	Diverse	L
<u>Gronden en terreinen</u>						
Gronden ontwikkelbedrijf	28.158.851		28.158.851		Geen	
Totaal investeringen met economisch nut	202.177.145	1.100.000	203.277.145	125.516.253		
Investerings in de openbare ruimte met						
Oud voor 2017						
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>						
Wegeninvesteringen	526.404.127		526.404.127	472.364.439	15 jaar	L
Benuuten (DVM)	10.404.754		10.404.754	10.185.445	15 jaar	L
N-261	78.900.000		78.900.000	44.789.898	15 jaar	L
Infraprojecten in Voorbereiding (Appksten)	11.735.191		11.735.191	8.795.503	15 jaar	L
Monitoring meetnet	543.972		543.972	543.971	15 jaar	L
Komomleidingen	9.278.174		9.278.174	4.791.715	15 jaar	L
Nieuw m.i.v. 2017						
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>						
Wegeninvesteringen	792.930.734	47.760.696	840.691.430	118.619.555	15 jaar	L
N-261	4.229.621		4.229.621	318.762	15 jaar	L
Komomleidingen	9.387.138		9.387.138	2.316.412	15 jaar	L
Tot.inv.openb.ruimte met mij nut	1.443.813.711	47.760.696	1.491.574.407	662.725.701		
Totaal materiële vaste activa	1.645.990.856	48.860.696	1.694.851.552	788.241.954		
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>						
<i>Balanswaarde</i>						

* afschrijvingsmethode

A=annuitair

L=lineair

G=geen afschrijving

Materiële vaste activa

Omschrijving	Boekwaarde per 1 jan 24	Afschrijvingen	Afwaardering wegens duur- zame waarde- vermindering	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Boekwaarde per 31 dec 24
<u>Investerings met economisch nut</u>					
<u>Bedrijfsgebouwen</u>					
Provinciehuis	19.411.717	4.110.973			15.300.744
Renovatie Noordbrabants Museum	17.980.578	837.736			17.142.842
Beveiliging	0	0			0
Steunpunten	6.004.947	348.797			6.056.151
Waterstraat 16-18	262.833	131.416			131.417
<u>Machines apparaten en installaties</u>					
Brandweerauto	26.069	3.259			22.810
Kantoorinnovatie	0	0			0
Materieel provinciale wegen	1.847.201	255.301			1.591.900
Telefooncentrale	368.190	65.562			302.628
Laadinfrastructuur	507	507			0
ICT & Automatisering	2.600.000	1.000.000			2.300.000
<u>Overige materiële vaste activa</u>					
Meubilair	0	0			0
<u>Gronden en terreinen</u>					
Gronden ontwikkelbedrijf	28.158.851	0			28.158.851
Totaal investeringen met economisch nut	76.660.892	6.753.550	0	0	71.007.342
<u>Investerings in de openbare ruimte met</u>					
Oud voor 2017					
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>					
Wegeninvesteringen	54.039.688	13.047.513			40.992.175
Benutten (DVM)	219.309	66.006			153.303
N-261	34.110.102	5.260.000			28.850.102
Infraprojecten in Voorbereiding (Appksten)	2.939.687	735.076			2.204.612
Monitoring meetnet	1	0			1
Komomleidingen	4.486.459	618.545			3.867.914
Nieuw m.i.v. 2017					
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>					
Wegeninvesteringen	674.311.179	52.662.049			669.409.826
N-261	3.910.859	281.975			3.628.884
Komomleidingen	7.070.726	625.809			6.444.916
Tot.inv.openb.ruimte met mij nut	781.088.010	73.296.973	0	0	755.551.733
Totaal materiële vaste activa	857.748.902	80.050.523	0	0	826.559.075
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>	<u>17.543.540</u>				<u>17.543.540</u>
<i>Balanswaarde</i>	<u>840.205.362</u>				<u>809.015.535</u>

* afschrijvingsmethode

A=annuitair

L=lineair

G=geen afschrijving

Kapitaalverstrekking aan deelnemingen

Bijlage 9a

	Restant bedrag 01-01-2020	Deelnemingen in de loop van het jaar	Verminderingen in de loop van het jaar	Restant bedrag 31-12-2020
Aandelenkapitaal GOB	1			1
Aandelenkapitaal Ruimte voor Ruimte	9.608.400			9.608.400
BV BOM Holding	31.328.137			31.328.137
Deelneming vordering Enexis	6.166		6.166	0
Deelneming CBL Vennootschap BV	6.166		6.166	0
Deelneming Verkoop op Vennootschap BV	6.166		6.166	0
Deelneming Claim Vennootschap BV	6.166			6.166
Deelneming Aviolanda	6.488.160			6.488.160
Deelneming Green Chemistry	2.300.000			2.300.000
Deelneming Monumenten Beheer Brabant	2.058.000			2.058.000
Deelneming Ruimte voor Ruimte	15.500.000			15.500.000
Deelneming Pivotpark / OLSP	6.301.805			6.301.805
Totaal	73.609.167	0	18.498	73.590.669
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>				10.659.804
<i>Balanswaarde</i>				<u>62.930.865</u>
	Restant bedrag 01-01-2021	Deelnemingen in de loop van het jaar	Verminderingen in de loop van het jaar	Restant bedrag 31-12-2021
Aandelenkapitaal GOB	1			1
Aandelenkapitaal Ruimte voor Ruimte	9.608.400			9.608.400
BV BOM Holding	31.328.137			31.328.137
Deelneming vordering Enexis	0			0
Deelneming CBL Vennootschap BV	0			0
Deelneming Verkoop op Vennootschap BV	0			0
Deelneming Claim Vennootschap BV	6.166			6.166
Deelneming Aviolanda	6.488.160			6.488.160
Deelneming Green Chemistry	2.300.000			2.300.000
Deelneming Monumenten Beheer Brabant	2.058.000			2.058.000
Deelneming Ruimte voor Ruimte	15.500.000			15.500.000
Deelneming Pivotpark / OLSP	6.301.805			6.301.805
Totaal	73.590.669	0	0	73.590.669
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>				10.659.804
<i>Balanswaarde</i>				<u>62.930.865</u>

Kapitaalverstrekking aan deelnemingen

Bijlage 9a

	Restant bedrag 01-01-2022	Deelnemingen in de loop van het jaar	Verminderen in de loop van het jaar	Restant bedrag 31-12-2022
Aandelenkapitaal GOB	1			1
Aandelenkapitaal Ruimte voor Ruimte	9.608.400			9.608.400
BV BOM Holding	31.328.137			31.328.137
Deelneming vordering Enexis	0			0
Deelneming CBL Vennootschap BV	0			0
Deelneming Verkoop op Vennootschap BV	0			0
Deelneming Claim Vennootschap BV	6.166			6.166
Deelneming Aviolanda	6.488.160			6.488.160
Deelneming Green Chemistry	2.300.000			2.300.000
Deelneming Monumenten Beheer Brabant	2.058.000			2.058.000
Deelneming Ruimte voor Ruimte	15.500.000			15.500.000
Deelneming Pivotpark / OLSP	6.301.805			6.301.805
Totaal	73.590.669	0	0	73.590.669
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>				10.659.804
<i>Balanswaarde</i>				62.930.865

	Restant bedrag 01-01-2023	Deelnemingen in de loop van het jaar	Verminderen in de loop van het jaar	Restant bedrag 31-12-2023
Aandelenkapitaal GOB	1			1
Aandelenkapitaal Ruimte voor Ruimte	9.608.400			9.608.400
BV BOM Holding	31.328.137			31.328.137
Deelneming vordering Enexis	0			0
Deelneming CBL Vennootschap BV	0			0
Deelneming Verkoop op Vennootschap BV	0			0
Deelneming Claim Vennootschap BV	6.166			6.166
Deelneming Aviolanda	6.488.160			6.488.160
Deelneming Green Chemistry	2.300.000			2.300.000
Deelneming Monumenten Beheer Brabant	2.058.000			2.058.000
Deelneming Ruimte voor Ruimte	15.500.000			15.500.000
Deelneming Pivotpark / OLSP	6.301.805			6.301.805
Totaal	73.590.669	0	0	73.590.669
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>				10.659.804
<i>Balanswaarde</i>				62.930.865

Kapitaalverstreking aan deelnemingen

Bijlage 9a

	Restant bedrag 01-01-2024	Deelnemingen in de loop van het jaar	Verminderings in de loop van het jaar	Restant bedrag 31-12-2024
Aandelenkapitaal GOB	1			1
Aandelenkapitaal Ruimte voor Ruimte	9.608.400			9.608.400
BV BOM Holding	31.328.137			31.328.137
Deelneming vordering Enexis	0			0
Deelneming CBL Vennootschap BV	0			0
Deelneming Verkoop op Vennootschap BV	0			0
Deelneming Claim Vennootschap BV	6.166			6.166
Deelneming Aviolanda	6.488.160			6.488.160
Deelneming Green Chemistry	2.300.000			2.300.000
Deelneming Monumenten Beheer Brabant	2.058.000			2.058.000
Deelneming Ruimte voor Ruimte	15.500.000			15.500.000
Deelneming Pivotpark / OLSP	6.301.805			6.301.805
Totaal	73.590.669	0	0	73.590.669
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>				10.659.804
<i>Balanswaarde</i>				62.930.865

Uitwerking paragraaf verbonden partijen

1 Gemeenschappelijke regelingen (GR)

1.1 Havenschap Moerdijk

De verbonden partij Havenschap Moerdijk kent een meervoudige structuur in een GR-NV constructie. De Gemeenschappelijke Regeling vervult het aandeelhouderschap en verzorgt de financiering van de NV. De bedrijfsactiviteiten vinden plaats in de NV. Hieronder worden de gegevens met betrekking tot de GR en NV gesplitst.

Publiek belang: De Gemeenschappelijke Regeling Havenschap Moerdijk maakt het bestaan van Havenbedrijf Moerdijk NV mogelijk door het vervullen van het aandeelhouderschap ervan en het aantrekken van de financiering.

Wat is de bijdrage van havenschap Moerdijk aan de doelstellingen van de provincie?

Het Havenschap Moerdijk maakt het bestaan van Havenbedrijf Moerdijk NV mogelijk door het vervullen van het aandeelhouderschap en zorgdragen voor de financiering.

Vennootschap Havenbedrijf Moerdijk N.V.

Publiek belang: Havenbedrijf Moerdijk (HbM) is van groot belang voor de versterking van de economische structuur van Brabant en voor de werkgelegenheid in de regio.

Belang provincie: 50 % (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van Havenbedrijf Moerdijk aan de doelstellingen van de provincie?

Op het Haven- en Industrierrein Moerdijk werken ongeveer 9,5 duizend mensen en indirect biedt het nog eens bijna 9 duizend banen, waarmee het stevig bijdraagt aan het Actieplan Economische Structuurversterking West-Brabant en de werkgelegenheid in de regio. Verder is de Haven van Moerdijk een nationaal en Europees knooppunt van multimodale vervoersstromen, dat een belangrijke positie inneemt in de Vlaams Nederlandse Delta. De aanwezige chemie op het terrein draagt bij aan innovaties op de cross sectorale ontwikkelingen van de biobased economy. Op het gebied van energie worden ook de mogelijkheden verkend om duurzame verbindingen tot stand te brengen door het hergebruik van warmte reststromen.

Conform de in juli 2014 vastgestelde Havenstrategie is het uitgangspunt hierbij een goede balans tussen waardecreatie, duurzaamheid en een veilige en leefbare regio. De ambitie is dat Moerdijk in 2030 hét belangrijkste knooppunt is van duurzame logistiek en duurzame chemie en procesindustrie in de Vlaams- Nederlandse Delta. Randvoorwaarde hierbij is dat groei niet ten koste mag gaan van de veiligheid en leefbaarheid in de regio. Tot de economische speerpunten behoren:

- Uitbouwen van de extended gate functie ten opzichte van Rotterdam en Antwerpen. Hiermee wordt de poort van de zeeterminal "verlegd" naar het achterland. Naar verwachting levert dit de voor Moerdijk substantiële extra goederenstromen op.
- Short sea shipping: Moerdijk heeft een directe verbinding met zee en kan een rol spelen in het intra-continentale zeeverkeer. Betrouwbaarheid van vaartijden en afhandeling en flexibiliteit zijn hierbij cruciaal. Randvoorwaarde voor deze functie is dat kwaliteit van ontsluiting minimaal gehandhaafd blijft en er voldoende terminalruimte beschikbaar is.
- Benutten van het chemisch industrieel complex; het gaat hierbij om het innovatief uitbouwen van het huidige complex, zowel op fijnchemie als biobased gefundeerde chemie. M.b.t. biobased chemie gaat het zowel om overslag van grondstoffen als om het creëren van startups en benutten van

reststromen. Maintenance levert een belangrijke bijdrage aan hoogwaardige dienstverlening en innovatiekracht in dit cluster.

1.2 Zuidelijke Rekenkamer (ZRK)

Publiek belang: Door onderzoek wil de rekenkamer voor Provinciale Staten en de burgers van de provincies Noord-Brabant en Limburg zichtbaar maken hoe publiek geld wordt besteed en wat er van de beleidsvoornemens terecht komt.

Belang provincie: 50% (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van de ZRK aan de doelstellingen van de provincie?

De Zuidelijke Rekenkamer onderzoekt de doeltreffendheid, de doelmatigheid en de rechtmatigheid van het gevoerde bestuur van de provincies Noord-Brabant en Limburg. Zij tracht met haar onderzoek inzicht te verschaffen in de bestedingen van publiek geld en de realisatie van bijbehorende beleidsvoornemens.

1.3 Kleinschalig Collectief Vervoer Noordoost-Brabant (KCV)

Publiek belang: Regiotaxi vervoer als vangnet voor de OV reiziger.

Belang provincie: 8,33% (begin en eind van het jaar: samenwerking van de Provincie en 11 gemeenten)

Wat is de bijdrage van KCV aan de doelstellingen van de provincie?

Met de gemeenschappelijke regeling 'Kleinschalig Collectief Vervoer Noord-Oost Brabant' wordt een kwalitatief hoogwaardig stelsel van collectief vervoer nagestreefd ter voorziening in de behoefte aan openbaar vervoer, de instandhouding en verbetering van de bereikbaarheid van kleine kernen en het aanbod van adequate vervoersvoorzieningen.

Om de kleine kernen bereikbaar te houden, ontwikkelen we samen met gemeenten, vervoerders en (nieuwe) coöperaties flexibele vormen van gedeelde mobiliteit" (bestuursakkoord) KCV is een aanvulling op het OV in met name het landelijk gebied waar geen regulier OV rijdt.

1.4 Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB)

Publiek belang: Verbetering van de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH). De maatschappelijke outcome is een betere leefomgeving.

Belang provincie: 43% (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van OMWB aan de doelstellingen van de provincie?

De OMWB draagt, net als de andere omgevingsdiensten, bij aan de provinciale doelstellingen die betrekking hebben op de verbetering van het naleefgedrag, het voldoen aan de [kwaliteitscriteria 2.2](#) en het instrumenteel beleidskader.

1.5 Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)

Publiek belang: Verbetering van de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving. De maatschappelijke outcome is bijdrage leveren aan een betere leefomgeving.

Belang provincie: 45% (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van ODZOB aan de doelstellingen van de provincie?

De ODZOB draagt, net als de andere omgevingsdiensten, bij aan de provinciale doelstellingen die betrekking hebben op de verbetering van het naleefgedrag, het voldoen aan de [kwaliteitscriteria 2.2](#) en het instrumenteel beleidskader.

1.6 Omgevingsdienst Brabant Noord (ODBN)

Publiek belang: Verbetering van de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving. De maatschappelijke outcome is een betere leefomgeving.

Belang provincie: 37% (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van ODBN aan de doelstellingen van de provincie?

De ODBN draagt, net als de andere omgevingsdiensten, bij aan de provinciale doelstellingen die betrekking hebben op de verbetering van het naleefgedrag, het voldoen aan de [kwaliteitscriteria 2.2](#) en het instrumenteel beleidskader.

2 Vennootschappen en coöperaties

2.1 Enexis NV

Publiek belang: Altijd en overal in het voorzieningsgebied van Enexis kunnen beschikken over energie, tegen aanvaardbare aansluit- en transporttarieven.

Belang provincie: 30,8% (begin en eind van het jaar) , stemrecht / voordrachtsrecht lid RvC / lid AHC.

Wat is de bijdrage van Enexis aan de doelstellingen van de provincie?

Enexis is een van de partners in de Brabantse Energie Alliantie. De alliantie tussen Enexis en provincie biedt door zowel concrete als strategische samenwerking een belangrijk fundament voor het kunnen behalen van de doelstellingen ten aanzien van broeikasgasreductie en duurzame opwek. In Brabant zijn bijvoorbeeld energieke landschappen en groene mobiliteit thema's waarvoor de rol van Enexis van grote meerwaarde is. In de (nationale) totstandkoming van het klimaatakkoord vond op diverse onderdelen afstemming plaats met Enexis. Vertegenwoordigers van Enexis nemen deel aan de ontwikkeling van Regionale Energiestrategieën (RES-en) in de vier Brabantse RES-regio's. En met Enpuls, de organisatie binnen Enexis Group ingericht op conceptontwikkeling voor het versnellen van de energietransitie, wordt onder meer samen gewerkt op het gebied van sociale innovatie en sociale inclusie in de energietransitie.

2.2 CSV Amsterdam BV

Publiek belang: Afhandeling van alle rechten en plichten die zijn voortgekomen uit de verkoop van Essent en Attero. (namens de verkopende aandeelhouders van Essent en Attero)

Belang van de provincie: 30,8% (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van de SPV aan de doelstellingen van de provincie?

De Special Purpose Vehicles, waaronder CSV Vennootschap B.V. zijn opgericht om de verkoop van Essent en Attero financieel af te wikkelen. CSV Amsterdam zal voorlopig nog voortbestaan om op eigen kosten en risico namens Deponie Zuid BV (vennootschap onder Attero Holding BV), in overleg met de aandeelhouderscommissie, het bezwaar en/of beroep te voeren tegen de belastingdienst ten aanzien van de naheffingsaanslag afvalstoffenbelasting. Na afwikkeling van deze bezwaar- en/of beroepsprocedure zal de vennootschap kunnen worden opgeheven en kunnen de resterende liquide middelen uitgekeerd worden aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang.

2.3 Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV

Publiek belang:	Afhandeling van alle rechten en plichten die zijn voortgekomen uit de verkoop van Essent. (namens de verkopende aandeelhouders Essent)
Belang van de provincie	30,8% (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van de SPV aan de doelstellingen van de provincie?

De Special Purpose Vehicles, waaronder Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. (PBE) zijn opgericht om de verkoop van Essent financieel af te wikkelen. PBE is partij bij het Convenant inzake Publieke Belangen Kerncentrale Borssele en de Alternative Governing Arrangements. Het doel is om de vennootschap in 2021 op te heffen en de resterende liquide middelen uit te keren aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang.

2.4 Brabant Water N.V.

Publiek belang:	Veilig, betrouwbaar en betaalbaar drinkwater voor iedereen in het verzorgingsgebied. Publiek aandeelhouderschap wettelijk bepaald in Drinkwaterwet.
Belang provincie:	31,6% (begin en eind van het jaar), stemrecht / voordrachtsrecht lid RvC / lid AHC.

Wat is de bijdrage van Brabant Water N.V. aan de doelstellingen van de provincie?

Brabant Water N.V. verzorgt de drink- en industriewatervoorziening aan 2,5 miljoen inwoners en het bedrijfsleven in Noord-Brabant. Op grond van de Drinkwaterwet dienen drinkwaterbedrijven in publieke handen te zijn.

Brabant Water en de provincie Noord-Brabant hebben in 2019 een overeenkomst afgesloten voor de periode 2018 t/m 2022, waarbij het accent ligt op a) een maximaal onttrekkingsplafond voor de periode 2018/2022 en b) waterbesparing en substitutie laagwaardig gebruik teneinde te voorkomen dat de grondonttrekkingen door Brabant Water sterk toenemen in deze periode. De overeenkomst met Brabant Water is een resultante van de herziening van het grondwaterbeleid van de provincie Noord-Brabant in 2018 waarin GS met alle grondwateronttrekkers in Brabant (waarvoor de provincie bevoegd is) bestuurlijke afspraken maakt over het benutten van het grondwater en het zoeken naar alternatieven voor grondwater teneinde een toename aan de totale onttrekkingsomvang in Brabant te voorkomen. Aangezien Brabant Water de grootste grondwateronttrekker in Brabant is, is met Brabant Water de eerste bestuurlijke overeenkomst afgesloten in dit kader. In de overeenkomst zijn ook afspraken gemaakt in het robuust(er) maken van de drinkwatervoorziening 2018-2022 en de inzet op Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.

2.5 Eindhoven Airport N.V.

Publiek belang:	Een goede bereikbaarheid van Brabant via de lucht, wat eraan bijdraagt dat Brabant aantrekkelijk is als vestigingsklimaat voor bedrijven en burgers.
Belang provincie:	24,5% (begin en eind van het jaar) , stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC.

Wat is de bijdrage van Eindhoven Airport N.V. aan de doelstellingen van de provincie?

Eindhoven Airport werkt aan een optimale verbondenheid van Brabant. Om concurrentiekracht te behouden moet de kwaliteit van de Brabantse infrastructuur in alle modaliteiten (inclusief ICT) minimaal op hetzelfde niveau zijn als dat van concurrerende regio's. In dat kader past de

ondersteuning voor de regio Eindhoven als Brainport, die inmiddels op landelijk niveau als mainport is aangemerkt. Een airport is daar een onlosmakelijk onderdeel in, om de (internationale) verbinding in brede zin te faciliteren.

2.6 Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij (BOM Holding B.V.)

Publiek belang:	Een innovatief midden- en kleinbedrijf in Noord-Brabant dat bijdraagt aan de economische ontwikkeling van de provincie Noord-Brabant en daarmee een bijdrage levert aan de maatschappelijke opgaven en bijdraagt aan de werkgelegenheid in Noord-Brabant.
Belang provincie:	100% (begin en eind van het jaar) De onderliggende dochter BV's zijn: BOM Business Development & Foreign Investments, BOM Capital I, BOM Capital II, BOM Bedrijfslocaties, BOM Vastgoed, Innovatiefonds BV en Energiefonds BV. Om fiscale redenen is een fiscale eenheid gerealiseerd van BOM Holding met BOM Business Development & Foreign Investments en BOM Capital I. Als gevolg hiervan is de provincie meerderheidsaandeelhouder geworden van BOM Business Development & Foreign Investments en BOM Capital I. De aandelenverhouding is vanaf januari 2013 als volgt: provincie 50,1%, Rijksoverheid 49,9%. Stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC.

Wat is de bijdrage van de BOM aan de doelstellingen van de provincie?

Het beleid van de provincie Noord-Brabant is erop gericht om te komen tot een veerkrachtige, concurrerende economie die de basis biedt voor voldoende werkgelegenheid en die werkt aan de maatschappelijke opgaven. Doel is om te behoren tot de top van kennis- en innovatieregio's in Europa. De transitie naar een dergelijke innovatieve, circulaire en robuuste Brabantse economie draagt bij aan een aantal maatschappelijke opgaven. De uitvoering van het Economisch Programma en de inzet van de BOM gaan immers niet alleen over maximalisatie van groei, maar leveren ook een bijdrage aan de maatschappelijke uitdagingen van onze tijd. De provincie Noord-Brabant stuurt daarbij op een fors aantal vlakken, in lijn met het bovenstaande beleidskader. En de provincie Noord-Brabant werkt daartoe samen met een fors aantal organisaties. Naast de BOM betreft dit organisaties als de triple-helixorganisaties, de universiteiten en hogescholen, gemeenten, de valorisatieprogramma's, etc. De totaalopgave voor het bevorderen van een concurrerende economie in relatie tot de maatschappelijke opgaven is daarbij het uitgangspunt. De opdracht van de BOM is een afgeleide van de totaalopgave zoals we die zien.

De BOM heeft als doel het stimuleren en begeleiden van samenwerkingsverbanden om innovaties om te zetten in producten of diensten. Daarnaast begeleidt BOM buitenlandse bedrijven naar en in Brabant, investeert zij in kansrijke, innovatieve ondernemingen en ontwikkelt zij bestaande en nieuwe duurzame werklocaties. Ook is een aantal fondsen bij de BOM ondergebracht, zoals het Innovatiefonds Brabant en het Energiefonds Brabant. De BOM draagt bij aan het innovatieve deel van de Brabantse economie. Zij doet dat door innovatieve MKB-bedrijven te ondersteunen met kennis, toegang tot markten en risicodragend kapitaal.

2.7 Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte (ORR)

Publiek belang:	De eerdere uitgave aan de sanering van de intensieve veehouderij, de glastuinbouw, de voormalige militaire
-----------------	--

terreinen en de sloop van overbodige bebouwing terug te verdienen met de verkoop van ruimte voor ruimte-kavels. In combinatie met de ontwikkeling van ruimte voor ruimte-locaties maatschappelijke meerwaarde creëren, zoals het oplossen van knelpuntsituaties in het buitengebied en natuurontwikkeling.

Belang provincie:

BV: 100% (begin en eind van het jaar) , stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC.

CV: 99 % (begin en eind van het jaar), stemrecht / commanditair vennoot.

Wat is de bijdrage van ORR aan de doelstellingen van de provincie?

De ORR komt voort uit de Ruimte voor Ruimte aanpak (Pact Brakkenstein, 2000). Het doel van deze aanpak is om aanzienlijke milieu- en ruimtelijke kwaliteitswinst te behalen door in ruil voor sanering van (oorspronkelijk) intensieve veehouderij, en later ook glastuinbouw en voormalig militair terreinen, de bouw van woningen op een passende locatie toe te staan. Met de uitgifte van deze kavels, waartoe de ORR is opgericht, worden de kosten verbonden aan deze regeling (totaal € 215,1 mln.) terugverdiend. Daarnaast wordt beoogd om, in combinatie met de ontwikkeling van ruimte voor ruimte-locaties maatschappelijke meerwaarde te creëren, zoals het oplossen van knelpuntsituaties in het buitengebied en natuurontwikkeling. Per ultimo 2019 is circa 62% terugverdiend. De terugverdienperiode loopt zoals nu voorzien tot 2033.

Met de opbrengst uit de verkoop van woningbouwkavels voorziet de ORR in een verbetering van de kwaliteit en leefbaarheid van het buitengebied. Het gaat daarbij niet alleen om het terugverdienen van investeringen die in het verleden zijn gedaan (sanering van de intensieve veehouderij, de glastuinbouw, voormalige militaire terreinen en overtollige bebouwing in het buitengebied). Ook actuele knelpunten in het buitengebied worden aangepakt in combinatie met de verkoop van woningbouwkavels (ruimte voor ruimte). De knelpunten kunnen divers zijn, zoals het opruimen van verrommelde situaties, en de verplaatsing of beëindiging van bedrijven op ongewenste locaties, maar ook natuurontwikkeling.

2.8 Busines Park Aviolanda (BPA)

Publiek belang:

Vanuit het economisch belang het bevorderen van bedrijvigheid in de sector Aerospace & Maintenance, vanuit het belang van een goede ruimtelijke ordening het scheppen van vestigingsmogelijkheden voor bedrijven op een reeds lang bestaand bedrijventerrein, waardoor verdere aantasting van de ecologische hoofdstructuur bij de vliegbasis Woensdrecht wordt voorkomen.

Belang provincie:

60% (begin en eind van het jaar), stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC.

Wat is de bijdrage van BPA aan de doelstellingen van de provincie?

Het BPA draagt bij aan het verzilveren van kansen voor het topcluster Aerospace & Maintenance die ontstaan door de komst van onderhoudswerk aan de F-35 naar Woensdrecht. We stimuleren de verdere uitbouw van de Brabantse topsectoren en -clusters (met nadruk op F35, smart maakindustrie), waarbij we mkb'ers meer direct willen betrekken. Dit gebeurt onder andere via het Maintenance & Services Programma Brabant.

2.9 Nederlandse Waterschapsbank NV

Publiek belang:	Efficiënte financiering publieke sector.
Belang provincie:	0,12% aandelen (begin en eind van het jaar), 0,23% waarde, stemrecht.

Wat is de bijdrage van de NWB aan de doelstellingen van de provincie?

De NWB Bank levert een belangrijke bijdrage aan de financiering van de publieke sector in Nederland: gemeenten, provincies, waterschappen, woningbouwcorporaties, onderwijs- en zorginstellingen.

2.10 NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG Bank)

Publiek belang:	Efficiënte financiering publieke sector.
Belang provincie:	0,07% (begin en eind van het jaar), stemrecht.

Wat is de bijdrage van de BNG aan de doelstellingen van de provincie?

De BNG Bank levert een belangrijke bijdrage aan de financiering van de publieke sector in Nederland: gemeenten, provincies, waterschappen, woningbouwcorporaties, onderwijs- en zorginstellingen.

2.11 PZEM N.V. (voorheen Delta N.V.)

Publiek belang:	Activiteiten vooral gericht op Zeeland. Energienetwerkbedrijf Enduris, drinkwaterbedrijf Evides, Energie centrales en trade. Het belang voor Brabant is zeer gering.
Belang provincie:	0,05% (begin en eind van het jaar), stemrecht.

Wat is de bijdrage van PZEM N.V. aan de doelstellingen van de provincie?

PZEM NV is hoofdzakelijk georiënteerd op Zeeland met haar activiteiten. Het belang voor Brabant is dan ook gering en daarmee ook de bijdrage van PZEM aan het programma Energie, circulaire samenleving & gezondheid. PZEM kiest steeds vaker voor duurzame vormen van energieopwekking. Aangezien het werkingsgebied van PZEM zich in Zeeland bevindt en er geen gezamenlijke projecten zijn is er geen bijdrage van PZEM NV aan de Brabantse beleidsprogramma's.

2.12 Pivotpark Holding BV

Publiek belang:	Bijdragen aan de campusorganisatie die op een rendabele wijze de campus exploiteert, zodat het park zal uitgroeien tot een volwaardige open innovatie campus voor Life Sciences & Health met een focus op vroege medicijnontwikkeling in Brabant.
Belang provincie:	70,73% (begin en eind van het jaar), stemrecht.

Wat is de bijdrage van Pivot Park aan de doelstellingen van de provincie?

Pivot Park als open innovatie campus draagt als zodanig bij aan de ontwikkeling van de topsector Lifesciences & Health. Pivot Park wordt doorontwikkeld naar een innovatief pharma ecosysteem.

2.13 Green Chemistry Campus BV (GCC)

Publiek belang:	Versterken economische structuur van West-Brabant en bevordering van werkgelegenheid in de biobased economy.
Belang provincie:	60% (begin en eind van het jaar), stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC.

Wat is de bijdrage van de GCC aan de doelstellingen van de provincie?

De Green Chemistry Campus draagt bij aan het creëren van werkgelegenheid, met name in West-Brabant, zoals ook het doel is van het Actieplan Economische Structuurversterking West-Brabant. De ontwikkeling op de campus betreft de biobased economy, die deel uitmaakt van het bereiken van een circulaire en CO₂-neutrale economie. De biobased economy stimuleert de cross-sectorale samenwerking tussen chemie, agrofood en andere (top)sectoren, waarmee nieuwe verdienmodellen worden opgezet.

2.14 Groen Ontwikkelfonds Brabant BV (GOB)

Publiek belang:	Het in de provincie Noord-Brabant versterken van de ontwikkeling en de realisatie van het Natuur Netwerk Brabant.
Belang provincie:	100 % (begin en eind van het jaar), stemrecht.

Wat is de bijdrage van GOB aan de doelstellingen van de provincie?

Het GOB is verantwoordelijk voor het Natuur Netwerk Brabant en de Ecologische verbindingzones dat de basis vormt voor de doelstelling Hoogwaardige kwaliteit van de Omgeving / Water, Natuur, Milieu, uit het bestuursakkoord 2019-2023 Kiezen voor kwaliteit.

2.15 Monumenten Beheer Brabant (vh NV Monumenten Fonds Brabant)

Publiek belang:	Behoud provinciaal erfgoed
Belang provincie:	72% (begin en eind van het jaar), stemrecht.

Wat is de bijdrage van Monumenten Beheer Brabant aan de doelstellingen van de provincie?

NV Monumenten Beheer Brabant zorgt voor de instandhouding van monumentaal Erfgoed in de provincie Noord-Brabant dat in bezit is van de NV. Momenteel zijn 10 monumentale panden in eigendom van NV Monumenten Beheer, die zo veel mogelijk worden verhuurd, zodat met de huurinkomsten kan worden gezorgd voor instandhouding van deze monumenten. Eind 2017 heeft NV Monumenten Beheer, in opdracht van de provincie Noord-Brabant, een aanvullende rol gekregen, namelijk het stimuleren van beweging, dat wil zeggen beweging gericht op het verder brengen van initiatieven in de samenleving met betrekking tot herbestemming, samen met partners en door een samenwerkende keten van organisaties. Dit betreft één van de prioriteiten uit het beleidskader erfgoed 2016-2020

2.16 Brabant Startup Fonds BV (BSF)

Publiek belang:	Sluitende financieringsketen voor innovatief MKB en ontwikkeling van innovaties financieel mogelijk maken.
Belang provincie:	100% (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van Brabant Startup Fonds BV aan de doelstellingen van de provincie?

In het bestuursakkoord 2015 - 2019 is ter stimulering van de economische groei en ter versterking van de concurrentiekracht werkbudget opgenomen voor valorisatie. Met dit budget is het Brabant Startup Fonds BV opgericht dat innovatieve startups in de Brabantse topclusters ondersteunt met converteerbare leningen. BSF richt zich op kennisvalorisatie binnen de sterke economische clusters waarmee het bijdraagt aan de in het Economisch Programma geformuleerde ambitie om een Europese topregio te zijn.

Het beleid van Brabant Startup Fonds BV is gericht op het verstrekken van converteerbare leningen aan startups die voor minimaal 90% deel uitmaken van de topclusters van Brabant. Bovendien worden 60% van de financieringen gedaan in startups op het gebied van de ontwikkeling van nieuwe oplossingen voor maatschappelijke opgaven.

3 Verenigingen en stichtingen

3.1 Inter Provinciaal Overleg (IPO)

Publiek belang:	Overheid
Belang provincie:	9,63 % (begin en eind van het jaar), Lid van het bestuur.

Wat is de bijdrage van het IPO aan de doelstellingen van de provincie?

Het Interprovinciaal Overleg zet zich in voor een slagvaardig en resultaatgericht provinciaal bestuur. Het IPO is in 1986 opgericht en is de belangenbehartiger van en voor de provincies in 'Den Haag' en 'Brussel'. Ook is het IPO het platform van de provincies voor innovatie en kennisuitwisseling.

3.2 Huis van de Nederlandse Provincies

Publiek belang:	Belangenbehartiging voor Nederlandse provincies bij EU instellingen in Brussel.
Belang provincie:	8,33 % (begin en eind van het jaar), lid van het bestuur.

Wat is de bijdrage van het HNP aan de doelstellingen van de provincie?

Het HNP vervult als vooruitgeschoven post een signalerende functie en is een platform voor de gezamenlijke belangenbehartiging van de provincies en het IPO in Brussel. Provincies moeten voldoen aan de wet- en regelgeving die zijn oorsprong vindt in Brussel en zijn verantwoordelijk voor de uitvoering en handhaving van veel Europese regels en beleid. Het is belangrijk om bij de ontwikkeling van provinciaal beleid rekening te houden met Europese wet- en regelgeving en beleidskaders.

3.3 Stichting Brabant C Fonds

Publiek belang:	Kunst- en culturaanbod van Brabant versterken en vergroten zodanig dat het via de projecten ook bijdraagt aan versterking van het Brabantse cultuursysteem, het vergroten van de nationale en internationale aantrekkingskracht van Brabant en aan vernieuwing van financiering in cultuur.
Belang provincie:	100% (begin en eind van het jaar), benoeming schorsing en ontslag leden RvT.

Wat is de bijdrage van Brabant C Fonds aan de doelstellingen van de provincie?

De missie van Brabant C is kunst en cultuur van (inter)nationaal niveau in Brabant mogelijk te maken en tevens het cultuursysteem van Brabant te versterken. En om dit te bereiken, hanteert Brabant C een vernieuwende werkwijze: Brabant C bouwt aan netwerken, gaat actief op zoek naar projecten (scouten en aanjagen) en kiest voor de gevraagde (co)financiering een bij dat project passende vorm. Dat kan een participatie, een garantstelling, een lening of een subsidie zijn. Brabant C draagt concreet bij aan versterking van het Brabantse cultuursysteem door op een vernieuwende manier te investeren in kunst en cultuur van (inter)nationaal niveau. De kwaliteit van de kunst zelf, maar ook ondernemerschap, vrijetijdseconomie en talentontwikkeling zijn expliciete elementen in de financieringsafwegingen die Brabant C maakt.

3.4 Stichting Beheer Museumkwartier

Publiek belang:	Exploiteren en beheren van het vastgoed en de installaties in het museumkwartier.
-----------------	---

Belang provincie: 75% (begin en eind van het jaar), benoeming schorsing en ontslag leden RvT

Wat is de bijdrage van Museumkwartier aan de doelstellingen van de provincie?

Het beheer en onderhoud van het Museumkwartier is geen kerntaak van de provincie. De stichting is opgericht om de provincie op dit gebied te ontzorgen.

3.5 Stichting Leisure Ontwikkel Fonds Noord-Brabant (LOF)

Publiek belang: Creëren van aantrekkelijke locaties/parken om vrije tijd te besteden

Belang provincie: 50% (begin en eind van het jaar), lid van het bestuur

Wat is de bijdrage van het LOF Brabant aan de doelstellingen van de provincie?

Het LOF Brabant moet structureel meer bezoekers aan te trekken die langer verblijven en meer besteden en draagt daarmee bij aan het versterken van de Brabantse economie.

3.6 Stichting Brainport Smart District

Publiek belang: Realiseren van de slimste wijk in Europa

Belang provincie: 20% (begin en eind van het jaar), lid van het bestuur

Wat is de bijdrage van de stichting Brainport Smart District aan de doelstellingen van de provincie?

Het living lab Brainport Smart District creëert de slimste wijk ter wereld door innovaties aan te jagen op allerlei terreinen zoals duurzaam bouwen, energie, circulaire economie, agrofood, mobiliteit en (sociale) inclusiviteit. Op technologiegebied wordt gewerkt aan systemen die bewoners regie op hun eigen leefomgeving geven. Brainport Smart District heeft een omvang van 1.500 woningen en 12 hectare bedrijfsruimte en wordt gerealiseerd in de periode van 2018 tot 2028.

3.7 Stichting La Vuelta Holanda

Publiek belang: Het topsportevenement inspireert en verbindt Brabanders op cultureel, economisch en sportief vlak

Belang provincie: 15% (begin en eind van het jaar), lid van de stuurgroep

Wat is de bijdrage van de stichting La Vuelta Holanda aan de doelstellingen van de provincie?

Een evenement als de Vuelta kan zorgen voor een substantiële economische en sociaal maatschappelijke boost. Denk aan extra bestedingen voor de Brabantse vrijetijdseconomie en meer internationale bekendheid van Brabant als innovatieve regio. Maar ook versterking van de sociale cohesie doordat allerlei activiteiten en side-events die voorafgaand, tijdens en na het evenement plaatsvinden, mensen met elkaar verbinden. Daarnaast kan het evenement ook cultureel en sportief inspireren.

4 Overige verbonden partijen

4.1 Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen provincie Noord-Brabant

Publiek belang: Beheer vermogen voor nazorg gesloten stortplaatsen.

Belang provincie: 100% (begin en eind van het jaar), GS vormen AB, twee gedeputeerde vormen DB

Wat is de bijdrage van het Nazorgfonds aan de doelstellingen van de provincie?

Het Nazorgfonds draagt bij aan de wettelijke taak van de provincie om eeuwigdurende nazorg uit te voeren op de gesloten stortplaatsen om daarmee het milieu te beschermen.

Doel
 Investeert (in)direct in startende en doorgroeende innovatieve bedrijven gericht op Brabantse topclusters en maatschappelijke opgaven. Drie "virtuele" subfondsen:

	Fondsomvang	€	Fonds-in-fonds	€	Directe investeringen	€	Subfondsen	€
			37.925.000		33.825.000		40.750.000	
	Verplichting	€	51.500.000	€	37.130.000	€	19.928.000	
	Restant	€	-13.575.000	€	-3.305.000	€	20.822.000	

Revolverendheid

KPI: Het fonds heeft aan het einde van de looptijd dezelfde nominale waarde als bij aanvang

Norm: De verwacht eindwaarde is in 2037 gelijk aan € 125 miljoen. Nominale instandhouding van EUR 125 miljoen fondsomvang d.w.z. TVPI = 1.

Waar staan we nu?

Huidige TVPI = 1,43

De waardeontwikkeling van de IFB-portefeuille is positief, met een TVPI van 1,43 zitten we qua waardeontwikkeling ruim boven cumulatieve investeringen en kosten. De goede resultaten geven ruimte voor investeringen in ondernemingen met een grote maatschappelijke impact maar een kleiner potentieel rendement c.q. groter risico.

Multiplier

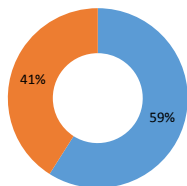
KPI: Het innovatiefonds verleidt andere financiers om zo veel mogelijk geld beschikbaar te krijgen voor innovatieve MKB-bedrijven in Noord-Brabant.

Norm: Met € 125 miljoen aan middelen mobiliseert het innovatiefonds minimaal € 250 miljoen aan middelen van andere financiers - dit komt neer op een multiplier van 3.

Waar staan we nu?

Bij alle investeringslijnen is de multiplier ruim groter dan 3.

Geïnvesteed in Maatschappelijke opgave

■ Maatschappelijke opgave ■ Overige

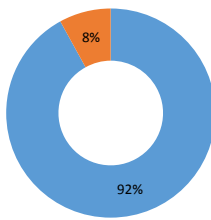
KPI: Bijdragen aan nieuwe oplossingen voor maatschappelijke opgaven middels innovaties in bijvoorbeeld duurzame agrofoodketens, gezond ouder worden, slimme mobiliteit en duurzame energie.

Norm: De totale investeringsportefeuille van het Innovatiefonds bestaat voor 40-50% uit bedrijven die zich richten op maatschappelijke opgaven.

Waar staan we nu?

Het aandeel van de participaties met een bijdrage aan een van de vier maatschappelijke opgaves (duurzame agrofoodketen, gezond ouder worden, slimme mobiliteit en duurzame energie) ligt met 59% van het geïnvesteerd vermogen boven het gestelde doel.

Geïnvesteed in Topclusters

■ Topclusters ■ Overige

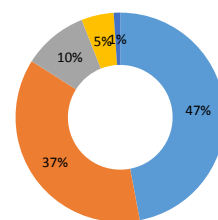
KPI: Het innovatiefonds versterkt de Brabantse economie en bevordert de werkgelegenheid door ondersteuning van innovatieve MKB bedrijven in de (cross-overs van) topclusters van Brabant: hightech systems & materialen, life sciences, biobased economy, agrofood, logistiek en maintenance en de hiermee samenhangende sectoren.

Norm: De totale investeringsportefeuille van het Innovatiefonds bestaat voor 50-60% uit bedrijven uit (cross-overs van) topclusters.

Waar staan we nu?

Zowel in geïnvesteerde bedragen als in aantallen investeringen ligt IFB met een realisatie van meer dan 92% ruim boven de doelstelling uit het IFB fondsplan.

Life Fase

■ Pre-seed ■ Seed ■ Early Stage ■ Growth ■ Later stage

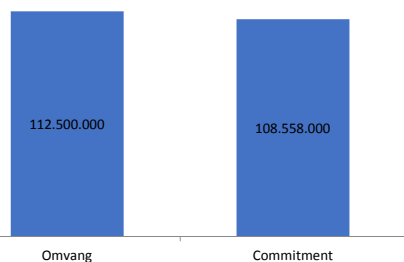
KPI: Sluiten van de keten van financieringsmogelijkheden voor innovatieve MKB-bedrijven in de topclusters van Noord-Brabant. Met name in de (Pre-)Seed, Early stage en Growth fasen van bedrijfsontwikkeling is het marktfalen het meest prominent is.

NORM: De totale investeringsportefeuille van het Innovatiefonds Brabant bestaat voor minimaal 60% uit bedrijven in de (Pre-)Seed, Early Stage en Growth fasen van innovatieve MKB bedrijven en consortia.

Waar staan we nu?

Bij de huidige investeringen is dit 99% en voldoet daarmee ruim aan de norm.

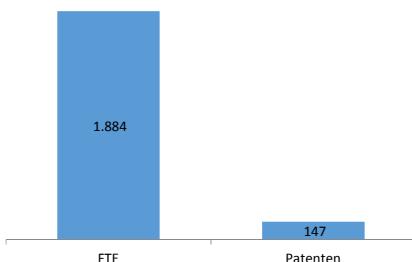
Gecommitteerd vermogen

Waar staan we nu?

Het gecommitteerd vermogen ontwikkelt zich goed, zowel bij Direct Investments als bij F2F en F2F ecosysteem. Het ontwikkelingsfonds blijft achter in deze ontwikkeling. Daarmee houden we de ruimte voor kleine vroege fase tickets beschikbaar. De focus ligt nog meer op potentiële participaties in de vroege fase, waarmee we tevens via Venture Building de aanvragen naar een hogere kwaliteit tillen.

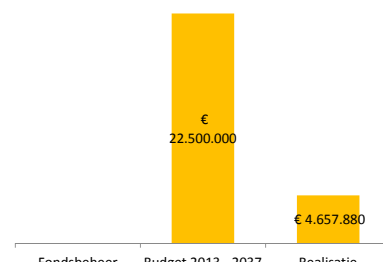
Ontwikkeling

Waar staan we nu?

Halverwege 2020 is het aantal FTE van alle bedrijven gegroeid tot 1.884 en zijn er 147 patenten aangevraagd.

Fondsbeheer

Waar staan we nu?

De fondsbeheerkosten over de periode 2013 - 2019 liggen onder het gebudgetteerde bedrag.

Doel:

Het aanjagen en versnellen van energiebesparing en opwekking van duurzame energie in Brabant door bij te dragen aan de financiering van bewezen duurzame energie technieken. Inzetten op grootschalige uitrol van bewezen en beproefde technieken voor max. CO₂ reductie. Overbrugging om energieprojecten in de exploitatiefase te krijgen.

Energiefonds

Fondsomvang	€	60.000.000
Geïnvesteerd	€	24.088.000
Verplichting	€	22.488.000

Revolverendheid

KPI: Het fonds heeft aan het einde van de looptijd dezelfde nominale waarde als bij aanvang. De naar investering gewogen gemiddelde looptijd van de investeringen.

Norm: De verwachte eindwaarde is in 2037 gelijk aan € 60 miljoen.
* De verwachte eindwaarde van het fonds is na 3 jaar en elk opvolgend jaar groter of gelijk aan de initiële.
* De gewogen gemiddelde looptijd is < 12 jaar.

Waar staan we nu?
De revolverendheidsratio fonds is 0,9. De verwachting is dat deze weer uit zal komen op 1, maar dit zal ook afhankelijk zijn van de duur en de impact van COVID 19. Als de ratio op minimaal 1 ligt betekent het dat verwacht mag worden dat de waarde van het fonds aan het einde van de looptijd minimaal € 60 miljoen bedraagt..

Multiplier

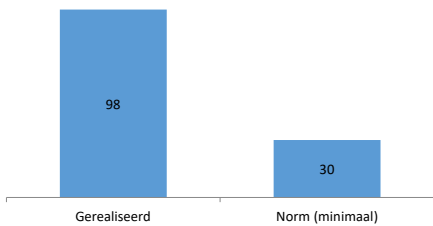

KPI: Het Energiefonds verleidt andere financiers om zo veel mogelijk geld beschikbaar te krijgen voor energieprojecten in Noord-Brabant.

Norm: Met € 60 miljoen aan middelen mobiliseert het energiefonds minimaal € 240 miljoen aan middelen van andere financiers, een multiplier van minimaal 4. (multiplier van 2 voor het ontwikkelingsfonds multiplier van 4 voor het warehousefonds)

Waar staan we nu?
De Financieringsmultiplier Warehousefonds komt uit op 7,3, ruim boven het minimum van 4 (gebaseerd op het maximum van 25% financiering).

Kg CO2 reductie per geïnvesteerde euro

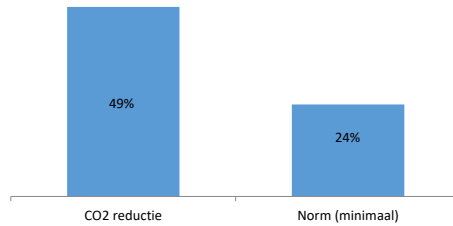

KPI: De minimale CO2 reductie per geïnvesteerde euro.

Norm: > 30 kg CO2 besparing per 1 euro investering.

Waar staan we nu?
De realisatie ligt ruim boven de norm voor de portefeuille van 30kg.

CO2 reductie en ingezet fondsvermogen

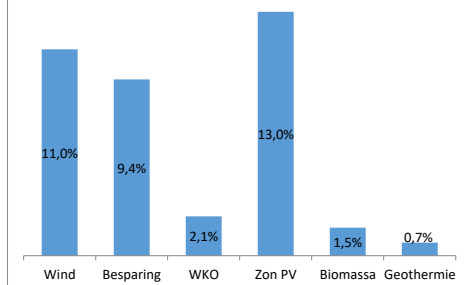

KPI: De gerealiseerde grootheden van de maatschappelijke opgave in aantallen en vermogen (CO2 reductie en ingezet fondsvermogen).

NORM: Lineair oplopend: ieder jaar 4% van de doelstelling. Totaal 3.600 kton over de gehele looptijd.

Waar staan we nu?
De KPI betreft de hoeveelheid gerealiseerde CO2-reductie als percentage van de totale doelstelling van het fonds over haar levensduur. Aan de doelstelling is ruimschoots voldaan; de investeringen zijn goed voor een cumulatieve besparing 1.778 kton CO₂, dat is gelijk aan 49,4% van 3.600 kton.

Technologieaandeel

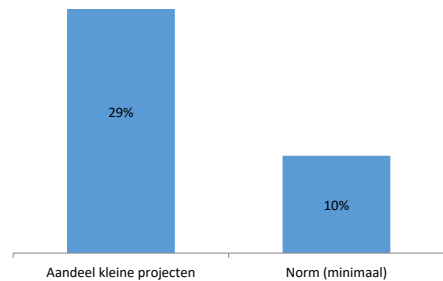

KPI: De maxima van de gerealiseerde grootheden van de maatschappelijke opgave over het fondsvermogen.

NORM:
A Maximaal 33% per technologie.
B Aantoonbare inspanning in financiering van kleinschalige projecten.

Waar staan we nu?
A: De gerapporteerde KPI betreft altijd het aandeel van de technologie waarin het meeste is geïnvesteerd, in dit geval zon PV (13,0 % van de fondsgroote).
B: Aandeel kleinschalige projecten in portfolio is 29%

Aandeel kleinschalige projecten

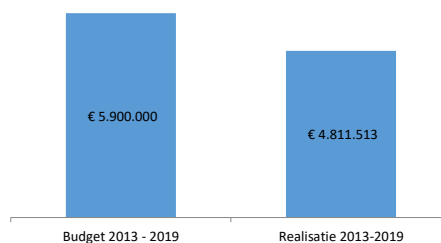

Norm:
Minimaal 10%

Waar staan we nu?
Het kleinschaligheidsaandeel is een minimumeis die wordt gesteld aan de inspanning om ook kleinschalige projecten te realiseren door middel van bundeling ervan binnen het partnershipconcept. Hiertoe berekenen we het aandeel kleinschalige projecten vanaf het moment dat een indicatief aanbod is uitgestuurd. Deze KPI ligt met 29,0 % ruimschoots boven het minimum van 10%.

Verder mag het aandeel van een project nooit hoger zijn dan 10% van de fondsgroote, dit is een absoluut maximum van € 6.000.000 per investering.

Fondsbeheerkosten

Waar staan we nu?

De lagere kosten liggen in lijn met de lagere investeringsbedragen. De huidige kostenstructuur biedt ruimte om het team in de toekomst uit te breiden met capaciteit voor management van de investeringsportefeuille.

Doel:
Brabant C versterkt en vergroot het kunst en culturaanbod van Brabant om daarmee de nationale en internationale aantrekkingskracht van Brabant te vergroten. Brabant C versterkt het cultuursysteem en draagt bij aan vernieuwing van financiering in cultuur.

Brabant c fonds	
Fondsomvang	€ 34.000.000
Verplichting	€ 21.325.798
Restant	€ 12.674.202

Revolverendheid

KPI:
Over revolverendheid zijn geen afspraken gemaakt in relatie tot het totale fonds. In plaats daarvan zijn afspraken gemaakt over het realiseren aandeel leningen in enig jaar. Zie hieronder 'aandeel leningen'.

Norm: -

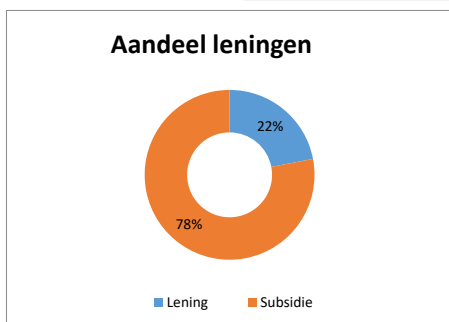
Waar staan we nu?
In 2019 heeft Brabant C €170.000 uit rente en aflossing ontvangen.

Multiplier

KPI:
Het Brabant C Fonds realiseert een multiplier van minimaal 3.

Norm: ≥ 3

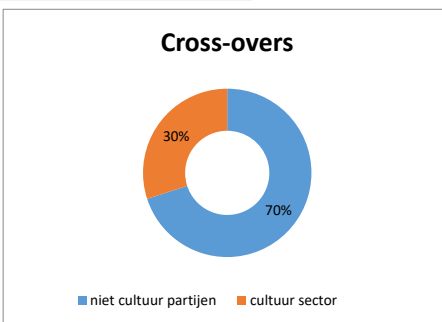
Waar staan we nu?
De investeringen van 17 mln. levert een totale investering van 76,2 mln in de culturele sector. Dit is een multiplier van 4,5

KPI: Het aandeel leningen van de jaarlijks uitgezette middelen stijgt vanaf 2017 met gemiddeld 4% per jaar, met een middellange termijn perspectief van minimaal 15% in 2017 naar tenminste 32% eind 2021.

NORM: voor 2019 23%

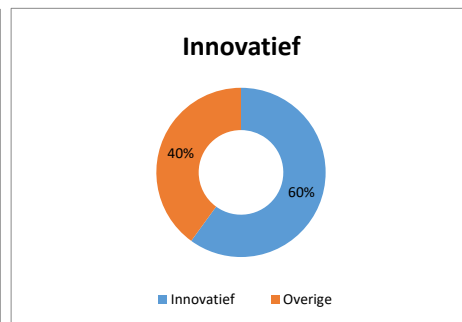
Waar staan we nu?
In 2019 is 22% van de beschikkingen afgegeven in de vorm van leningen of garantie.

KPI: Het percentage gerealiseerde projecten waarin wordt samengewerkt met partijen buiten de culturele sector (te meten in gerealiseerde cross-overs en samenwerkingen)

NORM: Minimaal 70%

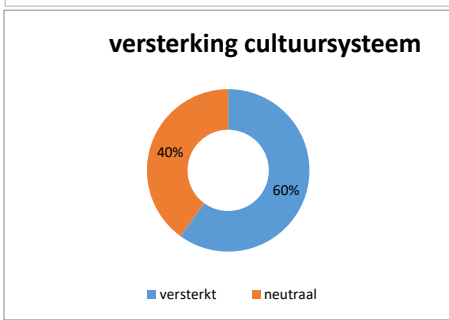
Waar staan we nu?
Op basis van de onderliggende KPI's (mate waarin het project in staat is om cross-overs te realiseren en andere partijen (buiten cultuur) te betrekken; mate waarin het publiek het aanbod als innovatief beschouwd; mate waarin het publiek het aanbod als onderscheidend beschouwd) stellen we vast dat de doelstelling van Brabant C (onder voorbehoud) is behaald.

KPI: Percentage gerealiseerde projecten dat vernieuwend en innovatief is (te meten in associaties innovatief en onderscheidend)

NORM: Minimaal 50%

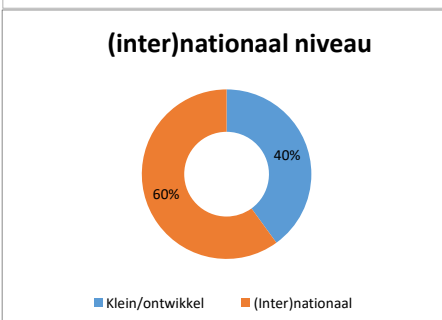
Waar staan we nu?
Ruim 60% van de projecten wordt door het publiek als innovatief en onderscheidend beschouwd, daarmee voldoet Brabant C aan de doelstelling.

KPI: Percentage gerealiseerde projecten dat het cultuursysteem versterkt (te meten in duurzaamheid en publieksbeleving)

NORM: Minimaal 60%

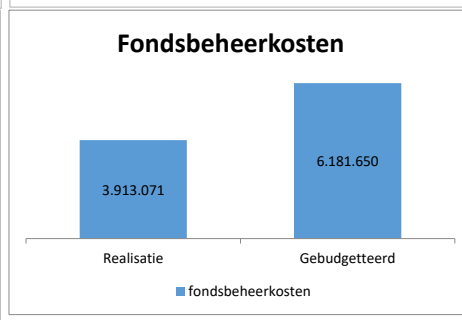
Waar staan we nu?
Op basis van de onderliggende KPI's (aantal projecten waarvan verwacht wordt dat voorzetting is gewaarborgd; aantal projecten dat de doelstellingen behaalt met betrekking tot de gewenste doelgroepen; NPS (Net Promotor Score) en beleving; bijdragen aan een positieve attitude ten opzichte van kunst & cultuur in het algemeen en het aanzetten tot bezoek aan andere kunst en cultuurvormen) stellen we vast dat de doelstelling van Brabant C is behaald. Brabant C is in staat om een weloverwogen keuze te maken tot het ondersteunen van kwalitatief hoogwaardige projecten. Dit is terug te zien in overwegend hoge publiekswaarderingen. Een merendeel van de bezoekers van de projecten geeft ook aan dat het bezoek aanzet tot het bezoeken van anderen kunst en cultuurvormen en dat de houding ten opzichte van cultuur (positief) is veranderd door het bezoek.

KPI: Percentage gerealiseerde projecten van aantoonbare (inter)nationaal niveau (te meten in herkomst bezoekers, publieksoordeel, publicaties, nominaties)

NORM: Minimaal 60%

Waar staan we nu?
Op basis van de onderliggende KPI's (aandeel bezoekers uit binnen- (van buiten de provincie) en buitenland; mediaexposure in binnenlandse en buitenlandse media; mediaexposure in binnenlandse en buitenlandse media; aantal nationale en internationale nominaties) kan worden vastgesteld dat de doelstelling van Brabant C is behaald. Een meerderheid van de gerealiseerde projecten voldoet qua publiekssamenstelling aan de norm en voor zover bekend realiseert het grootste deel de doelstellingen op het gebied van mediaexposure en nominaties/awards.

Waar staan we nu?

De totale fondsbeheerkosten liggen binnen het gebudgetteerde niveau.
De gerealiseerde beheerskosten 2015-2019 bedragen € 3.913.000,-

Groen Ontwikkelfonds Brabant

Provincie Noord-Brabant

Doel:

Het Groen Ontwikkelfonds Brabant BV (GOB) heeft als doelstelling het realiseren van het volledige Natuur Netwerk Brabant. Het GOB is opgericht op 1 mei 2014 en het fonds loopt door tot en met 2027.
Het GOB gaat het provinciale- en Rijksdeel van het Natuurnetwerk Brabant (NNB) realiseren. Het provinciale deel wordt gefinancierd met provinciale middelen en het Rijksdeel met Rijksmiddelen in de vorm van geld of grond.

Fondsomvang

	in €	in grond
€	198.423.800	€ 90.817.031

Verplichting

€	44.632.467	€ 38.918.546
---	------------	--------------

Restant

€	153.791.333	€ 51.898.485
---	-------------	--------------

Revolverendheid

KPI: Geen of nauwelijks revolverendheid

Norm: -

Waar staan we nu?

Multiplier

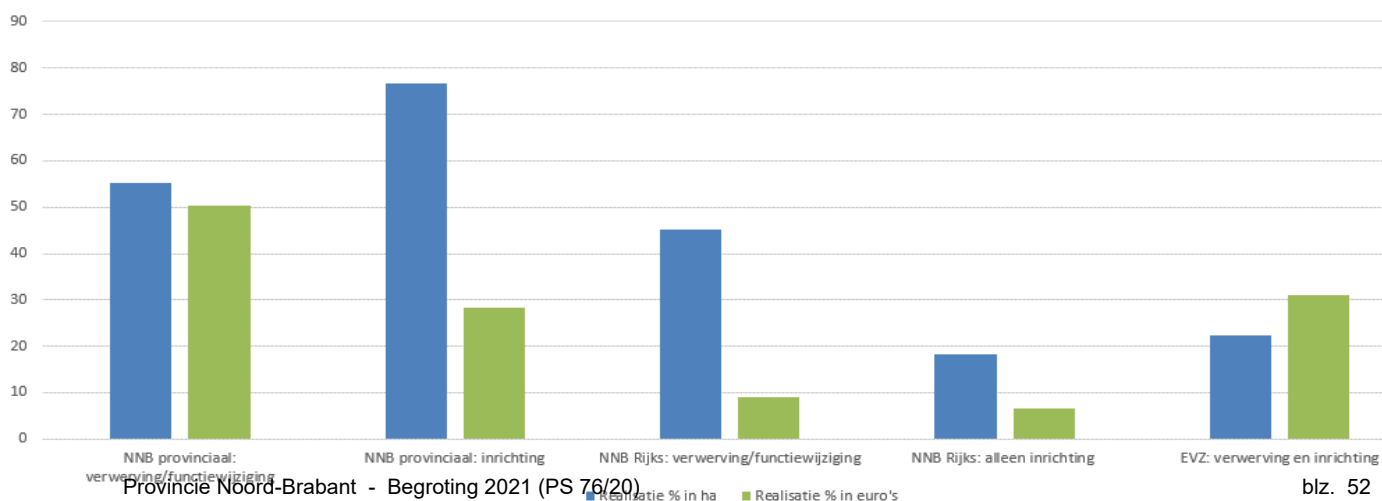
KPI: De totale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B en C versus de provinciale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B en C.

Norm: De multiplier ≥ 2 voor het provinciale deel van het NNB.

Waar staan we nu?
De multiplier is 2 (over de periode 2014-2019).

Omschrijving KPI's	Normen	Toelichting voortgang
1. Het aantal gerealiseerde ha per jaar voor verwerving en inrichting in het rijksdeel, het provinciale deel en de EVZ.	Aantal hectares per jaar.	309 ha verworven provinciaal en Rijksdeel, 229 ha ingericht provinciaal en Rijksdeel, 7 ha EVZ gerealiseerd.
2. De mate van uitputting van het fonds. Het nog beschikbare vrije fondsvermogen is groot genoeg om de nog te realiseren maatschappelijke opgave binnen de gestelde kaders waar te maken.	Percentage gerealiseerde maatschappelijke opgave ten opzichte van het procentueel gebruik van het fondsvermogen.	Ja. Zie tabel "Percentage gerealiseerde maatschappelijke opgave ten opzichte van het procentueel gebruik van het fondsvermogen".
3. De omvang van categorie C is minstens even groot als de omvang van categorie A in de provinciale EHS.	Categorie C \geq categorie A. In categorie B is de multiplier altijd 2.	Tot op heden zijn er geen projecten gehonoreerd in categorie C of categorie A.
4. De multiplier. De totale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B en C versus de provinciale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B en C.	De multiplier ≥ 2 voor het provinciale deel van het NNB.	De multiplier is 2 (afgerond, exact 1,97 over de periode 2014-2019).
5. De multiplier. De totale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B versus de provinciale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B in de EVZ.	De multiplier is ≥ 2 (50% subsidie) voor 1275 ha en $\geq 1,33$ (75% subsidie) voor 500 ha. De indicator is omgezet van km naar ha om uniformiteit met het Investeringsreglement GOB te creëren.	De multiplier is respectievelijk 2 en 1,33 (over de periode 2014-2019).
6. De verhouding tussen de waarde aan beschikbare ruilgrond en de waarde aan gerealiseerde natuur in categorieën A, B en C in het rijksdeel NNB.	De verhouding moet kleiner of gelijk aan 1 zijn.	De verhouding is 0,89 (over de periode 2014-2019).
7. De gerealiseerde prestatie in grootheden van de maatschappelijke opgave per jaar in aantallen, inbreng aan middelen en grond.	In ha versus €, jaar 1 +2 is 5%, jaar 3 en volgende zijn gemiddeld 7,5%.	7 %.
8. De totale bijdrage aan cofinanciering per jaar voor verwerving en inrichting in het Rijksdeel, het provinciale deel en de EVZ.	Middelen per jaar.	€ 19.254.467 (over de periode 2014-2019).
9. De bijdrage van de Manifestpartners aan de maatschappelijke opgave per jaar voor verwerving en inrichting in het Rijksdeel, het provinciale deel en de EVZ.	Middelen en ha.	€ 8.307.560 en 617 ha (over de periode 2014-2019).

Percentage gerealiseerde maatschappelijke opgave ten opzichte van het procentueel gebruik van het fondsvermogen inclusief onderhanden prestaties.

Leisure Ontwikkel Fonds Noord-Brabant

Provincie Noord-Brabant

Doel:

Het Leisure Ontwikkel Fonds Noord-Brabant (LOF Brabant) verstrekt marktconforme leningen aan ondernemers met een innovatief, kwalitatief onderscheidend plan voor de Brabantse vrijetijdssector.

Zo stimuleert het LOF Brabant de ontwikkeling van nieuw vrijetijdsaanbod in Brabant met als doel structureel meer bezoekers van verder weg naar de provincie te trekken. Meer bezoekers die langer blijven en meer besteden betekent meer inkomsten en groei van de werkgelegenheid. Binnen de vrijetijdssector zelf, maar ook in aanverwante sectoren.

		Lof
Fondsomvang	€	5.000.000
Reeds gestort	€	2.175.000
Restant	€	2.825.000

Revolverendheid

KPI: Het fonds heeft aan het einde van de looptijd een kleinere nominale waarde dan bij aanvang.

Norm: 33-66%

Waar staan we nu?

Vanaf 18 september 2017 is het LOF Brabant opengesteld.

Er is gestart met een beperkt aantal prestatie indicatoren zoals de mate van revolverendheid. Er is op voorhand uitgegaan van een revolverendheid van 33-66%, maximale overheadkosten etc. Op basis van de ervaring van de eerste twee jaar wordt in 2020 een objectieve evaluatie over het fonds uitgezet. Hierin worden prestatie indicatoren inclusief, indien mogelijk, het maatschappelijke rendement uitgewerkt.

Multiplier

KPI: Het LOF Brabant verleidt andere financiers om zo veel mogelijk geld beschikbaar te krijgen voor investeringen in de Brabantse vrijetijdssector.

Norm: 2

Waar staan we nu?

Het fonds heeft een multiplier van 2

De stortingen van de Provincie hebben een multiplier van minimaal 4. Het fonds financiert voor maximaal 50% van de investering en wordt voor de helft gefinancierd door de Provincie. Maar de multiplier voor de provincie is veel groter

Nadere gegevens over het fonds worden door de fondsbeheerder gepubliceerd op de website.

Doel: Het Brabant Startup Fonds financiert kansrijke startende ondernemingen in Noord-Brabant die innovatief en kennisintensief zijn. Het fonds helpt hen om van idee tot product-marktfit te komen en (vervolg-)investeerders aan te trekken. Zo zorgen we voor blijvende impact voor de provincie Noord-Brabant.

	BSF	
Fondsomvang	€ 10.000.000	
Verplichtingen (t/m 3 sep. 2020)	€ 4.495.000	
Aanwendbaar PNB	€ 5.505.000	A
Valorisatiemiddelen	€ 8.127.000	
Verplichtingen	€ 6.784.000	
Aanwendbaar valo	€ 1.343.000	B
Aanwendbaar voor toekenning	€ 6.848.000	A+B

Revolverendheid

KPI: Start van de financieringsketen.

Norm: De verwachte revolverendheid van het fonds is 50% op de uitzettingen.

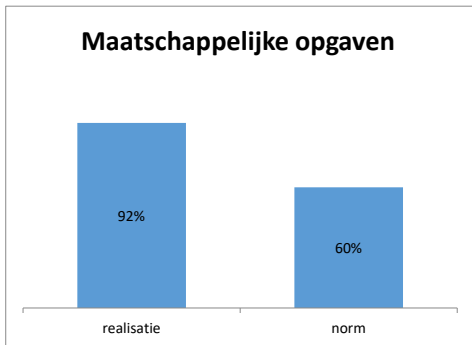
Waar staan we nu?
De leningen hebben een looptijd van 6 jaar, daarom kan pas omstreeks 2025 een eerste indicatie worden gegeven over de mate van revolverendheid.

Multiplier

KPI: Verleiden van andere financiers.

Norm: Met € 10 miljoen mobiliseert het Brabant Startup Fonds minimaal € 20 miljoen aan middelen van andere financiers. Een multiplier van 3.

Waar staan we nu?
Op basis van cofinanciering bedrijven, cofinanciering op fonds niveau en herinvesteringen bedraagt de multiplier 5,2 (t/m 3 sep 2020).

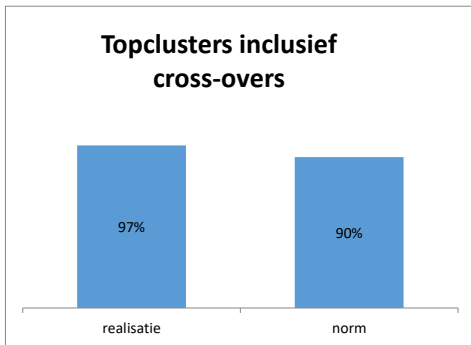

KPI: Bijdragen aan maatschappelijke opgaven:

- Duurzame Agro & Food ketens
- Gezonder ouder worden
- Slimme mobiliteit
- Duurzame energie

NORM: 60% van de financieringen wordt gedaan op het gebied van de ontwikkeling van nieuwe oplossingen voor maatschappelijke opgaven

Waar staan we nu?
In de eerste 2,5 jaar van het fonds (1 juli 2018 - 31 dec. 2020) zijn 36 leningen gecommiteerd, waarvan 33 aan bedrijven die werken aan een maatschappelijke opgave. Daardoor staat de realisatie op 92%.

KPI: Versterken van innovatieve groei in Brabant door leningen te verstrekken aan bedrijven in Brabants topcluster (of crossover tussen clusters):

- High-tech Systems & Materials
- Life Sciences & Medische Technologie
- (Agro)food
- Biobased Economy
- Maintenance
- Logistiek

NORM: Percentage gerealiseerde leningen aan startups die actief zijn in één van de Brabantse topclusters. De ambitie topclusters is 90%

Waar staan we nu?
In de eerste 2,5 jaar (1 juli 2018 - 31 dec. 2020) zijn 36 leningen gecommiteerd, waarvan 35 leningen onder de topsectoren vallen of direct gelieerd zijn. Daardoor staat de realisatie op 97%.

Fondsbeheerkosten + fondsomvang

Fondsbeheerkosten
De exploitatiekosten voor een fonds dat zich richt op startups in vroege fase van innovatie liggen normaal gesproken tussen de 1,5 en 2,5 %. De fondsbeheerkosten bij het Brabant Startup Fonds lagen in 2019 op € 234.000 en blijven daarmee binnen deze marge. Vanwege het feit dat het Brabant Startup Fonds laag revolverend is, worden de kosten voor het fondsmanagement niet ten laste gebracht van het fonds, maar als aparte exploitatiekosten opgenomen.

Uitbreiding fondsomvang
In april 2020 heeft Brabant Startup Fonds de activa uit het Valorisatiefonds van Bright Move overgenomen met een totale omvang van ruim € 5,4 miljoen. Dit leidt tot een uitbreiding van de fondsomvang van Brabant Startup fonds. Hierbij dient het fonds er voor te zorgen dat de uitstaande leningen zoveel mogelijk worden afgelost, zodat hiermee weer nieuwe leningen aan startups kunnen worden verstrekt. In de volgende rapportage in de P&C cyclus wordt in beeld gebracht wat dit betekent voor de beheerslasten van het fonds. Inmiddels zijn de middelen van de valorisatiefondsen toegevoegd aan BSF met een totale uitbreiding van ruim € 8 mln.

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Rente- percentage	Restant bedrag 1-1-2020	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2020
Leningen aan deelnemingen						
Lening BOM (spinn-off)	3,780%	3.813.627	29.599	3.843.226		0
Lening Pivotpark (vervolg)	0,000%	3.400.000				3.400.000
Biobased investeringsfonds	0,000%	10.000.000				10.000.000
NV Monumentenfonds	3,000%	2.424.722				2.424.722
Lening OLSP (hypotheclair)	2,000%	6.900.000	3.100.000			10.000.000
Lening OLSP (Ex BHB lening)	0,000%	2.500.000				2.500.000
Lening Aviolanda	Div.	1.572.927				1.572.927
Lening TOM	4,500%	13.514.618	141.453	13.656.071		0
Lenening NWB	3,100%	50.000.000				50.000.000
Hybride lening BNG	Div.	149.800.000				149.800.000
Lening High Tech XL	0,000%	600.000	150.000			750.000
Lening Rockstart	0,000%	300.000				300.000
Lening Aviolanda	4,500%	123.147	7.440	130.587		0
Lening Green Chemistry	0,000%	4.133.400		4.133.400		0
Stichting Monumentenfonds	1,490%	4.698.106		133.328		4.564.778
Lening Breedbandfonds	0,000%	4.527.112		4.527.112		0
Lening Brabant Startup fonds	0,000%	3.000.000	4.000.000			7.000.000
Lening Starterslift	0,000%	450.000				450.000
Lening Bright Move	0,000%	1.500.000				1.500.000
Lening Enexis	2,150%	0	166.641.000			166.641.000
Lening Tuinbouwvestiging Deurne	NB	0				0
<i>Subtotaal leningen aan deelnemingen</i>		<u>263.257.659</u>	<u>174.069.492</u>	<u>26.423.724</u>	<u>0</u>	<u>410.903.427</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>						<u>6.561.394</u>
<i>Balanswaarde</i>						<u>404.342.032</u>
Leningen aan overige verbonden partijen						
Life Science & Health Fund	0,000%	3.909.279				3.909.279
Lening Bio-connection	0,000%	361.258				361.258

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Rente- percentage	Restant bedrag 1-1-2020	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2020
Lening Treeport	0,000%	25.000		15.000		10.000
Lening Cleantechfonds	0,000%	6.500.000	5.000.000			11.500.000
Lening Innovatiefonds	0,000%	66.682.091	31.500.000			98.182.091
Lening Energiefonds	0,000%	28.000.000	7.000.000			35.000.000
<i>Subtotaal leningen aan overige verbonden partijen</i>		105.477.628	43.500.000	15.000	0	148.962.628
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>						
<i>Balanswaarde</i>						148.962.628

Overige leningen
Publieke lichamen

Lening MKB-bedrijven	Div.	1.791.364		1.791.364		0
Lening het Groene Woud	0,000%	950.000				950.000
Energieleningen part. Woningeigenaren	1,500%	96.561				96.561
Startersleningen	Div.	10.306.620		1.600.000		8.706.620
Lening RedMedTech Discovery Fund	0,000%	1.125.000				1.125.000
Lening Go-cartridge	4,500%	500.000		500.000		0
Lening 5 sterren regio NO (Has)	0,000%	1.000.000				1.000.000
Lening Manege Heijligers	0,000%	300.000		40.000		260.000
Lening Visit Brabant	0,000%	650.000				650.000
Lening Collectieven	0,000%	711.125		80.000		631.125
Lening Paardensportcentrum den Goubergh	0,000%	418.000		418.000		0
Lening Krediet Unie Brabant	0,000%	100.000				100.000
Lening CHV Veghel	3,500%	2.125.000		75.000		2.050.000
Lening Nieuwstraat Breda	3,200%	5.200.000		400.000		4.800.000
Lening Efteling	1,745%	9.000.000		1.500.000		7.500.000
Lening Catharinadal	3,650%	2.617.500	123.340			2.740.840
Lening Ondernemerslift	0,000%	300.000				300.000
Lening KVL (Boei)	2,500%	1.320.677		23.572		1.297.105
Lening Safariresort Beekse Bergen	2,790%	39.425.000		2.075.000		37.350.000
Lening Krediet Unie Tilburg	0,000%	50.000				50.000

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Rente- percentage	Restant bedrag 1-1-2020	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2020
Lening Brouwhuis	2,700%	1.227.292		68.500		1.158.792
Lening Elzeneindhuis	Div.	2.053.111		95.604		1.957.507
Lening Krediet Unie Noord-Oost	0,000%	50.000				50.000
Lening Onelogistics	6,320%	278.226	8.744	286.970		0
Lening Klein paradijs	1,500%	725.000	125.000			850.000
Lening Stichting Noord-Brabants Museum	1,000%	1.450.000		50.000		1.400.000
Lening Howlogy	4,000%	26.578	1.063			27.641
Lening Bosgroep Zuid-Nederland	0,000%	1.500.000				1.500.000
Lening Krediet Unie West-Brabant	0,000%	50.000				50.000
Lening Solarge	4,500%	200.000	21.748			221.748
Lening Breedband Tilburg	4,000%	80.000		20.000		60.000
Lening Europees Inv.fonds	0,000%	1.030.000				1.030.000
Lening Stichting Groenfond	0,000%	10.000.000		18.150		9.981.850
Lening Woonconnect	0,000%	543.238				543.238
Lening Woonconnect Renovatie	2,020%	656.762				656.762
Lening Itom	5,000%	224.508	11.225			235.733
Lening Vtec Lasers	5,000%	567.294	28.364			595.658
Lening Effect Photonics	5,000%	814.904	40.745			855.649
Lening Smart Photonics	5,000%	457.309	22.865			480.174
Lening Kempentoren (Torenbouwers)	1,000%	346.750		18.250		328.500
Lening Ministerie van Defensie	1,410%	15.114.955	7.250.682			22.365.637
Lening Agrifood Global	0,000%	50.000				50.000
Lening Ministerie EZ	6,500%	1.758.675	114.314			1.872.989
Lening Spark Campus	2,000%	1.075.000	150.000			1.225.000
Lening Europees Keramisch Centrum	0,900%	4.169.434	338.179			4.507.613
Lening Big Developments	4,000%	562.334	22.493			584.827
Lening Brainport	3,000%	150.000				150.000
Lening Deel Auto	4,000%	25.112	1.004			26.117
Lening Ildiz en Meijers (vrachtauto Zonnepanelen)	4,000%	25.090	1.004			26.094
Lening Peazy	4,000%	0	25.937			25.937
Lening Evoltify	4,000%	0	25.910			25.910
Lening PPS Photodelta	0,000%	0	9.291.975			9.291.975
Lening Fiberbuiten	2,000%	0	345.460	17.272		328.188

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Rente- percentage	Restant bedrag 1-1-2020	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2020
Lening Kempenglas	3,000%	0	2.880.000	96.000		2.784.000
Lening Arriva	0,000%	0	2.980.000			2.980.000
Lening Marienhage	NB	0	5.000.000	300.000		4.700.000
Lening Klooster Bovendonk	NB	0	2.700.000	90.000		2.610.000
Lening Energieservice Compagny Brabants Erfgoed	NB	0	2.500.000			2.500.000
Lening Vincentre van Gogh	NB	0	3.270.000	39.240		3.230.760
Lening Fort Oranje	NB					0
Lening Muziekschool Eindhoven	NB					0
<i>Subtotaal overige leningen publieke lichamen</i>		123.198.419	37.280.053	9.602.922	0	150.875.550
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>						2.836.287
<i>Balanswaarde</i>						148.039.262

Overige leningen
Decentrale overheden

Emmen	2,130%	15.000.000				15.000.000
Oldambt	2,170%	8.333.335		333.333		8.000.002
Heerde	1,120%	3.750.000		750.000		3.000.000
Alphen aan de Rijn	2,250%	25.000.000				25.000.000
Groningen	1,770%	10.000.000				10.000.000
Schouwen-Duiveland	1,530%	3.750.000		250.000		3.500.000
Capelle	1,790%	4.166.666		166.667		3.999.999
Amsterdam	1,189%	50.000.000				50.000.000
Amsterdam	1,419%	50.000.000				50.000.000
Rotterdam	1,229%	75.000.000				75.000.000
Nijmegen	0,590%	20.000.000				20.000.000
Katwijk	1,000%	8.000.000		500.000		7.500.000
Hendrik Ido Ambacht	0,500%	10.000.000				10.000.000
Waterschap Vallei en Veluwe	1,530%	11.250.000		750.000		10.500.000
Maastricht	1,260%	22.183.688		726.395		21.457.293
Amsterdam	0,548%	100.000.000				100.000.000
Zwolle	1,000%	10.000.000				10.000.000

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Rente- percentage	Restant bedrag 1-1-2020	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2020
Groningen	1,435%	50.000.000				50.000.000
Lening Havestrategie Moerdijk	2,500%	10.893.373	272.334			11.165.707
Drents overijsselse Delta	0,990%	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	1,030%	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	1,600%	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	1,670%	5.000.000				5.000.000
Schiedam	1,600%	15.000.000				15.000.000
Almere	3,849%	0				0
Drents overijsselse Delta	1,580%	10.000.000				10.000.000
Schiedam	1,340%	5.500.000				5.500.000
Groningen	1,695%	30.000.000				30.000.000
Schiedam	1,390%	5.500.000				5.500.000
Arnhem	1,345%	50.000.000				50.000.000
Apeldoorn	1,020%	15.000.000				15.000.000
Groningen	1,440%	20.000.000				20.000.000
Barendrecht	1,250%	9.000.000		500.000		8.500.000
Zwolle	1,195%	10.000.000				10.000.000
Papendrecht	1,500%	8.948.373		275.852		8.672.521
Maastricht	1,310%	27.600.000		1.200.000		26.400.000
Nuenen	0,000%	2.136.530		229.114		1.907.416
Zutphen	1,520%	9.333.334		333.333		9.000.001
Sittard-Geleen	1,245%	14.400.000		600.000		13.800.000
Vlaardingen	0,950%	10.000.000				10.000.000
Hoogeveen	1,265%	9.200.000		400.000		8.800.000
Groningen	1,255%	30.000.000				30.000.000
Drents overijsselse Delta	1,520%	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	1,540%	5.000.000				5.000.000
Urk	1,320%	24.166.667		833.333		23.333.333
Velsen	1,380%	10.000.000				10.000.000
Amstel, Gooi en Vecht	1,285%	18.666.667		666.667		18.000.000
Tilburg	0,000%	3.248.247		84.314		3.163.933
Hilversum	1,255%	11.520.000		480.000		11.040.000
Nijmegen	0,890%	25.000.000				25.000.000

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Rente- percentage	Restant bedrag 1-1-2020	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2020
Arnhem	1,540%	20.000.000				20.000.000
Sittard-Geleen	1,320%	9.600.000		400.000		9.200.000
Maasgouw	1,425%	8.700.000		300.000		8.400.000
Overbetuwe	1,290%	9.500.000		500.000		9.000.000
Wijdemeren	1,500%	6.766.667		233.333		6.533.333
Drents overijsselse Delta	1,640%	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	1,600%	5.000.000				5.000.000
Arnhem	1,730%	30.000.000				30.000.000
Amstel, Gooi en Vecht	1,550%	29.000.000		1.000.000		28.000.000
Nijmegen	1,360%	10.000.000				10.000.000
Gooise Meren	1,370%	9.500.000		500.000		9.000.000
Zaanstad	1,490%	19.200.000		800.000		18.400.000
Krimpen aan de IJssel	1,500%	14.400.000		600.000		13.800.000
Zevenaar	1,330%	9.500.000		500.000		9.000.000
Helmond	0,000%	2.500.000				2.500.000
Geertruidenberg	0,000%	1.500.000		1.200.000		300.000
Renkum	1,350%	7.600.000		400.000		7.200.000
Assen	1,335%	14.250.000		750.000		13.500.000
Barendrecht	1,300%	9.500.000		500.000		9.000.000
Maassluis	1,440%	9.600.000		400.000		9.200.000
Groningen	1,430%	30.000.000				30.000.000
Drents overijsselse Delta	1,600%	5.000.000				5.000.000
Son en Breugel (z)	1,130%	951.904		63.139		888.765
Geldrop-Mierlo (z)	1,130%	1.136.649		75.393		1.061.256
Cranendonck (z)	1,130%	1.219.983		80.921		1.139.063
Waalre (z)	1,130%	1.156.868		76.734		1.080.133
Gemert-Bakel (z)	1,130%	1.252.829		83.099		1.169.730
Eindhoven (z)	1,130%	5.630.692	4.500.000	373.481		9.757.211
Arnhem	1,650%	20.000.000				20.000.000
Drents overijsselse Delta	1,500%	5.000.000				5.000.000
Velsen	1,590%	5.000.000				5.000.000
Eindhoven	1,180%	4.224.005		279.252		3.944.754
Eindhoven	1,280%	0				0

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Rente- percentage	Restant bedrag 1-1-2020	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2020
Eindhoven	1,330%	0				0
Son en Breugel	1,180%	714.095		47.209		666.885
Son en Breugel	1,280%	507.169		30.884		476.284
Son en Breugel	1,330%	253.584		15.387		238.197
Geldrop-Mierlo	1,180%	852.686		56.372		796.314
Geldrop-Mierlo	1,280%	605.600		36.879		568.722
Kampen	1,360%	12.000.000		500.000		11.500.000
Amsterdam	1,450%	50.000.000				50.000.000
Sittard-Geleen	1,400%	10.000.000		400.000		9.600.000
Winterswijk	1,700%	10.000.000				10.000.000
Groningen	1,450%	25.000.000				25.000.000
Gemeente Den Bosch (DSFF)(Marienburg)	2,000%	8.460.754	3.325.246			11.786.000
Geldrop-Mierlo	1,330%	302.800		18.373		284.427
Drents overijsselse Delta	0,680%	0	10.000.000			10.000.000
Leiden	0,560%	0	45.000.000			45.000.000
Goes	0,550%	0	20.000.000			20.000.000
<i>Subtotaal overige leningen decentrale overheden</i>		<u>1.321.933.164</u>	<u>83.097.580</u>	<u>19.299.465</u>	<u>0</u>	<u>1.385.731.279</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>						<u>3.700.000</u>
<i>Balanswaarde</i>						<u>1.382.031.279</u>
Totaal		<u>1.813.866.870</u>	<u>337.947.125</u>	<u>55.341.112</u>	<u>0</u>	<u>2.096.472.884</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>						<u>13.097.682</u>
<i>Balanswaarde</i>						<u>2.083.375.202</u>

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2021	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2021
Leningen aan deelnemingen					
Lening BOM (spinn-off)	0				0
Lening Pivotpark (vervolg)	3.400.000				3.400.000
Biobased investeringsfonds	10.000.000				10.000.000
NV Monumentenfonds	2.424.722				2.424.722
Lening OLSP (hypotheclair)	10.000.000				10.000.000
Lening OLSP (Ex BHB lening)	2.500.000				2.500.000
Lening Aviolanda	1.572.927				1.572.927
Lening TOM	0				0
Lenening NWB	50.000.000				50.000.000
Hybride lening BNG	149.800.000		100.000.000		49.800.000
Lening High Tech XL	750.000				750.000
Lening Rockstart	300.000				300.000
Lening Aviolanda	0				0
Lening Green Chemistry	0				0
Stichting Monumentenfonds	4.564.778		135.328		4.429.450
Lening Breedbandfonds	0				0
Lening Brabant Startup fonds	7.000.000				7.000.000
Lening Starterslift	450.000				450.000
Lening Bright Move	1.500.000				1.500.000
Lening Enexis	166.641.000				166.641.000
Lening Tuinbouwvestiging Deurne	0				0
<i>Subtotaal leningen aan deelnemingen</i>	<u>410.903.427</u>	<u>0</u>	<u>100.135.328</u>	<u>0</u>	<u>310.768.099</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>					<u>6.561.394</u>
<i>Balanswaarde</i>					<u><u>304.206.704</u></u>
Leningen aan overige verbonden partijen					
Life Science & Health Fund	3.909.279				3.909.279
Lening Bio-connection	361.258				361.258

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2021	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2021
Lening Treeport	10.000		10.000		0
Lening Cleantechfonds	11.500.000	500.000			12.000.000
Lening Innovatiefonds	98.182.091	14.500.000			112.682.091
Lening Energiefonds	35.000.000	6.500.000			41.500.000
<i>Subtotaal leningen aan overige verbonden partijen</i>	<u>148.962.628</u>	<u>21.500.000</u>	<u>10.000</u>	<u>0</u>	<u>170.452.628</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>					
<i>Balanswaarde</i>					<u>170.452.628</u>

Overige leningen
Publieke lichamen

Lening MKB-bedrijven	0				0
Lening het Groene Woud	950.000				950.000
Energie leningen part. Woningeigenaren	96.561				96.561
Startersleningen	8.706.620		1.400.000		7.306.620
Lening RedMedTech Discovery Fund	1.125.000				1.125.000
Lening Go-cartridge	0				0
Lening 5 sterren regio NO (Has)	1.000.000				1.000.000
Lening Manege Heijligers	260.000		40.000		220.000
Lening Visit Brabant	650.000				650.000
Lening Collectieven	631.125		145.000		486.125
Lening Paardensportcentrum den Goubergh	0				0
Lening Krediet Unie Brabant	100.000				100.000
Lening CHV Veghel	2.050.000	500.000	75.000		2.475.000
Lening Nieuwstraat Breda	4.800.000		400.000		4.400.000
Lening Efteling	7.500.000		1.500.000		6.000.000
Lening Catharinadal	2.740.840		82.500		2.658.340
Lening Ondernemerslift	300.000				300.000
Lening KVL (Boei)	1.297.105		24.162		1.272.943
Lening Safariresort Beekse Bergen	37.350.000		2.075.000		35.275.000
Lening Krediet Unie Tilburg	50.000				50.000

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2021	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2021
Lening Brouwhuis	1.158.792		68.500		1.090.292
Lening Elzeneindhuis	1.957.507		97.614		1.859.893
Lening Krediet Unie Noord-Oost	50.000				50.000
Lening Onelogistics	0				0
Lening Klein paradijs	850.000		100.000		750.000
Lening Stichting Noord-Brabants Museum	1.400.000		50.000		1.350.000
Lening Howlogy	27.641	1.106			28.747
Lening Bosgroep Zuid-Nederland	1.500.000		1.500.000		0
Lening Krediet Unie West-Brabant	50.000				50.000
Lening Solarge	221.748		221.748		0
Lening Breedband Tilburg	60.000		20.000		40.000
Lening Europees Inv.fonds	1.030.000				1.030.000
Lening Stichting Groenfonds	9.981.850				9.981.850
Lening Woonconnect	543.238				543.238
Lening Woonconnect Renovatie	656.762				656.762
Lening Itom	235.733	11.787			247.520
Lening Vtec Lasers	595.658	29.783			625.441
Lening Effect Photonics	855.649	42.782			898.432
Lening Smart Photonics	480.174	24.009			504.182
Lening Kempentoren (Torenbouwers)	328.500		18.250		310.250
Lening Ministerie van Defensie	22.365.637	315.355			22.680.992
Lening Agrifood Global	50.000				50.000
Lening Ministerie EZ	1.872.989	100.137	333.333		1.639.793
Lening Spark Campus	1.225.000				1.225.000
Lening Europees Keramisch Centrum	4.507.613				4.507.613
Lening Big Developments	584.827	23.393			608.220
Lening Brainport	150.000				150.000
Lening Deel Auto	26.117	1.045			27.161
Lening Ildiz en Meijers (vrachtauto Zonnepanelen)	26.094	1.044			27.138
Lening Peazy	25.937	1.037			26.974
Lening Evoltify	25.910	1.033	26.943		0
Lening PPS Photodelta	9.291.975				9.291.975
Lening Fiberbuiten	328.188		34.544		293.644

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2021	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2021
Lening Kempenglas	2.784.000		192.000		2.592.000
Lening Arriva	2.980.000				2.980.000
Lening Marienhage	4.700.000		100.000		4.600.000
Lening Klooster Bovendonk	2.610.000		90.000		2.520.000
Lening Energieservice Compagny Brabants Erfgoed	2.500.000	2.500.000			5.000.000
Lening Vincentre van Gogh	3.230.760	1.980.000	63.000		5.147.760
Lening Fort Oranje	0				0
Lening Muziekschool Eindhoven	0				0
<i>Subtotaal overige leningen publieke lichamen</i>	<u>150.875.550</u>	<u>5.532.511</u>	<u>8.657.594</u>	<u>0</u>	<u>147.750.466</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>					<u>2.836.287</u>
<i>Balanswaarde</i>					<u>144.914.179</u>

Overige leningen
Decentrale overheden

Emmen	15.000.000				15.000.000
Oldambt	8.000.002		333.333		7.666.669
Heerde	3.000.000		750.000		2.250.000
Alphen aan de Rijn	25.000.000				25.000.000
Groningen	10.000.000				10.000.000
Schouwen-Duiveland	3.500.000		250.000		3.250.000
Capelle	3.999.999		166.667		3.833.332
Amsterdam	50.000.000				50.000.000
Amsterdam	50.000.000				50.000.000
Rotterdam	75.000.000				75.000.000
Nijmegen	20.000.000				20.000.000
Katwijk	7.500.000		500.000		7.000.000
Hendrik Ido Ambacht	10.000.000				10.000.000
Waterschap Vallei en Veluwe	10.500.000		750.000		9.750.000
Maastricht	21.457.293		735.548		20.721.745
Amsterdam	100.000.000				100.000.000
Zwolle	10.000.000				10.000.000

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2021	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2021
Groningen	50.000.000				50.000.000
Lening Havestrategie Moerdijk	11.165.707	279.143			11.444.850
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Schiedam	15.000.000				15.000.000
Almere	0				0
Drents overijsselse Delta	10.000.000				10.000.000
Schiedam	5.500.000				5.500.000
Groningen	30.000.000				30.000.000
Schiedam	5.500.000				5.500.000
Arnhem	50.000.000				50.000.000
Apeldoorn	15.000.000				15.000.000
Groningen	20.000.000				20.000.000
Barendrecht	8.500.000		500.000		8.000.000
Zwolle	10.000.000				10.000.000
Papendrecht	8.672.521		275.852		8.396.669
Maastricht	26.400.000		1.200.000		25.200.000
Nuenen	1.907.416		229.114		1.678.302
Zutphen	9.000.001		333.333		8.666.668
Sittard-Geleen	13.800.000		600.000		13.200.000
Vlaardingen	10.000.000				10.000.000
Hoogeveen	8.800.000		400.000		8.400.000
Groningen	30.000.000				30.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Urk	23.333.333		833.333		22.500.000
Velsen	10.000.000				10.000.000
Amstel, Gooi en Vecht	18.000.000		666.667		17.333.333
Tilburg	3.163.933		17.455		3.146.478
Hilversum	11.040.000		480.000		10.560.000
Nijmegen	25.000.000				25.000.000

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2021	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2021
Arnhem	20.000.000				20.000.000
Sittard-Geleen	9.200.000		400.000		8.800.000
Maasgouw	8.400.000		300.000		8.100.000
Overbetuwe	9.000.000		500.000		8.500.000
Wijdemeren	6.533.333		233.333		6.300.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Arnhem	30.000.000				30.000.000
Amstel, Gooi en Vecht	28.000.000		1.000.000		27.000.000
Nijmegen	10.000.000				10.000.000
Gooise Meren	9.000.000		500.000		8.500.000
Zaanstad	18.400.000		800.000		17.600.000
Krimpen aan de IJssel	13.800.000		600.000		13.200.000
Zevenaar	9.000.000		500.000		8.500.000
Helmond	2.500.000				2.500.000
Geertruidenberg	300.000				300.000
Renkum	7.200.000		400.000		6.800.000
Assen	13.500.000		750.000		12.750.000
Barendrecht	9.000.000		500.000		8.500.000
Maassluis	9.200.000		400.000		8.800.000
Groningen	30.000.000				30.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Son en Breugel (z)	888.765		63.853		824.912
Geldrop-Mierlo (z)	1.061.256		76.245		985.010
Cranendonck (z)	1.139.063		81.835		1.057.227
Waalre (z)	1.080.133		77.602		1.002.532
Gemert-Bakel (z)	1.169.730		84.039		1.085.691
Eindhoven (z)	9.757.211		377.701		9.379.510
Arnhem	20.000.000				20.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Velsen	5.000.000				5.000.000
Eindhoven	3.944.754		282.547		3.662.207
Eindhoven	0				0

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2021	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2021
Eindhoven	0				0
Son en Breugel	666.885		47.766		619.119
Son en Breugel	476.284		31.280		445.005
Son en Breugel	238.197		15.592		222.605
Geldrop-Mierlo	796.314		57.037		739.278
Geldrop-Mierlo	568.722		37.351		531.371
Kampen	11.500.000		500.000		11.000.000
Amsterdam	50.000.000				50.000.000
Sittard-Geleen	9.600.000		400.000		9.200.000
Winterswijk	10.000.000				10.000.000
Groningen	25.000.000				25.000.000
Gemeente Den Bosch (DSFF)(Marienburg)	11.786.000	114.000			11.900.000
Geldrop-Mierlo	284.427		18.618		265.809
Drents overijsselse Delta	10.000.000				10.000.000
Leiden	45.000.000		2.250.000		42.750.000
Goes	20.000.000		800.000		19.200.000
<i>Subtotaal overige leningen decentrale overheden</i>	<u>1.385.731.279</u>	<u>393.143</u>	<u>21.106.099</u>	<u>0</u>	<u>1.365.018.323</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>					<u>3.700.000</u>
<i>Balanswaarde</i>					<u>1.361.318.323</u>
Totaal	<u>2.096.472.884</u>	<u>27.425.654</u>	<u>129.909.022</u>	<u>0</u>	<u>1.993.989.516</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>					<u>13.097.682</u>
<i>Balanswaarde</i>					<u>1.980.891.834</u>

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2022	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2022
Leningen aan deelnemingen					
Lening BOM (spinn-off)	0				0
Lening Pivotpark (vervolg)	3.400.000				3.400.000
Biobased investeringsfonds	10.000.000		10.000.000		0
NV Monumentenfonds	2.424.722				2.424.722
Lening OLSP (hypotheclair)	10.000.000				10.000.000
Lening OLSP (Ex BHB lening)	2.500.000				2.500.000
Lening Aviolanda	1.572.927				1.572.927
Lening TOM	0				0
Lening NWB	50.000.000				50.000.000
Hybride lening BNG	49.800.000		49.800.000		0
Lening High Tech XL	750.000				750.000
Lening Rockstart	300.000				300.000
Lening Aviolanda	0				0
Lening Green Chemistry	0				0
Stichting Monumentenfonds	4.429.450		137.358		4.292.092
Lening Breedbandfonds	0				0
Lening Brabant Startup fonds	7.000.000				7.000.000
Lening Starterslift	450.000				450.000
Lening Bright Move	1.500.000				1.500.000
Lening Enexis	166.641.000				166.641.000
Lening Tuinbouwvestiging Deurne	0				0
<i>Subtotaal leningen aan deelnemingen</i>	<u>310.768.099</u>	<u>0</u>	<u>59.937.358</u>	<u>0</u>	<u>250.830.741</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>					<u>6.561.394</u>
<i>Balanswaarde</i>					<u><u>244.269.346</u></u>
Leningen aan overige verbonden partijen					
Life Science & Health Fund	3.909.279		3.909.279		0
Lening Bio-connection	361.258				361.258

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2022	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2022
Lening Treeport	0				0
Lening Cleantechfonds	12.000.000				12.000.000
Lening Innovatiefonds	112.682.091	10.000.000			122.682.091
Lening Energiefonds	41.500.000	5.500.000			47.000.000
<i>Subtotaal leningen aan overige verbonden partijen</i>	<u>170.452.628</u>	<u>15.500.000</u>	<u>3.909.279</u>	<u>0</u>	<u>182.043.349</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>					
<i>Balanswaarde</i>					<u>182.043.349</u>

Overige leningen
Publieke lichamen

Lening MKB-bedrijven	0				0
Lening het Groene Woud	950.000				950.000
Energieleningen part. Woningeigenaren	96.561				96.561
Startersleningen	7.306.620		1.200.000		6.106.620
Lening RedMedTech Discovery Fund	1.125.000				1.125.000
Lening Go-cartridge	0				0
Lening 5 sterren regio NO (Has)	1.000.000				1.000.000
Lening Manege Heijligers	220.000		40.000		180.000
Lening Visit Brabant	650.000		10.000		640.000
Lening Collectieven	486.125		318.685		167.440
Lening Paardensportcentrum den Goubergh	0				0
Lening Krediet Unie Brabant	100.000		25.000		75.000
Lening CHV Veghel	2.475.000		75.000		2.400.000
Lening Nieuwstraat Breda	4.400.000		400.000		4.000.000
Lening Efteling	6.000.000		1.500.000		4.500.000
Lening Catharinadal	2.658.340		82.500		2.575.840
Lening Ondernemerslift	300.000				300.000
Lening KVL (Boei)	1.272.943		24.766		1.248.177
Lening Safariresort Beekse Bergen	35.275.000		2.075.000		33.200.000
Lening Krediet Unie Tilburg	50.000		5.000		45.000

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2022	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2022
Lening Brouwhuis	1.090.292		68.500		1.021.792
Lening Elzeneindhuis	1.859.893		99.671		1.760.222
Lening Krediet Unie Noord-Oost	50.000				50.000
Lening Onelogistics	0				0
Lening Klein paradijs	750.000				750.000
Lening Stichting Noord-Brabants Museum	1.350.000				1.350.000
Lening Howlogy	28.747	1.150			29.897
Lening Bosgroep Zuid-Nederland	0				0
Lening Krediet Unie West-Brabant	50.000				50.000
Lening Solarge	0				0
Lening Breedband Tilburg	40.000		20.000		20.000
Lening Europees Inv.fonds	1.030.000				1.030.000
Lening Stichting Groenfonds	9.981.850				9.981.850
Lening Woonconnect	543.238				543.238
Lening Woonconnect Renovatie	656.762				656.762
Lening Itom	247.520	12.376			259.896
Lening Vtec Lasers	625.441	31.272			656.713
Lening Effect Photonics	898.432	44.922			943.353
Lening Smart Photonics	504.182	25.209			529.391
Lening Kempentoren (Torenbouwers)	310.250		18.250		292.000
Lening Ministerie van Defensie	22.680.992	319.802			23.000.794
Lening Agrifood Global	50.000				50.000
Lening Ministerie EZ	1.639.793	84.979	333.333		1.391.439
Lening Spark Campus	1.225.000		78.125		1.146.875
Lening Europees Keramisch Centrum	4.507.613				4.507.613
Lening Big Developments	608.220	24.329			632.549
Lening Brainport	150.000		150.000		0
Lening Deel Auto	27.161	1.086			28.248
Lening Ildiz en Meijers (vrachtauto Zonnepanelen)	27.138	1.086			28.224
Lening Peazy	26.974	1.079			28.053
Lening Evoltify	0				0
Lening PPS Photodelta	9.291.975				9.291.975
Lening Fiberbuiten	293.644		34.544		259.100

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2022	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2022
Lening Kempenglas	2.592.000		192.000		2.400.000
Lening Arriva	2.980.000				2.980.000
Lening Marienhage	4.600.000		100.000		4.500.000
Lening Klooster Bovendonk	2.520.000		90.000		2.430.000
Lening Energieservice Compagny Brabants Erfgoed	5.000.000	2.500.000			7.500.000
Lening Vincentre van Gogh	5.147.760	600.000	70.200		5.677.560
Lening Fort Oranje	0				0
Lening Muziekschool Eindhoven	0				0
<i>Subtotaal overige leningen publieke lichamen</i>	<u>147.750.466</u>	<u>3.647.290</u>	<u>7.010.574</u>	<u>0</u>	<u>144.387.182</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>					<u>2.836.287</u>
<i>Balanswaarde</i>					<u>141.550.894</u>

Overige leningen
Decentrale overheden

Emmen	15.000.000				15.000.000
Oldambt	7.666.669		333.333		7.333.336
Heerde	2.250.000		750.000		1.500.000
Alphen aan de Rijn	25.000.000				25.000.000
Groningen	10.000.000				10.000.000
Schouwen-Duiveland	3.250.000		250.000		3.000.000
Capelle	3.833.332		166.667		3.666.665
Amsterdam	50.000.000				50.000.000
Amsterdam	50.000.000				50.000.000
Rotterdam	75.000.000				75.000.000
Nijmegen	20.000.000		20.000.000		0
Katwijk	7.000.000		500.000		6.500.000
Hendrik Ido Ambacht	10.000.000		10.000.000		0
Waterschap Vallei en Veluwe	9.750.000		750.000		9.000.000
Maastricht	20.721.745		744.816		19.976.929
Amsterdam	100.000.000				100.000.000
Zwolle	10.000.000				10.000.000

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2022	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2022
Groningen	50.000.000				50.000.000
Lening Havestrategie Moerdijk	11.444.850	286.121			11.730.971
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Schiedam	15.000.000				15.000.000
Almere	0				0
Drents overijsselse Delta	10.000.000				10.000.000
Schiedam	5.500.000				5.500.000
Groningen	30.000.000				30.000.000
Schiedam	5.500.000				5.500.000
Arnhem	50.000.000				50.000.000
Apeldoorn	15.000.000				15.000.000
Groningen	20.000.000				20.000.000
Barendrecht	8.000.000		500.000		7.500.000
Zwolle	10.000.000				10.000.000
Papendrecht	8.396.669		275.852		8.120.817
Maastricht	25.200.000		1.200.000		24.000.000
Nuenen	1.678.302		229.114		1.449.188
Zutphen	8.666.668		333.333		8.333.335
Sittard-Geleen	13.200.000		600.000		12.600.000
Vlaardingen	10.000.000				10.000.000
Hoogeveen	8.400.000		400.000		8.000.000
Groningen	30.000.000				30.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Urk	22.500.000		833.333		21.666.667
Velsen	10.000.000				10.000.000
Amstel, Gooi en Vecht	17.333.333		666.667		16.666.667
Tilburg	3.146.478		18.669		3.127.809
Hilversum	10.560.000		480.000		10.080.000
Nijmegen	25.000.000				25.000.000

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2022	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2022
Arnhem	20.000.000				20.000.000
Sittard-Geleen	8.800.000		400.000		8.400.000
Maasgouw	8.100.000		300.000		7.800.000
Overbetuwe	8.500.000		500.000		8.000.000
Wijdemeren	6.300.000		233.333		6.066.667
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Arnhem	30.000.000				30.000.000
Amstel, Gooi en Vecht	27.000.000		1.000.000		26.000.000
Nijmegen	10.000.000				10.000.000
Gooise Meren	8.500.000		500.000		8.000.000
Zaanstad	17.600.000		800.000		16.800.000
Krimpen aan de IJssel	13.200.000		600.000		12.600.000
Zevenaar	8.500.000		500.000		8.000.000
Helmond	2.500.000				2.500.000
Geertruidenberg	300.000				300.000
Renkum	6.800.000		400.000		6.400.000
Assen	12.750.000		750.000		12.000.000
Barendrecht	8.500.000		500.000		8.000.000
Maassluis	8.800.000		400.000		8.400.000
Groningen	30.000.000				30.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Son en Breugel (z)	824.912		64.574		760.338
Geldrop-Mierlo (z)	985.010		77.107		907.904
Cranendonck (z)	1.057.227		82.760		974.467
Waalre (z)	1.002.532		78.478		924.053
Gemert-Bakel (z)	1.085.691		84.988		1.000.703
Eindhoven (z)	9.379.510		381.969		8.997.541
Arnhem	20.000.000				20.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Velsen	5.000.000				5.000.000
Eindhoven	3.662.207		285.881		3.376.326
Eindhoven	0	3.000.000			3.000.000

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2022	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2022
Eindhoven	0	1.500.000			1.500.000
Son en Breugel	619.119		48.330		570.789
Son en Breugel	445.005		31.680		413.324
Son en Breugel	222.605		15.799		206.806
Geldrop-Mierlo	739.278		57.710		681.568
Geldrop-Mierlo	531.371		37.829		493.542
Kampen	11.000.000		500.000		10.500.000
Amsterdam	50.000.000				50.000.000
Sittard-Geleen	9.200.000		400.000		8.800.000
Winterswijk	10.000.000				10.000.000
Groningen	25.000.000				25.000.000
Gemeente Den Bosch (DSFF)(Marienburg)	11.900.000		263.000		11.637.000
Geldrop-Mierlo	265.809		18.865		246.943
Drents overijsselse Delta	10.000.000				10.000.000
Leiden	42.750.000		2.250.000		40.500.000
Goes	19.200.000		800.000		18.400.000
<i>Subtotaal overige leningen decentrale overheden</i>	<u>1.365.018.323</u>	<u>4.786.121</u>	<u>51.394.088</u>	<u>0</u>	<u>1.318.410.356</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>					<u>3.700.000</u>
<i>Balanswaarde</i>					<u>1.314.710.356</u>
Totaal	<u>1.993.989.516</u>	<u>23.933.411</u>	<u>122.251.299</u>	<u>0</u>	<u>1.895.671.628</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>					<u>13.097.682</u>
<i>Balanswaarde</i>					<u>1.882.573.946</u>

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2023	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2023
Leningen aan deelnemingen					
Lening BOM (spinn-off)	0				0
Lening Pivotpark (vervolg)	3.400.000				3.400.000
Biobased investeringsfonds	0				0
NV Monumentenfonds	2.424.722				2.424.722
Lening OLSP (hypotheclair)	10.000.000				10.000.000
Lening OLSP (Ex BHB lening)	2.500.000				2.500.000
Lening Aviolanda	1.572.927				1.572.927
Lening TOM	0				0
Lening NWB	50.000.000				50.000.000
Hybride lening BNG	0				0
Lening High Tech XL	750.000				750.000
Lening Rockstart	300.000				300.000
Lening Aviolanda	0				0
Lening Green Chemistry	0				0
Stichting Monumentenfonds	4.292.092		139.418		4.152.674
Lening Breedbandfonds	0				0
Lening Brabant Startup fonds	7.000.000				7.000.000
Lening Starterslift	450.000				450.000
Lening Bright Move	1.500.000				1.500.000
Lening Enexis	166.641.000				166.641.000
Lening Tuinbouwvestiging Deurne	0				0
<i>Subtotaal leningen aan deelnemingen</i>	<u>250.830.741</u>	<u>0</u>	<u>139.418</u>	<u>0</u>	<u>250.691.323</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>					<u>6.561.394</u>
<i>Balanswaarde</i>					<u><u>244.129.928</u></u>
Leningen aan overige verbonden partijen					
Life Science & Health Fund	0				0
Lening Bio-connection	361.258				361.258

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2023	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2023
Lening Treeport	0				0
Lening Cleantechfonds	12.000.000				12.000.000
Lening Innovatiefonds	122.682.091	10.000.000			132.682.091
Lening Energiefonds	47.000.000	5.500.000			52.500.000
<i>Subtotaal leningen aan overige verbonden partijen</i>	<u>182.043.349</u>	<u>15.500.000</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>197.543.349</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>					
<i>Balanswaarde</i>					<u>197.543.349</u>

Overige leningen
Publieke lichamen

Lening MKB-bedrijven	0				0
Lening het Groene Woud	950.000				950.000
Energie leningen part. Woningeigenaren	96.561				96.561
Startersleningen	6.106.620		1.000.000		5.106.620
Lening RedMedTech Discovery Fund	1.125.000				1.125.000
Lening Go-cartridge	0				0
Lening 5 sterren regio NO (Has)	1.000.000				1.000.000
Lening Manege Heijligers	180.000		40.000		140.000
Lening Visit Brabant	640.000		15.000		625.000
Lening Collectieven	167.440		167.440		0
Lening Paardensportcentrum den Goubergh	0				0
Lening Krediet Unie Brabant	75.000		25.000		50.000
Lening CHV Veghel	2.400.000		75.000		2.325.000
Lening Nieuwstraat Breda	4.000.000		400.000		3.600.000
Lening Efteling	4.500.000		1.500.000		3.000.000
Lening Catharinadal	2.575.840		2.575.840		0
Lening Ondernemerslift	300.000				300.000
Lening KVL (Boei)	1.248.177		25.385		1.222.792
Lening Safariresort Beekse Bergen	33.200.000		2.075.000		31.125.000
Lening Krediet Unie Tilburg	45.000		15.000		30.000

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2023	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2023
Lening Brouwhuis	1.021.792		68.500		953.292
Lening Elzeneindhuis	1.760.222		101.774		1.658.448
Lening Krediet Unie Noord-Oost	50.000		5.000		45.000
Lening Onelogistics	0				0
Lening Klein paradijs	750.000		75.000		675.000
Lening Stichting Noord-Brabants Museum	1.350.000		50.000		1.300.000
Lening Howlogy	29.897	498	30.395		0
Lening Bosgroep Zuid-Nederland	0				0
Lening Krediet Unie West-Brabant	50.000		12.500		37.500
Lening Solarge	0				0
Lening Breedband Tilburg	20.000		20.000		0
Lening Europees Inv.fonds	1.030.000				1.030.000
Lening Stichting Groenfonds	9.981.850				9.981.850
Lening Woonconnect	543.238				543.238
Lening Woonconnect Renovatie	656.762				656.762
Lening Itom	259.896	4.308	52.841		211.363
Lening Vtec Lasers	656.713	10.885	133.520		534.079
Lening Effect Photonics	943.353	15.636	191.798		767.192
Lening Smart Photonics	529.391	8.775	107.633		430.533
Lening Kempentoren (Torenbouwers)	292.000		18.250		273.750
Lening Ministerie van Defensie	23.000.794	324.311			23.325.105
Lening Agrifood Global	50.000				50.000
Lening Ministerie EZ	1.391.439	68.836	333.333		1.126.943
Lening Spark Campus	1.146.875		78.125		1.068.750
Lening Europees Keramisch Centrum	4.507.613				4.507.613
Lening Big Developments	632.549	25.302			657.851
Lening Brainport	0				0
Lening Deel Auto	28.248	1.130			29.378
Lening Ildiz en Meijers (vrachtauto Zonnepanelen)	28.224	1.129			29.353
Lening Peazy	28.053	1.122			29.176
Lening Evoltify	0				0
Lening PPS Photodelta	9.291.975				9.291.975
Lening Fiberbuiten	259.100		34.544		224.556

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2023	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2023
Lening Kempenglas	2.400.000		192.000		2.208.000
Lening Arriva	2.980.000				2.980.000
Lening Marienhage	4.500.000			0	4.500.000
Lening Klooster Bovendonk	2.430.000		90.000		2.340.000
Lening Energieservice Compagny Brabants Erfgoed	7.500.000			0	7.500.000
Lening Vincentre van Gogh	5.677.560	600.000	77.400		6.200.160
Lening Fort Oranje	0				0
Lening Muziekschool Eindhoven	0				0
<i>Subtotaal overige leningen publieke lichamen</i>	<u>144.387.182</u>	<u>1.061.933</u>	<u>9.586.278</u>	<u>0</u>	<u>135.862.837</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>					<u>2.836.287</u>
<i>Balanswaarde</i>					<u>133.026.549</u>

Overige leningen
Decentrale overheden

Emmen	15.000.000				15.000.000
Oldambt	7.333.336		333.333		7.000.003
Heerde	1.500.000		750.000		750.000
Alphen aan de Rijn	25.000.000				25.000.000
Groningen	10.000.000				10.000.000
Schouwen-Duiveland	3.000.000		250.000		2.750.000
Capelle	3.666.665		166.667		3.499.998
Amsterdam	50.000.000				50.000.000
Amsterdam	50.000.000				50.000.000
Rotterdam	75.000.000				75.000.000
Nijmegen	0				0
Katwijk	6.500.000		500.000		6.000.000
Hendrik Ido Ambacht	0				0
Waterschap Vallei en Veluwe	9.000.000		750.000		8.250.000
Maastricht	19.976.929		754.200		19.222.729
Amsterdam	100.000.000				100.000.000
Zwolle	10.000.000				10.000.000

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2023	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2023
Groningen	50.000.000				50.000.000
Lening Havestrategie Moerdijk	11.730.971	293.274			12.024.245
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Schiedam	15.000.000				15.000.000
Almere	0				0
Drents overijsselse Delta	10.000.000				10.000.000
Schiedam	5.500.000				5.500.000
Groningen	30.000.000				30.000.000
Schiedam	5.500.000				5.500.000
Arnhem	50.000.000				50.000.000
Apeldoorn	15.000.000				15.000.000
Groningen	20.000.000				20.000.000
Barendrecht	7.500.000		500.000		7.000.000
Zwolle	10.000.000				10.000.000
Papendrecht	8.120.817		275.852		7.844.965
Maastricht	24.000.000		1.200.000		22.800.000
Nuenen	1.449.188		229.114		1.220.074
Zutphen	8.333.335		333.333		8.000.002
Sittard-Geleen	12.600.000		600.000		12.000.000
Vlaardingen	10.000.000				10.000.000
Hoogeveen	8.000.000		400.000		7.600.000
Groningen	30.000.000				30.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Urk	21.666.667		833.333		20.833.333
Velsen	10.000.000				10.000.000
Amstel, Gooi en Vecht	16.666.667		666.667		16.000.000
Tilburg	3.127.809		19.867		3.107.942
Hilversum	10.080.000		480.000		9.600.000
Nijmegen	25.000.000				25.000.000

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2023	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2023
Arnhem	20.000.000				20.000.000
Sittard-Geleen	8.400.000		400.000		8.000.000
Maasgouw	7.800.000		300.000		7.500.000
Overbetuwe	8.000.000		500.000		7.500.000
Wijdemeren	6.066.667		233.333		5.833.333
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Arnhem	30.000.000				30.000.000
Amstel, Gooi en Vecht	26.000.000		1.000.000		25.000.000
Nijmegen	10.000.000				10.000.000
Gooise Meren	8.000.000		500.000		7.500.000
Zaanstad	16.800.000		800.000		16.000.000
Krimpen aan de IJssel	12.600.000		600.000		12.000.000
Zevenaar	8.000.000		500.000		7.500.000
Helmond	2.500.000				2.500.000
Geertruidenberg	300.000				300.000
Renkum	6.400.000		400.000		6.000.000
Assen	12.000.000		750.000		11.250.000
Barendrecht	8.000.000		500.000		7.500.000
Maassluis	8.400.000		400.000		8.000.000
Groningen	30.000.000				30.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Son en Breugel (z)	760.338		65.304		695.034
Geldrop-Mierlo (z)	907.904		77.978		829.925
Cranendonck (z)	974.467		83.695		890.772
Waalre (z)	924.053		79.365		844.688
Gemert-Bakel (z)	1.000.703		85.949		914.754
Eindhoven (z)	8.997.541		386.285		8.611.256
Arnhem	20.000.000				20.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Velsen	5.000.000				5.000.000
Eindhoven	3.376.326		289.254		3.087.072
Eindhoven	3.000.000		213.572		2.786.428

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2023	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2023
Eindhoven	1.500.000		106.461		1.393.539
Son en Breugel	570.789		48.900		521.889
Son en Breugel	413.324		32.086		381.239
Son en Breugel	206.806		16.009		190.797
Geldrop-Mierlo	681.568		58.391		623.177
Geldrop-Mierlo	493.542		38.313		455.229
Kampen	10.500.000		500.000		10.000.000
Amsterdam	50.000.000				50.000.000
Sittard-Geleen	8.800.000		400.000		8.400.000
Winterswijk	10.000.000				10.000.000
Groningen	25.000.000				25.000.000
Gemeente Den Bosch (DSFF)(Marienburg)	11.637.000		534.000		11.103.000
Geldrop-Mierlo	246.943		19.116		227.827
Drents overijsselse Delta	10.000.000				10.000.000
Leiden	40.500.000		2.250.000		38.250.000
Goes	18.400.000		800.000		17.600.000
<i>Subtotaal overige leningen decentrale overheden</i>	<u>1.318.410.356</u>	<u>293.274</u>	<u>22.010.378</u>	<u>0</u>	<u>1.296.693.252</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>					<u>3.700.000</u>
<i>Balanswaarde</i>					<u>1.292.993.252</u>
Totaal	<u>1.895.671.628</u>	<u>16.855.207</u>	<u>31.736.074</u>	<u>0</u>	<u>1.880.790.761</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>					<u>13.097.682</u>
<i>Balanswaarde</i>					<u>1.867.693.079</u>

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2024	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2024
Leningen aan deelnemingen					
Lening BOM (spinn-off)	0				0
Lening Pivotpark (vervolg)	3.400.000				3.400.000
Biobased investeringsfonds	0				0
NV Monumentenfonds	2.424.722				2.424.722
Lening OLSP (hypotheclair)	10.000.000				10.000.000
Lening OLSP (Ex BHB lening)	2.500.000				2.500.000
Lening Aviolanda	1.572.927				1.572.927
Lening TOM	0				0
Lening NWB	50.000.000				50.000.000
Hybride lening BNG	0				0
Lening High Tech XL	750.000				750.000
Lening Rockstart	300.000				300.000
Lening Aviolanda	0				0
Lening Green Chemistry	0				0
Stichting Monumentenfonds	4.152.674		141.509		4.011.165
Lening Breedbandfonds	0				0
Lening Brabant Startup fonds	7.000.000				7.000.000
Lening Starterslift	450.000				450.000
Lening Bright Move	1.500.000				1.500.000
Lening Enexis	166.641.000				166.641.000
Lening Tuinbouwvestiging Deurne	0				0
<i>Subtotaal leningen aan deelnemingen</i>	<u>250.691.323</u>	<u>0</u>	<u>141.509</u>	<u>0</u>	<u>250.549.814</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>					<u>6.561.394</u>
<i>Balanswaarde</i>					<u><u>243.988.419</u></u>
Leningen aan overige verbonden partijen					
Life Science & Health Fund	0				0
Lening Bio-connection	361.258				361.258

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2024	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2024
Lening Treeport	0				0
Lening Cleantechfonds	12.000.000				12.000.000
Lening Innovatiefonds	132.682.091	10.000.000			142.682.091
Lening Energiefonds	52.500.000	5.500.000			58.000.000
<i>Subtotaal leningen aan overige verbonden partijen</i>	<u>197.543.349</u>	<u>15.500.000</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>213.043.349</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>					
<i>Balanswaarde</i>					<u>213.043.349</u>

Overige leningen
Publieke lichamen

Lening MKB-bedrijven	0				0
Lening het Groene Woud	950.000				950.000
Energieleeningen part. Woningeigenaren	96.561				96.561
Startersleeningen	5.106.620		1.000.000		4.106.620
Lening RedMedTech Discovery Fund	1.125.000				1.125.000
Lening Go-cartridge	0				0
Lening 5 sterren regio NO (Has)	1.000.000				1.000.000
Lening Manege Heijligers	140.000		40.000		100.000
Lening Visit Brabant	625.000		25.000		600.000
Lening Collectieven	0				0
Lening Paardensportcentrum den Goubergh	0				0
Lening Krediet Unie Brabant	50.000		25.000		25.000
Lening CHV Veghel	2.325.000		2.325.000		0
Lening Nieuwstraat Breda	3.600.000		400.000		3.200.000
Lening Efteling	3.000.000		1.500.000		1.500.000
Lening Catharinadal	0				0
Lening Ondernemerslift	300.000				300.000
Lening KVL (Boei)	1.222.792		26.019		1.196.773
Lening Safariresort Beekse Bergen	31.125.000		2.075.000		29.050.000
Lening Krediet Unie Tilburg	30.000		15.000		15.000

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2024	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2024
Lening Brouwhuis	953.292		68.500		884.792
Lening Elzeneindhuis	1.658.448		103.927		1.554.521
Lening Krediet Unie Noord-Oost	45.000		15.000		30.000
Lening Onelogistics	0				0
Lening Klein paradijs	675.000		75.000		600.000
Lening Stichting Noord-Brabants Museum	1.300.000		50.000		1.250.000
Lening Howlogy	0				0
Lening Bosgroep Zuid-Nederland	0				0
Lening Krediet Unie West-Brabant	37.500		12.500		25.000
Lening Solarge	0				0
Lening Breedband Tilburg	0				0
Lening Europees Inv.fonds	1.030.000				1.030.000
Lening Stichting Groenfonds	9.981.850				9.981.850
Lening Woonconnect	543.238				543.238
Lening Woonconnect Renovatie	656.762				656.762
Lening Itom	211.363	10.568	55.483		166.448
Lening Vtec Lasers	534.079	26.704	140.196		420.587
Lening Effect Photonics	767.192	38.360	201.388		604.163
Lening Smart Photonics	430.533	21.527	113.015		339.045
Lening Kempentoren (Torenbouwers)	273.750		18.250		255.500
Lening Ministerie van Defensie	23.325.105	328.884			23.653.989
Lening Agrifood Global	50.000		50.000		0
Lening Ministerie EZ	1.126.943	51.644	333.333		845.253
Lening Spark Campus	1.068.750	1.150.000	78.125		2.140.625
Lening Europees Keramisch Centrum	4.507.613		1.700.000		2.807.613
Lening Big Developments	657.851	26.314	684.166		0
Lening Brainport	0				0
Lening Deel Auto	29.378	979	30.357		0
Lening Ildiz en Meijers (vrachtauto Zonnepanelen)	29.353	1.078	30.430		0
Lening Peazy	29.176	1.167			30.343
Lening Evoltify	0				0
Lening PPS Photodelta	9.291.975				9.291.975
Lening Fiberbuiten	224.556		34.544		190.012

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2024	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2024
Lening Kempenglas	2.208.000		192.000		2.016.000
Lening Arriva	2.980.000				2.980.000
Lening Marienhage	4.500.000		100.000		4.400.000
Lening Klooster Bovendonk	2.340.000		90.000		2.250.000
Lening Energieservice Compagny Brabants Erfgoed	7.500.000		500.000		7.000.000
Lening Vincentre van Gogh	6.200.160	600.000	84.600		6.715.560
Lening Fort Oranje	0				0
Lening Muziekschool Eindhoven	0				0
<i>Subtotaal overige leningen publieke lichamen</i>	<u>135.862.837</u>	<u>2.257.224</u>	<u>12.191.832</u>	<u>0</u>	<u>125.928.229</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>					<u>2.836.287</u>
<i>Balanswaarde</i>					<u>123.091.941</u>

Overige leningen
Decentrale overheden

Emmen	15.000.000				15.000.000
Oldambt	7.000.003		333.333		6.666.670
Heerde	750.000		750.000		0
Alphen aan de Rijn	25.000.000				25.000.000
Groningen	10.000.000				10.000.000
Schouwen-Duiveland	2.750.000		250.000		2.500.000
Capelle	3.499.998		166.667		3.333.331
Amsterdam	50.000.000		50.000.000		0
Amsterdam	50.000.000				50.000.000
Rotterdam	75.000.000		75.000.000		0
Nijmegen	0				0
Katwijk	6.000.000		500.000		5.500.000
Hendrik Ido Ambacht	0				0
Waterschap Vallei en Veluwe	8.250.000		750.000		7.500.000
Maastricht	19.222.729		763.703		18.459.025
Amsterdam	100.000.000				100.000.000
Zwolle	10.000.000				10.000.000

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2024	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2024
Groningen	50.000.000				50.000.000
Lening Havestrategie Moerdijk	12.024.245	293.274			12.317.519
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Schiedam	15.000.000				15.000.000
Almere	0				0
Drents overijsselse Delta	10.000.000				10.000.000
Schiedam	5.500.000				5.500.000
Groningen	30.000.000				30.000.000
Schiedam	5.500.000				5.500.000
Arnhem	50.000.000				50.000.000
Apeldoorn	15.000.000				15.000.000
Groningen	20.000.000				20.000.000
Barendrecht	7.000.000		500.000		6.500.000
Zwolle	10.000.000				10.000.000
Papendrecht	7.844.965		275.852		7.569.113
Maastricht	22.800.000		1.200.000		21.600.000
Nuenen	1.220.074		229.114		990.960
Zutphen	8.000.002		333.333		7.666.669
Sittard-Geleen	12.000.000		600.000		11.400.000
Vlaardingen	10.000.000				10.000.000
Hoogeveen	7.600.000		400.000		7.200.000
Groningen	30.000.000				30.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Urk	20.833.333		833.333		20.000.000
Velsen	10.000.000				10.000.000
Amstel, Gooi en Vecht	16.000.000		666.667		15.333.333
Tilburg	3.107.942		114.018		2.993.924
Hilversum	9.600.000		480.000		9.120.000
Nijmegen	25.000.000				25.000.000

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2024	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2024
Arnhem	20.000.000				20.000.000
Sittard-Geleen	8.000.000		400.000		7.600.000
Maasgouw	7.500.000		300.000		7.200.000
Overbetuwe	7.500.000		500.000		7.000.000
Wijdemeren	5.833.333		233.333		5.600.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Arnhem	30.000.000				30.000.000
Amstel, Gooi en Vecht	25.000.000		1.000.000		24.000.000
Nijmegen	10.000.000				10.000.000
Gooise Meren	7.500.000		500.000		7.000.000
Zaanstad	16.000.000		800.000		15.200.000
Krimpen aan de IJssel	12.000.000		600.000		11.400.000
Zevenaar	7.500.000		500.000		7.000.000
Helmond	2.500.000				2.500.000
Geertruidenberg	300.000				300.000
Renkum	6.000.000		400.000		5.600.000
Assen	11.250.000		750.000		10.500.000
Barendrecht	7.500.000		500.000		7.000.000
Maassluis	8.000.000		400.000		7.600.000
Groningen	30.000.000				30.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Son en Breugel (z)	695.034		66.042		628.992
Geldrop-Mierlo (z)	829.925		78.859		751.066
Cranendonck (z)	890.772		84.641		806.131
Waalre (z)	844.688		80.262		764.426
Gemert-Bakel (z)	914.754		86.920		827.835
Eindhoven (z)	8.611.256		390.650		8.220.605
Arnhem	20.000.000				20.000.000
Drents overijsselse Delta	5.000.000				5.000.000
Velsen	5.000.000				5.000.000
Eindhoven	3.087.072		292.667		2.794.405
Eindhoven	2.786.428		216.306		2.570.123

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

bijlage 9c

Naam van de lening	Restant bedrag 1-1-2024	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag 31-12-2024
Eindhoven	1.393.539		107.877		1.285.663
Son en Breugel	521.889		49.477		472.412
Son en Breugel	381.239		32.496		348.742
Son en Breugel	190.797		16.222		174.575
Geldrop-Mierlo	623.177		59.080		564.097
Geldrop-Mierlo	455.229		38.803		416.426
Kampen	10.000.000		500.000		9.500.000
Amsterdam	50.000.000				50.000.000
Sittard-Geleen	8.400.000		400.000		8.000.000
Winterswijk	10.000.000				10.000.000
Groningen	25.000.000				25.000.000
Gemeente Den Bosch (DSFF)(Marienburg)	11.103.000		571.000		10.532.000
Geldrop-Mierlo	227.827		19.371		208.456
Drents overijsselse Delta	10.000.000				10.000.000
Leiden	38.250.000		2.250.000		36.000.000
Goes	17.600.000		800.000		16.800.000
<i>Subtotaal overige leningen decentrale overheden</i>	<u>1.296.693.252</u>	<u>293.274</u>	<u>147.170.027</u>	<u>0</u>	<u>1.149.816.499</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>					<u>3.700.000</u>
<i>Balanswaarde</i>					<u>1.146.116.499</u>
Totaal	<u>1.880.790.761</u>	<u>18.050.499</u>	<u>159.503.368</u>	<u>0</u>	<u>1.739.337.891</u>
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>					<u>13.097.682</u>
<i>Balanswaarde</i>					<u>1.726.240.209</u>

Financiële vaste activa

Uitzettingen met een looptijd +> 1 jaar en overige financiële vaste activa

Omschrijving	Boekwaarde per 1 jan 2020	Vermeerderingen/ verminderingen in het dienstjaar	Boekwaarde per 31 dec 2020	Boekwaarde per 1 jan 2021	Vermeerderingen/ verminderingen in het dienstjaar	Boekwaarde per 31 dec 2021
<u>Overige uitzettingen met looptijd >1 jr</u>						
Stand obligaties	442.590.000	-67.545.000	375.045.000	375.045.000		375.045.000
Zerobond	2.065.215		2.065.215	2.065.215		2.065.215
Participaties	435.000		435.000	435.000		435.000
PPS-A59 - financiering beschikbaarheid	7.283.875	-7.283.875	0	0		0
	<u>452.374.090</u>	<u>-74.828.875</u>	<u>377.545.215</u>	<u>377.545.215</u>	<u>0</u>	<u>377.545.215</u>
<u>Uitzettingen in schatkist met looptijd > 1 jaar</u>						
Deposito Schatkist	340.700.000		340.700.000	340.700.000		340.700.000
	<u>340.700.000</u>	<u>0</u>	<u>340.700.000</u>	<u>340.700.000</u>	<u>0</u>	<u>340.700.000</u>
<u>Overige financiële vaste activa</u>						
Sloopvergoedingen	81.167.167		81.167.167	81.167.167		81.167.167
	<u>81.167.167</u>	<u>0</u>	<u>81.167.167</u>	<u>81.167.167</u>	<u>0</u>	<u>81.167.167</u>

Financiële vaste activa

Uitzettingen met een looptijd +> 1 jaar en overige financiële vaste activa

Omschrijving	Boekwaarde per 1 jan 2022	Vermeerderingen/ verminderingen in het dienstjaar	Boekwaarde per 31 dec 2022	Boekwaarde per 1 jan 2023	Vermeerderingen/ verminderingen in het dienstjaar	Boekwaarde per 31 dec 2023	Boekwaarde per 1 jan 2024	Vermeerderingen/ verminderingen in het dienstjaar	Boekwaarde per 31 dec 2024
<u>Overige uitzettingen met looptijd >1 jr</u>									
Stand obligaties	375.045.000		375.045.000	375.045.000		375.045.000	375.045.000		375.045.000
Zerobond	2.065.215		2.065.215	2.065.215	-2.065.215	0	0		0
Participaties	435.000		435.000	435.000	-435.000	0	0		0
PPS-A59 - financiering beschikbaarheid	0		0	0		0	0		0
	<u>377.545.215</u>	<u>0</u>	<u>377.545.215</u>	<u>377.545.215</u>	<u>-2.500.215</u>	<u>375.045.000</u>	<u>375.045.000</u>	<u>0</u>	<u>375.045.000</u>
<u>Uitzettingen in schatkist met looptijd > 1 jaar</u>									
Deposito Schatkist	340.700.000		340.700.000	340.700.000		340.700.000	340.700.000	-100.000.000	240.700.000
	<u>340.700.000</u>	<u>0</u>	<u>340.700.000</u>	<u>340.700.000</u>	<u>0</u>	<u>340.700.000</u>	<u>340.700.000</u>	<u>-100.000.000</u>	<u>240.700.000</u>
<u>Overige financiële vaste activa</u>									
Sloopvergoedingen	81.167.167		81.167.167	81.167.167		81.167.167	81.167.167		81.167.167
	<u>81.167.167</u>	<u>0</u>	<u>81.167.167</u>	<u>81.167.167</u>	<u>0</u>	<u>81.167.167</u>	<u>81.167.167</u>	<u>0</u>	<u>81.167.167</u>

Uitgangspunt voor de presentatie van de reserves in deze jaarstukken is de Nota reserves die door PS op 21 oktober 2016 is vastgesteld. De geactualiseerde instellingsbesluiten voor de reserves zijn in de nota reserves opgenomen.

Het eigen vermogen van de provincie bestaat uit de reserves die op basis van het BBV worden ingedeeld naar:

- de Algemene reserve
- de Bestemmingsreserves (een bestemmingsreserve is een reserve waar PS een bepaalde bestemming aan hebben gegeven). De veruit grootste bestemmingsreserve van de provincie is de reserve Essent.

Aard en functie van reserves

De provincie maakt een verder onderscheid in de reserves naar hun aard en hun functie.

- 1) Enerzijds worden reserves aangehouden voor het bieden van weerstand en het opvangen van risico's. Deze reserves zijn gericht op het afdekken van risico's en niet gericht op het dekken van uitgaven/lasten. Als het risico zich voordoet is de provincie in staat om de uitgaven binnen de reserve af te dekken, zonder dat beleidsombuigingen nodig zijn. Deze reserves hebben een bufferfunctie.
- 2) Anderzijds worden reserves aangehouden ter dekking van de toekomstige uitgaven of lasten. Het betreft bestemmingsreserves waarvan de middelen meerjarig worden gealloceerd voor het realiseren van beleidsdoelstellingen en daarbij worden naast de bufferfunctie ook de egalisatiefunctie, spaarfunctie en inkomensfunctie onderscheiden.

In onderstaande toelichting is per reserve steeds de functie van de reserve aangegeven.

I Algemene reserve (nr 0001)

De algemene reserve bestaat uit een aantal componenten:

- 1 Overhevelingen
Voor het schuiven met lasten tussen verschillende begrotingsjaren wordt de component overhevelingen binnen de algemene reserve gebruikt. Wanneer tijdens het begrotingsjaar blijkt dat een prestatie niet meer tot uitvoering kan komen, kunnen binnen de daarvoor met PS overeengekomen criteria de prestatie en de daarbij horende financiële middelen worden doorgeschoven naar het volgende begrotingsjaar. De component overhevelingen van de Algemene Reserve dient daarbij als tijdelijke stallingsplaats voor de aansluiting tussen de begrotingen van beide jaren.(egalisatiefunctie).
- 2 De component 'doorgeschoven begrotingsruimte' in de Algemene Reserve omvat de ruimte op de begroting die op basis van de geactualiseerde inkomstenraming nog niet aan een programma is toegewezen. (egalisatiefunctie).
- 3 De component voorfinanciering van de algemene reserve bevat de middelen van activiteiten op de meerjarenbegroting die in de tijd naar voren zijn gehaald. Met het naar voren halen in de tijd ontstaat in een later jaar ruimte op de begroting. Deze ruimte wordt gebruikt om de tijdelijke voorfinanciering via de Algemene Reserve te compenseren.
Met ingang van 2020 is er geen sprake meer van voorfinancieringen die via deze component van de algemene reserve muteren.
- 4 Component Risicoreserve (nr. 0505 PS 51/04)
Bij de Voorjaarsnota 2004 is door Provinciale Staten de risicoreserve ingesteld om de beleidsrisico's (de risico's die uitdrukkelijk zijn aanvaard als consequenties van bepaald functioneel beleid en die in de toekomst kunnen leiden tot extra budgettair beslag) af te dekken.
Een nadere toelichting op de risico's die via de risicoreserve worden afgedekt is in de jaarstukken opgenomen in paragraaf 3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.(reserve met bufferfunctie)
- 5 Bestuursakkoordmiddelen (PS 63/14)
In het kader van de uitwerking van het vorige bestuursakkoord is de component bestuursakkoord-middelen 2015-2019 binnen de algemene reserve ondergebracht.(egalisatiefunctie)

II Bestemmingsreserves

Reserve Essent

Met de opbrengst van de verkoop in 2009 van Essent is een obligatieportefeuille gevormd en deze opbrengst is in de reserve Essent gestort.

De reserve Essent is onderverdeeld in vier componenten:

1 Immunisatieportefeuille (PS 60/10)

Deze component heeft een inkomensfunctie en heeft tot doel om eeuwigdurend jaarlijks de met de aandelenverkoop vervallen dividenduitkering van Essent te compenseren (zie ook de paragraaf Treasury).

De reserve wordt gevoed met de jaarlijkse resultaten c.q. het rendement op de immunisatieportefeuille die is gevormd met de verkoopopbrengst Essent (zogenoemd stamkapitaal).

Onttrekkingen uit de reserve hebben jaarlijks plaats om de algemene inkomsten in de begroting op niveau te houden. De stortingen betreffen het rendement op de immunisatieportefeuille.

2 Investeringsagenda (PS 60/10)

De reserve staat ten dienste van de investeringsstrategie van de Agenda van Brabant (spaarfunctie) en moet op de juiste momenten de middelen genereren voor de uitvoering van de geplande investeringen

De reserve wordt gevoed met de jaarlijkse opbrengsten (beleggingsrendementen en kapitaalopbrengsten) voortvloeiend uit de aandelenverkoop Essent, voor zover het de middelen betreft die niet zijn aangemerkt als onderdeel van de immunisatieportefeuille.

Onttrekkingen uit de reserve hebben plaats om de projecten uit de investeringsstrategie te realiseren.

3 Dividend- en rentereserve (PS 63/14)

De reserve dient voor het opvangen van rente- en dividendschommelingen (reserve met bufferfunctie) en voor het afdekken van eventuele tekorten in het structureel begrote beleggingsrendement van de immunisatieportefeuille.

Bij Najaarsbrief 1999 is een Dividendreserve ingesteld om schommelingen in dividendopbrengsten op te vangen.

Bij Najaarsnota 2011 is besloten de reserve tevens in te zetten in relatie tot ons gesloten rentesysteem (integrale financiering). Indien in enig jaar een negatief verschil ontstaat tussen de geraamde en gerealiseerde renteopbrengsten, dan wordt de reserve als buffer ingezet.

In de Najaarsbrief 2014 is voorgesteld om de Dividend- en rentereserve samen te voegen met de Indexatiereserve voor het opvangen van eventuele tekorten in het structureel begrote beleggingsrendement. Het Treasury Committee heeft in juli 2014 over deze integratie een positief advies uitgebracht. Op basis van het advies van de Treasurycommissie van 6 juni 2016 is de maximale stand van deze component bepaald op € 360 mln.

4 Balansverkorting

In 2010 hebben PS besloten de provinciale balans te verkorten door het afwaarderen van investeringsbijdragen aan derden (waar geen provinciaal bezit tegenover staat). Conform het advies van de accountant bij de jaarrekening 2009 zijn de geactiveerde bijdragen aan investeringen van derden vervroegd afgeschreven (Zie ook Voorjaarsnota 2010 blz 25/26). Hiervoor is een deel van de opbrengst verkoop Essent aangewend.

Het effect van deze maatregel is dat de jaarlijkse kapitaallasten in de begroting komen te vervallen.

Door de versnelde afwaardering ontstaat een tekort dat vanaf 2016 jaarlijks wordt aangezuiverd met een storting van € 30 mln in de reserve. (reserve met egalisatiefunctie).

Reserve Cofinanciering Europese programma's (nr. 360 PS 35/08 PS 62/15)

Bij de Voorjaarsnota 2008 hebben PS de reserve cofinanciering Europese programma's ingesteld. (reserve met egalisatiefunctie). Doel van de reserve is de cofinanciering van projecten (inclusief uitvoeringskosten) die medegefinancierd worden door Europa. De provinciale middeleninzet kan per jaar sterk wisselen.

Cofinanciering is beschikbaar voor de volgende onderdelen:

- 1 Operationeel Programma Zuid (OPZuid);
- 2 PlattelandsontwikkelingsProgramma (POP);
- 3 Interregionale samenwerking (Interreg);
- 4 Uitvoeringskosten Europese programma's genoemd onder 1 t/m 3.

Reserve instandhouding onroerend erfgoed (nr. 0410 PS 24/05)

De reserve instandhouding onroerend erfgoed wordt aangewend op basis van de Uitvoeringsnota monumenten (vastgesteld door PS op 1 juli 2004) en de hieruit voortvloeiende beleidsregels, zoals bijvoorbeeld de kerken- en molenregeling. Voornaamste doelstelling is het in stand houden van monumentale waarden. De reserve wordt tevens aangewend voor implementatiekosten, voortvloeiend uit de Uitvoeringsnota monumenten en binnen de doelstelling passende incidentele knelpunten.

Omdat restauratiesubsidies vaak een lange voorbereidingstijd hebben, waarbij er zich onvoorziene aspecten kunnen voordoen zoals tijdsduur bij het verkrijgen van de benodigde vergunningen of regelen aanvullende / volledige financiering, heeft de subsidieverlening een grillig verloop. Daarnaast wil de provincie flexibel en adequaat kunnen omspringen met de genoemde reserve. (reserve met egalisatiefunctie).

Reserve Natuur en landschapsbeleid (voorheen:revitalisering landelijk gebied) (nr. 1690 PS 53/07 PS 08/08 PS burap 2016)

De reserve is bedoeld voor projecten die bijdragen aan:

- samenhangend en robuust netwerk van natuurgebieden incl. verbindingen onderhoud natuur (EVZ);
- behoud en herstel van biodiversiteit;
- goede leef en vestigingsklimaat;
- verankering van natuur en landschap in de samenleving;

Zoals vastgelegd in het beleidskader Brabant Uitnodigend groen 2012-2022.

Het Beleidskader is vastgesteld tot 2022, bij evaluatie van het beleidskader wordt ook de opheffing of voortzetting van de reserve betrokken. (reserve met egalisatiefunctie).

Reserve Ontwikkelbedrijf (nr 1710 PS 56/08 PS 56/09 PS 60/10 PS 72/20)

De reserve ontwikkelbedrijf bestaat uit 3 componenten.

Component ontwikkelbedrijf

Reserve behorende bij revolverend investeringskrediet Ontwikkelbedrijf van € 235 mln (PS 56/08) en bestemd voor afdekking van financiële risico's van de investeringen.

De toegestane maximumstand is € 48 mln. Dit is inclusief de omvang van de vanuit deze reserve gecreëerde voorzieningen en exclusief de toevoegingen vanuit de beleidsprogramma's voor afdekking van voorcalculatorische risico's. Dit laatste voor zover het lopende exploitaties betreft. (reserve met bufferfunctie).

De toevoegingen betreffen:

- Winsten uit grondexploitaties bij verkoop
- Tussentijdse inkomsten uit grondexploitaties zoals huur of rente
- Bijdrage vanuit overige beleidsterreinen bij aanvang van de exploitatie voor afdekking van voorcalculatorische risico's.

Onttrekking: voor kosten en risicoafdekking van activiteiten van het ontwikkelbedrijf

Aangezien het investeringskrediet waarvoor de risicoreserve bestemd is een perpetueel karakter heeft, ligt het niet voor de hand de reserve op te heffen alleen slechts dan wanneer het investeringskrediet wordt opgeheven.

Component Egalisatie grondkosten

In 2016 is de regelgeving m.b.t. grondexploitaties aangescherpt. Dit heeft gevolgen voor de manier waarop de kosten van gronden geraamd en verantwoord moeten worden. De reserve-component "egalisatie grondkosten" heeft tot doel de kosten van gronden voor zover die niet geactiveerd mogen worden (BIE en niet-BIE) over de jaren heen te egaliseren. Omdat de kost voor de baat uitgaat, kunnen er grote schommelingen optreden in het exploitatie-verloop. Deze schommelingen worden via de reserve-component opgevangen waarmee de normale exploitatie voor grote uitschieters wordt behoed.

De reserve dient alleen ter egalisatie van de kosten van grond voor zover die kosten niet kunnen worden gerekend tot de vervaardigingskosten als bedoeld in artikel 63, 3e lid BBV. De vervaardigingskosten die wel kunnen worden geactiveerd zijn nader gespecificeerd in artikel 6.2.4 van het besluit Ruimtelijke ordening. (reserve met egalisatiefunctie).

Component niet-revolverende inzet (PS 72/20)

Een deel van de middelen in de reserve Ontwikkelbedrijf is bestemd voor op voorhand niet (beoogde) revolverende inzet voor onder meer stedelijke transformaties, verkenningen, onderzoeken, etc.. Doel van dit compartiment is om deze middelen af te scheiden van het risicocompartiment zodat er een eenduidig inzicht is in de beschikbare middelen voor risicoafdekking en voor niet-revolverende inzet. Hierdoor kan ook de berekening van het weerstandvermogen op het risicodeel van de reserve op een eenduidige wijze plaatsvinden. Dit compartiment telt niet mee in de berekening van het weerstandsvermogen van het Ontwikkelbedrijf. Het eventueel overhevelen van middelen vanuit het risicocompartiment van de reserve OB vergt een PS Besluit. De functie van dit compartiment is namelijk een wezenlijk andere dan van het risicocompartiment. Het risicocompartiment kent specifieke spelregels m.b.t. de maximum hoogte met een rol daarbij voor PS. In de periodieke rapportage van het Ontwikkelbedrijf aan PS wordt de actuele stand van de reserve opgenomen en onderverdeeld naar beoogde inzet. (egalisatiefunctie)

Reserve Provinciaal Waterplan (nr.1820 PS 26/11)

In 2010 is de reserve provinciaal waterplan gevormd t.b.v. de dekking van de kosten van het uitvoeringsplan PWP 2010-2015.

Bij afloop van het PWP zal de reserve opgeheven worden, tenzij het PWP verlengd wordt. Ten behoeve van afwikkeling kan de reserve nog enige tijd doorlopen na afloop van het PWP. (reserve met egalisatiefunctie).

Reserve natuurbeheer en ontwikkeling (voorheen du natuur PS 65/14)

De reserve is bedoeld om schommelingen op te vangen in de uitgaven voor:

- beheerskosten natuur;
- natuurbeschermingswet;
- verwerving/inrichting ontwikkelopgave;
- verwerving/inrichting PAS.

Verwerving vindt plaats tot 2027. Daarna wordt bezien of de reserve in stand blijft voor het opvangen van schommelingen in onderhoud en uitvoering van de wet. (reserve met egalisatiefunctie)

Reserve DU-verkeer en vervoer/spaar- en investeringsfonds (nr. 1940 PS 44/18)

De reserve DU-verkeer en vervoer bevat 3 componenten:

Component 1 heeft een egalisatiefunctie en is bedoeld voor:

- de uitvoering van regionale ontwikkelagenda's (uitvoering regionale maatregelenpakketten, afdekking van aanleg en reconstructie van provinciale wegen, en bijdragen aan en subsidiëring van specifieke regionale infrastructuurprojecten, OV, smart mobility en fietsvoorzieningen);
- Specifieke ontwikkelagenda's ten behoeve de doorontwikkeling en versterking van goederenvervoer, fiets, vernieuwing en doorontwikkeling OV, Spoor, HOV en Knooppunten en Smart Mobility.

Component 2 Spaar- en investeringsfonds infrastructuur (SIF) heeft een spaarfunctie en is bedoeld voor de aanpak van mobiliteits-maatregelen om verbindingen binnen Brabant te verbeteren en de internationale bereikbaarheid te vergroten.

Deze reservecomponent wordt gevoed door:

- 18 jaarlijkse stortingen van € 50 miljoen voor de periode 2012 tot en met 2029;
- laatste storting van minimaal 15,3 mln in 2030, naar boven bij te stellen naar aanleiding van de indexatie van de bijdrage aan de PHS.

Component 3 Kapitaallasten

Voor investeringen die in het kader van de nieuwe BBV geactiveerd en afgeschreven moeten worden, wordt de dekking van de toekomstige afschrijvingslasten overgebracht naar een apart deel van de reserve. Uit dit deel worden de toekomstig kapitaallasten gedekt. Afschrijvingslasten worden hiermee geëgaliseerd. Het overbrengen is budgettair neutraal en dekt de gehele afschrijvingslasten.(reserve met egalisatiefunctie).

Reserve grondportefeuille De Kempen (nr 2010 PS 62/12 - Najaarsbrief 2012)

Reserve voor Grondportefeuille de Kempen (gronden en opstallen) waarmee de provincie bijdraagt in projecten. Met de reserve worden de risico's afgedekt met betrekking tot de gronden (bijschrijving rente en waardeontwikkeling) alsmede de eventuele risico's die de provincie loopt bij participatie in projecten. Dit conform projectopdracht Levende Beerze 3.0.

De grondportefeuille wordt aangehouden tot 31-12-2022. .(reserve met bufferfunctie)

Reserve DU-bodem (PS 69/15)

Reserve voor uitvoering van het convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties welke als doelstelling heeft het ondernemen van acties op 4 hoofdlijnen van beleid, te weten:

- 1) verdere decentralisatie;
- 2) ontwikkeling van een beleid voor de ondergrond;
- 3) ontwikkeling van een gebiedsgerichte aanpak;
- 4) versnelling van de aanpak spoedlocaties met risico's voor de volksgezondheid.

Zie ook convenant bodem en ondergrond op de internetsite van het ministerie van I&M.

De voeding van de reserve is gebaseerd op de decentralisatie uitkering van het Rijk (oud en opvolger van de bijdrageregeling Wet bodembescherming: Chemie-Pack en ISV-3 .(reserve met egalisatiefunctie).

Reserve Provinciaal milieu- en waterplan (PMWP)(PS 78/15)

De reserve is bedoeld voor de uitvoering van het Provinciaal Milieu- en Waterplan 2015-2021 (PMWP).

Voeding is gebaseerd op de bestuursakkoordmiddelen uit het bestuursakkoord 2015-2019 voor het PMWP (in totaal €34,8 mln). En op de toegekende budgetten voor het PMWP door PS. (reserve met egalisatiefunctie)

Reserve Persoonlijk Ontwikkelbudget (PS 44/18)

Bij de totstandkoming van de CAO 2017-2018 is het persoonlijk ontwikkelbudget geïntroduceerd om daarmee voor provincie-ambtenaren een opleidingsbudget te creëren.

Het persoonlijk ontwikkelbudget wordt op basis van de cao bepaald voor een daarin vastgestelde periode (momenteel 5 jaar).

Gezien het meerjarige karakter van de beschikbare opleidingsmiddelen wordt de reserve ingezet om jaarlijkse verschillen in inzet van het beschikbare budget op te vangen. (reserve met egalisatiefunctie)

Egalisatiereserve Vergunningen, toezicht & Handhaving Omgevingsdiensten (PS 48/18)

Aan de omgevingsdiensten worden meerjarige opdrachten verstrekt, waarin als gevolg van de planning de uitgaven per jaar verschillen. Het doel van deze reserve is om deze lasten in de begroting gelijk te verdelen over de jaren. Dit betreft de begrotingsposten voor de uitvoering van basistaken, verzoektaken en collectieve taken.(reserve met egalisatiefunctie)

Reserve Werklocaties (PS 44/18)

De reserve is bedoeld voor de afdekking van risico's (incl. onrendabale top) voor investeringen in werklocaties (overgenomen taak BOM/BHB) en kent eenmalige en structurele elementen.

Enmalig: In het kader van de overdracht van de taken van BOM/BHB naar de Provincie (jan 2017) wordt de huidige risicoafdekking in de algemene risicoreserve voor de afdekking van het risico van de deelneming BOM/BHB ad € 11,5 mln gestort in de Reserve Werklocaties. De overige € 2,5 mln wordt toegevoegd aan de Risicoreserve ontwikkelbedrijf voor afdekking van de door de Provincie overgenomen lening aan OLSP BV.

Structureel: Op basis van toekomstige besluitvorming ten aanzien van (bijdrages aan) investeringen in werklocaties kan (via begrotingswijziging) besloten worden aanvullende middelen in de reserve te storten ter afdekking van de risico's (incl. onrendabele top). Daar waar de uitvoering in handen wordt gelegd bij het ontwikkelbedrijf wordt het risicodeel overgebracht naar de risicoreserve van het ontwikkelbedrijf. .(reserve met bufferfunctie)

Reserve Organisatieontwikkeling (PS 48/20)

Bestedingen in het kader van de organisatieontwikkeling, nieuwe manieren van samenwerken en om de organisatie te ondersteunen met o.a. doorontwikkeling ICT-systemen en (werk)processen. Inzet is gericht op het optimaliseren van de opgavegestuurde netwerkorganisatie. .(reserve met egalisatiefunctie).

Reserve Regionaal programma Water en bodem (PS 72/20)

De reserve is bedoeld voor de uitvoering van het Regionaal programma Water en Bodem 2022-2027. Voeding is gebaseerd op de bestuursakkoordmiddelen uit het bestuursakkoord 2020-2023 voor het programma Water en Bodem (in totaal €68 mln), de restant middelen uit de reserve PMWP m.b.t. Water en de toegekende budgetten die worden aangewend voor de cofinanciering met de waterschappen met betrekking tot de Samenwerkingsovereenkomst tot uitvoering waterdoelen (STUW) zijnde € 22 mln over de periode 2022-2027 binnen het programma Water en Bodem door PS. .(reserve met egalisatiefunctie).

Reserves	Saldo per 01-01-20	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-20
		bijbeschrijving rente	overige toevoegingen	totaal	waarvan ivm afschrijving	
Centrale reserves						
<i>Algemene reserve (centrale reserve)</i>						
- Overheveling	75.000			25.000		50.000
- Doorgeschoven ruimte	179.295.918		92.879.015	135.174.708		137.000.225
- Risicoreserve	131.975.070		1.456.452	7.162.766		126.268.756
- BA middelen 2015 - 2019	7.946.277		95.725			8.042.002
Totaal algemene reserve	319.292.265		94.431.192	142.362.474		271.360.983
Bestemmingsreserve Essent						
- Immunisatieportefeuille	2.342.387.197		1.289.004	1.308.933		2.342.367.268
- Investeringsagenda	431.755.913		77.573.699	69.842.684		439.486.928
- Dividend- en rentereserve	314.118.434		18.742.795	39.445.282		293.415.947
- Balansverkorting	-324.681.369		30.000.000			-294.681.369
Totaal reserve Essent	2.763.580.175		127.605.498	110.596.899		2.780.588.774
Overige Bestemmingsreserves						
Res.Co-financiering Europese programma's	32.290.066		1.975.000	14.136.983		20.128.083
Res.instandhouding onroerend erfgoed	5.272.371		3.838.138	6.625.517		2.484.992
Reserve Natuur & Landschapsbeleid	28.941.478		12.059.238	10.836.656		30.164.060
Reserve Ontwikkelbedrijf	41.978.310		5.662.101	14.051.298		33.589.113
Reserve Natuurbeheer & Ontwikkeling	93.555.926		106.656.990	75.454.610		124.758.306
Reserve DU; Verkeer en Vervoer / SIF	376.837.207		94.413.206	36.561.469		434.688.944
Risicoreserve grondport. de Kempen	691.903		20.000	306.095		405.808
Reserve Bodem; DU Bodem	29.337.539		6.742.018	6.688.815		29.390.742
Reserve PMWP	68.764.119		19.773.036	36.164.660		52.372.495
Reserve POB (Opleidingen)	696.210		1.013.334	500.000		1.209.544
Reserve VTH Omgevingsdiensten	6.009.506		28.547.421	27.969.832		6.587.095
Reserve Werklocaties	15.652.407		2.783.000	3.911.000		14.524.407
Reserve Organisatieontwikkeling			1.166.800			1.166.800
Reserve Regionaal programma Water en Bodem			8.250.000			8.250.000
Totaal overige bestemmingsreserves	700.027.040		292.900.282	233.206.935		759.720.387
Totaal Reserves	3.782.899.479		514.936.972	486.166.308		3.811.670.143

Reserves	Saldo per 01-01-21	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-21
		bijbeschrijving rente	overige toevoegingen	totaal	waarvan ivm afschrijving	
Centrale reserves						
<i>Algemene reserve (centrale reserve)</i>						
- Overheveling	50.000			25.000		25.000
- Doorgeschoven ruimte	137.000.225		15.162.930	94.449.145		57.714.010
- Risicoreserve	126.268.756		346.203	1.645.000		124.969.959
- BA middelen 2015 - 2019	8.042.002		86.109			8.128.111
Totaal algemene reserve	271.360.983		15.595.242	96.119.145		190.837.080
Bestemmingsreserve Essent						
- Immunisatieportefeuille	2.342.367.268		1.227.016	1.246.945		2.342.347.339
- Investeringsagenda	439.486.928		1.830.000	37.379.433		403.937.495
- Dividend- en rentereserve	293.415.947			45.085.366		248.330.581
- Balansverkorting	-294.681.369		30.000.000			-264.681.369
Totaal reserve Essent	2.780.588.774		33.057.016	83.711.744		2.729.934.046
Overige Bestemmingsreserves						
Res.Co-financiering Europese programma's	20.128.083			4.748.194		15.379.889
Res.instandhouding onroerend erfgoed	2.484.992		3.766.348	4.893.781		1.357.559
Reserve Natuur & Landschapsbeleid	30.164.060		17.059.042	10.976.500		36.246.602
Reserve Ontwikkelbedrijf	33.589.113		3.299.306	2.918.581		33.969.838
Reserve Natuurbeheer & Ontwikkeling	124.758.306		74.040.719	64.666.610		134.132.415
Reserve DU; Verkeer en Vervoer / SIF	434.688.944		87.699.307	143.139.263		379.248.988
Risicoreserve grondport. de Kempen	405.808		20.000	20.000		405.808
Reserve Bodem; DU Bodem	29.390.742			1.692.627		27.698.115
Reserve PMWP	52.372.495		14.442.333	37.280.999		29.533.829
Reserve POB (Opleidingen)	1.209.544		985.356	800.000		1.394.900
Reserve VTH Omgevingsdiensten	6.587.095		27.914.285	25.977.177		8.524.203
Reserve Werklocaties	14.524.407		2.828.570	2.783.000		14.569.977
Reserve Organisatieontwikkeling	1.166.800		1.166.800			2.333.600
Reserve Regionaal programma Water en Bodem	8.250.000		8.250.000			16.500.000
Totaal overige bestemmingsreserves	759.720.387		241.472.066	299.896.732		701.295.721
Totaal Reserves	3.811.670.143		290.124.324	479.727.621		3.622.066.846

Reserves	Saldo per 01-01-22	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-22
		bijschrijving rente	overige toevoegingen	totaal	waarvan ivm afschrijving	
Centrale reserves						
<i>Algemene reserve (centrale reserve)</i>						
- Overheveling	25.000			25.000		
- Doorgeschoven ruimte	57.714.010		12.905.680	44.690.680		25.929.010
- Risicoreserve	124.969.959		348.217	318.685		124.999.491
- BA middelen 2015 - 2019	8.128.111		71.843			8.199.954
Totaal algemene reserve	190.837.080		13.325.740	45.034.365		159.128.455
Bestemmingsreserve Essent						
- Immunisatieportefeuille	2.342.347.339		1.164.180	1.171.660		2.342.339.859
- Investeringsagenda	403.937.495		915.000	19.575.639		385.276.856
- Dividend- en rentereserve	248.330.581			54.915.439		193.415.142
- Balansverkorting	-264.681.369		30.000.000			-234.681.369
Totaal reserve Essent	2.729.934.046		32.079.180	75.662.738		2.686.350.488
Overige Bestemmingsreserves						
Res.Co-financiering Europese programma's	15.379.889			5.125.517		10.254.372
Res.instandhouding onroerend erfgoed	1.357.559		3.563.074	4.431.575		489.058
Reserve Natuur & Landschapsbeleid	36.246.602		12.571.910	13.566.621		35.251.891
Reserve Ontwikkelbedrijf	33.969.838		3.356.962	19.503.085		17.823.715
Reserve Natuurbeheer & Ontwikkeling	134.132.415		70.253.238	65.571.599		138.814.054
Reserve DU; Verkeer en Vervoer / SIF	379.248.988		86.419.307	115.149.657		350.518.638
Risicoreserve grondport. de Kempen	405.808		20.000	20.000		405.808
Reserve Bodem; DU Bodem	27.698.115			1.166.592		26.531.523
Reserve PMWP	29.533.829			3.195.998		26.337.831
Reserve POB (Opleidingen)	1.394.900		943.564	800.000		1.538.464
Reserve VTH Omgevingsdiensten	8.524.203		25.291.285	24.764.177		9.051.311
Reserve Werklocaties	14.569.977		2.828.570	2.783.000		14.615.547
Reserve Organisatieontwikkeling	2.333.600		1.166.800			3.500.400
Reserve Regionaal programma Water en Bodem	16.500.000		8.250.000			24.750.000
Totaal overige bestemmingsreserves	701.295.721		214.664.710	256.077.821		659.882.610
Totaal Reserves	3.622.066.846		260.069.630	376.774.924		3.505.361.552

Reserves	Saldo per 01-01-23	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-23
		bijschrijving rente	overige toevoegingen	totaal	waarvan ivm afschrijving	
<u>Centrale reserves</u>						
<i>Algemene reserve (centrale reserve)</i>						
- Overheveling						
- Doorgeschoven ruimte	25.929.010		9.317.441	30.029.142		5.217.309
- Risicoreserve	124.999.491		790.572	67.440		125.722.623
- BA middelen 2015 - 2019	8.199.954		44.301			8.244.255
Totaal algemene reserve	159.128.455		10.152.314	30.096.582		139.184.187
<u>Bestemmingsreserve Essent</u>						
- Immunisatieportefeuille	2.342.339.859		559.744	567.224		2.342.332.379
- Investeringsagenda	385.276.856			2.790.000		382.486.856
- Dividend- en rentereserve	193.415.142			55.224.607		138.190.535
- Balansverkorting	-234.681.369		30.000.000			-204.681.369
Totaal reserve Essent	2.686.350.488		30.559.744	58.581.831		2.658.328.401
<u>Overige Bestemmingsreserves</u>						
Res.Co-financiering Europese programma's	10.254.372					10.254.372
Res.instandhouding onroerend erfgoed	489.058		3.563.074	3.951.575		100.557
Reserve Natuur & Landschapsbeleid	35.251.891		4.083.110	7.985.500		31.349.501
Reserve Ontwikkelbedrijf	17.823.715		3.258.952	1.089.904		19.992.763
Reserve Natuurbeheer & Ontwikkeling	138.814.054		71.414.671	48.400.547		161.828.178
Reserve DU; Verkeer en Vervoer / SIF	350.518.638		86.419.307	146.461.285		290.476.660
Risicoreserve grondport. de Kempen	405.808					405.808
Reserve Bodem; DU Bodem	26.531.523			1.073.973		25.457.550
Reserve PMWP	26.337.831			3.428.570		22.909.261
Reserve POB (Opleidingen)	1.538.464					1.538.464
Reserve VTH Omgevingsdiensten	9.051.311		24.626.285	27.083.983		6.593.613
Reserve Werklocaties	14.615.547		2.828.570	2.783.000		14.661.117
Reserve Organisatieontwikkeling	3.500.400		1.166.800			4.667.200
Reserve Regionaal programma Water en Bodem	24.750.000		8.250.000			33.000.000
Totaal overige bestemmingsreserves	659.882.610		205.610.769	242.258.337		623.235.042
Totaal Reserves	3.505.361.552		246.322.827	330.936.750		3.420.747.629

Reserves	Saldo per 01-01-24	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-24
		bijschrijving rente	overige toevoegingen	totaal	waarvan ivm afschrijving	
Centrale reserves						
<i>Algemene reserve (centrale reserve)</i>						
- Overheveling						
- Doorgeschoven ruimte	5.217.309		2.900.000	8.114.485		2.824
- Risicoreserve	125.722.623		446.085			126.168.708
- BA middelen 2015 - 2019	8.244.255					8.244.255
Totaal algemene reserve	139.184.187		3.346.085	8.114.485		134.415.787
Bestemmingsreserve Essent						
- Immunisatieportefeuille	2.342.332.379		561.042	568.522		2.342.324.899
- Investeringsagenda	382.486.856			765.000		381.721.856
- Dividend- en rentereserve	138.190.535			54.430.687		83.759.848
- Balansverkorting	-204.681.369		30.000.000			-174.681.369
Totaal reserve Essent	2.658.328.401		30.561.042	55.764.209		2.633.125.234
Overige Bestemmingsreserves						
Res.Co-financiering Europese programma's	10.254.372					10.254.372
Res.instandhouding onroerend erfgoed	100.557		3.563.074	3.541.919		121.712
Reserve Natuur & Landschapsbeleid	31.349.501		4.060.710	7.875.000		27.535.211
Reserve Ontwikkelbedrijf	19.992.763		1.068.356	896.943		20.164.176
Reserve Natuurbeheer & Ontwikkeling	161.828.178		72.869.910	50.923.226		183.774.862
Reserve DU; Verkeer en Vervoer / SIF	290.476.660		92.955.631	66.649.933		316.782.358
Risicoreserve grondport. de Kempen	405.808					405.808
Reserve Bodem; DU Bodem	25.457.550			1.073.973		24.383.577
Reserve PMWP	22.909.261			19.851.040		3.058.221
Reserve POB (Opleidingen)	1.538.464					1.538.464
Reserve VTH Omgevingsdiensten	6.593.613		24.376.285	25.564.177		5.405.721
Reserve Werklocaties	14.661.117		2.828.570	2.783.000		14.706.687
Reserve Organisatieontwikkeling	4.667.200					4.667.200
Reserve Regionaal programma Water en Bodem	33.000.000					33.000.000
Totaal overige bestemmingsreserves	623.235.042		201.722.536	179.159.211		645.798.367
Totaal Reserves	3.420.747.629		235.629.663	243.037.905		3.413.339.387

Verloop van de voorzieningen				Bijlage 11	
Overzicht van voorzieningen	Saldo per 01-01-20	Toevoegingen	Verminderen door:		Saldo per 31-12-20
			vrijval	aanwending	
Voorziening APPA	13.828.636				13.828.636
Voorziening Grondwaterheffing	32.229.430	3.348.644		9.514.015	26.064.059
Voorziening Museumkwartier	1.090.164	340.155		379.270	1.051.049
Voorziening Onderhoud Provinciehuis	993.540	655.777		871.687	777.630
Voorziening Sanering Steunpunten	5.011.629				5.011.629
Voorziening beleidswijzigingen RO	0	669.966		669.966	0
Totaal Voorzieningen	53.153.399	5.014.542	0	11.434.938	46.733.003

Verloop van de voorzieningen				Bijlage 11	
Overzicht van voorzieningen	Saldo per 01-01-21	Toevoegingen	Verminderen door:		Saldo per 31-12-21
			vrijval	aanwending	
Voorziening APPA	13.828.636				13.828.636
Voorziening Grondwaterheffing	26.064.059	3.275.637		10.703.819	18.635.877
Voorziening Museumkwartier	1.051.049	346.838		144.160	1.253.727
Voorziening Onderhoud Provinciehuis	777.630	666.515		87.824	1.356.321
Voorziening Sanering Steunpunten	5.011.629				5.011.629
Voorziening beleidswijzigingen RO	0				0
Totaal Voorzieningen	46.733.003	4.288.990	0	10.935.803	40.086.190

Verloop van de voorzieningen				Bijlage 11	
Overzicht van voorzieningen	Saldo per 01-01-22	Toevoegingen	Verminderen door:		Saldo per 31-12-22
			vrijval	aanwending	
Voorziening APPA	13.828.636				13.828.636
Voorziening Grondwaterheffing	18.635.877	3.800.000		1.477.711	20.958.166
Voorziening Museumkwartier	1.253.727	346.838		254.774	1.345.791
Voorziening Onderhoud Provinciehuis	1.356.321	666.515		566.554	1.456.282
Voorziening Sanering Steunpunten	5.011.629				5.011.629
Voorziening beleidswijzigingen RO	0				0
Totaal Voorzieningen	40.086.190	4.813.353	0	2.299.039	42.600.504

Verloop van de voorzieningen				Bijlage 11
Overzicht van voorzieningen	Saldo per 01-01-23	Toevoegingen	Verminderen door: vrijval aanwending	Saldo per 31-12-23
Voorziening APPA	13.828.636			13.828.636
Voorziening Grondwaterheffing	20.958.166	3.800.000	9.667.711	15.090.455
Voorziening Museumkwartier	1.345.791	346.838	254.774	1.437.855
Voorziening Onderhoud Provinciehuis	1.456.282	666.515	346.790	1.776.007
Voorziening Sanering Steunpunten	5.011.629			5.011.629
Voorziening beleidswijzigingen RO	0			0
Totaal Voorzieningen	42.600.504	4.813.353	0 10.269.275	37.144.582

Verloop van de voorzieningen				Bijlage 11
Overzicht van voorzieningen	Saldo per 01-01-24	Toevoegingen	Verminderen door: vrijval aanwending	Saldo per 31-12-24
Voorziening APPA	13.828.636			13.828.636
Voorziening Grondwaterheffing	15.090.455	3.800.000	1.449.402	17.441.053
Voorziening Museumkwartier	1.437.855	346.838	254.774	1.529.919
Voorziening Onderhoud Provinciehuis	1.776.007	666.515	346.790	2.095.732
Voorziening Sanering Steunpunten	5.011.629			5.011.629
Voorziening beleidswijzigingen RO	0			0
Totaal Voorzieningen	37.144.582	4.813.353	0 2.050.966	39.906.969

Verloop van voorzieningen die rechtstreeks in mindering zijn gebracht op de activa

Overzicht van voorzieningen	Saldo per 01-01-20	Toevoegingen	Verminderen door:		Saldo per 31-12-20
			vrijval	aanwending	
Voorziening Dubieuze Debiteuren	975.254				975.254
Voorziening leningen aan deelnemingen	3.334.189				3.334.189
Voorziening overige leningen	2.836.287				2.836.287
Voorziening Escrow	3.477.488		2.516.854	960.634	0
Voorziening Kap.verstreking aan deelnemingen	10.659.804				10.659.804
Risicovoorziening algemeen*	3.227.205				3.227.205
Risicovoorziening Ontwikkelbedrijf/grondbank	17.007.527	536.013			17.543.540
Voorziening Leningen Openbare Lichamen	3.700.000				3.700.000
Totaal Voorzieningen	45.217.755	536.013	2.516.854	960.634	42.276.280

Verloop van voorzieningen die rechtstreeks in mindering zijn gebracht op de activa

Overzicht van voorzieningen	Saldo per 01-01-21	Toevoegingen	Verminderen door:		Saldo per 31-12-21
			vrijval	aanwending	
Voorziening Dubieuze Debiteuren	975.254				975.254
Voorziening leningen aan deelnemingen	3.334.189				3.334.189
Voorziening overige leningen	2.836.287				2.836.287
Voorziening Escrow	0				0
Voorziening Kap.verstreking aan deelnemingen	10.659.804				10.659.804
Risicovoorziening algemeen*	3.227.205				3.227.205
Risicovoorziening Ontwikkelbedrijf/grondbank	17.543.540				17.543.540
Voorziening Leningen Openbare Lichamen	3.700.000				3.700.000
Totaal Voorzieningen	42.276.280	0	0	0	42.276.280

Verloop van voorzieningen die rechtstreeks in mindering zijn gebracht op de activa

Overzicht van voorzieningen	Saldo per 01-01-22	Toevoegingen	Verminderen door:		Saldo per 31-12-22
			vrijval	aanwending	
Voorziening Dubieuze Debiteuren	975.254				975.254
Voorziening leningen aan deelnemingen	3.334.189				3.334.189
Voorziening overige leningen	2.836.287				2.836.287
Voorziening Escrow	0				0
Voorziening Kap.verstreking aan deelnemingen	10.659.804				10.659.804
Risicovoorziening algemeen*	3.227.205				3.227.205
Risicovoorziening Ontwikkelbedrijf/grondbank	17.543.540				17.543.540
Voorziening Leningen Openbare Lichamen	3.700.000				3.700.000
Totaal Voorzieningen	42.276.280	0	0	0	42.276.280

Verloop van voorzieningen die rechtstreeks in mindering zijn gebracht op de activa

Overzicht van voorzieningen	Saldo per 01-01-23	Toevoegingen	Verminderings door:		Saldo per 31-12-23
			vrijval	aanwending	
Voorziening Dubieuze Debiteuren	975.254				975.254
Voorziening leningen aan deelnemingen	3.334.189				3.334.189
Voorziening overige leningen	2.836.287				2.836.287
Voorziening Escrow	0				0
Voorziening Kap.verstreking aan deelnemingen	10.659.804				10.659.804
Risicovoorziening algemeen*	3.227.205				3.227.205
Risicovoorziening Ontwikkelbedrijf/grondbank	17.543.540				17.543.540
Voorziening Leningen Openbare Lichamen	3.700.000				3.700.000
Totaal Voorzieningen	42.276.280	0	0	0	42.276.280

Verloop van voorzieningen die rechtstreeks in mindering zijn gebracht op de activa

Overzicht van voorzieningen	Saldo per 01-01-24	Toevoegingen	Verminderings door:		Saldo per 31-12-24
			vrijval	aanwending	
Voorziening Dubieuze Debiteuren	975.254				975.254
Voorziening leningen aan deelnemingen	3.334.189				3.334.189
Voorziening overige leningen	2.836.287				2.836.287
Voorziening Escrow	0				0
Voorziening Kap.verstreking aan deelnemingen	10.659.804				10.659.804
Risicovoorziening algemeen*	3.227.205				3.227.205
Risicovoorziening Ontwikkelbedrijf/grondbank	17.543.540				17.543.540
Voorziening Leningen Openbare Lichamen	3.700.000				3.700.000
Totaal Voorzieningen	42.276.280	0	0	0	42.276.280

Vaste schulden

Bijlage 12

Lening-nummer	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Rente-percentage	Restantbedrag van de lening per 1-1-2020	Bedrag van de in de loop van het dienstjaar op te nemen leningen	Bedrag van de rente of het rentebestanddeel	Bedrag van de aflossing of het aflossingsbestanddeel	Restantbedrag van de lening per 31-12-2020
Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen							
PPS-A59	80.850.377	3,475	7.283.875		0	160.486	7.283.875
BOM-lening	2.566.666	PM	2.566.666		0	PM	0
Totaal			9.850.541		0	160.486	7.283.875

Lening-nummer	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Rente-percentage	Restantbedrag van de lening per 1-1-2021	Bedrag van de in de loop van het dienstjaar op te nemen leningen	Bedrag van de rente of het rentebestanddeel	Bedrag van de aflossing of het aflossingsbestanddeel	Restantbedrag van de lening per 31-12-2021
Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen							
BOM-lening	2.566.666	PM	2.566.666		0	PM	0
Totaal			2.566.666		0	0	0

Lening-nummer	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Rente-percentage	Restantbedrag van de lening per 1-1-2022	Bedrag van de in de loop van het dienstjaar op te nemen leningen	Bedrag van de rente of het rentebestanddeel	Bedrag van de aflossing of het aflossingsbestanddeel	Restantbedrag van de lening per 31-12-2022
Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen							
BOM-lening	2.566.666	PM	2.566.666		0	PM	0
Totaal			2.566.666		0	0	0

Lening-nummer	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Rente-percentage	Restantbedrag van de lening per 1-1-2023	Bedrag van de in de loop van het dienstjaar op te nemen leningen	Bedrag van de rente of het rentebestanddeel	Bedrag van de aflossing of het aflossingsbestanddeel	Restantbedrag van de lening per 31-12-2023
Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen							
BOM-lening	2.566.666	PM	2.566.666		0	PM	0
Totaal			2.566.666		0	0	0

Lening-nummer	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Rente-percentage	Restantbedrag van de lening per 1-1-2024	Bedrag van de in de loop van het dienstjaar op te nemen leningen	Bedrag van de rente of het rentebestanddeel	Bedrag van de aflossing of het aflossingsbestanddeel	Restantbedrag van de lening per 31-12-2024
Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen							
BOM-lening	2.566.666	PM	2.566.666		0	PM	0
Totaal			2.566.666		0	0	0

Overzicht van gemeenschappelijk gewaarborgde geldleningen (en risico-afdekking)
Bijlage 13a

Nr	Oorspronkelijk bedrag is aangegaan	Door wie de lening	Gevalen van gemeenschappelijke waarborging van de lening	Datum van besluit		Restant per 1 januari	Aflossings- bestanddeel	Restant per 31 december	
				Namen van andere lichamen die waarborgen	Deel dat door de provincie is gewaarborgd				PS c.q. GS
a.	2.500.000	Nationaal Groenfonds	Overige provincies	13,10%	PS 207694	3-12-1998	2.500.000	0	2.500.000 Aflossing op 01-06-2022
b.		Nationaal Groenfonds	Overige provincies	13,10%	PS 207694	3-12-1998			9.104.099 Saldo van de door het Nationaal Groenfonds aangetrokken kortlopende leningen op 31-03-2020
Totaal	2.500.000						2.500.000	0	11.604.099
							327.500		1.520.137 Aandeel NBr 13,1%

Overzicht van andere garantieverplichtingen (en risicoafdekking)
Bijlage 13b

Rechtspersoon en maatregel	Maximum risico voor provincie	Percentage af te dekken	Afdekking in Risicoreserve / voorziening	Afdekking in Reserve/Voorz. ontw.bedrijf	Toelichting
Havenschap Moerdijk					
Geldleningen Havenschap	0	-	-	-	<p>T.a.v. de door het Havenschap te sluiten geldleningen staat elk der deelnemers naar rato in (provincie en gemeente Moerdijk ieder voor 50%) voor de betaling van rente en aflossingen, zonder dat daarvoor een afzonderlijk besluit is vereist.</p> <p>In de PS-vergadering van 2 juli 2016 is ingestemd met de nieuwe governance van het Havenbedrijf en het Havenschap. Daarbij is ook ingestemd met de wijze waarop het Havenbedrijf zal worden gefinancierd. De financiering van het Havenbedrijf gebeurt door het Havenschap. De leningen die het Havenschap aantrekt worden direct doorgezet naar het Havenbedrijf. Daartoe is een kredietovereenkomst opgesteld waarin een kredietplafond is vastgesteld van € 280 miljoen. Jaarlijks wordt door het bestuur van het Havenschap een kredietlimiet vastgesteld die niet mag uitstijgen boven het kredietplafond. De kredietlimiet 2020 is per 2 juli 2020 aangepast tot € 157,7 miljoen. De kredietlimiet voor 2021 is bepaald op € 161,2 miljoen Ter beperking van het risico heeft het Havenschap zekerheidsrecht op alle bezittingen van het Havenbedrijf (hypotheekrecht op alle vastgoed en pandrecht op alle vorderingen).</p> <p>Bij de vaststelling van de Havenstrategie Moerdijk 2013 t.b.v. kern Moerdijk is door PS op 4 juli 2014 (Statenbesluit 29/14) ingestemd met een mogelijke garantstelling voor eventuele aanvullende financiering van max. € 12,5 mln. Op 9 december 2014 is door GS besloten om een incidentele subsidie te verlenen van € 22.500.000 in de vorm van een geldlening (€ 10.000.000) en in de vorm van een garantstelling (€ 12.500.000) aan de gemeente Moerdijk voor de uitvoering van de waarborgregeling Kern Moerdijk voor de periode tot 1 januari 2030 in het kader van de Algemene subsidieverordening Noord-Brabant. Per 1 januari 2030 draagt de gemeente Moerdijk de waarborgregeling over aan Havenbedrijf Moerdijk. De voortdurende vertraging van het LPM heeft een negatief effect op de initiële grondexploitatie. Dit wordt veroorzaakt door oplopende rentelasten en een opwaartse druk op de aanlegkosten door de aantrekkende economie. Het niet of later kunnen voldoen aan de huisvestingsvraag van bedrijven leidt voor het Havenbedrijf ook tot economisch nadeel.</p> <p>De beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt € 97,3 miljoen. Het weerstandsvermogen van het Havenbedrijf wordt daarmee voldoende groot geacht om (on)voorziene tegenvallers op te vangen.</p>
BNG Bank					
Financiering van RvR CV's	50.000.000	-	4.804.988	-	<p>In 2002 is besloten tot een 2e tranche van maximaal € 155,0 mln. Het uiteindelijke programma inclusief rente t/m 2011, sanering glastuinbouwlocaties en MOB-complexen heeft een omvang van € 131,0 mln. Ultimo 2019 staat hiervan € 81,2 mln. open. De ORR moet dit bedrag terugverdienen. De provincie is 100% eigenaar van Ruimte voor Ruimte Beheer BV en voor 99% van de beide CV's. Deze overname is gebaseerd op een positieve businesscase met bijbehorende risico-analyse. Jaarlijks wordt de businesscase geupdate. De laatste versie is GREX 2019Q4 en deze sluit op een positief resultaat van € 5,9 miljoen in 2032. In 2017 is € 4 miljoen van I CV in II CV gestort. Daarnaast is in 2018 de achtergestelde lening van € 15,5 miljoen omgezet in een agiostorting. Voor de financiering is in januari 2016 een lening van maximaal € 50 miljoen aangetrokken bij de BNG Bank. De provincie heeft zicht hiervoor borg gesteld, maar daarvoor in de plaats heeft de provincie de mogelijkheid om hypotheek te vestigen op de gronden van de RvR CV's. In 2019 is € 257.000 aan borgstellingsvergoeding ontvangen van RvR II CV. Per medio 2020 bedraagt de uitstaande krediefaciliteit - volgens opgave van de ORR BV - € 16 miljoen.</p>
Nationaal Groenfonds					
Garantstellingen in het kader van de voorfinanciering subsidieregeling particulier natuurbeheer Noord-Brabant	23.136.300	-	-	-	<p>Aan het Groenfonds zijn twee garantstellingen afgegeven voor de voorfinanciering van de provinciale subsidieregeling particulier natuurbeheer. De eerste garantstelling betreft de betalingsverplichtingen die voortvloeien uit de leningen die Groenfonds aantrekt. De tweede garantstelling betreft het geval de subsidiegrondslag vervalt. Bij elkaar genomen gaat het om maximaal € 23,1 mln. De garanties lopen door tot 2042 PS(29/08).</p>

Overzicht van andere garantieverplichtingen (en risicoafdekking)
Bijlage 13b

Rechtspersoon en maatregel	Maximum risico voor provincie	Percentage af te dekken	Afdekking in Risicoreserve / voorziening	Afdekking in Reserve/Voorz. ontw.bedrijf	Toelichting
Gemeente Zundert					
Garantie om financiële claims inzake Fort Oranje af te kunnen dekken.	1.500.000	100%		1.500.000	De provincie heeft besloten de gemeente Zundert financieel te ondersteunen in de kosten die zij heeft gemaakt voor de aanpak van de problemen op Fort Oranje en het Fort in stand te houden en te ontwikkelen voor o.a. herhuisvesting van mensen met zorgindicatie. De provincie stelt een financiële bijdrage in het vooruitzicht bij medewerking aan 'ruimte voor ruimte' projecten in de gemeente en verstrekt een voorfinanciering. Daarnaast geeft de provincie een garantstelling om mogelijke financiële claims af te dekken.
IPO/BNG					
Borgstelling op een lening die het IPO is aangegaan bij de BNG Bank.	300.000	0%			- Het Interprovinciaal Overleg (IPO) heeft besloten tot (herhuisvesting) van het IPO-Bureau naar een nieuwe kantoorlocatie. De benodigde financiering (€ 1.200.000) wordt verstrekt door de BNG. De BNG vraagt hiervoor een borgstelling. De provincie Noord-Brabant en een andere provincie hebben zich bereid verklaard om borg te staan. De provincie Noord-Brabant stelt zich garant voor een bedrag van € 600.000. De looptijd van de lening is 10 jaar. De kosten van de verhuizing komen ten laste van de IPO begroting. Voor de dekking van de begroting van het IPO dragen alle provincies jaarlijks een bijdrage af aan het IPO. De provincie Noord-Brabant heeft als aanvullende voorwaarde gesteld dat indien er aanspraak op de borgstelling wordt gemaakt, de provincie Noord-Brabant bevoegd is om de aanspraak te verrekenen met de reguliere bijdragen die de provincie doet aan het IPO. Naar verwachting zal de borgstelling niet ingeroepen worden. Er zal dan ook geen beslag worden gelegd op een reserve. De restant hoofdsom bedraagt per 31 december 2021 € 360.000,-. Het maximale risico voor de provincie Noord-Brabant is per 31 december 2021 € 180.000,-
Energiefonds Brabant BV					
Garantie om risico's tot en met de eerste boring van de projecten af te dekken. EFB participeert voor € 3,5 mln. in Geothermie BV.	3.500.000	100%			- Het genoemde bedrag is een maximum subsidiebedrag. Voor zover noodzakelijk en adequaat in relatie tot het doel van de subsidie komt het waardeverlies van het geïnvesteerde vermogen in de activiteiten tot en met de eerste boring inclusief projectontwikkeling, bodemonderzoek en booractiviteiten ten behoeve van 5 aardwarmteprojecten in aanmerking voor de subsidie. De omschrijving van deze activiteiten is gebaseerd op de aanvraag. Er zijn drie scenario's: 1. Er is sprake van een misboring die leidt tot een uitkering van de Regeling Nationale EZ-subsidies (RNES) en stopzetting van het betreffende aardwarmteproject; 2. Er is sprake van een boring waarbij de RNES-verzekering niet uitkeert, maar de reservoir-capaciteit zodanig is dat een waardevermindering optreedt van de investering; 3. Het project wordt gedurende de ontwikkelingsperiode, maar voordat de eerste boring plaatsvindt, stopgezet vanwege gegronde redenen.

Overzicht van andere garantieverplichtingen (en risicoafdekking)
Bijlage 13b

Rechtspersoon en maatregel	Maximum risico voor provincie	Percentage af te dekken	Afdekking in Risicoreserve / voorziening	Afdekking in Reserve/Voorz. ontw.bedrijf	Toelichting
Snelfietsroute Cuijk - Nijmegen					
In de ondertekende samenwerkingsovereenkomst is de garantiestelling afgegeven voor een tweetal risico's. Deze zijn afgegeven ter verlichting van de financiële risico's van de gemeenten Cuijk en Mook en Middelaar bij de aanleg (€ 0,65 mln.) en het beheer en onderhoud (€ 0,2 mln.) van de brug. In 2018 is een beroep gedaan op de risico-reservering van € 0,2 mln. voor het beheer en onderhoud van de brug bij het verlenen van de begrotingssubsidie.	650.000	100%	650.000	-	Voor het afdekken van de garantiestelling is in 2015 een storting gedaan in algemene risicoreserve van totaal € 850.000. Daarvan is in 2018 € 200.000 aangesproken.
Lightyear					
Garantstelling door provincie aan Lightyear voor overbrugging van het verschil tussen wat een start up bedrijf aan huurprijs en huurgarantie kan bieden en wat een ontwikkelaar aan zekerheid nodig heeft	400.000			60.000	De provincie heeft een projectsubsidie van € 100.000,00 en een garantstelling van € 400.000,00, aan Lightyear, de bedenker en maker van een duurzame gezinsauto op zonne-energie. Deze bijdrage in de huisvestingskosten maakt de bouw van een productiefaciliteit op de Automotive Campus in Helmond (mede) mogelijk, waar de Lightyear gezinsauto in productie wordt genomen. De komst van deze productiefaciliteit draagt bij aan werkgelegenheid en heeft bovendien een belangrijke toegevoegde waarde voor de aantrekkelijkheid van de campus voor snelgroeiende bedrijven en voor de innovatie- en concurrentiekracht van Brabant op het gebied van automotive en high tech. Het risico t.a.v. de garantstelling is bepaald op € 60.000,00. De garantstelling is via het Ontwikkelbedrijf beschikbaar gesteld. Ter dekking van het risico is er vanuit het budget werklocaties € 60.000,00 toegevoegd aan de risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf.
Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen					
Garantstelling dekking negatieve egaliseringsreserve Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen.	pm		pm		Uit de Jaarrekening 2019 van het Nazorgfonds blijkt dat de egaliseringsreserve van het Nazorgfonds per 31 december 2019 positief is. De reden hiervan is dat in 2019 het netto resultaat van de belegde voorziening gesloten stortplaatsen in het Nazorgfonds hoger is dan de verplichte jaarlijkse oprenting (5,06%) van de voorziening. Het surplus is gestort in de egaliseringsreserve die daarmee niet langer een negatieve waarde heeft. De waarde van de egaliseringsreserve per 31 december 2019 bedraagt € 559.662. Vanwege de Coronacrisis is er een grote onzekerheid over de rendementen van het Nazorgfonds en de uiteindelijke stand van de egaliseringsreserve eind 2020. De provincie staat garant voor een eventueel negatieve egaliseringsreserve bij de gesloten stortplaatsen. De voorziening van de provincie wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van de meest recente informatie.

Overzicht van andere garantieverplichtingen (en risicoafdekking)**Bijlage 13b**

Rechtspersoon en maatregel	Maximum risico voor provincie	Percentage af te dekken	Afdekking in Risicoreserve / voorziening	Afdekking in Reserve/Voorz. ontw.bedrijf	Toelichting
Participatiefonds Wind A16 BV					
Garantstelling voor het project "MLOEA netaansluiting Wind A16"	1.100.000		0	-	De provincie Noord-Brabant heeft de ambitie om te verduurzamen, door in 2030 50% van de energie op te wekken uit duurzame bronnen en 50%-reductie van de CO2 uitstoot ten opzichte van 1990 te realiseren. Het project MLOEA (Meerdere Leveranciers Op Een Aansluiting) netaansluiting Wind A16 past bij de doelstelling om de schaarste van netcapaciteit tegen te gaan. Het doel is om de netaansluitingen in de A16 te realiseren tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. Tussen alle betrokken partijen (PNB, Enexis en de windontwikkelaars) zijn afspraken gemaakt over het realiseren van MLOEA om de gezamenlijke kosten te minimaliseren. De provincie staat garant voor betaling van de verschuldigde bedragen aan Enexis Beheer B.V. in geval van gehele of gedeeltelijke beëindiging c.q. ontbinding van de tussen partijen gesloten overeenkomst. De afdekking van de garantstelling vindt plaats d.m.v. laberling binnen de reserve IA Energietransitie.
Gemeente Breda					
Garantstelling voor het project "Inzet projectleider participatie windenergie A16"	225.908		0	-	De provincie Noord-Brabant heeft de ambitie om te verduurzamen, door in 2030 50% van de energie op te wekken uit duurzame bronnen en 50%-reductie van de CO2 uitstoot ten opzichte van 1990 te realiseren. De provincie vindt maatschappelijk draagvlak erg belangrijk binnen deze energietransitie (Energieagenda 2019-2030). Het bevorderen van sociale participatie in dit project draagt hieraan bij. Windenergie A16 is een samenwerking tussen provincie en vier gemeenten. Ten behoeve van de gemeenten is er een gemeenschappelijke werkeenheden ingesteld. Er is een garantstelling gegeven voor de gemaakte kosten die samenhangen met de inzet van de projectleider participatie windenergie A16.
Afdekking garanties	80.812.208		5.454.988	1.560.000	

Vragenlijst
Berekening EMU-saldo
Provincie Noord-Brabant (0010)

Algemene gegevens:

Provincienaam **Noord-Brabant**
Provincienummer **0010**
Jaar: **2021**

Bestandsnaam: **EMU210030010.XLS**

Omschrijving	2020		2021		2022		2023		2024	
	x € 1000,-		x € 1000,-		x € 1000,-		x € 1000,-		x € 1000,-	
	Volgens realisatie tot en met sept. 2020, aangevuld met raming resterende periode		Volgens begroting 2021		Volgens meerjarenraming in begroting 2021		Volgens meerjarenraming in begroting 2021		Volgens meerjarenraming in begroting 2021	
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	28.771		-189.603		-116.705		-84.614		-7.408	
2 Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	53.991		60.886		67.514		73.170		80.468	
3 Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	5.551		4.289		4.813		4.813		4.813	
4 Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	164.215		158.058		177.513		146.594		48.861	
5 Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4										
6 Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie	1.715									
7 Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	95.025		66.770		17.018		23		10	
8 Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie	74.186		10.470		29.001		600		601	
9 Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze met derden betreffen	12.396		10.936		2.299		10.269		2.051	
10 Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten										
11 Verkoop van effecten:										
a Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	ja	nee	ja	nee	ja	nee	ja	nee	ja	nee
b Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?										
Berekend EMU-saldo	-107.422		-349.722		-212.207		-162.918		27.553	

Investeringschema 2020-2024

Bedragen x € 1.000

	2020	2021	2022	2023	2024
1. Provinciale investeringen					
<u>Bedrijfsvoering</u>					
Provinciehuis (Incl gevelplaten en buitenterrein)	236	0	0	0	0
ICT en Automatisering	356	400	400	2.200	700
<i>Subtotaal</i>	<i>592</i>	<i>400</i>	<i>400</i>	<i>2.200</i>	<i>700</i>
<u>Strategie en beleid</u>					
N-261	0	0	4.085	0	0
Komomleidingen	1.290	1.000	1.000	1.000	0
Wegeninvesteringen	27.252	28.808	28.958	34.253	20.499
Steunpunten en districtskantoren	5.331	400	400	400	400
Materieel provinciale wegen	514	79	0	0	0
LED verlichting Wegeninvestering	7.365	0	0	0	0
Wegeninvesteringen	22.850	41.797	48.670	21.750	22.600
Wegeninvesteringen	47.529	35.540	19.000	0	0
Wegeninvesteringen	6.391	34	0	4.662	4.662
Wegeninvesteringen	45.948	50.000	75.000	82.330	0
<i>Subtotaal</i>	<i>164.470</i>	<i>157.658</i>	<i>177.113</i>	<i>144.395</i>	<i>48.161</i>
<u>Projecten en vastgoed</u>					
Grondaankopen natuurinclusieve landbouw	700				
Totaal provinciale investeringen	165.762	158.058	177.513	146.595	48.861
2. Verstrekte Geldleningen / Deelnemingen					
Startersleningen	-1.600	-1.400	-1.200	-1.000	-1.000
Lening aan deelnemingen Ontwikkelbedrijf	-10.548	-465	-137	-140	-142
Overige leningen aan openbare lichamen	61.902	-20.598	-46.116	-20.954	-146.077
Leningen Ontwikkelbedrijf	14.868	4.106	1.501	-3.745	-4.638
Lening BNG	0	-100.000	-49.800	0	0
Lening High Tech XL	150	0	0	0	0
Lening Aviolanda	-124	0	0	0	0
Lening Green Chemistry	-4.133	0	0	0	0
Lening Brabant Startup fonds	4.000	0	0	0	0
Lening Biobased Investeringsfonds	0	0	-10.000	0	0
Lening BOM Spinn-off	-3.813	0	0	0	0
Lening Enexis	166.641	0	0	0	0
Lening Treeport	-15	-10	0	0	0
Lening LSH	0	0	-3.909	0	0
Lening Cleantechfonds	5.000	500	0	0	0
Lening Innovatiefonds	31.500	14.500	10.000	10.000	10.000
Lening Energiefonds	7.000	6.500	5.500	5.500	5.500
Lening Breedbanfonds	-4.527	0	0	0	0
Lening Efteling	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500
Lening Safariresort Beekse Bergen	-2.075	-2.075	-2.075	-2.075	-2.075
Lening Kredietunie Tilburg	0	0	-5	-15	-15

Investeringschema 2020-2024

Bedragen x € 1.000

	2020	2021	2022	2023	2024
Lening Kredietunie NO Brabant	0	0	0	-5	-15
Lening OneLogistics	-278	0	0	0	0
Lening Noordbrabants Museum	-50	-50	-50	-50	-50
Lening Howlogy	1	0	0	0	0
Lening Bosgroep Zuid-Nederland	0	-1.500	0	0	0
Lening Krediet Unie West-Brabant	0	0	0	-13	-13
Lening Solarge	22	-222	0	0	0
Lening Breedband Tilburg	-20	-20	-20	-20	0
Lening Stichting Groenfonds	-18	0	0	0	0
Lening Itom	11	12	12	-49	-44
Lening Vtec Lasers	28	30	31	-123	-113
Lening Effect Photonics	41	43	45	-176	-163
Lening Smart Photonics	23	24	25	-99	-91
Lening Ministerie van Defensie	7.251	315	320	324	328
Lening Agrifood Global	0	0	0	0	-50
Lening Min. EZ	114	-233	-248	-264	-281
Lening Big Developments	22	23	24	25	-658
Lening Brainport	0	0	-150	0	0
Lening Deel Auto	1	1	1	1	-29
Lening Ildiz en Meijers (vrachtauto Zonnepanelen)	1	1	1	1	-29
Lening Evoltify	26	-26	0	0	0
Lening Peazy	26	1	1	1	1
Lening MKB-bedrijven	-1.792	0	0	0	0
Lening Arriva	2.980	0	0	0	0
Go-cartridge	-500	0	0	0	0
Lening Manege Heijligers	-40	-40	-40	-40	-40
Lening Visit Brabant	0	0	-10	-15	-25
Lening Paardencentrum den Goubergh	-418	0	0	0	0
Lening Kredietunie Brabant	0	-25	-25	-25	0
Lening aan collectieven	-80	-145	-319	-167	0
Lening Photondelta	9.292	0	0	0	0
Lening fiberbuiten	345	-35	-35	-35	-35
Lening Kemenglas	2.880	-192	-192	-192	-192
Totaal Verstrekte Geldingen	282.594	-102.480	-98.370	-14.850	-141.446
Totaal investeringsplanning	448.356	55.578	79.143	131.745	-92.585

III Financiële positie – Uitwerking paragraaf weerstandsvermogen

Bijlage 16 Uitwerking paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing

Deze bijlage bevat een nadere toelichting als onderdeel van de paragraaf 4 Weerstandsvermogen en bestaat uit twee onderdelen:

- Totaal overzicht risico-inventarisatie en afdekking, met daarin een nadere specificatie van de afdekking van risico's binnen de algemene risicoreserve;
- De voorgeschreven kengetallen m.b.t. de financiële positie.

Uitwerking paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing: Risico-inventarisatie en afdekking

Bijlage 16

bedragen x € 1.000	Risico-aandeel provincie	Percentage af te dekken	Benodigde dekking	Aanwezige dekking begroting	Restrisico binnen grondbedrijf	Restrisico binnen Risicores.	totaalrisico	Toelichting
1. Financieel belang en risico's i.r.t. verbonden partijen								
1.1 balanswaarde deelnemingen / aandelen (bijlage 9a)	73.591	divers	66.901	10.660	6.488	49.753	56.241	Zie paragraaf 6 Verbonden partijen Risico-aandeel provincie betreft de bruto balanswaarde excl. getroffen voorzieningen. De getroffen voorzieningen bedragen ca. € 10,7mln. Daarnaast wordt het risico voor ca. € 6,5 mln afgedekt in de reserve ontwikkelbedrijf Lening van het Rijk, i.v.m. overname aandelen BOM met gesloten betreft € 556.000 Eindhoven Airport en € 14.000 NV Waterschapsbank.
1.2 niet volgestort aandelenkapitaal	570	100%	570	2.567 570	2.567 0	570	570	
2. Leningen en overige kapitaalverstrekkingen								
2.1 leningen aan deelnemingen en overige verbonden partijen (bijlage 9c)	484.321	divers	487.620	437.184	2.500	47.935	50.435	zie bijlage verstrekte geldleningen, dekking in de begroting betreft: de voorziening leningen, de reserve en voorziening ontwikkelbedrijf, de reserve investeringsagenda voor de gevormde fondsen en de immunisatieportefeuille zie bijlage verstrekte geldleningen, dekking in de begroting betreft: de voorziening leningen, de reserve en voorziening ontwikkelbedrijf, de reserve investeringsagenda voor de gevormde fondsen en de immunisatieportefeuille leningen vormen onderdeel van de treasuryactiviteiten en worden voornamelijk afgedekt binnen de immunisatieportefeuille en een voorziening
2.2 overige leningen publieke lichamen (bijlage 9c)	147.750	divers	95.188	81.222	4.700	9.266	13.965	
2.3 overige leningen decentrale overheden (bijlage 9c)	1.365.018	divers	1.340.997	1.337.749	0	3.248	3.248	
3. Waarborgen en garanties								
3.1 gewaarborgde geldleningen aan groenfonds (bijlage 13b)	1.520	10%	152	152		0	0	Totaal gemeenschappelijke leningen € 11,6 mln. per 31-12-2021 w.v. aandeel Brabant 13,1%. zie toelichtingen bijlage 13c
3.2 overige garantieverplichtingen (bijlage 13c)	-	divers	7.015	0	1.560	5.455	7.015	
4. Majeure projecten								
a claims rond beleidswijzigingen ruimtelijke ordening	1.792	100%	1.792	670		1.122	1.122	Zie desbetreffende programma's Benodigde dekking is inclusief de getroffen voorziening beschikbaar voor afdekking risico's zie paragraaf grondbeleid/ontwikkelbedrijf zie paragraaf grondbeleid/ontwikkelbedrijf toevoeging voor de verder uitwerking van het economische programma Brabant Bij de realisatie van de N2000-herstelmaatregelen kan een financieel tekort ontstaan. Met name als gevolg van grondprijstijgingen, mogelijke schadeclaims en meerkosten in de 2e N2000-periode (2021 - 2027). Het risico is ingeschat op een bedrag van € 20 - 25 miljoen.
b PPS A59	5.700	100%	5.700	0		5.700	5.700	
c projecten/beleidsrisico's ontwikkelbedrijf	20.518	100%	20.518	20.518	20.518	0	20.518	
d overige krediet ontwikkelbedrijf	14.174	100%	14.174	14.174	14.174	0	14.174	
e nog af te dekken risico's economisch programma (economisch programma Brabant (PS 18/12),		100%	3.083	0		3.083	3.083	
f hogere verwervingskosten natuur ivm N2000-verplichtingen						pm	pm	
5. Bedrijfsrisico's								
juridische en procesrisico's (3%-norm)	14.823	100%	14.823	0		14.823	14.823	buffer 3% netto begrotingsomvang wordt gereserveerd voor bedrijfsrisico's
6. Financiering								
risico's i.r.t. treasury (dividend- en renterisico's)	-	-	248.331	248.331		0	0	
7. Risico's i.r.t. rijksbeleid, wetgeving en samen-werking met derden								
totaal (rest-)risico's	-	-	2.309.429	2.153.226	49.940	140.955	190.895	

Kengetallen en uiteenzetting financiële positie

Het BBV schrijft verplichte kengetallen voor in de begroting en jaarstukken. Het opnemen van de kengetallen in begroting en jaarstukken past in het streven naar meer transparantie. Tevens wordt beoogd provinciale staten in staat te stellen gemakkelijker inzicht te krijgen in de financiële positie met het oog op hun kaderstellende en controlerende rol.

Daarnaast wordt met de invoering van de kengetallen een verbetering van de onderlinge vergelijkbaarheid en de signaalfunctie beoogd.

De voorgeschreven kengetallen betreffen:

- 1a Netto schuldquote
- 1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
- 2 Solvabiliteitsratio
- 3 Grondexploitatie
- 4 Structurele exploitatieruimte
- 5 Belastingcapaciteit

Het BBV kent geen regels voor de presentatie van vlottende activa en korte passiva ten tijde van de begroting. De balanswaarde van de toekomstige vlottende activa en korte passiva per 31 december 2020 en volgende jaren kan op basis van de huidige regelgeving niet eenduidig worden bepaald.

Op advies van het ministerie van BZK is bij de bepaling van de kengetallen voor de waarden van de vlottende activa en korte passiva het gemiddelde genomen van de balanswaarden in de jaren 2017 t/m 2019.

Ad 1a) Netto schuldquote

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

<i>Netto schuldquote (ultimo jaar)</i>	bedragen x € 1.000					
	Rek. 2019	Begr.2020	Begr.2021	Begr.2022	Begr.2023	Begr.2024
A Vaste schulden (BBV art. 46)	9.851	2.567	2.567	2.567	2.567	2.567
B Netto vlottende schuld (BBV art. 48)	179.889	161.755	161.755	161.755	161.755	161.755
C Overlopende passiva (BBV art. 49)	612.971	604.916	795.816	921.716	1.067.816	799.416
D Uitzettingen > 1 jr (BBV art.36 lid d,e,f)	-793.074	-718.245	-718.245	-718.245	-715.745	-615.745
E Uitzettingen < 1 jr (BBV art.39)	-1.183.928	-841.521	-841.521	-841.521	-841.521	-841.521
F Liquide middelen (BBV art.40)	-51	-90	-90	-90	-90	-90
G Overlopende activa (BBV art 40a)	-135.055	-140.070	-140.070	-140.070	-140.070	-140.070
Netto schuld (A+B+C-D-E-F-G)	-1.309.398	-930.689	-739.789	-613.889	-465.289	-633.689
H Totaal baten (BBV art.17 lid a,b / art.27 lid a,b)	840.532	824.539	637.437	637.639	643.013	650.813
Netto schuldquote (netto schuld/totaal baten)	-155,8%	-112,9%	-116,1%	-96,3%	-72,4%	-97,4%

De provincie Noord-Brabant heeft een negatieve schuldquote, en dat is gunstig. Bij een negatieve schuldquote is er geen sprake van een netto schuldenlast ofwel de vorderingen zijn hoger dan de schulden. De provincie heeft vanwege de verkoop van de aandelen Essent voldoende middelen beschikbaar en hoeft geen leningen aan te gaan.

Ad 1b) Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

De gecorrigeerde netto schuldquote geeft inzicht in het effect van de verstrekte geldleningen op de schuldquote. (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Hiermee wordt in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast.

<i>Netto schuldquote (ultimo jaar)</i>		bedragen x € 1.000				
gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	Rek. 2019	Begr.2020	Begr.2021	Begr.2022	Begr.2023	Begr.2024
A Vaste schulden (BBV art. 46)	9.851	2.567	2.567	2.567	2.567	2.567
B Netto vlottende schuld (BBV art. 48)	179.889	161.755	161.755	161.755	161.755	161.755
C Overlopende passiva (BBV art. 49)	612.971	604.916	795.816	921.716	1.067.816	799.416
D Financiële vaste activa excl. kapitaalverstrekking (BBV art.36 lid b,c,d,e,f)	-2.675.010	-2.882.788	-2.780.304	-2.681.986	-2.664.605	-2.423.152
E Uitzettingen < 1 jr (BBV art.39)	-1.183.928	-841.521	-841.521	-841.521	-841.521	-841.521
F Liquide middelen (BBV art.40)	-51	-90	-90	-90	-90	-90
G Overlopende activa (BBV art 40a)	-135.055	-140.070	-140.070	-140.070	-140.070	-140.070
NETTO SCHULD (A+B+C-D-E-F-G)	-3.191.334	-3.095.231	-2.801.848	-2.577.630	-2.414.149	-2.441.096
H Totaal baten (BBV art.17 lid a,b / art.27 lid a,b)	840.532	824.539	637.437	637.639	643.013	650.813
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen (netto schuld/totaal baten)	-379,7%	-375,4%	-439,5%	-404,2%	-375,4%	-375,1%

Het verschil tussen 1a de netto schuldquote en 1b de gecorrigeerde netto schuldquote betreft het effect van de door de provincie verstrekte leningen (zie bijlage 3b Verstrekte geldleningen).

Het verschil met 1a Netto schuldquote is zichtbaar op regel D. Logischerwijze wordt de netto schuld lager als ook de door de provincie verstrekte leningen worden meegenomen in de berekening.

Ad 2) Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. De solvabiliteit is de verhouding van het eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen, uitgedrukt in een percentage. Het eigen vermogen bestaat uit de reserves van de provincie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio hoe groter het deel van de activa dat is gefinancierd met eigen middelen en hoe groter de financiële weerbaarheid van de provincie.

<i>Solvabiliteits ratio</i>		bedragen x € 1.000				
	Rek. 2019	Begr.2020	Begr.2021	Begr.2022	Begr.2023	Begr.2024
a Eigen vermogen (BBV art.42)	3.782.899	3.811.670	3.622.067	3.505.362	3.420.748	3.413.339
b Totaal vermogen (BBV art.41 en 47)	4.638.763	4.627.640	4.622.290	4.633.999	4.690.029	4.416.984
Solvabiliteitsratio (a/b)	81,5%	82,4%	78,4%	75,6%	72,9%	77,3%

Met een solvabiliteitspercentage van 78,4 % in 2021 komt de provincie uit op een gezonde vermogenspositie.

Opgemerkt wordt dat met het wijzigen van de van de BBV-regelgeving voor projectsubsidies in de toekomst het eigen vermogen van de provincie anders wordt bepaald. Dit komt omdat deze regelgeving voorschrijft dat de last van een projectsubsidie waarvan de gesubsidieerde activiteiten over meerdere jaren lopen, moet worden toegerekend aan die verschillende jaren. Tot en met 2020 werd binnen de regels van het BBV de onherroepelijke last als gevolg van het afgeven van een subsidiebeschikking geheel direct in de verantwoording tot uitdrukking gebracht.

Voor zover tegenover de subsidielast een dekking staat vanuit de provinciale reserves, betekent dit dat het niveau van de reserves aan het einde van het jaar met deze nieuwe voorgeschreven interpretatie van de BBV-regels

hoger uit kan komen dan voorheen. Bij het hogere niveau van de reserves dient dan rekening te worden gehouden met de subsidieverplichtingen die nog een beslag doen op die reserves.

Ad 3) Kengetal grondexploitatie

<i>Kengetal grondexploitatie</i>	bedragen x € 1.000					
	Rek. 2019	Begr.2020	Begr.2021	Begr.2022	Begr.2023	Begr.2024
Bouwgronden in exploitatie (BBV art.38 lid b)	40.882	54.530	54.530	54.530	54.530	54.530
a Totaal	40.882	54.530	54.530	54.530	54.530	54.530
b Totaal baten (BBV art.17 lid a,b / art.27 lid a,b)	840.532	824.539	637.437	637.639	643.013	650.813
<i>Kengetal grondexploitatie (a/b)</i>	4,9%	6,6%	8,6%	8,6%	8,5%	8,4%

In het kengetal voor grondexploitatie dienen gronden te worden opgenomen die als 'voorraad' bouwgronden op de balans zijn opgenomen. Dit om inzicht te geven in de terug te verdienen boekwaarde van de gronden bij verkoop of exploitatie. Voor de berekening van dit kengetal worden de voorraden bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting of jaarstukken en uitgedrukt in een percentage.

Ad 4) Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage.

Bij incidentele lasten of baten gaat het om activiteiten die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen.

Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering uit het provinciefonds en de inkomsten uit de motorrijtuigenbelasting. Bij structurele lasten gaat het om de lasten die worden gemaakt voor het uitvoeren van structureel beleid, om bedrijfsvoeringlasten en kapitaallasten.

<i>Kengetal structurele exploitatieruimte</i>	bedragen x € 1.000					
	Rek. 2019	Begr.2020	Begr.2021	Begr.2022	Begr.2023	Begr.2024
Struct.lasten (BBV art.17c, art.19c, 27c, 28c)	498.949	544.640	561.150	626.491	611.280	561.642
Struct.baten (BBV art.17c, art.19c, 27c, 28c)	624.003	633.504	628.743	635.107	642.013	649.813
Structurele stortingen in reserves (BBV art.19d, 28d)*	0	0	0	0	0	0
Structurele onttrekkingen reserves (BBV art.19d, 28d)*	0	0	0	0	0	0
a Structureel batig saldo	125.054	88.864	67.593	8.616	30.733	88.171
b Totaal baten (BBV art.17 lid a,b / art.27 lid a,b)	840.532	824.539	637.437	637.639	643.013	650.813
<i>Structurele exploitatieruimte (a/b)</i>	14,9%	10,8%	10,6%	1,4%	4,8%	13,5%

* Noord-Brabant merkt alle mutaties in de reserves als incidenteel aan.

Als de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten bevordert dat de wendbaarheid (flexibiliteit) van de begroting. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Dit is voor alle gepresenteerde jaren het geval.

Ad 5) Belastingcapaciteit

Voor de provincies wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van het gemiddelde landelijke gehanteerde tarief voor de opcenten. Hoewel bij de provincies het opcententarief op de motorrijtuigenbelasting wettelijk is gemaximeerd, is door het ministerie van BZK omwille van eenheid van de systematiek, de belastingcapaciteit van een provincie gerelateerd aan het gemiddelde landelijk tarief.

Elke provincie heeft de mogelijkheid om het aantal opcenten te verhogen tot het maximaal aantal te heffen opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. Geen van de provincies maakt gebruik van dit maximale tarief (maximaal tarief 2021: 116,8).

De belastingcapaciteit van provincies wordt met dit voorgeschreven kengetal, berekend door het aantal opcenten in jaar t te vergelijken met het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage. Dat is niet de feitelijk onbenutte belastingcapaciteit. Dit is namelijk het verschil tussen het tarief dat de provincie Noord-Brabant heft en het door het Rijk wettelijk bepaalde maximum tarief.

Het (ongewogen) landelijk gemiddelde van het aantal opcenten in 2021 bedraagt 83,5 en in 2020 was dat 83,0.

<i>Belastingcapaciteit: Opcenten</i>	bedragen x € 1.000					
	Rek. 2019	Begr.2020	Begr.2021	Begr.2022	Begr.2023	Begr.2024
a-Opcententarief motorrijtuigenbelasting Noord-Brabant	76,1	78,0	78,4	78,4	78,4	78,4
b-Landelijk gemiddelde aantal opcenten in het jaar er voor	80,5	81,4	83,0	83,0	83,0	83,0
Benutte belastingcapaciteit (a/b)	94,5%	95,8%	94,5%	94,5%	94,5%	94,5%

Het opcententarief van Noord-Brabant ligt onder het landelijk gemiddelde.

Samen met de rentebaten uit de financieringsfunctie en met de rijksuitkeringen (algemene uitkering uit provinciefonds en de decentralisatieuitkeringen) vormen de belastingopbrengsten die de provincie ontvangt uit opcenten op de motorrijtuigenbelasting ca 80% van de baten en zijn daarmee belangrijke pijlers onder de sluitende begroting.

De groei van de inkomsten uit de financieringsfunctie staat door de lage rente al een aantal jaren onder druk. De groei van de belastingopbrengsten moet bij een t.o.v. 2020 vrijwel gelijkblijvend opcententarief uit de groei van het wagenpark komen. Maar met de komst van steeds meer elektrische auto's en gelet op de ontwikkelingen bij de vrijstelling voor de motorrijtuigenbelasting van deze auto's is de belastingopbrengst uit de opcenten MRB aan steeds meer onzekerheden onderhevig.

De onbenutte belastingcapaciteit van Noord-Brabant bij een tarief van 78,4 t.o.v. het maximale tarief dat door het Rijk is bepaald op 116,8 bedraagt uitgedrukt in potentiële extra opbrengsten uit de opcenten MRB € 131 mln.